

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka
(2)\Remarque_E_M-Cerny_obelisk.PDB

PDB Name: Remarque_E_M-Cerny_obelisk
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 17.12.2005
Modification Date: 17.12.2005
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Erich Maria Remarque
Černý obelisk

Vydání - Odeon 1975
Přložil - Jan Scheinost

Digitalizoval Anakin

Nezlobte se, že tentokrát mluvím o starých časech. Ještě se nerozptýlil pach krve a prach poslední zkázy, a na svět opět dopadá sinálé světlo apokalypsy. Laboratoře a továrny znovu pracují na plné obrátky, aby udržely mír vynalézáním nových zbraní, jimiž se dá vyhodit do povětří celá zeměkoule. -

Světový mír! Nikdy se o něm tolik nenamluvilo a nikdy se pro něj neudělalo méně než v naší době. Nikdy nebylo tolik falešných proroků, lží, smrti, zkázy a slz než v našem dvacátém století pokroku, techniky, civilizace, masové kultury a masového vraždění. -

Proto se nezlobte, že se vracím do pohádkových let, kdy nad námi ještě vlála naděje jako vlajka a my věřili v tak podezřelé věci, jako je lidskost, spravedlnost, snášenlivost - a také v to, že jedna světová válka musí stačit k poučení jedné generace. -

I.

Do kanceláře firmy s náhrobky Jindřich Kroll a synové svítí slunce. Je duben roku 1923 a obchod jen kvete. Jaro nás nezklamalo, prodáváme na plné obrátky, a přitom chudneme. Ale co se dá dělat - smrt je neúprosná a nedá se zahnat a lidský smutek už zase touží po pomnicích z pískovce, mramoru a - trápí-li někoho pocit viny či jde-li o pořádné dědictví - dokonce i po drahé černé švédské žule, nablýskané ze všech stran. Podzim a jaro jsou nejlepší dobou pro obchodníky se smutečními potřebami, protože umírá mnohem víc lidí než v létě a v zimě. Na podzim proto, že ubývá mízy, a na jaře

proto, že se míza probouzí a stravuje oslabené tělo jako příliš tlustý knot příliš tenkou svíčku. Tohle aspoň tvrdí náš nejčipernější agent, hrobník Liebermann z městského hřbitova, a ten se přece vyzná. Je mu osmdesát let, zakopal přes deset tisíc mrtvol a za provizi z pomníků si koupil u řeky dům se zahradou a pstruhovou líhni. Jeho povolání z něho udělalo náramného ochlastu, který všechnu svou nenávist zaměřil na městské krematorium. Je to nekalá konkurence. V tom jsme s ním zajedno, protože na urnách se nic nevydělá.

Podívám se na hodinky. Za chvíli bude poledne, a protože je sobota, balím fidlátka. Na psací stroj dám plechový poklop, rozmnožovač „Presto“ odnesu za záclonu, shrnu vzorky kamenů a vytáhnu z ustalovače fotky válečných pomníků a uměleckých ozdob. Nejsu u firmy jen šéfem reklamy, kresličem a účetním; už rok jsem také jejím jediným úředníkem, a to prosím nejsem ani z oboru.

Požitkářsky vytáhnu ze zásuvky doutník, černý brazil. Ráno mi ho dal cest'ák z württemberské továrny na kovové zboží a vzápětí se mi pokusil vpálit sadu bronzových věnců. Doutník je tedy jedna báseň. Hledám zápalky, ale jako vždycky jsou kdovikde. Kamna ještě našťestí nevyhasla. Stočím desetimarkovou bankovku, přidržím ji u žhavého uhlí a zapálím si doutník. Topit v kamnech koncem dubna je vlastně holá zbytečnost. Je to jen takový obchodní trik mého chleboďárce Jiřího Krolla. Domnívá se, že truchlící pozůstalí pustí chlup spíš pěkně v teploučku, než když jim jde pára od úst. Už ze smutku prý zebe duše, a když k tomu ještě zebou nohy, dá se z lidí jen těžko vyrazit slušná cena. V teple roztávají oni i jejich prkenice. Proto je naše kancelář přetopená a našim agentům jsme vtloukli do hlavy jako zásadu všech zásad, že nelze sjednávat obchod na hřbitově, když prší nebo je špatné počasí. Vždycky jen v teple pod střechou a pokud možno po jídle. Smutek, zima a hlad jsou špatnými obchodními partnery.

Hodím zbytek desetimarkovky do kamen a vzpřímím se. Vtom zaslechnu, jak se v protějším domě rozlétno okno. Nemusím se tam ani dívat, stejně vím, oč jde. Opatrně se skloním nad stolem, jako bych ještě něco kutil na psacím stroji. Přitom se poočku dívám do malého zrcátka, které jsem si postavil tak, abych mohl pozorovat okno. No ovšem, je to jako vždycky Líza, žena koňského řezníka Watzka. Stojí tam nahatá, zívá a protahuje se. Teprve teď vstala. Ulička je stará a úzká, můžeme se dívat jeden na druhého a ona to ví. Proto tu stojí. Pojednou se zašklebí velkou papulou, vycení všechny zuby a ukáže na zrcátko. Objevila je svýma jestřábíma očima.

Mám vztek, že mě přistihla, ale dělám jakoby nic a couvám v oblaku dýmu do kanceláře. Za chvíli se vrátím. Líza se šklebí. Vykloním se z okna, ale jí si vůbec nevšímám. Dělám, jako bych mával někomu na ulici. Nádvkem ještě posílám do prázdna polibek. Líza na to naletí. Je zvědavá a vykloní se, aby se podívala, kdo to je. Venku není ani noha. Teď se zase šklebím já. Zaťuká si zlostně prstem na čelo a zmizí.

Vlastně ani nevím, proč tuhle komedii hraju. Líza je to, čemu se říká kus, a já znám spoustu lidí, kteří by rádi vyklopili pár miliónů, jen aby si mohli dopřát každé ráno takovou podívanou. Dopřávám si ji také, ale přesto mě štve, že si je takhle líná krůta, která vylézá z postele až v poledne, sama sebou tak nestydatě jistá. Nenapadne ji ani ve snu, že by se s ní nechtěl každý hned vyspat. Přitom jí to je v hloubi duše celkem jedno. S černou ofinou a drzým nosem stojí u okna a pohupuje párem prsů z prvotřídního kararského mramoru jako teta, která třepe před kojencem chřestítkem. Kdyby měla dva balónky, vystrčila by je ven stejně vesele. Ale protože je právě nahá, vystrkuje ven svoje prsy; je jí to úplně jedno. Raduje se prostě z toho, že žije a že se do ní poblázní každý mužský, a pak na to všechno zapomene a vrhne se svou hltavou papulou na snídani. Mezitím koňský řezník Watzek zabíjí staré, utahané drožkářské herky.

Líza se znovu objeví. Přilepila si falešný knír a je z toho duchaplného nápadu celá pryč. Zdraví po vojensku a já mám dojem, že si ta nestyda dělá legraci ze starého penzionovaného šikovatele Knopfa, který bydlí vedle. Ale pak si vzpomenu, že Knopfova ložnice má pouze jedno okno do dvora. A Líza je dost mazaná, aby věděla, že na ni není z těch několika sousedních domů vidět.

Náhle, jako by se protrhly hráze zvuku, rozezní se zvony Mariánského kostela, který stojí na konci ulice. Údery duní, jako by sem do místnosti padaly přímo z nebe. Zároveň vidím druhým oknem kanceláře holou lebku svého chleboďárce, která klouže po dvoře jako tajemný meloun. Líza klackovitě zamává a zavře okno. Zase jednou jsem odolal každodennímu pokušení svatého Antonína.

..*

Jiřímu Krollovi je přesně čtyřicet let, ale hlava se mu už blýská jako kuželník v Bollově zahradní restauraci. Svítí mu, co ho znám, a to už je přes pět let. Blyští se tak, že v zákopech, kde jsme spolu sloužili u stejného pluku, platil zvláštní rozkaz, že Jiří musí nosit ocelovou přilbu, i když je na frontě úplný klid. Jeho pleš by byla zlákala i nejdobráčtějšího nepřítele, aby se přesvědčil, není-li to obrovská biliárová koule.

Srazím paty a hlásím: „Hlavní stan firmy Kroll a synové! Štáb pozoruje nepřítele. Podezřelé pohyby v prostoru koňského řezníka Watzka.“

„Aha,“ řekne Jiří. „Líza provádí ranní rozcvičku. Pohov, svobodníku Bodmere! Proč si nechráníte dopoledne cudnost klapkami na oči jako kůň, který tahá buben v jezdecké kapele? Copak neznáte tři nejvzácnější věci života?“

„Jak je mám znát, pane vrchní státní návladní, když se ještě pídím po samotném životě?“

„Ctnost, prostota a mládí,“ káže Jiří. „Kdo je ztratí, nikdy je už nezíská! A co je beznadějnějšího než zkušenost, stáří a holá inteligence?“

„Chudoba, nemoc a samota,“ odpovídám a dám si pohov.

„To jsou jen jiné názvy pro zkušenost, stáří a scestnou inteligenci.“ Jiří mi vezme z úst doutník, chvíli si jej prohlíží a pak ho určí jako sběratel motýlka. „Kořist z továrny na kovové zboží.“

Vytáhne z kapsy krásně zakouřenou, zlatohnědou špičku z mořské pěny, zastrčí do ní brazil a kouří jakoby nic.

„Nemám nic proti zabavení doutníku,“ říkám. „Je to hrubé násilí a jako bývalý poddůstojník ses od života nic jiného nenaučil. Ale nač ta špička? Copak mám syfla?“

„A jsem snad já teplouš?"

„Jirko," říkám. „Když jsem za války ukradl v kuchyni hrachovku, šrotovals ji mou lžící. A tu lžící jsem měl zastrčenou ve špinavé holince a jakživ jsem ji nemyl."

Jiří pozoruje popel brazilu, který je bílý jako sníh. „Už je čtyři a půl roku po válce," poučuje. „Tehdy se z nás díky nesmírnému neštěstí stali lidi. Dneska z nás bezohledná honba za majetkem udělala znovu lupiče. Abychom to zamaskovali, musíme předstírat jisté způsoby. Ergo! Ale poslyš, nemáš ještě jeden brazil? Tahle továrna se nikdy nepokouší podplatit zaměstnance pouze jedním doutníkem."

Vytáhnu ze zásuvky druhý doutník a dám ho Jiřímu. „Tak se mi zdá, že inteligence, zkušenost a stáří jsou přece jen k něčemu dobré," říkám.

Zašklebí se a podává mi krabičku cigaret, ve které jich šest chybí. „Co bylo jinak?" ptá se. „Nic. Ani jeden zákazník. Ale musím tě naléhavě požádat o zvýšení platu."

„Už zas? Zvýšil jsem ti ho přece včera."

„Kdepak včera. Dnes ráno v devět. Mizerných osm tisíc marek. Konečně, dnes ráno v devět to ještě něco bylo. Jenže mezitím vyšel nový kurs dolaru a já si za to můžu koupit místo nové kravaty leda láhev laciného vína. Ale potřebuju kravatu."

„Kolik teď stojí dolar?"

„Dnes v poledne třicet šest tisíc marek. Ráno stál jen třicet tisíc."

Jiří Kroll si prohlíží doutník. „Šestatřicet tisíc! Letí to, jako když se páří kočky! Jak to jenom skončí?"

„Všeobecným úpadkem, pane polní maršále," odpovídám. „Ale zatím musíme žít. Přinesls peníze?"

„Na dnešek a zítřek jen malý kufřík. Tisícovky, desetitisícovky, dokonce několik balíčků starých milých stovek. Asi pět liber bankovek. Inflation teď letí tak, že Říšská banka nestačí tisknout. Nové stotisícovky obíhají sotva čtrnáct dní a už se budou muset tisknout miliónovky. Kdy se dostanem k miliardám?"

„Za pár měsíců, když to půjde takhle dál."

„Bože můj," povzdychne si Jiří. „Kde jsou ty krásné klidné časy roku 1922? Tehdy stoupl dolar za rok z dvou set padesáti pouze na deset tisíc. A to nemluvím o roce 1921 - tehdy to bylo mizerných tři sta procent."

Dívám se z okna, které vede na ulici. Naproti stojí Líza v hedvábném županu, potíštěném papoušky. Pověsila si zrcátko na okenní kliku a češe si hřívu.

„Tak se podívej," říkám trpce. „Neseje to, nesklízí, a přece to živí otec nebeský. Tenhle župan ještě včera neměla. Hedvábí, celé metry hedvábí! A já nemůžu schrstit prachy ani na kravatu."

Jiří se zazubí. „Ty jsi obyčejná oběť doby, kdežto Líza pluje na vlnách německé inflace plnými plachtami. Je to krásná Helena šmelinářů. Z náhrobků se teď, hochu, nezbohatne! Proč radši nekšeftuješ se slanečky nebo s akciemi jako tvůj přítel Willy?"

„Poněvadž jsem sentimentální filozof a zůstávám věrný náhrobkům. Tak co je s tím zvýšením platu? I filozofové potřebují skromný příspěvek na garderobu."

„Nemůžeš si toho motýlka koupit zítra?"

„Zítra je neděle. A zítra ho potřebuju."

Jiří přinese z předsíně kufr s penězi. Sáhne dovnitř a hodí mi dva balíčky. „Stačí?"

Vidím, že to jsou většinou stovky. „Přidej těch tapet ještě půl kila," povídám. „Tohle je nejvyšší pět tisíc. Tolik dávají při nedělní mši na talíř šmelinářů, a to se ještě stydí, že jsou takoví krkouni."

Jiří se podrbe na holé lebce. Je to u něho atavistické, nesmyslné gesto. Pak mi podá třetí balíček. „Zaplat'pánbůh, že je zítra neděle," říká. „Aspoň nebudou žádné dolarové kursy. Na jeden den v týdnu se inflace zastaví. Tohle Bůh jistě neměl v úmyslu, když stvořil neděli."

„Jak si vlastně stojíme?" ptám se. „Jsme na mizině, nebo se topíme v blahobytu?"

Jiří dlouze táhne ze špičky z mořské pěny. „Myslím, že tohle o sobě dnes v Německu neví nikdo. Ani božský Stinnes. Všichni strádalové jsou samozřejmě na mizině. A právě tak dělníci a všichni, co jsou odkázáni na mzdu. Stejně je na tom většina malých obchodníků, i když ti to nevědí. Skutečný blahobyt mají pouze lidé s devizami, s akciemi, nebo s velkými věcnými hodnotami. Stačí to k tvému osvětlení?"

„Věcné hodnoty!" Hledím na zahradu, kde máme skladiště. „Moc už jich skutečně nemáme. Zbyl nám hlavně pískovec a ta litá veteš. Ale mramor a žulu bys spočítal na prstech. A tu trošku, co máme, prodává tvůj bratr se ztrátou. Nejlepší by bylo neprodávat vůbec nic, že?"

Není třeba, aby Jiří odpovídal. Venku zazvoní zvonek kola a po starých schodech se blíží kroky. Je slyšet hašteřivý kašel. Je to neštěstí rodiny, Jindřich Kroll mladší, druhý majitel firmy.

..*

Jindřich je malý, zavalitý mužik se slámovým knirkem a se zaprášenými pruhovanými kalhotami, které má dole sepnuté cyklistickými sponkami. S mírnou nelibostí klouže očima z Jiřího na mne. Považuje nás za kancelářské krysy, které se celý den poflakují, zatímco on je mužem činu, na jehož bedrech leží služba v terénu. Nic ho nezdolá. Jakmile nám agenti, hrobníci a učitelé dají hlášku o mrtvole, uhání každý den při rozednění k nádraží a potom objíždí na kole nejzapadlejší vesnice. Není neobratný. Jeho obtioustlost působí důvěryhodně, a proto si ji pilně udržuje ranními a večerními žejdlíky. Sedláci mají raději malé tloušťky než hubeňoury s hladovými obličejí. A pak je tu jeho oblek. Nenosi černý svrchník jako konkurence od Steinmayera, ani modrý vycházkový oblek jako cestáři od Holimanna a Klotze, protože černý kabát příliš prozrazuje řemeslo a vycházkový oblek neprojevuje dost účasti. Jindřich Kroll nosí nevtrávé společenské šaty, pruhované kalhoty s marengovým sakem, k tomu staromódní tvrdý stojatý límec s ohnutými rohy a tlumenou

kravatu s převládající černí. Když si před roky tento oblek objednával, chvíli zaváhal. Rozmýšlel se, zda by mu líp neseseděl žaket, ale pak jej zavrhl, protože je prcek. Bylo to šťastné řešení. I Napoleon by vypadal směšně s vlaštovčími krovkami. Takhle, v dnešní výstroji, vypadá Jindřich Kroll jako malý přednosta přijímací kanceláře milého Pánaboha. A přesně tak to má být. Cyklistické sponky doplňují celek idylicky, a přitom rafinovaně. Každý si myslí, že od lidí, kteří je nosí, může ve věku autůků nakoupit za babku.

Jindřich odloží klobouk a oře si kapesníkem čelo. Venku je dost chladno a na čele nemá ani kapku potu. Dělá to jen proto, aby nám ukázal, jaký je dřič proti nám, inkoustům.

„Prodal jsem pomník s křížem," říká s předstíranou skromností, za kterou tiše řve ohlušující jásot.

„Který? Ten malý z mramoru?" ptám se s nadějí.

„Ten velký," odpovídá Jindřich ještě ledabyleji a nespouští ze mne oči.

„Cože? Ten ze švédské žuly s dvojitým podstavcem a s bronzovými řetězy?"

„Samozřejmě že ten! Nebo snad máme ještě nějaký jiný?"

Jindřich bezpochyby vychutnává svou pitomou otázku jako vrchol sarkastického humoru.

„Ne," řeknu. „Jiný už nemáme. To je právě ten malér. Tenhle byl poslední. Naše gibraltarská skála."

„Zač jsi ho prodal?" ptá se Jiří Kroll.

Jindřich se protahuje. „Za tři čtvrti miliónu, bez nápisu, bez dopravného a bez obruby. To všechno se ještě připočítá."

„Panebože!" řekneme s Jiřím současně.

Jindřich nás obšťastní nadutým pohledem. Tak se někdy tváří mrtvé skvrnitě tresky. „Byl to těžký boj," povídá a bůhvíproč si opět nasadí klobouk.

„Kéž byste ho byl prohrál," povzdechnu.

„Cože?"

„Prohrál! Ten boj!"

„Cože?" opakuje Jindřich podrážděně. Stačí málo, abych ho rozčilil.

„Byl by radši, kdybys ho nebyl prodal," říká Jiří.

„Cože? Co to má znamenat? Krucinál, člověk se plahočí od rána do večera, udělá senzační obchod, a pak za to místo poděkování dostane v téhle boudě ještě vynadáno. Chodte si sami po vesnicích a zkuste - "

„Jindřichu," přeruší ho mírně Jiří. „Víme, že se dřeš. Ale žijeme dnes v době, kdy se prodejem chudne. Už léta máme inflaci. Od konce války, Jindro. A tenhle rok inflace řádí jako tubera. Proto už čísla nemají žádnou cenu."

„To vím taky, nejsem přece idiot."

Jiří i já mlčíme jako ryby. Takhle mohou mluvit jen idioti a odporovat jim nemá smysl. Známe to ze svých nedělí v blázcinci. Jindřich vytáhne poznámkový blok. „Ten pomník s křížem jsme koupili za padesát tisíc. Člověk by řekl, že tři čtvrti miliónu jsou docela slušný výdělek."

Už se zase cachta v sarkasmu. Myslí si, že to na mne platí, protože jsem býval učitelem. Hned po válce jsem učil devět měsíců v jedné zapadlé vesničce ve vřesovišti, až jsem nakonec utekl, za patami zimní osamělost, vyjící jako pes.

„Ještě víc bychom vydělali, kdybyste místo toho nádherného pomníku prodal ten zatracený obelisk, co stojí venku před oknem," povídám. „Když váš nebožtík otec před šedesáti lety založil firmu, koupil ho za babku. Podle toho, co se říká, stál asi padesát marek."

„Obelisk? Proč do toho pletete obelisk? Ten přece není na prodej, to ví každé děcko."

„Právě proto," říkám. „Nebyla by ho škoda. Ale toho kříže je škoda. Budeme ho muset znovu koupit za těžké prachy."

Jindřich Kroll krátce zafuní. Má v tlustém nose polypy a stačí malé rozčilení, aby mu zduřely. „Chcete mi namluvit, že dneska stojí pomník s křížem tři čtvrti miliónu?"

„To se brzy dovíme," praví Jiří Kroll. „Zítra přijede Riesenfeld. Musíme udělat u Odenwaldských žulových závodů novou objednávku. Sklad už máme skoro vybitý."

„Máme ještě obelisk," poznamenám poťouchle.

„Proč ho neprodáte sám?" vyprskne Jindřich. „Tak zítra přijde Riesenfeld. Zůstanu doma a taky si s ním jednou promluvíme! Aspoň uvidíme, jak to s těmi cenami vypadá!"

Jiří a já na sebe mrkneme. Je nám jasné, že Jindřicha musíme držet Riesenfeldovi od těla, i kdybychom ho měli opít, nebo mu namíchat do ranního nedělního žejdlíku ricínový olej. Solidní a staromódní obchodník by Riesenfelda k smrti otrávil vzpomínkami z války a historkami ze starých dobrých časů, kdy marka byla ještě markou a věrnost jádrem cti, jak to výstižně pravil náš milovaný polní maršál. Na takové žvásty naletí snad Jindřich, ale ne Riesenfeld. Pro Riesenfelda je věrnost to, co vyžaduje od druhých, i když na to doplácí, ale od sebe jen tehdy, když to něco nasype.

„Ceny se mění každý den," říká Jiří. „Tady není o čem mluvit."

„Ták? Ty si taky myslíš, že jsem prodal za babku?"

„Přijde na to. Máš prachy?"

Jindřich se na Jiřího upřeně zadívá. „Prachy? Co zase máš? Jak můžu přinést prachy, když jsme ještě nedodali? To přece není možné!"

„Je to možné," povídám. „Dneska je to dokonce běžné. Říká se tomu placení předem."

„Placení předem!" Jindřichův tlustý frňák se opovržlivě zachvěje. „Co vy o tom víte, učitýlku? Copak můžeme v našem obchodě chtít, aby se platilo předem? Od truchlících pozůstalých, když věnce na hrobě ještě nezvadly? Chcete peníze za něco, co jsme ještě nedodali?"

„Samozřejmě! Kdy jindy? To jsou právě poddajní a spíš vyklopí prachy na dlaň."

„To že jsou poddajní? Máte vůbec představu? V tu chvíli jsou tvrdší než ocel. Po všech těch výlohách za lékaře, za rakev, za pastora, za hrob a květiny a za hostinu. Nevyrazíte z nich předem ani deset tisíc, mladíku! Lidi se musí napřed vzpamatovat! A než zaplatí, musí to, co si objednali, vidět na hřbitově, a ne jenom v katalogu, i když jste ho namaloval

čínskou tuší, nápisy obtáhl pravým pozlátkem a navíc přismolil pár truchlících pozůstalých."

Jindřich si zase jednou pustil hubu na špacír. Ale se mnou to nehne. Je pravda, že jsem pomníky do našeho katalogu nejen nakreslil a rozmnožil, ale pro zvýšení působivosti také vybarvil a dodal jim atmosféru smutečnickými vrbami, záhony macešek, cypřiši a vdovami ve smutečnických závojích, zalévajícími květiny. Když jsme s touto novinkou přišli, konkurence div nepukla závistí, protože měla jen obyčejné fotky skladu. I Jindřich byl tehdy z toho nápadu celý pryč, zvláště když jsem použil pozlátko. Aby totiž byl dojem co nejpřirozenější, vyzdobil jsem narýsované a vybarvené náhrobky nápisy z pozlátko, rozpuštěného ve fermeži. Byly to pro mne nádherné chvíle. Nechal jsem umřít každého, kdo mi byl protivný, a ještě jsem mu namaloval náhrobek. Například poddůstojníkovi, který mě proháněl jako nováčka a který ještě dnes spokojeně žije, jsem napsal: „Zde odpočívá po dlouhém, nekonečně strastiplném utrpení strážník Karel Flümer, následuje tak všechny své milé, kteří již našli ve smrti vykoupení." Měl jsem k tomu důvod. Ten chlap ze mne dřel kůži a v poli mě poslal dvakrát na hlídku, kterou jsem přežil pouze náhodou. To už měl člověk právo přát mu všelicos.

„Pane Krolle," povídám, „dovolte, abych vám ještě jednou stručně objasnil dnešní dobu. Zásady, v nichž jste vyrostl, jsou ušlechtilé, ale teď vedou k bankrotu. Vydělat peníze dnes umí každý, ale skoro nikdo nedokáže udržet jejich hodnotu. Není důležité prodávat, ale nakupovat a co nejrychleji dostat zaplacené. Žijeme v době věčných hodnot. Peníze jsou iluzí. Každý to ví, ale spousta lidí tomu přesto nevěří. Dokud bude tenhle stav trvat, bude inflace pokračovat až k absolutnímu Nic. Člověk žije z pětasedmdesáti procent z fantazie a pouze z pětadvaceti procent ze skutečnosti. V tom tkví jeho síla i slabost, a proto ještě existují v tomhle čarodějnickém reji čísel ti, co vyhrávají, i ti, co prohrají. Je nám jasné, že nemůžeme stoprocentně vyhrávat, ale nechtěli bychom patřit k těm, co prohrají všechno. Dostaneme-li ty tři čtvrti miliónu, za které jste dneska prodal pomník, až za dva měsíce, nebudou mít větší cenu než dnešních padesát tisíc marek. Proto ~"

Jindřich zrudne v obličejí jako pivoňka. Skočí mi do řeči. „Nejsem žádný idiot," prohlašuje podruhé. „Nemusíte mi tady dělat takové hloupé přednášky. Vím toho o praktickém životě víc než vy. A chci radši se ctí zahynout, než abych za svou existenci vděčil pochybným šmelinářským metodám. Dokud jsem u téhle firmy vedoucím prodeje, bude se obchodovat slušně a postaru! A tím to hasne! Já vím svoje! Tak to šlo až dosud a tak to půjde dál! Je to hnus, kazit člověku radost z úspěšného obchodu! Proč jste radši nezůstal tím zasaným kantorem?"

Chytne klobouk a praskne za sebou dveřmi. Vidíme ho, jak dupe na svých zavalitých nohou do X přes dvůr; vypadá s cyklistickými sponkami skoro jako voják. Pochoduje k svému stolu v Blumově hostinci.

„Tenhle měšťácký sadista chce mít radost z obchodu," povídám vztekle- „Ještě tohle! Copak se dá náš obchod dělat jinak než se zbožným cynismem? Copak bychom si jinak ochránili duši? Ale tenhle pokrytec chce mít radost z čachrování s mrtvolami a ještě to považuje za své dědičné právo!"

Jiří se směje. „Seber si prachy a koukej, ať vypadnem! Chtěl sis přece koupit kravatu, ne? Tak jdem! Dneska se už plat zvyšovat nebude!"

Vezme kufr s bankovkami a nedbale ho postaví do vedlejšího pokoje, kde spí. Srovnám své balíčky s penězi do kornoutu, na kterém je nápis: Kellerovo cukrářství poslouží nejjemnějším pečivem. Dodáváme až do domu.

„Opravdu přijede Riesenfeid?" ptám se.

„Ano, telegrafoval."

„Co chce? Peníze? Nebo prodávat?"

„To uvidíme," říká Jiří a zamyká kancelář.

II.

Vycházíme ze dveří. Zaplaví nás prudké slunce pozdního dubna, jako by se vylila obrovská zlatá mísa plná světla a větru. Zastavíme se. Zahrada hoří zelenými plameny, jaro šumí v mladém listí topolů jako harfa a rozkvétá první šefík.

„Inflace!" říkám. „Tady ji máš taky, a nejdivočejší ze všech.

Jako by i příroda věděla, že se počítá už jenom v desetitisících a miliónech. Podívej se, jak vyvádějí ty tulipány! A tamhle naproti se všechno bělá a červená a všude samá žlut'. A jak to voní!" Jiří přikývne a zatáhne z brazilu. Příroda se mu zdá dvojnásobně krásná, když přitom může pokušovat doutník.

Na tvářích cítíme slunce a hledíme na tu náheru. Zahrada za domem nám zároveň slouží jako výstaviště pro pomníky. Stojí tu jako rota vedená štíhlým poručíkem, obeliskem Ottou, který má stanoviště hned vedle dveří. Právě ten jsem Jindřichovi radil prodat, tento nejstarší pomník firmy, její znak a vrchol nevkusy. Hned za ním stojí laciné malé mohylky z pískovce a litého betonu, náhrobky pro chudáky, kteří se lopotili a slušně žili, a tak to samozřejmě nikam nedotáhli. Pak následují větší s podstavci, ale pořád ještě laciné, určené těm, co by chtěli být alespoň ve smrti něčím lepším, když už jim to nevyšlo v životě. Prodáváme jich víc než těch docela jednoduchých a člověk neví, má-li tuhle opožděnou ctižádost pozůstalých pokládat za dojemnou, nebo absurdní. Další jsou pískovcové mohylky se zapuštěnými deskami z mramoru, šedého syenitu nebo z černé švédské žuly. Ty jsou už moc drahé pro člověka, který žil z práce svých rukou. Kupují je malí obchodníci, mistři, řemeslníci, kteří měli vlastní dílnu, a samozřejmě věčný smolař, malý úředníček, který musí vždycky předstírat, že je něčím víc než ve skutečnosti, tenhle hodný proletář se stojatým límcem, muž, o kterém nikdo neví, jak může ještě dnes existovat, když mu plat zvyšují vždycky až s křížkem po funusu.

Všechny tyhle pomníky jsou jenom takzvaná drobtina. Teprve za nimi je vidět pořádné kusy z mramoru a žuly. Přední, jen zčásti leštěné, mají čelní plochy hladké, boky a zadní plochy hrubě otesané a podstavce drsné na všech stranách. To už je třída pro zámožnější střední stav, pro zaměstnavatele, obchodníka, pro majitele lepšího krámu a samozřejmě pro

statečného smolaře, vyššího úředníka, který musí stejně jako malý úředníček zaplatit za smrt víc, než v životě vydělal. Neboť dekorum se musí zachovat.

Ovšem šlechtou mezi náhrobky je mramor hlazený na všech stranách a černá švédská žula. Ty už nemají hrubé boky ani zadní strany, všechno se blýská jako zrcadlo, i tam, kde to není vidět, dokonce i podstavce. A to nebývá jen jeden nebo dva, nýbrž často ještě třetí, šikmý, a nad tím vším, jde-li skutečně o ukázkový kus, ještě mohutný kříž z téhož materiálu.

Něco takového si ovšem mohou dnes dovolit pouze bohatí sedláci, zazobaní majitelé věcných hodnot, šmelináři a mazaní obchodníci, kteří pracují s dlouhodobými směnkami a tyji tak z Říšské banky, jež to všechno zaplatí novými a novými nekrytými bankovkami.

Hledíme na jediný z těchto ukázkových kousků, který byl ještě před čtvrhodinou majetkem firmy. Stojí tu černý a nablýskaný jako lak nového autáku, kolem něho voní jaro, květy šeríku se k němu sklánějí, je to nóbl dáma, chladná, nedotčená a ještě na hodinu panenská. Pak jí vtesají do úzkého břicha zlacenou latinkou jméno majitele dvora Heinricha Fleddersena, písmeno za osm set marek. „Šťastnou cestu, černá Diano!“ říkám. „Už je s tebou amen!“ a smeknu klobouk. „Básník jakživ nepochopí, že i dokonalá krása je podřízena zákonům osudu a že ji nemine bídná smrt! Šťastnou cestu! Teď se z tebe stane nestydatá reklama pro duši toho darebáka Fleddersena, který vyrval chudým vdovám z města poslední desetitisícovky za předražené, margarínem falšované máslo. A to nemluvím o jeho šmelinářských cenách za telecí řízky, vepřové kotlety a hovězí pečeně! Šťastnou cestu!“

„Kručí mi z tebe v břiše,“ prohlašuje Jiří. „Jde se do Walhally! Nebo si musíš napřed koupit toho motýlka?“

„Ne, dost času, než zavřou obchody. V sobotu odpoledne se už kurs dolaru nemění. Od dnešního poledne do pondělního rána zůstane naše měna pevná. Jak je to vlastně možné?“

V tom je asi něco pořádně shnilého! Jak to, že marka koncem týdne neklesá? Copak ji drží Bůh?“

„Poněvadž se na burze nedělá. Máš ještě nějaké dotazy?“

„Jistě. Žije člověk zevnitř ven, nebo zvenčí dovnitř?“

„Člověk žije. Tečka. Ve Walhalle mají gulášek. Guláš s brambůrky, s okurkou a se salátem. Cestou z banky jsem viděl jídelníček.“

„Guláš!“ Utrhnu petrklíč a zastrčím si ho do knoflíkové dírky. „Máš pravdu, člověk žije. Kdo se ptá dál, je ztracený. Pojd', naštve me Eduarda Knoblocha!“

..*

Vstupujeme do velké jídelny hotelu Walhalla. Jakmile nás spatří Eduard Knobloch, majitel hotelu a tlustý obr s hnědou parukou a vlajícím svátečním kabátem, ušklíbne se, jako by kousl v srnčím hřbetě do broku.

„Dobrý den, pane Knobloch,“ řekne Jiří. „To je dneska počasíčko! Až se člověku sbíhají sliny!“

Eduard pokrčí nervózně rameny. „Přejídat se není zdravé. Škodí to játrům žluči, všemu.“

„U vás to neplatí, pane Knobloch,“ odpovídá Jiří srdečně. „U vás se jí zdravě.“

„To jo. Ale moc zdraví může taky škodit. Podle nejnovějších vědeckých výzkumů je moc masa -“

Zarazím Eduarda lehkým šťouchnutím do měkkého pupku. Ucukne, jako by mu někdo sáhl na přirození. „Nech toho a podrob se osudu,“ domlouvám mu. „Však tě nevyžerem. Co děláš poezie?“

„Chodí po žebrotě. Copak mám čas? V dnešní době!“

Tahle pošetlost mi není k smíchu. Eduard není jenom hostinský, je taky básník. Ale tak lacino mi nevyklouzne.

„Kdepak je nějaký stůl?“ ptám se.

Knobloch se rozhlíží. Obličej se mu najednou rozjasní. „Je mi děsně líto, pánové, ale jak tak koukám, je všude obsazeno.“

„To nevadí. Počkáme.“

Eduard se ještě jednou rozhlédne. „Mám dojem, že se hned tak něco neuvolní,“ oznamuje s rozzářeným obličejem.

„Panstvo je vesměs teprve u polívky. Snad byste to dneska mohli zkusit ve Staroměstském dvoře nebo v Nádražním hotelu. Tam prý se taky obstojně jí.“

Obstojně! Dnešek zřejmě překypuje sarkasmem. Napřed Jindřich a teď Eduard. Ale my budeme o guláš bojovat, i kdybychom měli čekat hodinu. Je to specialita na jídelníčku Walhally.

Jenže Eduard není zřejmě pouze básníkem, ale i čtenářem myšlenek. „Nemá smysl čekat,“ říká. „Guláše nemáme nikdy dost, vždycky se po něm jen zapráší. Nemáte chuť na německý biftek? Mohli byste si ho sníst tady u pultu.“

„To radši smrt,“ povídám. „Dostaneme guláš, i kdybychom tě do něj měli rozsekat.“

„Vážně?“ Eduard vypadá jako tučná triumfující pochybnost.

„To si piš!“ odpovídám a znovu ho šťouchnu do pupku. „Pojd', Jiří, tamhle máme stůl.“

„Kde?“ vybuchne Eduard.

„Tamhle, jak sedí ten pán, co vypadá jako šatník. Jo, ten zrzek s tou elegantní dámou. Ten, co právě vstal a kývá na nás. Můj přítel Willy, Eduarde. Pošli nám číšníka, objednáme si jídlo!“

Zamíříme k Willymu a za sebou slyšíme syčivý zvuk, jako když praskne pneumatika. Vychází z Eduarda.

..*

Celé tohle divadlo hraje Eduard z prostého důvodu. Před časem zavedl předplatné na jídlo. Člověk si koupil blok s deseti známkami a jednotlivá jídla mu tak přišla o něco levněji. Eduard to tehdy udělal proto, aby pozvedl obchod. Ale v posledních týdnech mu udělala inflační lavina čáru přes rozpočet. Mělo-li první jídlo ještě cenu předplatného, které

se za ně zaplatilo, pak u desátého jídla tato cena podstatně klesla. Proto Eduard od předplatních lístků upustil. Moc na nich prodělával. Jenže tentokrát jsme byli mazaní. Doslechli jsme se včas o jeho plánu, a tak jsme před šesti týdny nakoupili ve Walhalle za celý obnos z prodeje válečného pomníku jídelní známky ve velkém. Aby to Eduarda hned netrklo, použili jsme k nákupu různých lidí, jako rakváře Wilka, hřbitovního hlídače Liebermanna, našeho sochaře Kurta Bacha, Willyho, několika jiných kamarádů z války a obchodních přátel, a dokonce i Lízy. Ti všichni pro nás nakoupili u pokladny bloky se známkami. Když potom Eduard předplatné zrušil, očekával, že bude za deset dnů po všem, protože každý blok měl přece jenom deset lístků, a on se domníval, že každý rozumný člověk bude mít tou dobou pouze jediné předplatné. Ale my jsme měli každý přes třicet bloků. Když jsme za čtrnáct dní po zrušení předplatného pořád ještě platili známkami, Eduard zneklidněl. Po čtyřech týdnech podlehl lehkému záchvatu paniky. Tehdy jsme už jedli za poloviční cenu a po šesti týdnech za cenu deseti cigaret. Přicházeli jsme den co den a odevzdávali své známky. Eduard se zeptal, kolik jich ještě máme, a my jsme odpověděli vyhýbavě. Pokusil se známky zakázat, a my jsme si příště přivedli advokáta, kterého jsme pozvali na vídeňský řízek. Při dezertu advokát Eduarda poučil o právních důsledcích smluv a závazků a zaplatil jídlo naší známkou. V Eduardově lyrice se ozval temný tón. Pokusil se s námi o dohodu; odmítli jsme. Napsal didaktickou báseň „V bezpráví se dobru nedaří“ a poslal ji do místního deníku. Redaktor nám ji ukázal. Eduard ji prošpikoval ostrými narážkami na hrobaře lidu, objevovaly se v ní i náhrobky a výraz „šmelinář Kroll“. Pozvali jsme našeho advokáta do Walhally na vepřovou kotletu. Vysvětlil Eduardovi pojem veřejné urážky a její následky a zaplatil zase naší známkou. Eduard, ještě donedávna něžný lyrik, začal psát básně plné žluči. To bylo také všechno, co mohl dělat. Boj zuří dál. Eduard den ze dne doufá, že nám zásoby konečně dojdou. Netuší, že máme známky ještě aspoň na sedm měsíců.

Willy vstává. Má na sobě nový tmavozelený oblek z prvotřídní látky a vypadá v něm jako zrzavá rosníčka. Kravatu mu zdobí perla a na ukazováčku pravé ruky má těžký pečetní prsten. Před pěti lety byl pomocníkem zásobovacího poddůstojníka naší rot. Je mu stejně jako mně pětadvacet let.

„Dovolíte, abych vás představitel?“ ptá se Willy. „Mí přátelé a kamarádi z války Jiří Kroll a Ludvík Bodmer - slečna Renée de la Tour z Moulin Rouge v Paříži.“

Slečna Renée de la Tour přikývne zdrženlivě, ale nikoliv nepřívětivě. Cívíme na Willyho a on hledí pyšně na nás.

„Posadte se, pánové,“ říká. „Jak vidím, nechtěl vám Eduard dopřát ani sousto. Guláš je prima, chtěl by jen víc cibule.“

Jenom pojďte, rádi se kapánek smáčkeme.“

Sesedneme se kolem stolu. Willy ví o naší válce s Eduardem a sleduje ji se zájmem rozeného hráče.

„Číšníku!“ křiknu.

Číšník, který se čtyři kroky od nás batolí na plochých nohou, je pojednou hluchý. „Číšníku!“ křiknu znovu.

„Jseš barbar,“ prohlašuje Jiří Kroll. „Urážíš toho muže jeho povoláním. Načpak dělal v roce 1918 revoluci? Pane vrchní!“

Šklebím se. Je fakt, že německá revoluce v roce 1918 byla nejnekrvavější na světě. Revolucionáři dostali sami ze sebe takový strach, že si honem povolali na pomoc pohlaváry a generály staré vlády, aby je ochránili před záchvaty vlastní odvahy. A ti jim také velkomyslně vyhověli. Hromadu revolucionářů potloukli, knížata a důstojníci dostali pěkně vysoké penze, aby měli čas na přípravu pučů, úředníci dostali nové tituly, z řídících učitelů se stali studijní radové, ze školních inspektorů školní radové, číšníkům bylo uděleno právo, aby se nazývali vrchními číšníky, z bývalých stranických tajemníků se staly excelence, sociálně demokratického ministra obrany blažilo, že smí dávat na svém ministerstvu příkazy skutečným generálům, a německá revoluce se utopila v rudém plyši, bodrosti, u hospodských stolů a v touze po uniformách a rozkazech.

„Pane vrchní!“ opakuje Jiří.

Číšník je pořád jako pařez. Je to Eduardův starý dětinský trik. Dal číšníkovi příkaz, aby nás neobsluhoval, a tak se snaží zlomit náš odpor.

„Vrchní! Copak, chlape, nemáte uši?“ zařve pojednou jídelnou hromový hlas ostříleného pruského zupáka. Okamžitě zapůsobí jako signál polnice na staré bitevní oře. Číšník strne, jako by mu někdo vpálil kulku do zad, a pak se otočí. Ze strany se přitíhají další dva číšníci, kdosi někde srazí podpatky, kousek od nás muž s vojenským vzezřením řekne tiše:

„Bravo.“ Dokonce i Eduard příběhne s vlajícími šosy, aby pátral po tom hlasu z vyšších sfér. Je mu jasné, že ani Jiří, ani já takhle komandovat neumíme.

Beze slova se ohlížíme po Renée de la Tour. Sedí tu pokojně jako děvčátko, jehož se to všechno vůbec netýká. A přitom to může být jen ona. Willyho hlas přece známe.

U stolu stojí vrchní. „Co panstvo poroučí?“

„Dvakrát nudlovou polívku, guláš, rýžový nákyp,“ odpovídá Jiří. „A hodte sebou, nebo vám profouknem uši, vy slepejší!“

Přichází Eduard. Nechápe, co se děje, a zabloudí očima pod stůl. Ale tam není živá duše a žádný duch přece nemůže takhle hulákat. My taky ne, to je mu jasné. Má dojem, že jde o nějaký trik. „Přece jen bych velmi prosil,“ řekne konečně, „abyste mi tady nedělali takový kravál.“

Nikdo ani necekne. Tupě na něj zíráme. Renée de la Tour se pudruje. Eduard se otočí a mizí.

„Hostinský! Kde se zase couráte!“ zahřmí za ním náhle tentýž hromový hlas jako před chvílí.

Eduard se otočí jako čamrda a upřeně na nás civí. Naše huby pořád ještě věncí bezduchý úsměv. Zavrtá se očima do Renée de la Tour.

„To jste byla vy, kdo právě - ?“

Renée zaklapne puďfenku. „Co, prosím?“ ptá se něžným sopránem, jasným jako stříbro. „Copak si přejete?“

Eduard vyvaluje oči. Teď už neví, co si o tom má myslet.

„Není toho na vás trochu moc, pane Knobloch?“ ptá se Jiří. „Zřejmě vás trápí preludy.“

„Ale vždyť tady právě někdo -“

„Jseš dočista blázen, Eduarde,“ povídám. „Však taky špatně vypadáš. Vem si dovolenou. Nestojíme o to, abychom tvým pozůstalým prodali laciný náhrobek z imitace italského mramoru. Za víc totiž nestojíš -“

Eduard zamrká jako starý výr.

„Vy jste zřejmě zvláštní člověk,“ řekne Renée de la Tour flétnovým sopránem. „Obviňujete své hosty z toho, že vaši číšníci neslyší.“ Zasměje se. Je to rozkošný bublající klotot, plný stříbra a melodie, jako lesní potůček v pohádce.

Eduard si sáhne na čelo. Jeho poslední předpoklad se hrouští. To děvče to také nemohlo být. Kdo má tak komisi hlas, ten se nemůže takhle smát. „Můžete jít, Knobloch,“ prohlašuje nedbale Jiří. „Nebo si snad chcete přisednout?“

„A nejez tolik masa,“ povídám. „Třeba to máš z toho. Copak jsi nám ještě před chvílí nevysvětloval, že podle nejnovějších vědeckých výzkumů -“

Eduard se otočí a odevládá. Počkáme, až je dost daleko. Pak se Willyho rozložené tělo rozdechvuje tichým řehotem. Renée de la Tour se mírně usmívá. Oči jí září.

„Willy,“ říkám. „Jsem jen povrchní člověk, a proto byl tohle jeden z nejkrásnějších okamžiků mého mladého života. Ale teď kápní božskou! Co v tom vlastně vězí?“

Willy se chvěje potlačovaným smíchem a ukazuje na Renée.

„Excusez, mademoiselle,“ říkám. „Je mé -“

Při mé francouzštině se Willy rozřetá na celé kolo.

„Pověz mu to, Lotko,“ vyprskne.

„Co?“ zeptá se Renée se způsobným úsměvem, ale tichým dunivým basem.

Hledíme na ni s otevřenými ústy.

„Je umělkyně,“ vyklopí ze sebe Willy. „Duetistka. Zpívá dueta. Ale sama. Jednu sloku vysoko, druhou hluboko. Jednu sopránem, druhou basem.“

Konečně nám svítá. „Ale co ten bas -“ ptám se.

„Talent,“ vysvětluje Willy. „A samozřejmě pile. Měli byste ji slyšet, když imituje manželskou hádku. Lotka je báječná!“

S tím souhlasíme. Objevuje se guláš. Eduard krouží kolem našeho stolu a z dálky nás pozoruje. Má jednu chybu:

vždycky chce přijít na kloub všemu, co se děje. Kazí to jeho lyriku a prohlubuje jeho nedůvěru k lidem. Právě teď si láme hlavu tím tajemným basem. A to neví, co ho ještě čeká. Jako kavalír staré školy poprosil Jiří Kroll Renée de la Tour a Willyho, aby byli na oslavu vítězství jeho hosty. Po obědě zaplatí Eduardovi, který bude skřípat zuby, za výborný guláš čtyřmi papírkami, za něž by člověk dnes dostal sotva pár kostí s troškou masa.

..*

Pomalů se stmívá. Sedím u okna svého pokoje nad kanceláří. Dům je samý kout, nízký a starý. Jako celá tato část ulice patřil kdysi kostelu, který stojí na nedalekém náměstíčku, kde končí ulice. Bydlívali v něm knězi a chrámoví zaměstnanci. Ale teď patří už šedesát let firmě Kroll. Jsou to vlastně dva nízké domy, které od sebe odděluje portál a vchod. Ve druhém domku žije se svou ženou a třemi dcerami penzionovaný šikovatel Knopf. Pak je tu krásná stará zahrada s výstavou našich náhrobků a vzadu vlevo jakási dvoupatrová dřevěná kůlna, kde v přízemí pracuje náš sochař Kurt Bach. Modeluje truchličí lvy a vzlétající orly pro pomníky padlých, které prodáváme, a kreslí nápisy na náhrobky, jež pak vytesávají kameníci. Když má volno, hraje na kytaru, potuluje se a sní o zlatých medailích pro slavného Kurta Bacha pozdějšího období, které nikdy nenastane. Je mu dvaatřicet let.

Poschodí nad ním jsme pronajali rakváři Wilkovi. Je to hubeňour, o kterém nikdo neví, jestli má, či nemá rodinu. Náš vztah k němu je přátelský, jak už vztahy založené na vzájemném prospěchu bývají. Jakmile se domákneme nějakého čerstvého nebožtíka, který ještě nemá rakev, doporučíme Wilka, nebo mu dáme echo, aby se postaral sám. Dozví-li se on o mrtvole, kterou ještě neodvlekly konkurenční hyeny, zachová se stejně. Neboť o nebožtíky se bojuje tvrdě a na ostří nože. Cesták Oskar Fuchs od naší konkurence Hollmann a Klotz pracuje dokonce s cibulí. Než vstoupí do domu smutku, vytáhne z kapsy několik rozkrájených cibulí a čichá k nim tak dlouho, až mu oči plavou v slzách. Pak vpochoďuje dovnitř, předstírá soucit s drahým zesnulým a snaží se udělat obchod. Říká se mu proto Slzavý Oskar. Je to zvláštní, ale kdyby pozůstalí věnovali některým nebožtíkům zaživa aspoň zpolovice takovou péči, jakou jim věnují teď, když už z toho nic nemají, jistě by se mrtvolky zrekly i toho nejdražšího mauzolea. Ale takový už je člověk: doopravdy si váží jen toho, co nemá.

Do ulice tiše klesá průhledný opar soumraku. Líza už svítí, ale záclony jsou tentokrát stažené, což znamená, že je koňský řezník doma. S jejím domem sousedí zahrada obchodníka s vínem Holzmanna. Přes zeď se sklání šefík a ze sklepa je cítit čerstvý octový pach sudů. Z vrat našeho domu vychází penzionovaný šikovatel Knopf. Je jako tyčka, na hlavě má čepici se štítkem a v ruce hůl. Přes své povolání vypadá jako Nietzsche, i když kromě Výcvikového řádu nepřečetl v životě jedinou knihu. Jde dolů po Hakenstrasse a na rohu Marienstrasse odbočí doleva. Kolem půlnoci se bude zase vracet, tentokrát zprava, čímž skončí svou obchůzku po městských hospodách, kterou provádí metodicky, jak se na starého vojáka sluší. Knopf pije pouze kořalku, a to žitnou, nic jiného. Je na ni také odborníkem bez konkurence. Ve městě jsou asi tři nebo čtyři firmy, které pálí žitnou. Pro nás jsou jejich kořalky skoro všechny stejné, ovšem pro Knopfa nikoliv.

Rozpozná je už podle vůně. Čtyřicet let neúnavné práce mu zjemnilo jazyk tak, že u stejného druhu žitné určí dokonce hospodu, kde se čepuje. Tvrdí, že každý sklep je jiný a že to podle něho pozná. To ovšem neplatí pro žitnou v lahvích, ale jen v sudech. Takhle už vyhrál nejednu sázku.

Vstanu a rozhlédnu se po pokoji. Není velký, strop je nízký a zkosený, ale mám tu všechno, co potřebuju. Postel, poličku s knihami, stůl, pár židlí a starý klavír. Když jsem byl před pěti lety na frontě, nebyl bych uvěřil, že to ještě

někdy budu mít tak dobré. Leželi jsme tehdy ve Flandrech, kde za velkého útoku na horu Kemmel zařvaly tři čtvrtiny naší roty. Jiřího Krolla odvezli druhý den ráno do lazaretu s prostřeleným břichem, ale trvalo skoro tři týdny, než se mi střelili do kolena. Pak jsme kapitulovali a já se stal konečně učitelem, jak si to přála moje matka a jak jsem jí to slíbil, ještě než zemřela. Byla na smrt nemocná, a tak se domnívala, že mne nic zlého nepotká, budu-li mít doživotní úřednické povolání. Umřela pár měsíců před koncem války, ale já jsem přesto složil zkoušku, a pak mě poslali do několika vesnic na vřesovišti.

Brzy mi lezlo krkem nalévat dětem do hlavy, čemu jsem sám dávno nevěřil, a být zaživa pohřben se vzpomínkami, na které jsem chtěl zapomenout.

Snažím se číst, ale počásí tomu nepřeje. Jaro mě zneklidňuje a v soumraku se snadno ztrácím sám sobě. Všechno jako by splývalo, hranice mizí a člověk ztrácí dech i jistotu. Rozsvítím a hned mám větší pocit bezpečí. Na stole leží žluté desky s básněmi, které jsem vyťukal ve třech průklepech na psacím stroji „Erika“. Občas jich několik pošlu do časopisů. Buď mi je vrátí, nebo jim vůbec nestojím za odpověď. Pak vyťukám nové průklepy a zkouším to znova. Jen třikrát mi něco otiskli v městském deníku, ovšem díky Jiřímu, který zná lokálkáře. I to však stačilo, abych se stal členem werdenbruckého Klubu básníků, který zasedá jednou týdně u Eduarda Knoblocha ve Staroněmecké jizbě. Nedávno se Eduard pokoušel, označiv mě kvůli známám na jídlo za morálně vadný element, aby mě vyloučili, ale klub proti jeho hlasu rozhodl, že jedním nanejvýš počestně, zrovna tak, jak po léta jedná veškerý průmysl a obchodní svět naší milované vlasti - a kromě toho nemá prý umění s morálkou nic společného.

Odkládám básně. Pojednou se mi zdají prázdné a dětinské jako všechny podobné pokusy, které jednou v životě dělá skoro každý mladý člověk. Začal jsem s tím v poli, ale tehdy to mělo smysl. Básnění mě na chvíli odpoutávalo od toho, co jsem viděl, byla to malá chýška odporu a víry, že ještě existuje něco jiného než ničení a smrt. Ale to už je dávno pryč. Dnes vím, že kromě toho existuje ještě spousta věcí, a vím také, že obojí může existovat dokonce vedle sebe. Svě básně už nepotřebuju, v mých políčkách s knihami je to všechno řečeno mnohem líp. Ale kam by to s námi došlo, kdyby už tohle stačilo, abychom se na něco vykašlali? Kde bychom všichni byli? A tak píšu dál, ale skoro vždycky mám dojem, že je to bezbarvé a suchopárné oproti večernímu nebi, které se teď v barvě zralého jablka klene nad střechami, zatímco do ulic už padá popelavý déšť fialového soumraku.

Sestupuji po schodech do zahrady kolem setmělé kanceláře. Domovní dveře ke Knopfům jsou otevřené. Jako v pekelné výhni sedí tam ve světle u šicích strojů tři Knopfovy dcery a pracují. Stroje bzučí. Mrknu na okno vedle kanceláře, je v něm tma. Jiří se už tedy někam vypařil. Taky Jindřich zakotvil v útěšlivém přístavu svého hospodského stolu.

Procházím se po zahradě. Někdo ji pokropil, země je vlhká a pronikavě voní. Wilkova rakvána je prázdná a také u Kurta Bacha je ticho. Okna jsou dokořán, na podlaze se choulí nedodělaný truchlící lev, jako by ho bolely zuby, a vedle něho stojí pokojně dvě prázdné láhve od piva.

Náhle se rozezpívá pták. Je to drozd. Sedí na špičce pomníku, který Jindřich zašantročil, a člověk by nevěřil, že taková malá černá kulička se žlutým zobáčkem dovede tak zpívat. Jásá a naříká, až se mi srdce chvěje. Vtom mi prolétne hlavou, že jeho píseň, která je pro mne symbolem života, budoucnosti, snů a všeho neznámého, podivného a nového, znamená pro červy kolem pomníku, kteří se právě prodírají z vlhké zahradní půdy, bezpochyby strašlivý signál smrti děsnými ranami zobáku. Přesto si nemohu pomoci, jeho píseň mě unáší, všechno ve mně povoluje a já tu pojednou stojím bezmocný a ztracený a žasnu, že se neroztrhnu nebo že nevzlétnu k večernímu nebi jako balón. Konečně se vzpomatuji a klopýtám zpátky zahradou a vůni noci vzhůru po schodech ke klavíru, uhodím do kláves a pak je hladím a snažím se být také takovým drozdem a vyzpívat a vytřást ze sebe, co cítím. Ale nakonec z toho není nic než hromada arpeggií a pár útržků sladkých šlágrů a národních písniček, kousek z Růžového kavalíra a z Tristana, všechno dohromady páté přes deváté, až někdo křikne z ulice: „Hergot, chlape, nauč se napřed pořádně hrát!“

Přestanu, jako když utne, a plížím se k oknu. Ve tmě mizí černá postava. Je už moc daleko, abych jí mohl něco hodit na hlavu. Ale proč bych to dělal? Vždyť má pravdu. Neumím pořádně hrát ani na klavír, ani v životě, nikdy, nikdy jsem to neuměl, vždycky jsem byl moc zbrklý, vždycky moc netrpělivý, vždycky mi do toho něco přišlo, vždycky šlo všechno k čertu. Ale kdo vlastně umí pořádně hrát, a i když umí, co z toho má? Je snad proto hluboké temno méně temné, nezodpověděné otázky méně beznadějně, jsme snad méně zoufalí z toho, že jakživi nedosáhneme tam, kam bychom chtěli, dá se tak vůbec někdy život vyložit a popadnout a osedlat jako ochočený kůň, nebo je vždycky jako obrovská plachta v bouři, která nás nese a která nás smete do vody, jakmile se jí chceme přidržet? V takovou chvíli se někdy přede mnou rozevře propast, která jako by sahala až do středu Země. Co ji vyplňuje? Touha? Zoufalství? Štěstí? A jaké? Únava? Rezignace? Smrt? Proč žiju? Ano, proč žiju?

III.

Je neděle ráno. Ze všech věží vyzvánějí zvony a večerní bludičky se rozptýlily. Dolar stojí pořád ještě na šestatřiceti tisících, čas tají dech, teplo dosud nerozpustilo nebeský krystal a všechno se zdá být jasné a nekonečně čisté. Je to jítí hodina, kdy člověk věří, že se odpouští i vrahovi a dobro i zlo že jsou jen slova bez významu.

Pomalou se oblékám. Otevřeným oknem vane chladný, prosluněný vzduch. Pod obloukem vrat se míhají ocelově lesklá těla vlaštovek. Můj pokoj má stejně jako kancelář dvě okna, jedno do dvora a druhé do ulice. Na chvíli se opřu o okno do dvora a hledím do zahrady. Pojednou protne ticho přídušený výkřik, který přejde do kloktání a sténání. Je to Jindřich Kroll, který spí v druhém křídle. Zase už ho tlačí můra. V roce 1918 ho to zasypalo a ještě teď, po pěti letech, se mu o tom někdy zdává.

Uvařím si na lihovém vařiči kávu a naleju do ní kapku višňovky. Naučil jsem se to ve Francii, a přestože je inflace,

kořalku mám vždycky. Na nový oblek nikdy neušetřím, tolik peněz prostě nesezenu, protože se příliš rychle znehodnocují, ale na drobnosti mi plat vystačí a mezi nimi je, přirozeně pro útěchu, občas i láhev kořalky. Žvýkám chleba s margarínem a povídky. Povídky jsou dobrá, ze zásob paní Krollové. Margarín je žluklý, ale to nevadí. Za války jsme všichni jedli hůř. Potom prohlížím svou garderobu. Mám dva civilní obleky, přešité z vojenských uniforem. Jeden je modrý, druhý je obarvený na černo. Víc se s šedozelenou látkou udělat nedalo. Kromě toho mám ještě jeden oblek z doby, než jsem šel na vojnu. Vyrosl jsem z něho, ale je to pravý civilní oblek, nikoli předělaný nebo obrácený, a proto si ho dnes vezmu. Hodí se ke kravatě, kterou jsem si koupil včera dopoledne a kterou si chci dneska vzít, aby ji viděla Isabela.

Pomalů kráčím ulicemi. Werdenbrück je staré město se šedesáti tisíci obyvateli, s dřevěnými domy a barokními stavbami a s ošklivými novými čtvrtěmi. Projdu městem a alejí koňských kaštanů vycházím na malý pahorek, kde stojí ve velkém parku ústav pro choromyslné. Stojí tu tiše a svátečně, ve stromech cvrlikají ptáci a já sem jdu, abych v malé ústavní kapli hrál při nedělní mši na varhany. Naučil jsem se hrát za svých učitelských studií a tohle místo jsem ulovil před rokem jako melouch. Takových melouchů mám víc. Jednou týdně učím hrát děti ševce Karla Brilla na klavír a on mi za to dává pár grošů a podráždí boty, a dvakrát týdně doučuju klackovitěho syna knihkupce Bauera. Také od něho dostávám pár grošů, navíc si smím přečíst všechny nové knihy, a chci-li si některou koupit, dostanu ji se slevou. Z této výhody těží samozřejmě celý Klub básníků, dokonce i Eduard Knobloch, který se pak najednou se mnou kamarádí. Mše začíná v devět hodin. Sedím u varhan a dívám se, jak přicházejí poslední pacienti. Jdou tiše a rozdělují se do lavic. Mezi nimi a po stranách sedí několik ošetřovatelů a sester. Všechno se děje velmi opatrně, mnohem tišeji než ve venkovských kostelích, v nichž jsem hrával v době svého učitelování. Je slyšet pouze šoupaní bot po kamenné podlaze. Boty kloužají, nedupají. Tak zní kroky lidí, jejichž myšlenky se toulají bůhvídkde.

Před oltářem hoří svíčky. Zvenku sem dopadá barevnými okny tlumené světlo a splývá se září svíček do nazlátlého odstínu s rudým a modrým nádechem. Uprostřed stojí kněz v brokátovém mešním rouchu a na stupních oltáře klečí ministranti v rudých komžích a bílých rochetách.

Vytáhnu flétnový rejstřík a vox humana a spustím. Hlavy choromyslných v prvních řadách se naráz otočí, všechny najednou, jako by někdo zatáhl za šňůrku. Jejich bledé obličejy s tmavými očními důlky civí bez výrazu vzhůru k varhanám. Vznášejí se v tlumeném nazlátlém světle jako velké světlé terče a v zimě, kdy bývá tma, vypadají jako velké hostie, které čekají, až do nich sestoupí Duch svatý. Na varhany si nemohou zvyknout. Jsou bez minulosti a bez vzpomínek, a každou neděli zasáhnou flétny, housle a violy jejich odcizené mozky tak nečekaně, jako by to bylo poprvé. Pak začne kněz u oltáře sloužit mši a oni se obrátí k němu.

Všichni blázní mši nesledují. V zadních řadách sedí spousta těch, co se ani nepohnou. Sedí tu jakoby zahaleni hlubokým zármutkem, jakoby utopeni v prázdnotě. Ale třeba se to člověku jen zdá. Možná že se pohybují v úplně jiných světech, kde nezní slovo Ukřižovaného, a oddávají se bez zármutku hudbě, kterou nechápou a proti níž jsou tóny varhan ploché a hrubé. A možná že nemyslí vůbec na nic - lhostejní jako moře, život a smrt. To pouze my vdechujeme přírodě duši! Jaká asi je, když je sama sebou? Ty hlavy pode mnou to snad vědí, ale nemohou to tajemství prozradit. Z toho, co vidí, oněměli. Někdy mám dojem, jako by byli posledními potomky stavitelů babylónské věže, kteří už nemohou svou zmatenou řečí sdělit, co viděli z nejvyšší terasy.

Pátrám očima v první řadě. Napravo vidím v růžovém a namodralém třípytu Isabelinu kaštanovou hlavu. Klečí v lavici vzpřímená a stíhlá. Oválnou hlavu má pokorně skloněnou jako gotická socha. Zastrčím violy a rejstřík vox humana a vytáhnu vox celeste, nejzasněnější varhanní rejstřík, hebký jako samet. Bliží se pozdvihování. Chléb a víno se promění v tělo a krev Ježíše Krista. Je to právě takový zázrak, jako když byl z prachu a bláta stvořen člověk. Riesenfeid tvrdí, že třetí zázrak tkví v tom, že člověk s tímto zázrakem nedokázal udělat celkem nic jiného, než čím dál tím velkoryseji vykořisťovat a zabíjet své bližní a tu chvíli mezi narozením a smrtí přecpat co nejvíce egoismem, ačkoliv má každý na začátku jedinou absolutní jistotu: že musí zemřít. To říká Riesenfeid z Odenwaldských žulových závodů, jeden z nejtvrděších kalkulantů a násilníků v obchodě se smrtí. Agnus Dei qui tollis peccata mundi.

..*

Po mši dostanu od ústavních sester k snídani vajíčka, nářez, bujón, chleba a med. Tak to mám ve smlouvě. Aspoň se dobře protluču přes oběd, neboť v neděli Eduardovy známky neplatí. Kromě toho dostanu tisíc marek, což je částka, která stačí sotva na jízdu tramvají sem a zpátky, kdyby se mi ovšem chtělo jet. Nikdy jsem nežádal o zvýšení. Sám nevím proč. U ševce Karla Brilla nebo u knihkupce Bauera, jehož syna doučuju, bojuju o každou marku jako divoký kozel.

Po snídani jdu do ústavního parku. Je to krásné, rozlehlé území, obehnané vysokou zdí a plné stromů, květin a laviček. Nebýt zamřížovaných oken, člověk by skoro věřil, že je v sanatoriu.

Mám rád tenhle park, protože je tu ticho a poněvadž tady nemusím s nikým mluvit o válce, politice a inflaci. Mohu klidně sedět a dělat tak staromódní věci, jako naslouchat větru a ptákům a pozorovat světlo, filtrované jasně zelenými korunami stromů.

Kolem mne procházejí pacienti, kteří mají dovolené vycházky. Většinou jsou zamlklí, někteří mluví sami se sebou, jiní živě rozmlouvají s návštěvami a s ošetřovateli a spousta jich dřepí bez hnutí na slunci mlčky a o samotě jako zkamenělina se svěšenými hlavami, dokud je neodvedou zpátky do cel.

Trvalo mi dost dlouho, než jsem si na tento pohled zvykl. Dokonce se ještě dnes občas přistihnu, jak civím na choromyslné jako zpočátku se směsí zvědavosti, hrůzy a ještě něčeho nepojmenovatelného, co mi připomíná chvíli, kdy jsem viděl prvního mrtvého. Bylo mi tehdy dvanáct let a mrtvý se jmenoval Jiří Hellmann. Ještě před týdnem jsem si s ním hrál, a pak tu ležel mezi květinami a věnci, něco nesmírně cizího ze žlutého vosku, s čím jsme už jakýmsi

hrozným způsobem neměli nic společného, co bylo pryč na nepochopitelné navždy, a přece to tu ještě bylo jako němá, podivně chladná hrozba. Později, za války, jsem viděl celé hromady mrtvých a hnulo to se mnou sotva víc, než kdybych byl na jatkách. Ale na toho prvního jsem nikdy nezapomněl, jako se nezapomíná na nic, co bylo první. On byl smrt. A tatáž smrt se na mne někdy podívá z vyhaslých očí choromyslných, živoucí smrt, skoro ještě nepochopitelnější a záhadnější než ta druhá, tichá. Jen s Isabelou je to jinak.

..*

Vidím, jak přichází po cestě od ženského pavilónu. Žluté šaty se jí vznášejí kolem nohou jako hedvábný šantungový zvon a v ruce drží plochý, široký slamák. Vstanu a jdu jí naproti. Má úzký obličej, z něhož jsou vlastně vidět jen oči a ústa. Oči má šedozelené a velmi průzračné, ústa rudá, jako by měla tuberkulózu, nebo si je silně nalíčila. Ale někdy se jí oči pojednou zploští, zmenší a zešediví jako břidlice, ústa se stáhnou a zahořknou jako staré panně, která se nikdy neprovdala. Pak je to Jenny, nedůvěřivá, nepříjemná osoba, které nejde hned tak něco pod nos. Jinak je Isabelou. Obojí je iluze, protože ve skutečnosti se jmenuje Geneviève Terhovenová a má nemoc, která má ošklivé a poněkud tajuplné jméno schizofrenie - rozpolcení vědomí a osobnosti. Proto se taky považuje za Isabelu nebo Jenny, tedy za někoho jiného, než je ve skutečnosti. Patří mezi nejmladší pacientky ústavu. Její matka prý žije v Alsasku a je pořádně zazobaná, ale o ni se skoro vůbec nestará - aspoň jsem ji tu, co Geneviève znám, ještě neviděl. A to už je šest neděl.

Hned vidím, že je dnes Isabelou. To žije ve vysněném světě, který nemá se skutečností nic společného, je lehoučká jako pírkó a já bych se vůbec nedivil, kdyby jí na ramena sedali žluťasci, kteří tu všude poletují.

„Tak už jsi zase tady,“ říká celá rozzářená. „Kdes byl celou tu dobu?“

Jako Isabela mi tyká. Není to žádné zvláštní vyznamenání, protože pak tyká celému světu.

„Kdes byl?“ ptá se ještě jednou.

Mávnou rukou směrem k vratům.

„Tam někde - venku -“

Chvilku na mne pátravě hledí. „Venku? Proč? Ty něco hledáš?“

„Snad - jen kdybych věděl co!“

Zasměje se. „Nech to plavat, Rolfe. Člověk nikdy nic nenajde.“

Trhnu sebou, jakmile zaslechnu jméno Rolf. Říká mi tak bohužel dost často, protože mne, stejně jako sebe, pokládá za někoho jiného, a to ještě ne vždycky za téhož člověka. Střídá Rolfa s Rudolfem a jednou se vytasila i s nějakým Raoulem. Rolf je nudný patron, kterého nemohu vystát, a Raoul je zřejmě nějaký sukničkář. Nejvíce mi vyhovuje, když mi říká Rudolfe, protože pak je zasněná a zamilovaná. Mé skutečné jméno, Ludvík Bodmer, ignoruje. Už jsem jí je řekl několikrát, ale ona je prostě nebere na vědomí.

První týden jsem z toho měl pořádně zamotanou hlavu, ale teď už jsem si zvykl. Tehdy jsem o duševních chorobách neměl valné ponětí, představoval jsem si trvalé záchvaty zuřivosti, pokusy o sebevraždu a blábolící idioty. Tím víc mě překvapilo, jak se od těchto představ liší Geneviève. Zpočátku se mi ani nechtělo věřit, že je nemocná, tak hravě se mi zdálo to zaměňování jmen a totožností, dokonce ani teď tomu někdy nechci věřit. Ale pak jsem pochopil, že za těmito křehkými konstrukcemi tiše vládne chaos. Ještě tu nebyl, ale obcházel nedaleko, a to dodávalo Isabele s jejími dvaceti lety a s nemocí, jež ji obestírala skoro tragickou krásou, zvláštní přitažlivosti.

„Pojď, Rolfe,“ řekne a vezme mě za ruku.

Ještě jednou se pokouším zbavit nenáviděného jména. „Já nejsem Rolf,“ vysvětluji, „já jsem Rudolf.“

„Nejsi Rudolf.“

„Ale ano, jmenuju se Rudolf. Rudolf, jednorozec.“

Kdysi mě tak pojmenovala. Ale dnes nemám štěstí. Usmívá se na mne jako na vzpurné dítě. „Nejsi Rudolf, ani Rolf. Ale taky nejsi to, co si myslíš. A teď pojď, Rolfe.“

Podívám se na ni. Chvilí mám pocit, že není nemocná a že se jen přetvařuje. „Nebud' otravný,“ říká. „Proč chceš být pořád jeden a tentýž?“

„No jistě, proč?“ odpovídám překvapeně. „Máš pravdu!“

Proč to člověk vlastně chce? Je v něm snad něco tak zvlášť cenného? A proč sami sebe bereme tak vážně?

Přikývne. „Ty a doktor! Nakonec to všechno odvané vítr. Proč to nechcete přiznat?“

„Doktor taky?“ ptám se.

„Ano, ten, co si tak říká. Co všechno ode mě nechce! A přitom se v ničem nevyzná. Neví ani, jak vypadá tráva v noci, když se na ni člověk nedívá.“

„Jak může vypadat? Bude šedivá nebo černá. A když svítí měsíc, tak stříbrná.“

Isabela se zasměje. „To jsem si mohla myslet. Ty to taky nevíš. Přesně jako doktor.“

„Jak tedy vypadá?“

Zastaví se. Zaduje vítr a žene kolem nás včely a vůni květů. Žlutá sukně zavlaje jako plachta. „Není tu po ní ani památky,“ řekne.

Jdeme dál. V aleji nás míjí stařena v ústavním obleku. Na rudém obličejí se jí lesknou slzy. Vedle ní kráčeji dvě bezradné přibuzné. „A co tu tedy je místo trávy?“ ptám se.

„Nic. Je tady, dokud se na ni díváš. Když se bleskurychle otočíš, můžeš to ještě stihnout.“

„Co? Že tady není?“

„Ne. Ale jak uhaní na své místo, tráva a všechno, co je za tebou. Jako sluhové, kteří si šli zatancovat. Musíš se otočit

jako blesk, jen tak to ještě stihneš. Jinak jsou zpátky a tváří se nevinně, jako by nebyly nikdy pryč."

„Kdo, Isabelo?" ptám se co nejopatrněji.

„Věci. Všechno, co je za tebou. Všechno jen čeká, až se otočíš, a pak to zmizí!"

Chvilí o tom uvažuji. Kdyby to bylo takhle, měli bychom za sebou pořád propast, myslím si.

„A co já?" zeptám se. „Taky tu nejsem, když se otočíš?"

„Taky ne. Nic tady není."

„Ach tak," říkám trochu trpce. „Ale pro sebe jsem tady pořád. I když se otočím jako blesk."

„Otočíš se na špatnou stranu."

„Copak to můžou strany ovlivnit?"

„Už je to tak, Rolfe. U tebe ano."

Jakmile zaslechnu nenáviděné jméno, znova sebou trhnu. „A co ty? Jak je to s tebou?"

Podívá se na mne nepřítomně a usměje se, jako by mě neznala. „Se mnou? Já tady přece vůbec nejsem!"

„Tak? Pro mě jsi tady až dost."

Náhle se její výraz změní. Opět mě poznává.

„Je to pravda? Proč mi to neříkáš častěji?"

„Říkám ti to přece pořád."

„To je málo." Opře se o mne. Cítím její dech a pod tenkým hedvábím její ňadra. „To je pořád málo," říká s povzdechem.

„Jak to, že to nikdo neví? Ach, vy sochy!"

Sochy, myslím si. Co jiného mi zbývá? Hledím na ni, je krásná a vzrušující, cítím ji, a vždycky když jsem s ní, mám dojem, že mými tepnami telefonuje tisíc hlasů, ale pak to najednou zmlkne, jako by všechny měly špatné spojení, a já se už v tom vznikajícím zmatku nevyznám. Člověk nemůže toužit po choromyslné. Anebo třeba může, ale já ne. Mám pocit, jako bych toužil po natahovací panence. Nebo po někom, kdo je v hypnóze. Ale to nezmění nic na tom, že cítím její blízkost.

Zelené stíny aleje se otvírají a před námi leží v prudkém slunci záhony tulipánů a narcisů. „Musíš si nasadit klobouk, Isabelo," říkám. „Doktor si to přeje."

Hodí klobouk do květů. „Doktor! Co by všechno nechtěl! Chce si mě vzít, ale má vyprahlé srdce. Je jako sova, která se potí."

Nevěřím, že se sovy mohou potit, ale obraz je to přesvědčivý.

Isabela vkročí mezi tulipány a sedne si na bobek. „Slyšíš je?"

„Ovšem," říkám s úlevou. „Každý je může slyšet. Jsou to zvony ve Fis dur."

„Co je to Fis dur?"

„Tónina. Nejsladší ze všech."

Rozhodí širokou sukni přes květy. „A co teď? Zvoní teď ve mně?"

Přikývnu a zadívám se na její úzkou šiji. Všechno v tobě zvoní, myslím si. Utrhne tulipán a prohlíží si otevřený květ a dužnatý stonek, z něhož prýští šťáva.

„Tohle není sladké."

„No dobře. Tak to jsou zvony v C dur."

„Musí to být dur?"

„Může to být taky moll."

„Copak to nemůže být oboje zároveň?"

„V muzice ne," říkám s pocitem, že mě zahнала do úzkých. „V muzice existují pevné zákony. Může to být jedno, nebo druhé. Nebo jedno po druhém."

„Jedno po druhém!" Isabela se na mne podívá s mírným opovržením. „Ty se vždycky takhle vymlouváš, Rolfe. Proč?"

„Sám nevím. Chtěl bych, aby to bylo jinak."

Pojednou vstane a odhodí utržený tulipán. Skokem je ze záhonu a rázně si vytřepává šaty. Pak si vyhrne sukni a prohlíží si nohy. Oblíčeje se jí zkriví odporem.

„Co se stalo?" ptám se zděšeně.

Ukazuje na záhon. „Hadi -"

Podívám se na záhon. „Tady nejsou žádní hadi, Isabelo."

„Ale jsou! Tamhle!" Ukazuje na tulipány. „Nevidíš, co chtějí? Cítíla jsem to."

„Nechtějí nic. Jsou to kytky," říkám nechápavě.

„Dotkly se mě!" Chvěje se hnusem a nespouští oči z tulipánu.

Uchopím ji za ramena a otočím ji tak, aby neměla záhon na očích. „Teď ses otočila," říkám. „Už tady nejsou."

Prudce oddychuje. „To nesmíš dovolit! Rozšlapej je, Rudolfe!"

„Už tady nejsou. Otočila ses a jsou pryč. Jako tráva v noci a všechny věci."

Opírá se o mne. Náhle už pro ni nejsem Rolf. Položí mi obličej na rameno. Nemusí mi už nic vysvětlovat. Jsem Rudolf a musím to vědět. „Víš to jistě?" ptá se a já cítím, jak mi vedle ruky bije její srdce.

„Docela jistě. Jsou pryč. Jako sluhové v neděli."

„Nesmíš to dovolit, Rudolfe -"

„Nedovolím to," říkám a není mi docela jasné, co tím myslí. Ale to už také není třeba, protože se uklidňuje.

Pomalů se vracíme. Pojednou je unavená. Pochoduje k nám sestra na nízkých podpatcích. „Je čas k jídlu, mademoiselle."

„K jídlu," říká Isabela. „Proč musí člověk pořád jíst, Rudolfe?"

„Aby neumřel."

„Už zase lžeš," říká mi unaveně jako dítěti, s kterým si neví rady.

„Teď ne. Tohle je pravda."

„Myslíš? Kameny taky jedí?"

„Copak kameny žijí?"

„Ale ovšem. Žijí víc než cokoliv jiného. Žijí tak silně, že jsou věčné. Nebo snad nevíš, co to je krystal?"

„Jen z hodin fyziky. A to jistě neodpovídá pravdě."

„Čistá extáze," zašeptá Isabela. „Ne jako tamto -"

Mávrne rukou zpátky k záhonům. Ošetřovatelka ji vezme za paži. „Kde máte klobouk, mademoiselle?" zeptá se po několika krocích a rozhlíží se. „Počkejte, skočím pro něj."

Jde vylovit klobouk z květin. Isabela ke mně za jejími zády rychle přiběhne s obličejem v slzách.

„Neopouštěj mě, Rudolfe," zašeptá.

„Já tě neopustím."

„A nechod pryč! Já teď musím jít. Přišli pro mě! Ale ty nechod pryč!"

„Neodejdu, Isabelo."

Ošetřovatelka zachránila klobouk a teď k nám pochoduje na bytelných podrážkách jako osud. Isabela stojí a hledí na mne. Jako bychom se loučili navždycky. Pokaždé to vypadá, jako bychom se loučili navždycky. Kdo ví, v jakém stavu se vrátí a zda mě pak vůbec ještě pozná.

„Nasadte si klobouk, mademoiselle," říká ošetřovatelka. Isabela vezme klobouk a pověsí si ho malátně přes ruku. Otočí se a vrací se k pavilonu. Neohlédne se.

..*

Začalo to začátkem března tím, že ke mně Geneviève zničehonic v parku přistoupila a dala se se mnou do řeči, jako bychom se už dávno znali. Nebylo to nic neobvyklého, protože v blázinci není třeba, aby se lidi navzájem představovali. Na formality se tu nehledí, pacienti spolu mluví, kdy se jim zachce, a nepotřebují se dlouho otřukávat. A hned taky každý hovoří, co mu právě napadne, a nic nevadí, když tomu ten druhý nerozumí. Nikdo nechce přesvědčovat ani vysvětlovat. Lidi jsou tady, hovoří, a často konverzuje každý o něčem jiném a báječně si rozumějí, protože jeden druhého neposlouchá. Například papež Řehoř VII., mužíček s nohama křivýma jako šavle, nediskutuje. Nemá zapotřebí někoho přesvědčovat, že je papežem. Prostě jím je a basta! Má spoustu starostí s Jindřichem Lvem, Canossa je nedaleko a on se o tom občas zmiňuje. Vůbec mu nevadí, že jeho partnerem je muž, který si myslí, že je celý ze skla, a každého prosí, aby do něho nevrazil, protože už je naprasklý. Oba si spolu povídají, Řehoř o králi, který má činit pokání v košili, a Skleněnc o tom, že nesnáší slunce, protože se v něm zrcadlí. Pak mu Řehoř udělí papežské požehnání, Skleněnc si na okamžik odváže šátek, kterým si chrání průhlednou hlavu před sluncem, a pak se rozloučí tak zdvořile, jak to bývalo zvykem v minulých stoletích. Vůbec jsem se tedy nedivil, když ke mně Geneviève přistoupila a dala se se mnou do řeči. Pouze mě ohromila její krása, neboť byla právě Isabelou.

Mluvila se mnou dlouho. Měla na sobe lehký světlý plášť z kožešiny, který měl cenu nejméně deseti až dvaceti pomníků z nejlepší švédské žuly, a pod ním večerní šaty se zlatými sandály. Bylo jedenáct hodin dopoledne a ve světě za zdí by to bylo k smíchu. Ale tady to bylo vzrušující, jako by se sem snesl padákem obyvatel nějaké cizí planety. Slunce se tehdy střídalo s přeháňkami, vítr s náhlým tichem. Honilo se to jedno přes druhé, hodinu byl březen, hodinu duben, pak do všeho znenadání vpadlo kus května a června. A do toho přišla Isabela, kdoví odkud, a bylo to opravdu kdoví odkud, odněkud, kde končí hranice, kde zpitvořené světlo rozumu visí jako vlající polární záře na nebesích, která neznají den ani noc, ale jen ozvěny vlastních paprsků a ozvěny ozvěn a sinalé světlo věčnosti a dalek bez času. Zmátla mě hned od začátku a všechny výhody měla na své straně. Za války pro mne sice mnoho měšťáckých pojmů ztratilo smysl, ale z toho jsem byl jen cynický a trochu zoufalý, nikoliv svobodný a vyrovnaný. Seděl jsem tedy a civěl na ni, jako by byla vznášejícím se pírkem a já klopýtajícím nemotorou. A to tím spíše, že se v její řeči často zatřpytila zvláštní moudrost. Bylo to jen posunuté a chvillemi tím náhle probleskl průzor do dálky, který mi rozbušil srdce. Jakmile jsem se však do něho zahleděl, průzor se ihned zakryl závoji a mlhou a Isabela byla zase bůhvídkem.

Políbila mě hned první den a učinila to s takovou samozřejmostí, jako by to nemělo žádný význam. Ale to neznamenal, že jsem to nevnímal. Její polibek mě vzrušil, cítil jsem ho, ale pak se to rozbilo jako vlna o útes. Věděl jsem, že neplatil mně, ale někomu jinému, nějaké vysněné postavě, jakémusi Rolfovi nebo Rudolfovi, a je možné, že ani je neměla na mysli a že to byla pouze jména, která vyvěla bez kořenů a bez souvislosti z podzemních pramenů.

Od té doby chodila skoro každou neděli do zahrady a za deště do kaple. Představená mi dovolila cvičit po mši na varhany, kdykoliv budu mít chuť. A tak jsem tam za mizerného počasí hrával. Byl jsem moc špatný varhaník, abych to bral vážně, ale dělal jsem to jako s klavírem. Hrál jsem si jen tak pro sebe nějaké vlažné fantazie, co mě právě napadlo, trochu nálady a snění a touhy po nevyslovitelném, po budoucnosti a po sobě samém. Člověk nemusí být zvlášť vynikajícím hudebníkem, aby tohle dokázal. Někdy se mnou přicházela Isabela a naslouchala. Sedávala dole v pološeru, déšť pleskal do pestrých okenních tabulí a nad její tmavou hlavou pluly tóny varhan. Nevěděl jsem, nač myslí, a bylo to zvláštní a trochu sentimentální, ale potom se za tím vším vynořila otázka Proč, výkřik, úzkost a ticho. To všechno jsem cítil a také jsem leccos vytušil o nepochopitelné osamocenosti, když jsme seděli v prázdném kostele se soumrakem a se zvuky varhan, jen my dva, jako bychom byli jedinými lidmi na světě, spojeni šerem, akordy a deštěm, a přesto odloučení navždycky, bez jakéhokoli mostu, bez porozumění, beze slov, a v nás, na hranicích života, plápolal podivuhodný žár strážných ohýnků, které jsme viděli a nechápali, ona po svém a já po svém, jako hluchoněmí slepci, kteří nejsou hluší, ani němí, ani slepí, a proto jsou mnohem ubožejší a osamělejší. Co to bylo, co ji přimělo, aby ke mně přišla? To jsem nevěděl a nikdy se to asi nedozvím. Bylo to pohřbeno pod sutinami, zavalila to hora. Ale také jsem

nechápal, proč mne přesto tento zvláštní vztah vyvedl z míry. Přece jsem věděl, že je nemocná a že nemá na mysli mne, a přesto ve mně vzbuzovala touhu po čemsi, co jsem neznal a co mě děsilo a z čeho jsem byl někdy nešťastný a jindy šťastný, bez důvodu a beze smyslu.

Přichází ke mně sestřička. „Chtěla by s vámi mluvit představená.“

Vstanu a jdu za ní. Není mi dvakrát do smíchu. Třeba některá sestra slídila a představená mi chce říct, že smím mluvit jen s nemocnými nad šedesát let, nebo mi chce dokonce dát výpověď, ačkoliv mi primář vysvětlil, že je dobře, má-li Isabela společnost.

Představená mě přivítá v přijímacím pokoji. Voní to tu voskem na podlahu, cudností a mýdlem. Dech jara sem nepronikl.

Představená, hubená, energická žena, mě přijme přátelsky. Považuje mě za bezúhonného křesťana, který miluje Boha a věří v církev. „Brzy bude květen,“ říká a dívá se mi přímo do očí.

„Ano,“ odpovídám a pozoruji sněhobílé záclony a holou, nablýskanou podlahu.

„Uvažovali jsme, zda bychom u nás neměli konat májovou pobožnost.“

MLčím a cítím, jak se mi ulevilo.

„V městských kostelích se v květnu každý den v osm hodin slouží pobožnost,“ vysvětluje představená.

Přikývnu. Zná májové pobožnosti. Do soumraku stoupá kadidlo, monstrance září a po pobožnosti se mládež ještě chvíli potlouká po náměstích se starými stromy, v nichž bzučí chrousti. Nikdy tam sice nechodím, ale znám to ještě z doby, než jsem narukoval. Tehdy jsem získával první zkušenosti s děvčaty. Všechno bylo nesmírně vzrušující, idylické a nevinné. Ale ani mě nenapadne chodit sem tento měsíc každý ve-čer v osm hodin hrát na varhany. „Chtěli bychom tu mít pobožnost aspoň v neděli večer,“ říká představená. „Myslím takovou slavnostní s varhanami a s Tě Deum. Tichá mše se tak jako tak slouží pro sestry každý večer.“

Uvažuji. V neděli večer je ve městě otrava a pobožnost trvá přesně hodinu. „Můžeme zaplatit jen málo,“ říká představená. „Tolik jako za mši. A za to si dnes už moc nekoupíte, že?“

„Ne,“ říkám. „Moc ne. Venku máme inflaci.“

„Já vím.“ Stojí tu nerozhodně. „Úřední cesta zavedená v církvi s tím bohužel nepočítala. Myslí ve staletích. Musíme se s tím smířit. Člověk to koneckonců dělá pro Boha, a ne pro peníze, že?“

„Člověk může zabít dvě mouchy jednou ranou,“ odpovídám. „To je pak mimořádně šťastná situace.“

Představená si povzdechne. „Jsme vázáni rozhodnutím církevních úřadů. Vydávají se jen jednou za rok, častěji ne.“

„A týká se to taky platů pánů farářů, kanovníků a pana biskupa?“ ptám se.

„To nevím,“ říká a trochu zrudne. „Ale myslím, že ano.“

Mezitím jsem se rozhodl.

„Dnes večer nemám čas,“ prohlašuji. „Máme důležitou obchodní poradu.“

„Dnes je přece ještě duben. Ale příští neděli. Nebo kdyby se vám nehodila neděle, tak některý jiný den. Bylo by to přece krásné, kdybychom tu občas měli skutečnou májovou pobožnost. Matka boží se vám jistě odmění.“

„To jistě. Je tu jen potíž s večerí. Osm hodin je nepříhodná doba. Potom už je moc pozdě a předtím na to není čas.“

„Ale ovšem, pokud jde o to - chcete-li, můžete se samozřejmě najíst tady. Důstojný pán u nás také vždycky večerí.“

Třeba by to bylo východisko.“

O takové východisko právě stojím. Zdejší jídlo je skoro tak dobré jako u Eduarda, a budu-li večerět s knězem, dostaneme jistě i láhev vína. A protože Eduard na neděli zrušil předplatné, je to východisko dokonce vynikající.

„Tak dobře,“ povídám. „Zkusím to. O penězích už nebudeme mluvit.“

Představená si oddychne. „Bůh vám to odplatí.“

..*

Vracím se. Zahradní cesty jsou prázdné. Ještě chvíli čekám na žlutou plachtu z šantungového hedvábí. Pak zazní z města polední zvony a já vím, že Isabela teď musí spát, pak přijde doktor, takže je to do čtyř hodin zabitě. Procházím velkými vraty a jdu dolů k městu. Leží přede mnou s věžemi pokrytými zelenou patinou a s kouřícími komíny. Po obou stranách kaštanové aleje se táhnou pole, na nichž ve všední dny pracují choromyslní, kteří nejsou nebezpeční. Ústav je zčásti veřejný, zčásti soukromý. Soukromí pacienti ovšem nemusejí pracovat. Za poli začíná les s potoky, rybníky a pasekami. Jako kluk jsem tam chytával ryby, mloky a motýly. Od té doby uplynulo teprve deset let, mně se však zdá, že to bylo v jiném životě, v dávno minulé době, kdy život plynul klidně a organicky se rozvíjel a kdy na sebe od dětství všechno navazovalo. Válka to změnila. Od roku 1914 žijeme útržky jednoho života a později útržky života druhého a třetího. Nepatří k sobě a my je ani nemůžeme spojit. Proto celkem dobře chápou Isabelu s jejími různými životy. Jenže ona je na tom skoro lépe než my, neboť žije-li jeden život, na všechny ostatní zapomene. My je však máme zpřeházené. Dětství přervané válkou, doba hladu a doba šálení, doba zákopů a touhy po životě, z každé z nich něco zůstalo a to nás zneklidňuje. Nemůžeme se toho prostě zbavit. Vždycky, když to nejméně čekáme, vynoří se to znovu a stojí to nesmiřitelně proti sobě: ráj dětství a znalost zabíjení, ztracené mládí a cynismus předčasného vědění.

IV.

Sedíme v kanceláři a čekáme na Riesenfelda. K- večerí jsme měli tak hustou hrachovku, že v ní naběračka stála rovně jako svíčka. K ní jsme jedli maso, uvažené v polévce - vepřové nožičky, vepřová ouška a pro každého kus pořádně tučného bůčku. Potřebujeme si impregnovat žaludky tukem proti alkoholu, protože se dnes rozhodně nesmíme namazat

dřív než Riesenfeld. Proto nám uvařila sama paní Krollová a jako zákusek nám vnutila ještě porci tučného holandského sýra. V sázce je budoucnost firmy. Musíme z Riesenfelda vyrazit dodávku žuly, i kdybychom se před ním museli plazit po kolenou až domů. Mramor, lasturový vápenec a pískovec, to všechno ještě máme, ale těžce postrádáme žulu, kaviář smutku.

Jindřicha Krolla jsme odklidili z cesty. Rakvář Wilke nám prokázal laskavost. Dali jsme mu dvě láhve žitné a on pozval Jindřicha před večeří na skat a kořalku. Jindřich na to naletěl. Když může něco dostat zadarmo, neodolá a dává si do nosu, div se nezalkne. Kromě toho se považuje, jako každý muž zapálený pro nacionalismus, za odolného chlastouna. Ve skutečnosti toho moc nesnese a opice ho sklátí dřív, než se naděje. Napřed se vytahuje, že on sám vypráská z Říšského sněmu sociálně demokratickou stranu, a vzápětí chrápe s otevřenou hubou. Neprobudí ho ani rozkaz: Vztyk, pochodem v chod! A což teprve dnes, když jsme to zorganizovali tak, aby vypil kořalku před jídlem na lačný žaludek! Ted' spí neškodně u Wilka v dubové rakvi, vystlané měkkými hoblinami. Byli jsme krajně opatrní a raději jsme ho neodnesli do postele, protože by se mohl vzbudit. Wilke zatím sedí o poschodí níž v ateliéru našeho sochaře Kurta Bacha a hraje s ním domino. Je to hra, kterou oba milují, protože při ní mají spoustu času na přemýšlení. K tomu popíjejí jednu a čtvrt láhve kořalky, která zbyla po Jindřichově porážce a již si Wiike vyžádal jako honorář.

..*

Dodávku žuly, kterou chceme z Riesenfelda vyrazit, nemůžeme ovšem zaplatit předem. Tolik peněz nemáme nikdy pohromadě a bylo by šílenství ukládat je v bance, protože by se rozplynuly jako sníh v červnu. Chceme proto dát Riesenfeldovi směnku splatnou za tři měsíce. To znamená, že chceme nakoupit skoro zadarmo. Riesenfeld z toho přirozeně nemůže mít škodu. Tenhle žralok v moři lidských slzí chce vydělávat jako každý počestný obchodník. Musí proto směnku diskontovat v naší nebo vesmě bance též den, kdy ji od nás dostane. Banka rozhodne, zda si Riesenfeld i my zasloužíme příslušný úvěr, strhne si několik procent srážky a směnku vyplátí. Procenta srážky Riesenfeldovi ihned vrátíme. Tak dostane za dodávku celou částku, jako bychom mu zaplatili předem. Ale ani banka neutrpí škodu. Ihned předá směnku Říšské bance, a ta ji vyplátí, jako ji naše banka vyplatila Riesenfeldovi. Teprve v Říšské bance zůstane směnka ležet až do dne splatnosti, kdy ji banka předloží k zaplacení. Je jasné, jakou má pak ještě cenu.

Tohle všechno známe teprve od roku 1922. Do té doby jsme pracovali jako Jindřich Kroll a málem jsme udělali bankrot. Když jsme vyprodali skoro celý sklad, s úžasem jsme zjistili, že za to máme jen bezcenné bankovní konto a několik kufrů bankovek, které se nehodily ani k tomu, abychom si jimi vytapetovali kvartýr. Napřed jsme se snažili co nejrychleji prodávat a nakupovat, ale inflace nás vždycky snadno předběhla. Trvalo moc dlouho, než jsme dostali za pomníky zaplacení, a mezitím klesly peníze tak rychle, že i ten nejlepší prodej byl ztrátový. Mohli jsme se udržet nad vodou teprve tehdy, když jsme začali platit směnkami. Ani ted' nevyděláváme žádné velké peníze, ale aspoň to stačí na živobytí. Protože se v Německu tímto způsobem financuje každý podnik, musí přirozeně Říšská banka tisknout pořád nové a nové peníze, a kurs proto klesá čím dál tím rychleji. Vládě to zřejmě také vyhovuje, protože se tak zbavuje všech vnitřních dluhů. Tato politika žene do záhuby lidi, kteří nemohou kupovat na směnky, ty, co mají nějaký ten majeteček a musejí ho prodat, vlastníky malých obchodů, dělníky, důchodce, kteří vidí, jak se jejich vklady a bankovní pohledávky rozplývají jako sníh, a zřizence a úředníky, kteří živoří od jednoho platu k druhému a přitom si nemohou dovolit ani pár nových bot. A vydělává-li někdo, pak to jsou šmelináři, vládci nad směnkami, cizinci, kteří si mohou koupit za pár dolarů, korun nebo zlotých, co chtějí, a velcí podnikatelé, továrníci a burzovní spekulanti, jimž roste majetek a akcie jako houby po dešti. Ti mají všechno skoro zadarmo. Je to velký výprodej strádalo, počestných příjmů a slušnosti. Ze všech stran se slétají supové a hladce z toho vyklouzne jen ten, kdo může dělat dluhy. Neboť ty zmizí samy od sebe. Byl to právě Riesenfeld, kdo nás tomu všemu v poslední chvíli naučil, a tak z nás udělal malé příživníčky na velkém úpadku. Přijal od nás první směnku splatnou za tři měsíce, ačkoliv jsme se tehdy za uvedenou částku vůbec nemohli zaručit. Ale Odenwaldské závody se zaručit mohly a to stačilo. Byli jsme mu samozřejmě vděční. Když přišel do Werdenbrücku, snažili jsme se ho bavit jako indického rádžu, pokud se ovšem vůbec může indický rádža ve Werdenbrücku bavit. Naš sochař Kurt Bach mu udělal barevný portrét, který jsme mu slavnostně předali ve stylovém, skutečně pozlaceném rámu. Riesenfeld z toho bohužel neměl žádnou radost, poněvadž na něm vypadá jako mladý kaplan, a o to on právě nestojí. Chce vypadat jako pochybný svůdce a je přesvědčen, že tak vypadá, což je pozoruhodný příklad sebeklamu, má-li člověk pupek a krátké křivé nohy. Ale kdo nežije ze sebeklamu? Nesním snad i já se svými prostinkými, průměrnými schopnostmi zvláště večer o tom, že půjdu do sebe a že budu mít dost talentu, abych našel nakladatele? Kdo hodí první kamenem po Riesenfeldových nohou do O, zvláště když dnes vězí v pravé anglické česané přízi?

„Co s ním uděláme, Jirí?“ pravím. „Nemáme tu ani jednu atrakci. S obyčejným chlastem si na Riesenfelda nepřijdeme. Na to má moc vrtošivou fantazii a neklidný charakter. Chce něco vidět a slyšet a pokud možno i něco popadnout. Ale výběr našich dam je žalostný. Těch několik pěkných ženských, které známe, nemá náladu poslouchat celý večer Riesenfelda v roli Dona Juana z roku 1923. Porozumění a pomocnou ruku ti bohužel podají pouze ošklivé a obstarlé kozy.“

Jirí se zašklebí. „Ani nevím, jestli nám na dnešní večer stačí prachy. Když jsem je včera přinesl, spletl jsem se v dolarovém kursu. Myslel jsem, že platí ještě dopolední, a když vyšel polední, bylo už moc pozdě. Banka zavírá v sobotu ve dva- náct.“

„Zato dneska se kurs ani nehnul.“

„Ale hnul, synáčku, aspoň v Červeném mlýně jistě. Pokud jde o kurs dolaru, jsou tam v neděli o dva dny napřed. Bůhví, co tam bude stát dnes večer láhev vína!“

„Bůh to taky neví," povídám. „Neví to ještě ani majitel. Nasazuje ceny, teprve když se rozsvítí. Proč Riesenfeid nemiluje umění, malířství, muziku nebo literaturu? Bylo by to mnohem lacinější. Vstup do muzea stojí pořád dvě stě padesát marek. Za tu cenu bychom mu mohli ukazovat celé hodiny obrazy a sádrové bysty. Nebo si vem muziku. Dnes je populární varhanní koncert v kostele svaté Kateřiny -"

Jiří se zalyká smíchy. „No tak dobře," připouštím. „Je to absurdní představa. Ale proč nemá rád alespoň operety a lehkou hudbu? Mohli bychom ho vzít do divadla a pořád by to ještě přišlo levněji než ten zatracený noční klub!" „Už je tady," říká Jiří. „Zeptej se ho."

Otvíráme dveře. Po schodech k nám podvečerem pluje Riesenfeid. Na první pohled je zřejmé, že se ho kouzlo jarního soumraku ani trochu nedotklo. Zdravíme ho s předstíraným kamarádstvím. Riesenfeid si toho všimne, zašilhá po nás a dřepne si do křesla. „Nechte si ty kecy," zabručí směrem ke mně.

„Právě jsem se k tomu chystal," odpovídám. „I když se proti tomu bouří moje přirozenost. Těmhle mým kecům se jinde říká dobré chování."

Po Riesenfeldově tváři se mihne zlý úšklebek. „S dobrým chováním se dnes člověk daleko nedostane -"

„Ne? A s čímkem tedy?" ptám se, abych mu rozvázal jazyk.

„S litinovými lokty a gumovým svědomím."

„Ale pane Riesenfelde," chlácholí ho Jiří. „Vy sám se přece chováte bezvadně. Možná že ne v měšťáckém slova smyslu, ale určitě velmi elegantně -"

„Myslíte? Jen abyste se nespletl!" Přestože je tak odmítavý, zřejmě mu to lichotí.

„Chová se jako lupič," nahrávám přesně tak, jak to Jiří očekává. Hrajeme tuhle hru bez předběžných zkoušek, jako bychom ji znali nazpaměť. „Nebo ještě spíš jako pirát. Bohužel s tím má úspěch."

Riesenfeldem to při lupiči trochu trhlo, protože rána padla moc blízko. Piráti ho zase usmířují. Přesně tohle jsme měli v úmyslu. Jiří vytáhne z poličky, na níž stojí porcelánový anděl, láhev Rothovy žitné a nalévá. „Na co si připijeme?" ptá se.

Obvykle se připijí na zdraví a na dobré obchody. V tomto případě je to poněkud obtížné. Riesenfeid je na to moc útlacitý. Tvrdí, že je to při obchodu s náhrobkou nejen paradox, ale také přání, aby umřelo co nejvíce lidí. Člověk prý může právě tak připíjet na choleru a na válku. Od té doby přenecháváme formulaci připitku jemu.

Podmračeně na nás hledí se skleničkou v ruce, ale neřekne ani slovo. Po chvíli konečně promluví do šera: „Co je to vlastně čas?"

Jiří vyvalí oči a postaví sklenici. „Pepř života," odpovím jakoby nic. Na mne si ten starý holomek se svými triky nepříjde. Nejsem nadarmo členem werdenbrückého Klubu básníků. My jsme zvyklí na velké otázky.

Riesenfeid si mě nevšímá. „Co si o tom myslíte, pane Krolle?" ptá se.

„Já jsem prostý člověk," říká Jiří. „Na zdraví!"

„Čas," opakuje tvrdošíjně Riesenfeid. „Čas, tenhle nezadržitelný tok - ne naše všivá doba! Čas, tato pomalá smrt."

Tentokrát postavím sklenku i já. „Myslím, že radši rozsvítíme," říkám. „Copak jste měl k večeři, pane Riesenfeld?"

„Držte hubu, když mluví dospělí," odpoví Riesenfeid a já mám dojem, že jsem chvíli nedával pozor. Nechtěl nás ohromit, myslí to vážně. Bůhví, co se mu odpoledne stalo! Mám sto chutí mu odpovědět, že čas je rozhodujícím činitelem na směnce, kterou má podepsat, ale nakonec dám přednost kořalce.

„Je mi teď šestapadesát," říká Riesenfeid. „Ale vzpomínám si na dobu, kdy mi bylo dvacet, jako by to bylo včera. Kde zůstalo všechno, co bylo mezi tím? Co se to děje? Člověk se najednou probudí a je starý. Jak je to s vámi, pane Krolle?"

„Podobně," odpovídá Jiří mírně. „Je mi čtyřicet, ale cítím se na šedesát. U mě to zavinila válka."

Lže, aby Riesenfeldovi pomohl. „Se mnou je to jinak," vysvětluji, abych také přispěl svou hrivnou. „A taky to zavinila válka. Když jsem do ní šel, bylo mi sedmnáct. Teď je mi pětadvacet, ale cítím se pořád na sedmnáct. Na sedmnáct a na sedmdesát. Mně ukradli mládí na vojně."

„U vás to není válkou," odpovídá Riesenfeid, který si dnes na mne zřejmě zasedl, protože čas, ta pomalá smrt, se mnou ještě nezacloumal tak jako s ním. „Vy jste prostě jen duševně zaostalý. Vám válka naopak pomohla k dospělosti. Bez ní byste byl dnes na úrovni dvanáctiletého kluka."

„Děkuji," říkám. „To je náramná poklona! Ve dvanácti letech je každý génium. Ztrácí svou originalitu, teprve když pohlavně dospívá, a to je právě to, čeho si vy, žulový Casanova, tak nesmírně ceníte. Je to poněkud jednotvárná náhražka za ztrátu duchovní svobody!"

Jiří znovu nalévá. Vidíme, že to bude těžký večer. Musíme Riesenfelda vytáhnout z propasti světobolu a nikdo z nás nemá dnes chuť pouštět se do plytkého filozofování. Radši bychom vypili pod kaštanem v klidu a mlčky láhev moselského, než abychom s Riesenfeldem truchlili v Červeném mlýně nad ztrátou jeho mužného věku. „Když vás zajímá realita času," říkám s mírnou nadějí, „můžu vás v jednom spolku seznámit se spoustou specialistů, kteří se v tom vyznají. Je to Klub básníků našeho milovaného města. Spisovatel Hans Hungermann rozválcovává tento problém asi v šedesáti básních, které dosud nevyšly. Můžeme tam jít hned. Scházejí se tam každou neděli večer a pak je družná zábava."

„Jsou tam taky dámy?"

„Samozřejmě že ne. Básničky jsou totéž co počítající koně. Ovšem s výjimkou žákyň Sapfínych."

„A co se tam tedy při té družné zábavě dělá?" ptá se Riesenfeld logicky.

„Nadává se na jiné spisovatele. Zvlášť na ty, co mají úspěch."

Riesenfeid opovržlivě zachrochtá. Už se chci vydat, ale vtom naproti ve Watzkově domě zazáří okno jako osvětlený obraz v temném muzeu. Za záclonami vidíme Lizu. Právě se obléká a má na sobě pouze podprsenku a kratičké bílé kalhotky z hedvábí.

Riesenfeid piskne nosem jako svišť. Jeho kosmická melancholie je rázem tatam. Vstávám, abych rozsvítil. „Nechte

toho!" vyprskne. „Copak nemáte smysl pro poezii?"

Plíží se k oknu. Liza si natahuje přes hlavu těsné šaty a svíjí se přitom jako had. Riesenfeid hlasitě zafuní. „Páni, to je svůdnice! Krucinál, ta má zadek! Úplný sen! Co je to zač?"

„Zuzana v lázni," vysvětlují. Chci mu tím jemně naznačit, že právě hrajeme roli starých kozlů, kteří ji pozorují.

„Blbost!" Šmírák s einsteinovským komplexem nespouští oči ze zlatého okna. „Chci vědět, jak se jmenuje."

„Nemáme tušení. Vidíme ji dneska poprvé. V poledne tam ještě nebydlela."

„Opravdu?" Liza vklouzla do šatů a teď si je rukama přihlazuje. Jiří nalévá za Riesenfeldovými zády sobě a mně skleničku. Hodíme ji do sebe. „To je rasa" říká Riesenfeid a pořád se ještě lepí na okno. „Na první pohled dáma. Nejspíš Francouzka."

Pokud víme, je Liza Češka. „Mohla by to být mademoiselle de la Tour," odpovídám, abych Riesenfelda ještě víc vydráždil. „Někde jsem tu včera zaslechl její jméno."

„Tak vidíte!" Riesenfeid se k nám na okamžik otočí. „Říkal jsem přece, že je to Francouzka! Je to vidět na první pohled - tohle je ne sais pas quoi! co říkáte, pane Krolle?"

„Na to jste tu odborníkem vy, pane Riesenfelde."

Světlo v Lizině pokoji zhasne. Riesenfeid si proleje zadrhnuté hrdlo kořalkou a znovu přitiskne obličej na okno. Za chvíli se Liza objeví v domovních dveřích a jde dolů ulicí.

„Má okouzlující chůzi! Necupitá, dělá dlouhé kroky. Plnoštíhlý pardál. Od žen, které cupitají, můžete čekat jen zklamání. Ale tahle - za tu ručím."

Při plnoštíhlém pardálovi jsem do sebe rychle hodil ještě skleničku. Jiří klesl s tichým úšklebkem do křesla. Dokázali jsme to! Riesenfeid se otočí a obličej se mu leskne jako bledý Měsíc. „Světlo, pánové! Na co ještě čekáme? Vzhůru do života!"

Jdeme za ním do vlahé noci a já civím na jeho žabí záda. Kéž bych se uměl taky tak jednoduše vzpamatovat ze svého splínu jako tenhle chameleon, pomyslím si závistivě.

..*

V Červeném mlýně je hlava na hlavě. Musíme vzít zavděk stolem, který stojí hned u orchestru. Hudba i tak dost řve, ale nám u stolu div neprasknou bubinky. Zpočátku si křičíme do uší, ale pak se spokojíme tím, že na sebe děláme posuňky jako trio hluchoněmých. Parket je tak nabitý, že se na něm mohou tanečníci sotva hnout. Ale Riesenfeldovi to nevadí.

Vyslídil u baru nějakou ženskou v bílém hedvábí a už se k ní žene. Pak ji pyšně postrkuje pupkem přes parket. Je o hlavu vyšší než on a znuděně civí přes něj po baru, ozdobeném balónky. V malém Riesenfeldovi to však bublá jako ve Vesuvu. Zmocnil se ho démon. „Co kdybychom mu nalili do vína kořalku, aby se rychleji namazal?" povídám Jiřímu.

„Ten hoch přece nasává jako divoký skvrnitý osel! Tohle je už pátá láhev! Když to půjde takhle dál, budeme za dvě hodiny na mizině. Hádám, že jsme už proclastali několik mohylek. Doufejme, že nepřivede to bílé strašidlo ke stolu. Museli bychom ji taky napájet."

Jiří zavrtí hlavou. „To je bardáma. Musí zpátky k baru."

Riesenfeid se znovu vynoří. Je rudý a zpocený. „Co je to všechno proti kouzlu fantazie!" zařve na nás přes bariéru hluku. „Tvrdá skutečnost - no dobře! Ale kde je poezie? Dnes večer, to okno před tmavým nebem - o tom by se dalo snít! Takový kus! Chápete, jak to myslím?"

„Jasně," křikne na něho Jiří. „Vždycky se nám zdá lepší to co nemůžeme dostat, než to, co už máme. V tom spočívá romantika a idiotství lidského života. Na zdraví, Riesenfelde!"

„Nemyslím to tak hrubě," zavřeští Riesenfeid do foxtrotu „Ach, kdyby to tak věděl Petr". „Myslím to daleko jemněji."

„Já taky," zařve Jiří.

„Ale já to myslím ještě jemněji."

„No dobře, tak jemně, jak si přejete!"

Hudba vyrazí do mohutného crescenda. Parket vypadá jako pestrá konzerva se sardinkami. Najednou strnu. V klubku tanečníků se k nám zprava sune moje přítelkyně Ema v prackách nějaké oblečené opice. Nevidí mě, ale já ji poznávám už z dálky podle zrzavých vlasů. Nestydatě visí na rameni typického šmelinářského výrostka. Ani se nehnu, ale mám pocit, že jsem spolkl ruční granát. Tancuje si tady, ta bestie, které jsem věnoval deset básní své nevydané sbírky „Prach a hvězdy" a která mě už týden balamutí, že jí zakázali vycházky, protože má otřes mozku. Prý ve tmě upadla. Upadla, to se ví, že upadla, ale na prsa tohohle klacka ve dvouřadovém smokinku a s pečetním prstenem na tlapě, kterou ji podpírá. A já velbloud jsem jí ještě dnes odpoledne poslal růžové tulipány z naší zahrady s třemi slokami básně, která se jmenuje „Panova májová pobožnost". Jestli to tak tomu šmelináři přečetla! V duchu vidím, jak se oba válejí smíchy.

„Co je vám?" zařve Riesenfeld. „Je vám nanic?"

„Vedro!" zaskučím a cítím, jak mi po zádech stéká pot. Mám vztek. Jestli se Ema otočí, uvidí můj zpocený rudý obličej. A já bych právě teď obětoval nevím co, abych vypadal rozvážně, chladně a netečně jako světák. Rychle si přejedu po obličejí kapesníkem. Riesenfeld se nemilosrdně šklebí. Jiří si toho všimne. „Vy se taky docela pěkně potíte, Riesenfelde," řekne.

„U mě je to něco jiného. Potím se radostí ze života!" zařve Riesenfeld.

„Potí se, protože mu odlétá čas," zaskuhrám jedovatě a cítím, jak mi do koutků úst stéká slaný pot.

Ema je už skoro u nás. Hledí k hudbě s blaženě vyjeveným obličejem. Ačkoliv mi pot promáčí límec, nasadím mírně udivenou masku a opovržlivě se usmívám.

„Co je vám?" řve Riesenfeld. „Vypadáte jako náměsíčný klokan!"

Vůbec si ho nevšímám. Ema se otočila. Hledím chladným, kritickým pohledem na tanečnický, a pojednou, jako bych si jí teprve teď náhodou všiml, předstírám, že Emu poznávám. Nedbale zvednu na pozdrav dva prsty.

„On se dočista zbláznil," zavřeští Riesenfeld do synkop foxtrotu „Nebeský otec".

Mlčím jako zařezaný. Skutečně nejsem schopen slova. Ema mě vůbec neviděla.

..*

Konečně hudba zmlkne a parket se pomalu uvolňuje. Ema zmizí v boxu. „Bylo vám teď sedmnáct, nebo sedmdesát?" vřiskne Riesenfeld.

Protože hudba nehraje, rozlehne se to po celém baru. Dívá se na nás spousta lidí a dokonce i Riesenfeld se poleká.

Nejraději bych zalezl pod stůl, ale pak mě napadne, že tihle lidé možná považují Riesenfeldovu otázku za obyčejnou obchodní nabídku. Chladně a nahlas odpovídám: „Jedenasedmdesát dolarů za kus a ani o cent míň."

Moje odpověď vzbudí okamžité zájem. „Oč jde?" ptá se od vedlejšího stolu muž s dětským obličejem. „Mám vždycky zájem o dobré objekty. Ovšem za hotové. Jmenuju se Aufstein."

„Felix Koks," představuji se a jsem rád, že se mohu trochu sebrat. „Šlo o dvacet lahví parfému, ale tamhleten pán je už bohužel koupil."

„Ššššš -" zasyčí odbarvená blondýna.

Začíná umělecká část večera. Konferenciér mele nesmysly a má vztek, že jeho vtipy nezabírají. Odtáhnou si židli a zmizím za Aufsteinem, protože bývám pro konferenciéry, kteří útočí na obecnost, oblíbeným cílem, a to by dnes, před Ernou, byla pro mne blamáž.

Všechno jde dobře a konferenciér mrzutě odtáhne. Ale kdopak to tu pojednou stojí v závojích a v bílých svatebních šatech? Renée de la Tour. S úlevou si opět sednu na své místo.

Renée začíná dueto. Panensky zatrylkuje několik slok vysokým sopránem, hezky způsobně a nesměle. Pak nasadí bas, a hned je z toho senzace.

„Jak se vám líbí ta dáma?" ptám se Riesenfelda.

„Je pěkná -"

„Chtěl byste se s ní seznámit? Je to mademoiselle de la Tour."

Riesenfeld se zarazí. „La Tour? Přece mi nechcete namluvit, že tahle absurdní hříčka přírody je tou kouzelnicí z protějšího okna?"

Právě to mu chci namluvit, abych viděl jeho reakci, ale vtom si všimnu, jak se mu kolem sloního nosu mihne jakási andělská záře. Beze slova ukáže palcem ke vchodu. „Tam-tamhle vzadu - tam ji máme. Ta chůze! Člověk ji pozná na první pohled!"

Má pravdu. Líza vstoupila ve společnosti dvou starších držgrešlů a chová se jako dáma z nejlepší společnosti. Alespoň podle představ Riesenfeldových. Zřejmě skoro ani nedýchá a své kavalíry poslouchá pyšně a roztržitě. „Nemám pravdu?" ptá se Riesenfeld. „Nepoznají se ženy podle chůze na první pohled?"

„Ženské a policajti," říká Jiří a zašklebí se. Ale také on se dívá na Lízu se zalíbením.

Začíná druhé číslo programu. Na parketu stojí akrobatka. Je mladá, má rozpustilý obličej, krátký nos a krásné nohy.

Předvádí akrobatický tanec se salty, stojkami a vysokými skoky. Pozorujeme Lízu. Tváří se, jako by odtud nejradši vypadla, ale samozřejmě to jen hraje. Ve městě je pouze tento noční klub. Jinak jsou tu jen kavárny, restaurace nebo hospody. Proto se tu člověk setká s každým, kdo má prachy.

„Šampaňské!" zaburácí Riesenfeld diktátorským hlasem.

Zděsím se a také Jiří vypadá ustaraně. „Pane Riesenfeld," říkám. „Zdejší šampaňské se nedá vůbec pít."

V tom okamžiku se na mne od podlahy zadívá nějaký obličej. Udiveně pohled opětuji a vidím, že je to tanečnice, která udělala tak dokonalý most, že se jí hlava objevila mezi nohama. Chvilku vypadá jako hrbatý a zkroucený trpaslík.

„Šampaňské jde na můj účet," vysvětluje Riesenfeld a kývne na číšníka.

„Bravo!" řekne obličej od podlahy.

Jiří na mne mrkne. On hraje kavalíra, a já vyřizuju nepřijemnosti. Takhle jsme si to domluvili. „Když chcete šampaňské, Riesenfelde, máte je mít," říká. „Ale jste ovšem naším hostem."

„Vyloučeno! To zatáhnou já! Už o tom nechci slyšet ani slovo!"

Jako donchuán je Riesenfeld bez konkurence. Spokojeně hledí na zlatou kapsli ve kbelíku s ledem. Několik dam ihned projeví silný zájem. Také já s tím souhlasím. Šampus aspoň Ernu poučí, že mě moc brzy hodila přes palubu. Se zadostučiněním Riesenfeldovi připíjím a on připítek slavnostně opětuje.

Odněkud se vynoří Willy. Dalo se to čekat, protože je tady stálým hostem. Aufsteinova společnost odchází a naším sousedem je teď Willy. Jen si sedl, už opět vstává a vítá Renée de la Tour, která s sebou přivedla hezké děvče v černých večerních šatech. Za chvíli v ní poznávám akrobatku. Willy nás představuje. Jmenuje se Gerda Schneiderová a odhadujícím pohledem přejede láhev šampaňského i nás tři. Dáváme pozor, zda Riesenfeld nezabere, to bychom ho měli na celý večer z krku. Ale Riesenfeld se upíchl na Lízu. „Co říkáte, mohl bych ji vyzvat k tanci?" ptá se Jiřího.

„Ani bych vám to neradil," odpovídá Jiří diplomaticky. „Ale snad se s ní později nějak seznámíme."

Výčitavě se na mne podívá. Kdybych v kanceláři neřekl, že nevíme, kdo Líza je, bylo by teď všechno v pořádku. Ale kdo mohl tušit, že se Riesenfeld vydá na romantickou stezku? Na vysvětlování je teď už moc pozdě. Romantici nemají smysl pro humor.

„Vy netančíte?" ptá se mě akrobatka.

„Špatně. Nemám smysl pro rytmus."

„Já taky ne. Pojdte, zkusíme to spolu."

Vmáčkne se na parketu do chumlu, který nás pomalu tlačí kupředu. „Tři muži sami v nočním klubu," říká Gerda.

„Proč?"

„A proč ne? Můj přítel Jiří tvrdí, že se ženy do nočního klubu nemají brát, poněvadž to považují za vyzvání, aby svému průvodci nasadily parohy.

„Který z nich je přítel Jiří? Ten s tlustým nosem?"

„Ten plešatý. Je stoupcem harémového systému. Říká, že se ženy nemají předvádět."

„Samozřejmě ... A co vy?"

„Nemám žádný systém. Jsem jako pleva ve větru."

„Nešlapte mi na nohy," říká Gerda. „Vy jste pěkná pleva. Vážíte nejméně sedmdesát kilo."

Vzmužím se. Právě jsme minuli Emin stůl a tentokrát mě bohudíky poznala, i když má hlavu na rameni toho šmelináře s pečetním prstenem, který ji objímá v pase. Aby čert vzal ty zatracené synkopy! Usměju se na Gerdu a přitisknu ji k sobě. Přitom pozoruju Ernu.

Gerda voní konvalinkami. „Tak jen mě zase pusťte," povídá. „To vám u té zrzavé dámy nepomůže. A o to vám přece jde, že?"

„Kdepak," lžu.

„Neměl jste si jí vůbec všimnout. A zatím jste na ni civěl jak v hypnóze, a pak jste se mnou najednou zahrál tohle divadlo. Můj bože, vy jste ale jelimánek!"

Pořád se ještě snažím o falešný úsměv. Za nic na světě bych nechtěl, aby si Erna všimla, že jsem se tady rovněž napálil.

„Nic jsem nehrál," říkám sklesle. „Vůbec jsem nechtěl tancovat."

Gerda mě odstrčí. „Tak se mi zdá, že jste ještě k tomu kavalír! Nechme toho! Bolí mě nohy."

Uvažuji, nemám-li jí vysvětlit, že jsem to tak nemyslel. Ale kdoví, kam by mě to zase zavedlo! Držím raději hubu a jdu za ní ke stolu zahanbeně, ale s hlavou vztyčenou.

Tady mezitím zapůsobil alkohol. Jiří a Riesenfeld si tykají. Riesenfeld se jmenuje křestním jménem Alex. Nejpozději za hodinu mě vyzve, abych mu také tykal, a časně ráno se na všechno zase zapomene.

Sedím tu dost otráveně a čekám, až se Riesenfeld unaví. Kolem nás kloužou tanečníci, hudba je unáší v lenivém a hlučném proudu namačkaných těl a stádného pocitu. Objeví se taky Erna, propluje vyzývavě kolem, jako bych byl vzduch. Gerda do mne strčí. „Má obarvené vlasy," říká a já mám hnusný pocit, že mě chce utěšit.

Přikývnu a pozoruju, že jsem toho už dost vypil. Konečně volá Riesenfeld číšníka. Líza odešla a jeho už tady nic nedrží.

Trvá to ještě chvíli, než zaplatíme. Riesenfeld skutečně zacvakne šampaňské. Očekával jsem, že nám ty čtyři láhve hodí na krk. Rozloučíme se s Willym, s Renée de la Tour a s Gerdou Schneiderovou. Stejně se už končí, orchestr také skládá nástroje. Všichni se cpou k východům a k šatně. Pojednou stojím vedle Erny. Její kavalír se ze široka prodírá k šatně, aby jí přinesl kabát. Erna si mě změří ledovým pohledem. „Tak tady jsem tě načapala. Tos asi nečekal!"

„Ty žes mě načapala?" říkám zaraženě. „Přece já tebe."

„A ještě k tomu s kým," pokračuje, jako bych vůbec nic neřekl. „S holkama od tingitanglu! Nesahej na mě! Kdo ví, cos od nich chytil!"

Vůbec mě nenapadlo, abych se jí dotkl. „Jsem tady obchodně," povídám. „A ty? Co ty tady děláš?"

„Obchodně!" zasměje se jedovatě. „Obchodně! Kdopak natáhl bačkory?"

„Opora státu, drobný střádal," odpovídám a myslím si, kdovíjak nejsem vtipný. „Den co den ho tady pohřbívají, ale jeho pomník není kříž, ale mauzoleum, kterému se říká burza."

„A takovému zhýralci jsem důvěřovala," prohlašuje Erna, jako by vůbec neslyšela má slova. „Mezi námi je konec, pane Bodmere!"

Jiří a Riesenfeld bojují u šatny o klobouky. Pozoruju, že mě neprávem zatlačila do obrany. „Poslyš," vyprsknu. „Kdo mi ještě dnes odpoledne říkal, že nemůže jít ven, poněvadž ho šíleně bolí hlava? A kdo se tady prohání s narvaným šmelinářem?"

Erna zbledne kolem nosu. „Ty sprostěj mazale básniček," zasyčí, jako by stříkla vitriol. „Snad si nemyslíš, že jseš něco lepšího, když umíš opisovat básničky od mrtvejch! Napřed se nauč vydělávat dost peněz, abys mohl provést dámu, jak se sluší a patří! Ty se svejma výletama do zeleně! K hedvábným korouhvim máje! Člověk by div nebrečel!"

Hedvábné korouhve jsou citát z básně, kterou jsem jí poslal odpoledne. V duchu se zapotácím, navenek se ušklíbnu.

„Držme se věci," říkám. „Kdo jde domů se dvěma počestnými obchodníky? A kdo s kavalírem?"

Erna na mne vyvalí oči. „Mám snad jít v noci sama na ulici jako nějaká barová kurva? Zač mě máš? Myslíš, že mám náladu, aby do mě hučel kdejaký hulvát? Jak si to vlastně představuješ?"

„Vůbec jsi sem neměla chodit!"

„Ták? Hele se! I rozkazovat bys chtěl, co? Mně zarazíš vycházky, a sám se budeš někde courat! Chceš ještě něco? Mám ti plést punčochy?" Jedovatě se zasměje. „Pán si pije šampus, a mně musela vždycky stačit sodovka a pivo nebo laciné víno bez ročníku!"

„Šampus jsem neobjednal já. To objednal Riesenfeld!"

„No jasně! Ty jseš vždycky jako beránek, ty zkrachovalej kantore! Co tady ještě očumuješ? My dva jsme spolu domluvili! A neobtěžuj mě!"

Div se nezalknu vzteky. Přichází Jiří a podává mi klobouk. Objeví se taky Ernin šmelinář a pak spolu odejdou. „Slyšels to?" ptám se Jiřího.

„Ne všechno. Proč se hádáš se ženskou?"

„Nechtěl jsem se hádat."

Jiří se směje. Nikdy se neopije do němoty, i když do sebe naleje celý kbelík. „Do toho se nikdy nepouštěj! Vždycky to projedeš. Proč chceš mít pravdu?"

„No jo," říkám. „Proč? Asi proto, že jsem synem německé půdy. Ty s ženskou nikdy nevedeš takovéhle diskuse?"
„Ale vedu. Právě proto můžu jiným dobře poradit."

..*

Chladný vzduch zapůsobí na Riesenfelda jako rána gumovým kladivem. „Tykejme si," říká mi. „Jsme přece bratři. Žijeme ze smrti." Sípavě se směje jako skolená liška. „Jmenuju se Alex."

„Rolf," odpovídám. Ani mě nenapadne, abych propůjčoval na jednu noc k takovým pijatikám své počestné jméno Ludvík. Pro Alexe je Rolf dost dobrý.

„Rolf?" říká Riesenfeld. „Co je to za blbý jméno! Říkáš si tak pořád?"

„Mám právo říkat si tak po službě a každý přestupný rok. Alex není taky nic zvláštního."

Riesenfeld trochu zavravorá. „To nevadí," říká velkoryse. „Děti, už dávno mi nebylo tak fajn! Dostanu u vás ještě kafe?"

„Samozřejmě," říká Jiří. „Rolf vaří prima kafe."

Vravoráme ve stínu Mariánského kostela k Hakenstrasse. Před námi si vykračuje jako čáp osamělý poutník a odbočuje do našich vrat. Je to šikovatel Knopf, který se vrací ze své inspekční obchůzky po hospodách. Jdeme za ním a dohoníme ho ve chvíli, kdy čurá vedle dveří na černý obelisk. „Pane Knopfe," povídám, „to se nesluší!"

„Můžete si dát pohov," zamumlá Knopf a ani se nehne.

„Pane šikovateli," opakuji. „To se nesluší! Taková svihárna! Proč si to neuděláte doma?"

Roztržitě se ohlédně. „To si mám chcát do parádního pokoje? Vy jste se zbláznili!"

„Proč zrovna do parádního pokoje? Máte doma bezvadný záchod. Jděte si tam. Je to skoro u huby."

„Kecy!"

„Špiníte znak našeho domu! A kromě toho je to svatokrádež. Tohle je náhrobek. Posvátná věc."

„Náhrobek to bude až na hřbitově," povídá Knopf a z vysoka si vykračuje k domovním dveřím. „Dobry večer vespolek, pánové."

Mírně se ukloní a přitom narazí lebkou o veřeje. Něco zabručí a zmizí.

„Kdo to byl?" ptá se mě Riesenfeld, když hledám kávu.

„Váš protiklad. Abstraktní pijan. Chlastá bez jakékoliv fantazie. Nepotřebuje žádný popud zvenčí. Žádnou inspiraci."

„No vida!" Riesenfeld si sedne k oknu. „Tak tedy sud alkoholu. Člověk žije ze snů. To vy ještě nevíte?"

„Ne. Na to jsem moc mladý."

„To není pravda. Vy jste jen produkt války. Citově nezralý a už zkušený ve vraždění."

„Merci," pravím. „Co říkáte kafi?"

Opice z něho zřejmě vyprchává. Opět si vykáme. „Co myslíte, je už ta dáma odnaproti doma?" ptá se Riesenfeld Jiřího.

„Asi ano. Všude je přece tma."

„Třeba je tam tma proto, že se ještě nevrátila. Co kdybychom chvíli počkali?"

„Proč ne?"

„Můžeme si mezitím třeba vyřídit obchodní záležitosti," říkám. „Smlouva je už hotová, jen ji podepsat. Zatím přinesu z kuchyně čerstvou kávu."

Vypadnu a poskytnu tak Jiřímu čas, aby Riesenfelda zpracoval. Jde to líp, když u toho nejsou svědci. Sednu si na schody. Z dílny truhláře Wilka je slyšet klidné chrápání. Je to jistě Jindřich Kroll, neboť Wilke bydlí na kraji města.

Bude to pěkná rána pro toho nacionálně uvědomělého obchodníka, až se probudí v rakvi! Uvažuji, nemám-li ho vzbudit, ale jsem k smrti unavený a za chvíli bude stejně svítat. Pro takového nebojácného válečníka by měl být konečnou úlek spíš posilující lázní, která ho zocelí a názorně poučí o konečném výsledku svěží a veselé války. Podívám se na hodinky a čekám na Jiřího signál. Zahledím se do zahrady, kde tiše vstává jitro z bělostného lože kvetoucích stromů. Naproti stojí v osvětleném okně prvního poschodí v noční košili šikovatel Knopf a dává si z láhve poslední doušek. O nohy se mi tře kočka. Zaplaťpánbůh, pomyslí si, neděle je za námi.

V.

Vraty proklouzne žena ve smutečních šatech a na dvoře se nerozhodně zastaví. Vyjdu ven. Zákaznice na mohylku, pomyslí si a řeknu: „Chtěla byste si prohlédnout naši výstavu?"

Přikývne, ale vzápětí řekne: „Ne ne, zatím to není třeba."

„Můžete se tu klidně porozhlédnout. Kupovat nic nemusíte. Budete-li si přát, nechám vás o samotě."

„Ne ne! Víte - chtěla jsem jen -"

Čekám. V našem obchodě nemá smysl naléhat. Po chvíli žena řekne: „Je to pro mého muže -"

Přikývnu. Čekám, co řekne, a otočím se k řadě belgických mohylek. „Tohle jsou moc hezké pomníky," říkám.

„Ano, jistě, jenže -"

Opět se zarazí a vrhne na mne skoro prosebný pohled. „Ani nevím, zda je to vůbec dovoleno -" vymáčkne ze sebe konečně.

„Co? Postavit pomník? Copak to může někdo zakázat?"

„Hrob není na hřbitově -"

Překvapeně na ni hledím. „Farář nechce, aby byl můj muž pochován na hřbitově," říká rychle s odvrácenou tváří.

„Proč?" ptám se udiveně.

„Vztáhl - vztáhl na sebe ruku," vylétne jí z úst. „Vzal si život. Už to nemohl vydržet."

Stojí tu a nespouští ze mne oči. Ještě je polekaná z toho, co řekla. „A vy si myslíte, že proto nesmí být pochován na hřbitově?" ptám se.

„Ano. Alespoň ne na katolickém. V posvěcené zemi."

„Ale to je přece nesmysl," říkám rozzlobeně. „Měli by ho pochovat ve dvakrát posvěcené zemi. Nikdo si nevezme život jen tak pro legraci. Víte to jistě?"

„Ano. Řekl mi to farář."

„Farář toho namluví, je to jejich povolání. Kde ho tedy chtějí pochovat?"

„Za hřbitovem. Za zdí. V neposvěcené zemi. Nebo na městském hřbitově. Ale to přece nejde! Tam to všechno leží jako dříví v lese."

„Městský hřbitov je mnohem krásnější než katolický," říkám. „A katolíci tam leží taky."

Zavrtí hlavou. „To nejde. Byl zbožný. Musí -" Oči se jí náhle koupají v slzách. „Jistě si neuvědomil, že mu nedovolí ležet v posvěcené zemi."

„Asi na to vůbec nemyslel. Ale kvůli vašemu faráři se netrapte. Znáám tisíce velmi zbožných katolíků, kteří neleží v posvěcené zemi."

Rychle se ke mně obrátí. „Kde?"

„Na bojištích v Rusku a ve Francii. Leží tam všichni pohromadě ve společných hrobech, katolíci, židi a protestanti."

Myslím, že na tom Bohu nezáleží."

„To je něco jiného. To jsou padlí. Ale můj muž -"

Teď už pláč neskrývá. V našem obchodě se se slzami setkáváme denně, ale tyhle jsou jiné, než na jaké jsme zvyklí. A k tomu je ta žena jako věchýtek slámy, skoro se bojím, aby ji neodfoukl vítr. „Nejspíš toho v poslední chvíli ještě litoval," pravím, abych něco řekl. „Tak je mu všechno odpuštěno."

Podívá se na mne. Jak lační po troše útěchy!

„Myslíte to doopravdy?"

„Ovšem. Farář to samozřejmě neví. Ví to pouze váš muž, a ten už to nemůže říct."

„Farář tvrdí, že smrtelný hřích --"

„Milá paní," přeruším ji. „Bůh je mnohem milosrdnější než knězi, to mi věřte."

Teď vím, co ji mučí. Není to ani tak nevysvěcený hrob, ale myšlenka, že se její muž bude muset jako sebevrah na věčnosti škvařit v pekle a že by možná mohl být zachráněn nebo že by z toho vyvázl s několika tisíci lety očistce, kdyby byl pohřben na katolickém hřbitově.

„Udělal to kvůli penězům," říká. „Uložili jsme je ve spořitelně na pět let pod sirotčí jistotu, a nemohl je proto vyzvednout. Bylo to věno pro mou dceru z prvního manželství. Byl jejím poručíkem. Když před čtrnácti dny mohl peníze vybrat, neměly už žádnou cenu a ženich zrušil zasnoubení. Čekal, že máme peníze na dobrou výbavu. Před dvěma roky by to ještě stačilo, ale teď je to jen pár grošů. Dcera se div neuplakala k smrti a on to nevydržel. Myslel si, že je to jeho vina, že měl být opatrnější. Ale peníze přece byly uloženy pod sirotčí jistotu, nemohli jsme je vybrat. Tak jsme z nich měli větší úroky."

„Jak by mohl být opatrnější? Takové věci se dneska stávají spoustě lidí. Nebyl přece žádným bankéřem."

„Ne, byl účetní. Sousedí -"

„Nestarejte se, co říkají sousedi. To jsou vždycky samé zlomyslnosti. A všechno ostatní přenechte Bohu."

Mám pocit, že nemluvím moc přesvědčivě. Ale co má člověk říct ženě za takových okolností? Určitě ne to, co si doopravdy myslí.

Osuší si oči. „Neměla jsem vám to vůbec povídat. Vás se to přece netýká. Odpusťte! Ale člověk někdy neví, kam -"

„To nevadí," říkám. „Tady jsme na to zvyklí. Sem přece přicházejí jen ti, co ztratili někoho blízkého."

„Ano - ale ne tak -"

„Ale jistě," prohlašuji. „V dnešní smutné době se to stává daleko častěji, než si myslíte. Jenom za minulý měsíc jich bylo sedm. Jsou to vždycky lidé, kteří už nevědí kudy kam. Slušní lidé. Neřadí se vždycky protlučou."

Podívá se na mne. „Myslíte, že mu smím postavit pomník, i když neleží v posvěcené zemi?"

„Smíte, když máte povolení na hrob. Na městském hřbitově určitě. Jestli chcete, můžete si ihned vybrat nějaký kámen, a až bude všechno v pořádku, stačí ho jen odvézt."

Rozhlíží se. Pak ukáže na středně velký pomníček. „Co stojí tenhle?"

Je to vždycky stejné. Chudí lidé se nikdy neptají, co stojí ten nejmenší. Jako by jim v tom bránila zvláštní úcta k smrti a k nebožtíkovi. Nechtějí se ptát napoprvé na ten nejlacinější náhrobek. Jiná věc je, zda si ho potom vůbec vezmou.

Nedá se nic dělat, ale ten kus kamene stojí sto tisíc marek. Ulekaně na mne pohlédne unavenýma očima. „Tolik nemůžeme zaplatit, to je přece mnohem víc, než -"

To si mohu myslet, je to víc, než zbylo z dědictví. „Vemte si tuhleten maličký," říkám. „Nebo jen prostou náhrobní desku bez pomníku. Vidíte, tady je zrovna jedna. Stojí třicet tisíc marek a je moc pěkná. Jde vám přece jen o to, aby se vědělo, kde váš muž leží. K tomu je deska stejně dobrá jako pomník."

Prohlíží si pískovcovou desku. „Ano - ale -"

Peníze jí zřejmě sotva stačí na příští nájemné, ale přesto by nerada koupila to nejlacinější. Jako by to teď nebylo tomu ubožákovi úplně jedno. Možná že by byl ještě naživu, kdyby pro něj měla dříve víc pochopení a kdyby s dcerou tolik nenaříkala. „Nápis můžeme pozlatit," říkám. „Vypadá to velmi důstojně a vznešeně."

„Nápis se platí zvlášť?"

„Ne. Je už v ceně."

Není to pravda, ale nemohu si pomoci. Vypadá v černých šatech jako vrabčák. Bude-li chtít dlouhý citát z bible, jsem v bryndě, protože jeho vytesání by stálo víc než deska. Ale chce jen jméno a letopočet 1875-1923.

Vytáhne z tašky hromadu kdysi zmuchlaných bankovek, které všechny pěkně uhladila a svázala. Zhluboka se nadechne - chce platit předem! To tady už dávno nebylo. Vážně odpočítává tři balíčky bankovek. Nezbude jí skoro nic. „Třicet tisíc. Chcete si to přepočítat?“

„To je zbytečné. Je to správně.“

Musí to být správně. Určitě to počítala každou chvíli. „Něco vám řeknu," prohlašuji. „Přidáme k tomu ještě cementovou obrubu. Pak to teprve bude pořádný, ohraničený hrob.“

Úzkostlivě se na mne podívá. „Zadarmo," řeknu.

Po obličeji se jí mihne smutný úsměv.

„Poprvé, co se to stalo, je na mě někdo milý. Ani moje dcera není taková. Pořád říká, ta ostuda -"

Utře si slzy. Jsem z toho celý nesvůj a připadám si jako herec Gaston Munch, když hraje v Městském divadle hraběte Trášla v Sudermannově „Cti". Když odejde, hodím do sebe jednu žitnou, abych se z toho dostal. Pak si vzpomenu, že se Jiří ještě nevrátil z banky, kde měl poradu s Riesenfeldem, a začnu se podezřívát. Neudělal jsem to pro tu ženu jen proto, abych podplatil Boha? Dobrý skutek za dobrý skutek - obruba hrobu a nápis za Riesenfeldovu tříměsíční směnku a za pořádný náklad žuly. Tak mě to osvěží, že si dám ještě skleničku. Pak si všimnu venku na obelisku stop, které na něm zanechal šikovatel Knopf, přinesu vědro vody, abych je odplavil, a přitom šikovatele hlasitě proklínám. Knopf však spí ve své komoře spánkem spravedlivých.

..*

„Jen šest neděl," říkám zklamaně.

Jiří se směje. „Směnka na šest neděl není k zahoezení. Banka nechtěla víc dát. Kdo ví, jak vysoko se dolar za tu dobu vyšplhá! Riesenfeld mi proto slíbil, že se tu za čtyři neděle zase objeví. Pak se můžeme znovu dohodnout.“

„Ty tomu věříš?“

Jiří pokrčí rameny. „Proč ne? Třeba ho sem zase přitáhne Líza. Ještě v bance po ní blouznil jak Petrarca po Lauře.“

„Ještě dobře, že ji neviděl ve dne a zblízka.“

„To je dobře u spousty děvčat.“ Jiří se na mne zaraženě podívá. „Ale proč by neměl vidět Lízu? Tak špatně přece nevypadá!“

„Někdy mívá poránu pod očima docela pěkné pytlíky. A určitě není romantická. Je to taková robustní čertova holka.“

„Romantická!“ Jiří se opovržlivě zasměje. „Co to vlastně znamená? Je spousta druhů romantiky. A robustnost má taky svůj půvab!“

Vrhu na něj pronikavý pohled. Snad mu Líza nepadla do oka? O svých osobních záležitostech dovede pozoruhodně mlčet jako ryba. „Riesenfeld jistě chápe romantiku jako světácké dobrodružství," povídám. „A ne jako aféru s ženou koňského řezníka.“

Jiří mávne odmítavě rukou. „Copak je v tom nějaký rozdíl? Světáci se dneska chovají hruběji než koňský řezník.“

Jiří je náš odborník pro nóbl svět. Odebírá „Berliner Tageblatt" a sleduje v něm především umělecké a společenské zprávy. Je výborně informován. Bez jeho vědomí se nemůže vdát ani jedna herečka. Každý rozvod mezi šlechtou si vryje do paměti diamantem a nikoho si nespole, dokonce ani po třech, čtyřech manželstvích. Jako by si o tom vedl knihu. Zná všechna divadelní představení, čte kritiky, vyzná se ve společnosti na K-urfurstendammu, a nejen to, sleduje také mezinárodní život, velké hvězdy a královny společnosti. Čte filmové magazíny a jeden známý mu občas posílá z Anglie „Tatler" a ještě několik jiných elegantních časopisů. To mu pak vždycky na několik dní stoupne nálada. V životě nebyl v Berlíně a z ciziny poznal jen Francii, a to ještě pouze jako voják. Nenávidí své povolání, ale po otcově smrti je musel převzít. Jindřich byl na to moc prostoduchý. Časopisy a obrázky mu pomáhají překonat zklamání. Jsou jeho slabostí a zábavou.

„Vulgární dáma z nóbl světa má cenu pro zkušeného znalce," říkám. „Ale ne pro Riesenfelda. Tenhle litinový ďábel má přecitlivělou fantazii.“

„Copak Riesenfeld!“ Jiří se pohrdavě ušklíbne. Považuje vládce Odenwaldských žulových závodů s jeho povrchními choutkami na francouzské dámy za žalostného povýšence. Co ví tenhle zdivočelý maloměšťák o rozkošném skandálu při rozvodu hraběnky z Homburgu? Nebo o poslední premiéře Elizabethy Bergnerové? Tahle jména mu vůbec nic neříkají. Zato Jiří umí Gothajský a Umělecký almanach skoro nazpaměť. „Měli bychom vlastně Líze poslat kytici," povídá. „Nevědomky nám pomohla.“

Znovu na něj vrhu pronikavý pohled. „To si vyříd' sám," říkám. „Radši mi pověz, jestli jste do objednávky zahrnuli také ze všech stran leštěný pomník s křížem?“

„Dva. Za druhý vděčíme Líze. Namluvil jsem Riesenfeldovi, že ho postavíme tak, aby ho měla pořád na očích. Zřejmě mu na tom záleželo.“

„Můžeme ho postavit tady v kanceláři k oknu. Když ráno vstane, bude z toho celá pryč, zvlášť když na něj bude svítit slunce. Mohl bych na něj namalovat zlatem Memento mori. Copak mají dneska u Eduarda?“

„Německý biftek.“

„Aha, sekané maso. Proč se rozsekanému masu říká německé?“

„Protože jsme národ válečníků, a dokonce i v míru si rozsekáváme obličeje v soubojích. Je z tebe cítit kořalka. Proč? Snad ne kvůli Erně?“

„Kdepak. Protože musíme všichni umřít. Občas mě to vezme, i když to už dávno vím.“

„To tě ctí. Zvlášť při našem povolání. Víš, co bych chtěl?“

„Ovšem. Chtěl bys být námořníkem na velrybářské lodi. Nebo obchodníkem s koprou na Tahiti. Nebo objevitelem severního pólu, badatelem na Amazonce, Einsteinem a šejkem Ibrahimem s harémem, kde bys měl ženské dvaceti národností, včetně Čerkesek, které prý jsou tak ohnivé, že je člověk může objímat jen v azbestové masce.“

„To všechno je jasné. Ale kromě toho bych chtěl být ještě hloupý. Chtěl bych zářit hloupostí. V naší době je to největší dar.“

„Hloupý jako Parzival?“

„Ne tak vykupitelský. Věřící, pokojný, zdravý, bukolicky hloupý.“

„Pojď,“ říkám. „Máš hlad. Máme tu chybu, že nejsme ani skutečně hloupí, ani skutečně chytří. Pořád jsme něco mezi tím jako opice na větvích. Člověka to unavuje a někdy se z toho div nerozbrečí. Našinec musí vždycky vědět, kam vlastně patří.“

„Opravdu?“

„Ne,“ odpovídám. „Z toho je taky jen usedlý a tlustý. Ale což kdybychom šli večer na koncert, abychom vyrovnali ten včerejší Červený mlýn? Budou hrát Mozarta.“

„Dneska půjdu brzy spát,“ prohlašuje Jiří. „To je můj Mozart. Jdi sám. Postav se statečně a sám útoku dobra. Není to bez nebezpečí, dobro nadělá často víc zkázy než prostoduchá zloba.“

„Ano,“ řeknu a vzpomenu si na ženu dopoledne, která vypadala jako vrabčák.

..*

Je pozdě odpoledne. Čtu v novinách rodinné zprávy a vystříhuju úmrtní oznámení. Vrací mi to vždycky víru v lidství, zvláště po večerech, kdy jsme museli hostit naše dodavatele nebo agenty. Kdyby bylo pravda, co se píše v úmrtních oznámeních, byl by totiž člověk absolutně bez kazu. Jsou tu jen dokonalí otcové, bezvadní manželé, vzorné děti, nezištné, obětavé matky, všemi oplakávaní dědečkové a babičky, obchodníci, proti nimž byl František z Assisi nejspíš nezřízený egoista, generálové proslulí svou dobrotou, humánní státní zástupci, skoro svatí výrobci munice. Zkrátka a dobře, když člověk věří úmrtním oznámením, má dojem, že byla země obydlena hordou andělů bez křídel, o jejichž existenci neměl tušení. Nic se tu nevyskytuje tak často jako láska, která v životě existuje tak zřídka v čisté formě, ve smrti však září odevšad. Jen se to tu hemží prvotřídními ctnostmi, dokonalou péčí, hlubokou zbožností, nezištnou oddaností. I pozůstali vědí, co se sluší. Jsou sklíčení žalem, ztráta je nenahraditelná, nikdy na nebožtíka nezapomenou. Je to povznášející čtení a člověk by mohl být pyšný, že patří k rase, která má tak ušlechtilé city.

Vystříhnu úmrtní oznámení pekařského mistra Niebuhr. Je vylíčen jako dobrotivý, věrný, starostlivý a milovaný manžel a otec. Viděl jsem na vlastní oči paní Niebuhrovou, jak vylítla z domu s rozpuštěnými copy a v patách jí běžel dobrotivý Niebuhr a řezal ji řemenem od kalhot. Viděl jsem paži, kterou starostlivý otec zlomil svému synu Rolandovi, když ho v návalu vzteku vyhodil z okna přízemního bytu. Bolestí sklíčené vdově se nemohlo stát nic lepšího, než že tohohle zběsilce klepla konečně pepka a on se ráno svalil jako podřátý, když pekl housky a koláče. Ale ona tomu všemu teď pojednou nevěří. Všechno, co Niebuhr provedl, vymazala smrt. Stal se z něho ideál. Podivuhodný talent k sebeklamu a lži, který je vlastní každému z nás, zazáří při úmrtí vždycky jako hvězda. Říká se tomu pieta.

Nejpodivuhodnější však na tom je, že člověk pak tomu, co tvrdí, sám brzy skálopevně uvěří, jako kdyby strčil do klobouku krysu a vzápětí z něho vytáhl sněhobílého králíka.

Paní Niebuhrová prožila tuto tajemnou proměnu, když toho pekařského darebáka, který ji denně mlátil, vlekli po schodech do bytu. Místo aby padla na kolena a děkovala Bohu za osvobození, začala se tou smrtí ihned proměňovat. S pláčem se vrhla na mrtvolu a od té chvíle jí oči neoschly. Své sestře, která jí připomněla spoustu výprasků a Rolandovu špatně zhojenou paži, popuzeně vysvětlila, že to jsou maličkosti, zaviněné vedrem pekařské pece. Niebuhr se prý ve své neúnavné péči o rodinu moc dřel a pec na něj občas působila jako sluneční úpal. Potom ukázala sestře dveře a truchlila dál. Je to jinak rozumná, poctivá a pracovitá ženská, která se vyzná, ale teď pojednou vidí Niebuhr takového, jaký nikdy nebyl. Věří tomu neochvějně, a to je právě na tom to nejpodivuhodnější. Člověk totiž nejen celý život lže, ale také věří. Věří v dobro a krásu a dokonalost, i když nic takového neexistuje, a když, tak jen jako cosi zakrnělého. A to je druhý důvod, proč mě čtení úmrtních oznámení povznáší a dělá ze mne optimistu.

..*

Odkládám Niebuhrovo oznámení k ostatním sedmi, které jsem vystříhl. V pondělí a v úterý jich máme vždycky o něco víc než jindy. To dělá konec týdne. Lidé oslavují, jedí, pijí, hádají se a rozčilují, a srdce a tepny a hlava to pak najednou nevdrží. Oznámení paní Niebuhrové strčím do přihrádky Jindřicha Krolla. Tohle je případ pro něj. Jindřich je přímý muž bez ironie, a pokud si u něho objedná náhrobek, bude mít o očistném působení smrti tutěž představu jako ona. Snadno zvládne rozhovor o drahém, nezapomenutelném zesnulém, zvláště když byl Niebuhr jeho sousedem u stolu stálých hostů v Blumově hostinci.

Pro dnešek jsem skončil. Jiří Kroll se stáhl do své kóje vedle kanceláře s novými čísly „Berliner Tageblattu“ a „Elegante Welt“. Mohl bych ještě chvíli pokračovat barevnou křídou v kresbě válečného pomníku, ale to počká do zítřka.

Zamknu psací stroj a otevřu okno. U Lízy hraje gramofon. Tentokrát se objeví jaksepatří oblečená a mává z okna obrovskou kyticí rudých růží. Přitom mi posílá rukou polibek. Jiří! bleskne mi hlavou. Tak přece, tichošlápek jeden! Ukazuju k jeho pokoji. Líza se vykloní z okna a zakrákorá přes ulici svým chraptivým hlasem: „Vřelé díky za květiny! Vy sejkové jste přece jen kavalíři!“

Ukáže svůj dravci chrup a celá se třese smíchy nad svým vtipem. Potom vytáhne nějaký dopis: „Milostivá," zahuhlá. „Obdivovatel vaší krásy dovoluje si vám složit k nohám tyto růže." Zavřešti a zalapá po vzduchu. „A ta adresa! Kirké z Hakenstrasse 5. Co je to Kirké?"

„Ženská, která dělá z mužů prasata."

Líza se zachvěje. Zřejmě jí to lichotí. Mám dojem, že se s ní zachvěl celý starý baráček. To není od Jiřího, pomyslim si. Ten přece ještě není tak docela padlý na hlavu.

„Od koho je ten dopis?" ptám se.

„Alexander Riesenfeld," houkne Líza. „Doručit přes adresu Kroll a synové. Riesenfeld!" Div se nezalkne. „Je to ten prťavý škareda, s kterým jste byli v Červeném mlýně?"

„Není prťavý ani škaredý," odpovídám. „Je to obr! Podsaditý a náramně mužný. A kromě toho je bilionář!"

Líza se na chvíli zamyslí. Pak zamává, ještě jednou pozdraví a zmizí. Zavře okno. Náhle si zničehonic vzpomenu na Ernu. Jsem celý nesvůj, začnu si pískat a courám se zahradou ke kůlně, kde pracuje sochař Kurt Bach.

Sedí na schodech přede dveřmi a drží kytaru. Za ním svítí pískovcový lev, jež vytesává pro válečný pomník. Vypadá jako obyčejná chcípající kočka, kterou bolí zuby.

„Kurte," povídám. „Co by sis přál, kdyby se ti hned teď mohlo splnit jedno přání?"

„Tisíc dolarů," odpovídá bez rozmýšlení a vyhmátne na kytáře břeškný akord.

„Fuj! Myslel jsem si, že jseš idealista."

„To taky jsem. Proto si přeju tisíc dolarů. Idealismus si nepotřebuju přát. Mám ho celou hromadu. Co mi chybí, jsou peníze."

Proti tomu se nedá nic namítat. Je to bezvadná logika. „Co bys s těma prachama dělal?" ptám se, nevzdávaje se naděje.

„Koupil bych si blok domů a žil bych z činže."

„Že se nestydíš," říkám. „To je všechno? Činže by tě stejně neuživily, poněvadž jsou moc nízké a nesmějí se zvyšovat. Nestačily by ti ani na opravy a musel bys baráky zase prodat."

„Ne, baráky bych neprodal! Nechal bych si je, dokud neskončí inflace. Pak budou zase vynášet pořádné činže a mně by stačilo jen vybírat." Bach vezme nový akord. „Domy," říká zasněně, jako by mluvil o Michelangelovi. „Za sto dolarů můžeš dnes koupit dům, který měl dřív cenu čtyřiceti tisíc zlatých marek. Co by se na tom dalo trhnout! Proč nemám v Americe bezdětnýho strejčka?"

„To je k breku!" povídám zklamaně. „Zřejmě jsi přes noc klesl na hnusného materialistu. Majitel realit! A kde je tvoje nesmrtelná duše!"

„Majitel realit a sochař." Bach dá k lepšímu glissandovou pasáž. Nad ním tluče do taktu truhlář Wilke. Dělá narychlo v přesčasových hodinách bílou dětskou rakev. „Pak už bych pro vás nemusel dělat zatracené umírající lvy a vzletající orly. Pryč se zvířaty! V životě bych na to nesáhl! Člověk má zvířata jíst a obdivovat. Nic jiného. Mám jich po krk. Zvlášť heroických."

Začne hrát „Falckého myslivce". Vidím, že s ním není dnes večer kloudná řeč. Určitě ne taková, při které člověk zapomene na nevěrné ženy. „V čem je smysl života?" ptám se na odchodu.

„Ve spánku, v žrádle a v šoustání."

Odmítavě mávnu rukou a jdu zpátky. Bezděčně držím krok s Wilkovým klavírem. Jakmile to zpozorují, změním rytmus.

..*

Ve vratech stojí Líza. V ruce drží růže a podává mi je. „Tu máš! Vem si to; já to nemůžu potřebovat."

„Proč? Copak nemáš smysl pro krásu přírody?"

„Bohudíky ne. Nejsem kráva. Riesenfeld!" Zasměje se jako v nočním klubu. „Řekni tomu mládenci, že mně se kytky nedávají."

„A co tedy?"

„Šperky," odpoví Líza. „Co jiného?"

„A co šaty?"

„Šaty až když je člověk intimnější." Blýskne po mně očima. „Ty ale vypadáš. Nechceš, abych tě trochu rozveselila?"

„Děkuju," odpovídám. „Jsem veselý až dost. Jen si jdi hezky sama na koktajl do Červeného mlýna."

„Nemyslím Červený mlýn. Pořád ještě hraješ na varhany těm idiotům?"

„Ano," říkám překvapeně. „Jak to víš?"

„Tak, povídá se to. Víš, někdy bych se s tebou do toho blbince ráda podívala."

„Stejně se tam brzy dostaneš, i beze mě."

„No, uvidíme, kdo z nás tam bude první," prohlašuje Líza jen tak mimochodem a položí květiny na mohylku. „Na, vem si tu zeleninu. Nemůžu to mít doma. Můj starej moc žárli."

„Cože?"

„No jasně! Jako břitva! A proč by taky nežárli?"

Nechápu, co je na břitvě žárlivého, ale obraz je přesvědčivý. „Jak to, že můžeš každý večer zmizet, když je tvůj muž žárlivý?" ptám se.

„Poráží přece v noci. To si už zařídím."

„A když neporazí?"

„Tak jsem zaměstnaná v Červeném mlýně jako šatnářka."

„Vážně?"

„Páni, ty jseš natvrdlej," odpoví Líza. „Jako můj starej!"

„A co ty šaty a šperky?"

„Všechno laciná bižuterie." Líza se zašklebí. „Na to ti naletí každý manžel. Tumáš, vem si ten zelený krám. Pošli ho nějakému telátku. Vypadáš na to, že posíláš kytiky."

„To mě tedy špatně znáš."

Líza na mne vrhne přes rameno propastný pohled. Pak se vrací přes ulici na svých krásných nohou, které vězí v sešlapaných červených pantoflích. Jeden z nich je ozdoben bambulkou, na druhém bambulka chybí.

Růže svítí soumrakem. Je to pořádná kytice. Riesenfeld se vytáhl. Odhaduju ji na padesát tisíc marek. Pak se opatrně rozhlédnu, seberu ji jako zloděj a jdu s ní do svého pokoje.

Nahoře stojí u okna večer v modrém plášti. Pokojík je plný stínů a odlesků a pojednou jakoby kyjem udeří mě zákeřně osamělost. Vím, že je to nesmysl, nejsem osamělejší než osel ve stádě, ale co mám dělat? Opuštěnost nemá nic společného s nedostatkem společnosti. Vtom mě napadne, že jsem to včera s Ernou asi trochu přehnal. Možná že by se to bylo všechno vysvětlilo. A ještě k tomu byla žárlivá, to bylo znát z každého jejího slova. A žárlivost je láska, to přece ví každý.

Zadívám se z okna a vím, že žárlivost není láska. Ale je v tom všem vůbec nějaká souvislost? Soumrak člověku překrucuje myšlenky a Jiří tvrdí, že se nemáme se ženskými přít. A právě to jsem udělal! S lítostí vdechuji vůni růží, která mění pokoj ve Venušinu horu z Tannhäusera. Pozoruji, že se rozplývám v odpuštění všem, v naději a ve smíření se vším. Rychle napíšu pár řádek, bez přečtení dopis zalepím a jdu do kanceláře pro hedvábný papír, v němž přišla poslední zásilka porcelánových andělů. Zabalím do něho růže a jdu vyhledat Fricka Krolla, nejmladšího potomka firmy.

„Fricku," povídám. „Chceš si vydělat dvě tisícovky?"

„Jasně," odpoví Fricek. „Dejte to sem. Pořád stejná adresa?"

„Ano."

Zmizí i s růžemi, tahle třetí jasná hlava dnešního večera. Všichni vědí, co chtějí, Kurt, Líza, Fricek, jen já o tom nemám ani ponětí. S Ernou to taky není ono, uvědomuji si ve chvíli, kdy už nemohu Fricka zavolat zpátky. Ale jak to vlastně je? Kde jsou oltáře, kde bohové a kde oběti? Rozhoduju se, že přece jen půjdu na Mozartův koncert, přestože jsem sám a hudba mou samotu ještě zhorší.

..*

Když se vracím, stojí hvězdy vysoko na nebi. Mé kroky duní ulicí a já se nemohu dočkat. Rychle otevřu kancelář, rozsvítím a zůstanu stát. Vedle rozmnožovače „Presto" leží růže s mým neotevřeným dopisem a vedle leží lístek s Frickovým poselstvím. „Dáma říká, abyste se dal pohřbít. Zdraví Fricek."

Dát se pohřbít! Jak duchaplný vtip. Teď tu stojím zostuzený až do hloubi duše, celý zahanbený a navztekaný. Hodím lístek do vychladlých kamen. Pak si sednu na židli a dumám. Vztek zažene zahanbení jako vzdychky, když se člověk skutečně rdí hanbou a ví, že si to zaslouží. Napíšu nový dopis, vezmu růže a jdu k Červenému mlýnu. „Prosím vás, odevzdejte to slečně Gerdě Schneiderové," říkám vrátnému. „Tě akrobatce."

Bohatě oprýmkovaný muž se na mne podívá, jako bych mu udělal nemravný návrh. Pak ukáže povzneseně palcem přes rameno. „Na to si najdete poslíčka!"

Najdu poslíčka a dám mu instrukce. „Dejte jí kytici při představení."

Slíbí mi to. Doufám, že je tady Erna a že to uvidí. Pak se chvíli potuluju po městě, a když jsem unavený, jdu domů.

Privítá mě melodické šplíchání. Před obeliskem opět stojí Knopf a ulevuje si. Mlčím, už mě přešla chuť diskutovat.

Vezmu vědro, natočím do něho vodu a vyleju ji Knopfovi pod nohy. Šikovatel vyvaluje oči. „Povodeň," zamumlá. „A já vůbec nevěděl, že přišlo."

Pak se odpotácí do domu.

VI.

V oparu nad lesem stojí rudý měsíc. Je dusno a hluboké ticho. Kolem jde neslyšně skleněný muž. Teď se může procházet, slunce mu už nepromění hlavu v očku. Přesto si z opatrnosti obul silné gumové boty. Mohla by přijít bouřka a ta je pro něj mnohem nebezpečnější než slunce. Vedle mne na zahradní lavičce před pavilónem pro nevyлéčitelné pacienty sedí Isabela. Má na sobě přiléhavé šaty s černého plátna a na bosých nohou zlaté střevíčky s vysokými podpatky.

„Rudolfe," říká, „tys mě zase opustil. Posledně jsi mi slíbil, že tu zůstaneš. Kdes byl?"

Rudolf, pomyslí si, bohudíky! Dnes večer bych Rolfa nesnesl. Prožil jsem bláznivý den a mám pocit, jako by po mně kdosi vystřelil z brokovnice náboj soli.

Neopustil jsem tě," říkám. „Byl jsem pryč, ale neopustil jsem tě."

„Kdes byl?"

„Venku, kdoví kde -"

Už jsem měl na jazyku, že venku, u těch bláznů, ale včas jsem se ovládl.

„Proč?"

„Ach, Isabelo, sám nevím. Člověk toho dělá tolik a neví proč -"

„Hledala jsem tě, dnes v noci. Byl tu měsíc - ne ten nahoře, ten rudý, neklidný, co lže - ten ne, ale jiný, chladný, jasný, který se dá pít."

„Bylo by jistě bývalo líp, kdybych tu byl," říkám. Opřu se a cítím, jak se z ní do mne vlévá klid. „Jak se dá pít měsíc, Isabelo?"

„Ve vodě. Je to úplně jednoduché. Chutná jako opál. V puse ho skoro necítíš, až později. Pak cítíš, jak se v tobě začíná třpytit. Vyzaňuje ti z očí. Ale nesmíš rozsvítit. Ve světle uvažá."

Vezmu ji za ruku a položím si ji na spánek. Je suchá a chladná. „A jak se pije ve vodě?" ptám se.

Isabela odtáhne ruku. „Podržíš v noci z okna sklenici vody - takhle." Natáhne ruku. „A už tam je. Je to vidět, sklenice se zjasní."

„Chceš říci, že se v ní zrcadlí?"

„Nezrcadlí se. Je uvnitř." Podívá se na mne. „Zrcadlí - jak to myslíš s tím zrcadlením?"

„Zrcadlí se obraz v zrcadle. Člověk se může zrcadlit ve spoustě hladkých věcí. I ve vodě. Ale přesto v ní nejseš."

„Ve všem, co je hladké!" Isabela se zdvořile a nevěřičně usmívá. „Skutečně? To jsou mi věci!"

„Ale ovšem. Tak se přece vidíš, když stojíš před zrcadlem."

Zuje si stěviv a prohlíží si nohu. Je úzká a dlouhá a nehyzdí ji žádná otlačenina. „Ano, to je možné," říká pořád ještě zdvořile a bez zájmu.

„Jak to, možné. Je to jisté. Ale to, co vidíš, nejseš ty. Je to jen tvůj obraz, ale ne ty."

„Ne, já ne. Ale kde jsem, když je obraz v zrcadle?"

„Stojíš před ním. Jinak by ses v něm přece nemohla zrcadlit."

Isabela si opět obuje stěviv a zdvihne oči. „Víš to jistě, Rudolfo?"

„Ovšem."

„Já ne. Co dělají zrcadla, když jsou sama?"

„Zrcadlí to, co je před nimi."

„A když tam nic není?"

„Takový případ neexistuje. Vždycky tam něco je."

„A co v noci? Když je nový měsíc a všude úplná tma? Co potom zrcadlí?"

„Tmu," říkám a už si nejsem tak docela jistý, protože nehlubší tma se přece nemůže zrcadlit. K tomu musí být vždycky aspoň trochu světla.

„Za úplné tmy jsou tedy mrtvá?"

„Možná že spí. A probudí se, teprve když se vrátí světlo."

Isabela zamyšleně pokyvuje hlavou a stáhne si šaty kolem nohou. „A co když mají sny?" zeptá se náhle. „O čem se jim zdá?"

„Komu?"

„Zrcadlům."

„Myslím, že se jim pořád něco zdá," pravím. „Celý den nic jiného nedělají. Zdá se jim o nás, jenže obráceně. Co je u nás vpravo, je u nich vlevo, a co je u nás vlevo, je u nich vpravo."

Isabela se ke mně otočí. „Takže jsou vlastně naším rubem?"

Uvažuju. Kdo ví přesně, co je zrcadlo?

„Tak vidíš," řekne. „A předtím jsi tvrdil, že v nich vůbec nic není. A přitom mají v sobě náš rub."

„Ale jen tak dlouho, dokud před nimi stojíme. Když zmizíme, už tam není."

„Jak to víš?"

„Je to vidět. Když odejdeme a ohlédneme se, už tam náš obraz není."

„A co když ho jenom schovávají?"

„Jak by ho mohla schovat? Zrcadlí přece všechno! Proto jsou to zrcadla. Zrcadlo nemůže nic schovat."

Isabele se objeví mezi očima vráska. „Kde tedy je?"

„Co?"

„Ten obraz! Ten rub! Skočí do nás zpátky?"

„To nevím."

„Přece se nemůže ztratit."

„Neztratí se."

„Tak kde je?" ptá se naléhavěji. „V zrcadle?"

„Ne. V zrcadle už není."

„Však on tam ještě bude. Jak to můžeš tak najisto tvrdit? Už to přece nevidíš."

„Jiní lidé taky vidí, že tam už není. Když stojí před zrcadlem, vidí jen svůj obraz. Jiného nic."

„Schovávají ho. Ale kde je můj obraz? Musí tam přece být!"

„To se ví, že tam je," říkám a lituji, že jsem se do takového rozhovoru pouštěl. „Když si znovu stoupneš před zrcadlo, opět se tam objeví."

Isabela je najednou velmi vzrušená. Klekne si na lavičku a předkloní se. Její černá a úzká silueta se rýsuje proti žlutým narcisům, které v dnešním dusném večeru vypadají jako ze síry. „Je tedy uvnitř. A tys říkal, že tam není."

Celá se chvěje a tiskne mi ruku. Nevím, co jí mám odpovědět, aby se uklidnila. S fyzikálními zákony si na ni nepříjdu, pohrdavě by je odmítla. A v tu chvíli si jimi také nejsem moc jistý. Zrcadla jsou náhle skutečně tajemná.

„Kde je ten obraz, Rudolfo?" šeptá a tiskne se ke mně. „Řekni mi, kde je? Copak ze mě všude zůstal kousek? Ve všech zrcadlech, do kterých jsem se dívala? A byla jich spousta, ani nevím kolik! Jsem v nich ve všech rozptýlená? Vzalo si ze mne každé něco? Slabounký otisk, tenounkou slupku? Což mě zrcadla ostrouhala jako hoblík kus dřeva? Co tu ještě ze mě zbylo?"

Objímám ji kolem ramen. „Jseš tady celá, celičká," říkám. „Naopak, zrcadla ti ještě trochu přidají. Zjeví ti to a vrátí - kus

prostoru, třípytivý kus tebe samé."

„Mne samé?" Pořád mi ještě svírá ruku. „A co když je to jinak? Co když to leží pohřbeno v tisících a tisících zrcadel? Jak to dostanu zpátky? Ach, to se už nikdy v životě nevrátí! Je to pryč! Pryč! Je to ohoblované jako socha, která už nemá obličej. Kde je můj obličej? Kde je moje první tvář? Ta, kterou jsem měla, než mě zrcadla začala krást?"

„Nikdo tě neukradl," říkám bezradně. „Zrcadla nekradou. jenom zrcadlí."

Isabela prudce dýchá. Tváře má bledé. V průzračných očích se jí leskne rudý odraz měsíce. „Kde to zůstalo?" šeptá.

„Kde to všechno zůstalo? Kde vlastně jsme, Rudolfe? Všechno plyne a pádí a zapadá a zapadá! Drž mě pevně!

Nepouštěj mě! Ty je nevidíš?" Zahledí se k mlhavému obzoru. „Tamhle letí! Všechny ty mrtvé, obrácené obrazy! Letí sem a chtějí krev! Copak je neslyšíš? Ta šedivá křídla? Poletují jako netopýři! Nepouštěj je sem!"

Celá se chvěje a tiskne se ke mně s hlavou opřenou o mé rameno. Držím ji a hledím do soumraku, který čím dál víc houstne. Vzduch stojí nehnuto, ale tma teď pomalu postupuje od stromů aleje jako tichá rota stínů. Chce nás zřejmě obejít a plíží se zezadu, aby nám odřízla cestu. „Pojď," říkám. „Půjdeme! Tamhle vzadu za alejí je ještě trochu světla. Je tam skoro jako ve dne."

Vzpírá se a vrtí hlavou. Cítím na obličejí její vlasy, jsou měkké a voní senem a také její tváře jsou měkké, cítím utlé kosti, bradu a oblé čelo a pojednou se nemohu ubránit hlubokému údivu, že za tímto úzkým obloukem žije svět s úplně jinými zákony a že tato hlava, kterou svými rukama obemknu jako nic, vidí všechno jinak než já, každý strom, každou hvězdu, každý vztah a také sebe samu. Je naplněna jiným vesmírem a chvíli všechno tone ve zmatku a já už nevím, co je skutečnost, zda to, co vidím já, nebo to, co vidí ona, či to, co je tu bez nás a co nikdy v životě nemůžeme poznat, protože se to podobá zrcadlům, která tu jsou, když jsme tu i my, a která přece nezrcadlí nikdy nic jiného než náš vlastní obraz. Nikdy, nikdy nevíme, co jsou, když jsou sama, a co je za nimi. Nejsou ničím, a přece umí zrcadlit a musí tedy něčím být. Ale své tajemství nikdy nevydají.

„Pojď," říkám. „Pojď, Isabelo. Nikdo neví, čím je a kudy a kam jde. Ale jsme spolu a to je všecko, co můžeme vědět."

Táhnou ji s sebou. Když se všechno rozpadá, snad opravdu neexistuje nic jiného, než že jsme trošku pospolu, myslím si, a i to je malý podvod, protože tam, kde jeden druhého skutečně potřebujeme, tam za ním jít nemůžeme, ani mu nemůžeme pomoci. Viděl jsem to dost často za války, když jsem se díval do mrtvých tváří svých kamarádů. Každý má svou smrt a musí si ji zemřít sám a nikdo mu při tom nepomůže.

„Nenecháš mě samotnou?" zašeptá.

„Nenechám tě samotnou."

„Přísahaj," říká a zastaví se.

„Přísahám," odpovídám bez zaváhání.

„Dobře, Rudolfe." Oddychne si, jako by teď bylo leccos snadnější. „Ale nezapomeň na to. Ty tak často zapomínáš."

„Nezapomenu."

„Polib mě."

Přitisknu ji k sobě. Ucitím lehké mrazení hrůzy, nevím, co mám dělat, a políbím ji suchými, sevřenými rty.

Zvedne ruce, obejmě a přidrží mi hlavu. Náhle ucitím ostré kousnutí a odstrčím ji. Spodní ret mi krvácí. Kousla mě.

Upřeně na ni hledím. Usmívá se. Obličej se jí změnil. Je zlý a prohnáný. „Krev!" říká tiše a vítězně. „Já tě znám, chtělš mě zase podvést. Ale teď už nemůžeš. Je to zpečetěno. Už nemůžeš pryč!"

„Už nemůžu pryč," říkám rozčarovane. „Pro mě za mě! Proto na mě přece nemusíš útočit jako kočka. To je krve! Co mám říct představeně, až mě takhle uvidí?"

Isabela se dá do smíchu. „Nic," odpovídá. „Proč musíš pořád něco říkat? Nebud' přece takový zbabělec!"

Cítím v ústech vlažnou krev. Nemá smysl otírat ji kapesníkem, rána musí sama zaschnout. Přede mnou stojí Geneviève.

Pojednou se změnila v Jenny. Má ošklivá a malá ústa a prohnane a zlomyslně se usmívá. Pak se rozezní zvony na májovou pobožnost. Po cestě přichází ošetřovatelka a její bílý plášť se nejistě kmitá v pološeru.

..*

Za pobožnosti mi rána zaschla, dostal jsem svých tisíc marek a teď sedím s vikářem Bodendiekem u stolu. Bodendiek odložil hedvábná roucha v malé sakristii. Před čtvrthodinou byl ještě mýtickou postavou, stál v oblaku kadidla a ve světle svíček oblečený do brokátu a zvedal zlatou monstranci s Kristovým tělem v hostii nad hlavy zbožných sester a nad lebky choromyslných, kteří mají dovoleno zúčastnit se pobožnosti. Ale teď, v tomto černém oblýskaném kabátě a s mírně propoceným límečkem, který je zapnutý vzadu místo vpředu, je už jen obyčejným agentem Boha, bodrý, silný, s červenými tvářemi a popraskanými žilkami na rudém nose, jimiž se vyznačují milovníci vína. Neví o tom, ale několik let před válkou byl mým zpovědníkem, když jsme se museli z nařízení školy každý měsíc zpovídat a chodit k přijímání. Kdo nebyl padlý na hlavu, šel k Bodendiekovi. Byl nahluchlý, a protože se při zpovědi šeptá, nemohl rozumět, k jakým hříchům jsme se přiznávali. Ukládal proto nejlehčí pokání. Několik otčenášů, a člověk se zbavil všech hříchů a mohl si jít zahrát fotbal, nebo se v Městské knihovně pokusit o vypůjčení zakázaných knih. To bylo něco jiného než u faráře z dómu, k němuž jsem se jednou dostal, když stála před Bodendiekovou zpovědnicí dlouhá fronta a já pospíchal. Farář z dómu mi uložil zrádné pokání. Za týden jsem musel opět přijít ke zpovědi, a když jsem se u něho objevil, zeptal se mě, proč jsem přišel. Protože se u zpovědi nesmí lhát, řekl jsem mu pravdu a on mi za pokání uložil spoustu růženců s příkazem, abych přišel opět za týden. Tak to šlo pořád a já div nepropadl zoufalství. Už jsem viděl, jak mě farář z dómu odsuzuje na doživotí k týdenním zpovědím. Naštěstí dostal ten svatý muž ve čtvrtém týdnu spalničky a musel zůstat v posteli. V den zpovědi jsem šel k Bodendiekovi a nahlas jsem mu vysvětlil, že mi farář z dómu uložil, abych přišel dnes opět k zpovědi, ale že je nemocný. Co tedy mám dělat? K němu jít nemohu, protože spalničky jsou nakažlivé. Bodendiek rozhodl, že se mohu stejně dobře zpovídat u něho. Zpověď jako zpověď a farář jako farář. Zpovídal jsem se a byl

jsem volný. Ale od té doby jsem se faráři z domu vyhýbal jako moru.

Sedíme v malém pokoji nedaleko velkého sálu pro ležící pacienty. Není to vlastně jídelna. Stojí tu regály s knihami, květináč s bílými gerániemi, několik křesel a kulatý stůl. Před deseti lety bych nebyl věřil, že budu jednou pít se svým zpovědníkem láhev vína. Ale tehdy by mě také ani ve snu nenapadlo, že budu jednou zabíjet lidi a že mě za to nepověsí, ale vyznamenají. A přesto jsem se toho všeho dočkal.

Bodendiek ochutnává víno. „Schloss Reinhardtshausen, z vinic prince Jindřicha Pruského," říká zbožně. „Představená nám poslala něco velice dobrého. Rozumíte vínu?"

„Moc ne," pravím.

„Měl byste se tomu naučit. Jídlo a pití jsou boží dary. Mají se vychutnávat a má se jim rozumět."

„Smrt je jistě taky dar boží," odpovídám a hledím oknem do temné zahrady. Zvedl se vítr a černé koruny stromů vrávorají. „Má se taky vychutnávat a má se jí taky rozumět?"

Bodendiek se na mne rozveseleně podívá přes okraj sklenky. „Pro křesťana není smrt žádný problém. Nemusí ji právě vychutnávat, ale pochopit ji může snadno. Smrt je vchod do věčného života. Není se čeho bát. A pro mnoho lidí je vysvobozením."

„Jak to?"

„Vysvobozením z nemoci, z bolesti, z opuštěnosti a bídy." Bodendiek se s požitkem napije a převaluje víno za svými rudými tvářemi.

„Já vím," řeknu. „Vysvobozením z pozemského slzavého údolí. Proč je Bůh vlastně stvořil?"

Bodendiek v tu chvíli nevypadá, že by mu bylo slzavé údolí právě na obtíž. Je pěkně kulatoučký a sytý a šosy kleriky si přehodil přes opěradlo židle, aby si je nezmačkal mohutnou zadnicí. Tak tu sedí, znalec věčnosti a vína, a v ruce pevně svírá sklenku.

„Proč Bůh vlastně stvořil pozemské slzavé údolí?" opakuji. „Nemohl nás hned vpustit do věčnosti?"

Bodendiek pokrčí rameny. „O tom se můžete dočíst v bibli. O člověku, o ráji, o prvotním hříchu -"

„Prvotní hřích, vyhnání z ráje, dědičný hřích a z toho vyplývající prokletí tisíců a tisíců generací. Bůh nejdelší pomsty, jaká kdy existovala."

„Bůh odpuštění," odpovídá Bodendiek a přidrží víno proti světlu. „Bůh lásky a spravedlnosti, který je vždycky připravený odpouštět a který obětoval vlastního syna, aby vykoupil lidstvo."

„Pane vikáři Bodendieku," říkám a pojednou se třesu vzteky. „Proč vlastně stvořil Bůh lásky a spravedlnosti lidi tak rozdílné? Proč je jeden ubohý a nemocný, a druhý zdravý a sprostý?"

„Kdo je tady ponižován, bude povýšen na věčnosti. Bůh je vyrovnávající spravedlnost."

„To se mi nezdá," odpovídám. „Znal jsem jednu ženu, která měla deset let rakovinu, kterou šestkrát těžce operovali, která nikdy nevěděla, co to je nemít bolest, a která si nakonec zoufala nad Bohem, když jí zemřely dvě děti. Nechodila už na mši, ke zpovědi, ani k přijímání a podle církevních ustanovení zemřela ve smrtelném hříchu. Podle stejných ustanovení se teď na celou věčnost smaží v pekle, které stvořil Bůh lásky. A tomu říkáte spravedlnost, že?"

Bodendiek chvíli hledí do vína. „Je to vaše matka?" zeptá se.

Nespouštím z něho oči. „To s tím přece nemá co dělat."

„Je to vaše matka, nemám pravdu?"

Polknu. „A i kdyby to byla moje matka -"

„Mlčí. „K smíření s Bohem stačí jediná vteřina," říká pak opatrně. „Vteřina před smrtí. Jediná myšlenka. Nemusí se ani vyslovit."

„Před několika dny jsem řekl totéž jedné zoufalé ženě. Ale co když ta myšlenka nepřijde?"

Bodendiek se na mne podívá. „Církev má své zákony. Zákony, které ochraňují a vychovávají. Bůh je nemá. Bůh je láska. Kdo z nás může vědět, jak soudí?"

„A soudí vůbec?"

„Tak tomu říkáme my. Je to láska."

„Láska," říkám trpce. „Láska plná sadismu. Láska, která mučí a zubožuje a která si myslí, že napraví hroznou nespravedlnost světa slibováním pomyslného nebe."

Bodendiek se usmívá. „Nemyslíte, že tím si už před vámi lámali hlavu jiní lidé?"

„Ano. Spousta. A chytřejší než já."

„Taky si myslím," odpovídá Bodendiek bodře.

„To ještě neznamená, že toho mám já nechat."

„Ovšemže ne." Bodendiek si naleje skleničku až po okraj. „Jen to vemte hezky od základu. Pochybnost je přece rubem víry."

Hledím na něho. Sedí tady jako pevná věž a nic jím nemůže otřást. Za jeho mohutnou hlavou stojí noc, neklidná noc Isabelina, která vane a naráží na okna, nekonečná a plná otázek, na něž není odpověď. Ale Bodendiek má odpověď na všechno.

..*

Otvírají se dveře. Na velkém podnosu se objeví jídlo na kulatých, na sebe postavených mísách. Jedna zapadá do druhé, tak se servíruje v nemocnicích. Sestra z kuchyně přehodí přes stůl ubrus, položí na něj nože, lžice a vidličky, a zmizí. Bodendiek odkryje vrchní mísu. „Copak máme dnes k večeři? Bujón s morkovými knedlíčky. No výtečně! A svíčková pečeně s červeným zelím. Úplné zjevení!"

Nabere si plný talíř a dá se do jídla. Mám na sebe vztek, že jsem se s ním pustil do debaty. Cítím, že má nade mnou

jasnou převahu, i když se to našeho problému netýká. Má převahu, protože nic nehledá. On ví. Ale co vlastně ví? Dokázat nemůže nic. Ale přesto si se mnou může zahrávat, jak chce.

Přichází lékař. Není to ředitel, je to ošetřující lékař. „Najíte se s námi?“ ptá se Bodendiek. „Musíte sebou hodit. Jinak vám nic nezbyde.“

Lékař zavrtí hlavou. „Nemám čas. Bude bouřka a v tu dobu jsou pacienti vždycky hrozně neklidní.“

„Nevypadá to na bouřku.“

„Ještě ne. Ale co nevidět přijde. Nemocní ji cítí předem. Už jsme jich museli dát několik do uklidňující lázně. Budeme mít těžkou noc.“

Bodendiek rozdělí pečeni mezi nás dva. Větší porci si nechá. „Dobře, doktore,“ říká. „Ale vypijte s námi aspoň skleničku vína. Je to patnáctý ročník. Dar boží. Dokonce i pro tohoto našeho mladého pohana.“

Mrkne na mne a já bych mu hrozně rád chrstl omáčku za jeho mírně ušmudlaný límec. Doktor si přisedne a vezme si sklenku. Do dveří nahlédne bleďá sestra. „Teď nebudu jíst,

sestro,“ řekne doktor. „Dejte mi do pokoje pár obložených chlebů a láhev piva.“

Je mu asi pětatřicet let, má snědý, úzký obličej, oči blízko sebe a velké oslí uši. Jmenuje se Wernicke, Guido Wernicke, a své křestní jméno nenávidí právě tak, jako já nenávídím „Rolfu“.

„Jak to vypadá se slečnou Terhovenovou?“ ptám se. „S Terhovenovou? Ach tak - celkem nic nového, bohužel.“

Zpozoroval jste dnes něco? Nějakou změnu?“

„Ne. Byla jako vždycky. Snad trochu rozrušenější. Ale říkal jste, že to je bouřkou.“

„Uvidíme. Tady nahoře se nedá nikdy nic předpovídat.“ Bodendiek se směje. „To určitě ne. Tady ne.“ Pohlédnu na něho. Co je to za hrubiánského křesťana, myslím si. Ale pak si uvědomím, že je duchovním pěstounem z povolání. Přitom vždycky doplácí cit na vědění stejně jako u lékařů, ošetřovatelek a prodavačů náhrobků.

Poslouchám, jak se baví s Wernickem. Pojednou ztrácím chuť k jídlu, vstanu a jdu k oknu. Za černými korunami neklidných stromů vyrostla hradba mračen se sinalými okraji. Zadíívám se ven. Všechno mi náhle připadá nesmírně cizí a důvěrně známým obrazem zahrady se tiše prodírá jiný, divočejší, který ten první odstrkuje jako prázdnou slupku.

Vzpomenu si na Isabelin výkřik: „Kde je má první tvář. Moje tvář před všemi zrcadly?“ Ano, kde je ta nejprvnější tvář, pomyslí si. Ten prakraj, ještě než se stal krajinou našich smyslů, parkem a lesem a domem a člověkem. Kde je Bodendiekova tvář, ještě než se stal-Bodendiekem, kde je tvář Wernickova, než na sebe vzala podobu toho jména?

Víme o tom ještě něco? Nebo jsme se chytili do sítě pojmů a slov, logiky a šalivého rozumu, a za tím vším plápolají osamělé praohně, k nimž už nemáme přístup, protože jsme je proměnili v teplo a užitek, v kuchyňský oheň a topení, v podvod a jistotu a v maloměšťačství a hradby, nebo nanejvýš v tureckou lázeň upoceně filozofie a vědy? Kde jsou?

Plápolají ještě nepochopitelné a čisté a nepřístupné za životem a smrtí, pokud se pro nás samotné nestaly životem a smrtí, a mají snad k nim blízko jen ti, co se teď v tomto domě plazí, dřepí a civí v zamřížovaných celách a cítí v krvi bouři? Kde je hranice, která odděluje chaos od řádu, a kdo ji může překročit a vrátit se zpátky, a podaří-li se mu to, kdo si pak z toho ještě něco zapamatuje? Nevymaže jedna vzpomínka druhou? A kdo vlastně je duševně chorý, poznamenaný, vyobcovaný, jsme to my s našimi hranicemi, s naším uspořádaným světovým názorem, nebo ti druzí, v nichž blýská a zuří chaos a kteří jsou vydáni všanc nekonečnu jako místnosti bez dveří, bez střechy, jako prostory se třemi stěnami, do nichž prší a padají blesky a hromy, zatímco my chodíme pyšně sem a tam v zamčených pokojích s dveřmi a čtyřmi stěnami a myslíme si, že jsme silnější, protože jsme unikli chaosu? Ale co je to chaos? Co je to řád? A kdo ho v sobě má? A proč? A komu se kdy podaří uniknout?

Nad okrajem parku vzlétne sinalá záře a po dlouhé době jí odpovídá slaboučké mručení. Náš pokoj pluje jako jasné osvětlená kabina nocí, v níž se ozývají nebezpečné zvuky, jako by někde strásali řetězy zajatí obři, aby vzápětí vyskočili a vyhubili plémě trpaslíků, kteří je na chvíli spoutali. Osvětlená kabina v temnotě, knihy a tři spořádané mozky v jednom domě, v němž je jako ve včelí plástvi uzavřeno nebezpečí, blýskající se sem a tam ve zpustošených lebkách! Co by se stalo, kdyby všemi projel ve vteřině blesk poznání a ony by se shoufovaly k povstání, vylomily zámky, rozbily mříže a vyvalily se vzhůru po schodech jako zpěněná šedivá vlna, a osvětlený pokoj, tuto kabinu ohraničeného ducha by odplavily do tmy a do toho, co beze jména ještě hrozivěji stojí za nocí?

Obrátím se. Muž víry a muž vědy sedí pod světlem. Pro ty není svět neurčitým, chvějícím se neklidem, ani duněním z hloubek, ani blýskáním na časy z ledových prostorů éteru. Jsou to muži víry a vědy, mají olovnicí a závaží, váhy a míru, každý jinou, ale to je netrápí. Jsou bezstarostní, mají jména, která mohou na všechno přilepit jako štítky, mají dobrý spánek a cíl, a to jim stačí. Dokonce i hrůza, ta černá opona před sebevraždou, má v jejich životním pořadači své místo, má své jméno i klasifikaci, a tak přestala být nebezpečnou. Pouze bezejmenné usmrcuje, nebo to, co své jméno přerostlo.

„Blýská se,“ říkám.

Doktor vzhledne. „Opravdu?“

Vysvětluje právě podstatu schizofrenie, Isabeliny choroby. Snědý obličej mu nadšením lehce zčervenal. Vysvětluje, jak tito nemocní bleskově, ve vteřinách přeskakují z jedné osobnosti do druhé a že je za starých časů považovali někdy za světce a věstce, jindy za posedlé děblem, před nimiž měl lid pověřivou úctu. Probírá celý problém od základů a já se pojednou divím, odkud to všechno ví a proč to označuje za nemoc. Což bychom to nemohli stejně dobře považovat za neobyčejné bohatství? Nemá v sobě každý normální člověk také tučet osobností? A netkví rozdíl pouze v tom, že je zdravý člověk potlačuje, kdežto nemocný jim popouští uzdu? Kdo je vlastně nemocný?

Přistoupím ke stolu a vypiju svou skleničku. Bodendiek mi věnuje blahovolný pohled a Wernicke mě pozoruje jako úplně nezajímavý případ. Poprvé vnímám chuť vína. Je dobré, uzavřené do sebe, vyzrálé a neuvolněné. Nemá v sobě žádný chaos, pomyslí si. Proměnilo jej. Proměnilo jej v harmonii. Proměnilo, nikoliv nahradilo. Neustoupilo mu.

Zničehonic, pouze vteřinu, jsem bez důvodu nevýslovně štásten. Lze to tedy dokázat, myslím si. Dá se to proměnit!

Neexistuje pouze jedno, nebo druhé. Může to být také jedno skrze druhé.

Bledý záblesk udeří znovu na okno a zhasne. Doktor vstává. „Už je to tady. Musím jít na druhou stranu k zavřeným pacientům.“

Zavření pacienti jsou ti, co nikdy nevycházejí. Jsou zamčení až do smrti v místnostech s přišroubovaným nábytkem, se zamřížovanými okny a s dveřmi, jež se dají odemknout jen zvenčí. Jsou v klecích jako nebezpeční dravci a každý o nich raději mlčí.

Wernicke se na mne podívá. „Co to máte na rtu?“

„Nic. Kouzl jsem se ve snu.“

Bodendiek se zasměje. Otevrou se dveře a sestřička přináší novou láhev vína s třemi skleničkami. Wernicke odchází se sestrou. Bodendiek uchopí láhev a nalévá si. Teď chápu, proč vybídl Wernicka, aby se s námi napil. Představená ihned poslala novou láhev. Jedna by třem mužům nestačila. To je filuta, pomyslí si. Opakoval zázrak nasycení v kázání na hoře. Z jedné skleničky pro Wernicka udělal celou láhev pro sebe.

„Vy už asi nebudete pít, že?“ ptá se.

„Ale ano!“ odpovídám a sednu si. „Přišel jsem tomu na chuť. Vy jste mě tomu naučil. Děkuju mockrát.“

Bodendiek opět vytáhne se sladkokyselým úsměvem láhev z ledu. Chvilí si prohlíží vinětu a pak mi naleje - čtvrt skleničky. Svou si nalil téměř po okraj. Klidně mu vezmu láhev z ruky a doleju si sklenku na jeho míru. „Pane vikáři,“ pravím. „V něčem se ani tak moc nelišíme.“

Bodendiek se náhle zasměje. Obličej mu rozkvetl jako pivoňka. „Na zdraví,“ říká vroucně.

..*

Bouře se s bručením motá sem a tam. Blesky padají jako tiché rány šavlí. Sedím ve svém pokoji u okna a mám před sebou všechny Erniny dopisy. Roztrhal jsem je a hodil do vydlabané sloní nohy, kterou mi dal před rokem jako koš na papír světoběžník Hans Ledermann, syn krejčovského mistra Ledermanna.

S Ernou jsem hotov. Zopakoval jsem si všechny její nepříjemné vlastnosti, citově i lidsky jsem ji v sobě zničil a jako zákusek jsem si přečetl několik kapitol ze Schopenhauera a Nietzscheho. Ale přesto by mi bylo lépe, kdybych měl smokink, auták se šoférem a kdybych se teď mohl vynořit v Červeném mlýně ve společnosti dvou nebo tří známých hereček a s několika stovkami miliónů v kapse, abych tam té zmiji zasadil největší ránu jejího života. Chvilí sním o tom, jaké by to bylo, kdyby se zítra dočetla v novinách, že jsem vyhrál řadu peněz v loterii nebo že jsem utrpěl těžké zranění, když jsem zachraňoval děti z hořících domů. Pak si všimnu, že se v Lízíně pokoji rozsvítilo.

Otvírá okno a dává znamení. V mém pokoji je tma, mne vidět nemůže. O mne tedy nejde. Něco tiše říká, ukáže si na prsa, pak na náš dům, a přikývne. Vzápětí zhasne.

Opatrně se vykloním. Je půlnoc a v okolních oknech je tma. Otevřené je pouze okno Jiřího Krolla.

Chvilí čekám. Vidím, jak se v protějším domě pohnou dveře. Objeví se v nich Líza, rozhlédne se rychle na obě strany a rozběhne se přes ulici. Má na sobě lehké pestré šaty a boty drží v ruce, aby ji nebylo slyšet. Současně zaslechnu, jak se opatrně otvírají naše domovní dveře. Určitě je to Jiří. Dveře mají nahoře zvoneček, a chce-li je člověk tiše otevřít, musí si stoupnout na stoličku, zvoneček přidršet a nohou stisknout a povolit kliku. Je to akrobatický výkon, který svede jen střizlivý člověk. Vím, že Jiří je dnes střizlivý.

Je slyšet šuškáni, potom klapot vysokých podpatků. Líza, ta marnivá potvůrka, se tedy obula, aby byla co nejsvůdnější. Dveře Jiřího pokoje tiše vzdychnou. Tak přece! Kdo by to byl řekl? Jiří, tahle tichá voda! Kdypak ji asi sbalil?

..*

Bouře se vrací. Hřmění zesiluje a pojednou se řine na chodník voda jako déšť stříbrných tolarů. Odráží se jako prašná fontána a ke mně nahoru vane osvěžující chlad. Vykláním se z okna a pozoruji tu mokrou vřavu. Voda se už řítí okapy, do toho šlehaají blesky a v jejich září a dohasínání vidím, jak Líza natahuje do deště nahé paže, a pak vidím její hlavu a zaslechnu Lízín chraptivý hlas. Jiřího plešatou lebku vidět není. S ním krása přírody ani nehne.

Někdo si otvírá vrata úderem pěsti. Vpotácí se do nich šikovatel Knopf, mokrý jako myš. Z čepice mu crčí voda.

Bohudíky, pomyslí si, v takovém počasí za ním nemusím běhat s vědrem vody a polévat to jeho svinstvo! Ale Knopf mě zklame. Své oběti, černého obelisku, si vůbec nevšimne. S nadávkami prchá do domu a rozhání se po kapkách jako po pisklavých komárech. Voda je jeho velký nepřítel.

Vezmu sloní nohu a vysypu ji na ulici. Déšť rychle odplavuje Erniny milostné tlachy. Jako vždycky, zvítězily peníze, pomyslí si, i když nemají žádnou cenu.

Jdu k druhému oknu a hledím do zahrady. Tam právě vrcholí velká slavnost deště, zelené orgie páření, nestydaté i nevinné. Ve svitu blesků spatřím náhrobní desku pro sebevraha. Stojí stranou a vtesaný nápis svítí zlatem. Zavřu okno a rozsvítím. Dole si Jiří s Lízou něco mumlají. Pokoj mi náhle připadá strašně prázdný. Otevřu znovu okno, zaposlouchám se do anonymního šumění. Rozhodnu se, že si za poslední kondice vyžádám od knihkupce Bauera jako honorář knihu o józe, odříkání a soběstačnosti. Někteří lidé prý dosáhli dechovým cvičením báječných výsledků. Ještě než jdu spát, přejdu kolem zrcadla. Zastavím se a chvíli se pozoruji. Co je to ve skutečnosti, myslím si. Kde se tu bere ta perspektiva, která neexistuje, hloubka, která klame, prostor, který je plochý? A kdo je ten, co se tu dívá do zrcadla a co v něm není?

Vidím své rty, naběhlé a okoralé, dotýkám se jich a někdo naproti se dotýká rtů přízraku, který tam není. Zašklebím se a ten Nikdo mi úšklebek vrací. Zavrtím hlavou a ten Nikdo také zavrtí přízračnou hlavou. Kdo z nás je kdo? A co je Já?

To v zrcadle, nebo to masem obalené před ním? Nebo je to ještě něco jiného, něco za námi oběma? Cítím, jak mě mrazí, a zhasnu.

VII.

Riesenfeld dodržel slovo. Dvůr je plný pomníků a podstavců. Pomníky leštěné ze všech stran jsou obaleny pytlovinou a chráněny laťovými klecemi. Jsou to primadony mezi náhrobky a musí se s nimi zacházet co nejopatrněji, aby se nepoškodily hrany.

Všichni zaměstnanci jsou na dvoře, aby případně pomohli, a očumují. Dokonce i stará paní Krollová se tu potuluje, zkouší čern a jemnost žuly a občas vrhne litostivý pohled na obelisk vedle dveří. Ten jediný tu zbyl po jejím nebožtíku manželovi.

Kurt Bach řídí do své dílny dopravu mohutného kvádru pískovce. Bude z něho nový umírající lev, ale tentokrát nikoliv skloněný a s bolavými zuby, nýbrž řvoucí z posledních sil a se zlomeným kopím v boku. Je určený pro válečný pomník vesnice Wüstringen, kde mají zvlášť řízný spolek veteránů pod velením majora mimo službu Wolkensteina. Truchlíci lev se zdál Wolkensteinovi moc bačkorovitý. Nejraději by byl objednal lva se čtyřmi hlavami, z nichž srší oheň.

Vybaluje se také zásilka z württemberské továrny na kovové zboží, která přišla zároveň s pomníky. Vedle sebe na zemi stojí čtyři vzletající orli, dva z bronzu a dva z litiny. Jednou budou korunovat další válečné pomníky a v domácí mládeži budit nadšení pro novou válku. Neboť jak přesvědčivě prohlašuje major mimo službu Wolkenstein: „Jednou přece konečně musíme vyhrát a pak běda těm druhým!“ Prozatím orli vypadají jako obrovské slepice, které chtějí snést vejce. Však se to změní, až budou trůnit nahoře na pomnících. Generálové bez uniformy vypadají také jako vyhublí krotitelé slanečků a Wolkenstein v civilu se rovněž podobá jen vyžranému učiteli tělocviku. Okázalost a odstup jsou v naší milované vlasti všim.

Jako šéf reklamy dohlížím na uspořádání pomníků. Nesmí stát vedle sebe jen tak bez ladu a skladu, nýbrž musí tvořit klidné skupiny, roztroušené malebně po zahradě. Jindřich Kroll je proti tomu. Podle něho mají být kameny v zákrytu jako vojáci a všechno ostatní považuje za rozmazlenost. Naštěstí ho přehlasujeme. I jeho matka je proti němu. Vlastně je proti němu vždycky. Ještě dnes nechápe, jak mohla Jindřicha porodit ona, a ne žena majora mimo službu Wolkensteina.

Je nádherně a den září blankytem. Nad městem se klene obloha jako obrovská hedvábná plachta. V korunách stromů ještě visí vlhké a chladné jitro. Ptáci cvrlikají, jako by existovalo jen začínající léto a hnízda s mladým životem. Je jim úplně jedno, že dolar nabobtnal na padesát tisíc jako ohavná vodnatá houba. I to, že ranní noviny oznámily tři sebevraždy. Byli to všichni malí důchodci a spáchali to tak, jak to s oblibou dělávají chudáci: otevřením plynového kohoutku. Důchodkyni Kubalkovou objevili s hlavou v troubě plynových kamen, penzionovaného účetního radu Hopfa našli čerstvě oholeného v posledních, bezvadně vykartáčovaných záplatovaných šatech. V ruce držel jako vstupenky do nebe čtyři bezcenné, červeně přerazítkované tisícovky. A vdovu Glassovou našli na prahu kuchyně a vedle ní roztrhanou vkladní knížku, na níž bylo padesát tisíc marek. Pro Hopfa byly červeně přerazítkované tisícovky posledním zábleskem naděje. Už dlouho se šířila fáma, že budou zase zhodnoceny. Nikdo neví, odkud ta šeptanda pramenila. Na bankovkách nikde nestojí, že jsou směnitelné za zlato, a i kdyby to na nich stálo: stát, tento imunní podvodník, který sám zpronevřuje miliardy, ale který zavře každého, kdo ho připraví o pět marek, by si už vymyslel nějakou záludnost, aby je nemusel vyplatit. Teprve předevčírem bylo v novinách prohlášení, že tyto bankovky nebudou mít žádnou přednost. Proto v nich dneska stojí Hopfovo úmrtní oznámení.

..*

Z dílny rakváře Wilka proniká klepání, jako by tam řádl obrovský, veselý datel. Wilkovi obchody jen kvetou. Rakev konečkonců potřebuje každý, dokonce i sebevrah, neboť od konce války se už nepohřbívá do hromadných hrobů, ani ve stanových dílcích. Nebožtíci opět hníjí přiměřeně svému stavu v pomalu tlejícím dřevu, v rubáši nebo ve fraku s odpáranými zády a v umrlčím šatě z bílého krepdešínu. Pekařský mistr Niebuhr dokonce v lesku všech svých řádů a spolkových odznaků. Jeho žena jinak nedala. Vložila mu do rakve i kopii praporu pěveckého spolku Svornost, kde zpíval druhý tenor. Každou sobotu vyřvával „Ticho v lese“ a „Pyšně vlá prapor černobílorudý“, vypil tolik piva, div nepraskl, a pak seřezal ženu. Byl to správný muž, jak řekl u hrobu pastor.

V deset hodin naštěstí zmizí Jindřich Kroll s kolem a v pruhovaných kalhotách, aby se vypravil po vesnicích. Taková spousta čerstvé žuly nedá jeho obchodnickému srdci spát. Musí ven, aby ji prodal truchlícím pozůstalým.

Teď si teprve můžeme svobodněji vydechnout. Především si uděláme přestávku a paní Krollová nás osvěží chlebem s máslem, jaterničkou a kávou. Ve vratech se objeví Liza. Má na sobě křiklavě červené šaty z hedvábí. Pod pohledem paní Krollové však rychle zmizí. I když Jiřího matka není žádná svičková bába, Lizu nemůže ani vidět. „Taková coura jedna špinavá,“ prohlašuje záměrně. Jiří na to naletí. „Špinavá? Jak to špinavá?“ „Je špinavá, copak to nevidíš? Navrch huj, vespod fuj.“

Všimnu si, že se Jiří bezděčně zamyslí. Žádný mužský - není-li dekadent - nemá rád na milence špinu. V očích jeho matky se mihne vítězný záblesk. Pak změní téma. Hledím na ni s obdivem. Je jako vojevůdce s mobilními jednotkami. Rychle udeří, a když se protivník pomalu chystá k obraně, je už dávno jinde. Liza je možná nedbalá, ale nedá se říct, že je nápadně špinavá.

Z domu vyběhnou tři dcery šikovatele Knopfa. Jsou malé, baculaté a čilé, švadleny jako jejich matka. Stroje u nich

bzučí po celý den. Teď tudy proběhly se švitořením a s balíčky nedostupně drahých hedvábných košil pro šmelináře. Starý voják Knopf nedá ze své penze na domácnost ani halíř, o tu se musí postarat čtyři ženy. Opatrně vybalujeme oba černé pomníky s kříži. V zimě bychom je postavili ke vchodu, tam by vypadaly efektněji. Ale je květen, a ať je to sebezpodivnější, náš dvůr se stal rejdištěm koček a milenců. Už v únoru řvou kočky z mohylek a honí se za cementovými obrubami k hrobům. A sotva se oteplí, objeví se milenci. Ostatně na milování pod širým nebem není nikdy tak velká zima. Hakenstrasse je odlehlá a tichá ulice, vrata do dvora jsou lákavá a zahrada je stará a velká. Naše poněkud chmurná výstava milence neruší, naopak, zřejmě v nich rozněcuje neobyčejnou vášň. Před čtrnácti dny se u nás v sedm ráno objevil kaplan z vesnice Halle, zvyklý jako všichni boží muži vstávat se slepicemi, aby koupil čtyři nejmenší mohylky na hroby milosrdných sester, které zemřely během roku. Když jsem ho rozespalý vedl do zahrady, stačil jsem v poslední chvíli uklidit růžové kalhotky z umělého hedvábí, které se třepotaly na pravém rameni kříže našeho pomníku, nablýskaného ze všech stran, a které tam zapomněl nějaký rozvášněný noční pár. Zasévání života v místě smrti má v sobě jistě něco usmířujícího v širokém básnickém smyslu, a když jsem to vyprávěl Ottovi Bambussovi, básnickému učiteli našeho klubu, hned mi tuto myšlenku ukradl a zpracoval ji do elegie s kosmickým humorem. Ale jinak to hluboce narušuje vzhled naší výstavy, zvláště když v ranním slunci svítí nedaleko náhrobků prázdná láhev od kořalky.

..*

Přehlížím výstavu. Působí přívětivě, pokud to o náhrobních kamenech vůbec lze tvrdit. V ranním slunci svítí na podstavcích oba kříže, tyto symboly věčnosti, obroušené kusy kdysi žhavé země, vychladlé, vyleštěné a teď připravené nést a provždy uchovat potomstvu jméno nějakého úspěšného obchodníka nebo bohatého šmelináře. Neboť ani darebák nezmizí rád z této planety beze stopy. „Jiří,“ povídám, „musíme dát bacha, aby tvůj bratr neprodal naši werdenbrückou Golgotu nějakým zahnojeným sedlákům, kteří zaplatí až po žních. Složme za tohoto blankytného dne, za zpěvu ptactva a při vůni kávy tuto slavnostní přísahu: oba kříže prodáme jen za hotové!“ Jiří se zazubí. „Není to tak horké. Směnku musíme zaplatit až za tři neděle. Když dostaneme peníze dřív, vyděláme.“ „Jak to, vyděláme,“ odpovídám. „To je iluze, která trvá jen do příštího kursu dolaru.“ „Někdy jsi moc obchodnický!“ Jiří si obřadně zapaluje doutník za pět tisíc marek. „Kdybys radši místo toho fňukání chápal inflaci jako obrácený symbol života! Každý prožitý den zkracuje o den i tvůj život. Žijeme z kapitálu, nikoliv z úroků. Každý den stoupá dolar, ale kurs tvého života klesá každou noc o jeden den. Co bys řekl sonetu na tohle téma?“ Hledím upřeně na tohoto samolibého Sokrata naší Hakenstrasse. Drobné krůpěje potu mu zdobí plešatou hlavu jako perly světlé šaty. „To je zvláštní, jak může taky někdo filozofovat, když nespál v noci sám,“ říkám. Jiří ani nemrkne. „A co má být?“ prohlašuje klidně. „Filozofie má být veselá, a ne utrápená. Spojovat s tím metafyzické spekulace je totéž jako spojovat smyslnou radost s tím, čemu říkají členové vašeho básnického spolku ideální láska. Pak je z toho nesnesitelná matlanina.“ „Matlanina?“ říká a cítím, že se do mne strefil. „Tak se podívej, ty maloměšťácký dobrodruhu! Ty sběrateli motýlů, který chce všechno nabodnout na špendlíky! Copak nevíš, že bez toho, čemu ty říkáš matlanina, je člověk mrtev?“ „Ale kdepak. Já jenom odlišuju věci.“ Jiří mi foukne do obličeje kouř z doutníku. „Raději snáším důstojně a s filozofickým zármutkem prchavost života, než bych se podílel na vulgárním omylu a pletl si nějakou Mínu nebo Annu s chladným tajemstvím bytí a než bych se domníval, že se svět zboří, když dá Mína či Anna přednost jinému Karlovi nebo Josefovi. Nebo třeba Erna vzrostlému kojenci v anglické česané přízi.“ Ušklíbne se. Hledím mu chladně do zrádných očí. „To je laciná rána, hodná Jindřicha!“ povídám. „Ty naivní požívači dosažitelného! Můžeš mi aspoň vysvětlit, proč čteš tak vášnivě časopisy, kde se to jen hemží nedosažitelnými sirénami, skandály z nejvyšší společnosti, dámami od divadla a svůdnicemi z filmu?“ Jiří mi znovu foukne do očí kouř za tři sta marek. „Cvičím si tak fantazii. Tys v životě neslyšel o nebeské a pozemské lásce? Teprve nedávno ses pokusil spojit je ve své Erně a dostals pěkně za vyučenou, ty hodný hokynář lásky, který by chtěl mít v jedné výloze kyselé zelí i kaviár! Copak ještě pořád nechápeš, že v tomto případě nikdy nechutná kyselé zelí po kaviáru, ale kaviár po kyselém zelí? Já je držím hezky daleko od sebe a ty bys to měl dělat taky tak! Život je pak snazší. A teď pojď, potrápíme Eduarda Knoblocha. Dneska servíruje dušenou svíčkovou s nudlemi.“ Přikývnu a jdu si mlčky pro klobouk. Jiří mi dal nechtě pořádnou ránu. Ale ať mě vezme čert, dám-li mu to najevo.

..*

Když se vrátím, sedí v kanceláři Gerda Schneiderová. Má na sobě zelený svetr, krátkou sukni a velké náušnice s nepravými kameny. Na levou stranu svetru si zastrčila květinu z Riesenfeldovy kytice, která je zřejmě neobyčejně odolná. Ukazuje na ni a říká: „Merci!“ Všichni umírali závistí. Takové křovisko pro primadonu! Hledím na ni. Nejspíš tu sedí přesně to, co Jiří považuje za pozemskou lásku, myslím si. Bez problémů, pevná, mladá a žádné fráze. Poslal jsem ji kytici, ona přišla, a tím to končí. Pochopila květiny tak, jak by je měl chápat rozumný člověk. Místo dlouhých cavyků prostě přišla. Přijala nabídku a teď už vlastně není o čem mluvit. „Co děláš dneska odpoledne?“ ptá se. „Pracuju do pěti. Pak dávám kondici jednomu idiotovi.“

„Z čeho? Z idiotství?"

Zašklebím se. „Když se to tak vezme, tak ano."

„To by bylo do šesti. Přijď potom do Staroměstského dvora. Trénuju tam."

„Dobře," pravím bez rozmýšlení.

Gerda vstává. „Tak tedy --"

Nastavuje mi obličej. Jsem překvapený. Ani jsem nechtěl mít ze své zásilky květin takový zisk. Konečně proč ne? Jiří má asi pravdu. Proti milostnému zklamání se nemá bojovat filozofií, ale jinou ženou. Opatrně políbím Gerdu na tvář. „Hlupáku!" řekne a dá mi pořádnou pusku na ústa. „Potulným akrobatům nezbývá moc času na nějaké opičky. Za čtrnáct dní musím dál. Tak na shledanou dnes večer."

Odchází zpřímá na pevných, silných nohou a s rozložitými rameny. Na hlavě jí sedí červená baskická čapka. Má zřejmě ráda barvy. Zastaví se venku vedle obelisku a rozhlíží se po naší Golgotě. „To je náš sklad," povídám.

Přikývne. „Sype to něco?"

„Tak tak - v téhle době -"

„A ty jseš tady zaměstnaný?"

„Jasně. K smíchu, co?"

„Nic není k smíchu," praví Gerda. „Co bych měla říkat já, když si v Červeném mlýně prostrkuju zezadu hlavu mezi nohama? Myslíš, že mě pro to stvořil Bůh? Tak v šest?"

Ze zahrady přichází stará paní Krollová s kropicí konví. „To je pořádné děvče," říká a dívá se za Gerdou. „Čímpak je?"

„Akrobatkou."

„Tak akrobatkou," povídá překvapeně. „Akrobatky jsou většinou pořádné ženské. Není zpěvačkou, že ne?"

„Ne. Skutečnou akrobatkou. Jako hadí žena, se salty, stojkami a vykloubeninami."

„Znáte ji dost dobře. Chtěla něco koupit?"

„Ještě ne."

Zasměje se a brýle se jí zalesknou. „Můj milý Ludvíku," říká. „Nemáte ani tušení, jak bláznivý se vám bude zdát tenhle život, až vám bude sedmdesát."

„To bych ani neřekl," prohlašuji. „Život mi totiž připadá už teď dost bláznivý. Ostatně, co si myslíte o lásce?"

„O čem?"

„O lásce. O nebeské a pozemské lásce."

Paní Krollová se srdečně zasměje. „To jsem už dávno zapomněla. Bohudíky!"

..*

Stojím v knihkupectví Artura Bauera. Dnes mi má zaplatit za kondice, které dávám jeho synovi. Artur junior této příležitosti využil a na uvítanou mi položil na židli několik připínáček. Byl bych mu rád ponořil ospalý obličej do akvária se zlatými rybkami, které zdobí plyšový salón, ale musel jsem se ovládnout. Artur senior by se se mnou nevyrovnal a Artur junior to ví.

„Tak jóga," říká Artur senior žoviálně a přistrčí mi balík knih. „Tady jsem vám sebral všechno, co máme. Jóga, buddhismus, askeze, pozorování pupku - chcete se stát fakírem?"

Zněřím si ho opovržlivým pohledem. Je malý, má koží bradku a neklidné oči. Zase jeden střelec, myslím si, který mří na mé porouchané srdce! Ale s tebou si už poradím, ty laciný posměváčku, ty nejsi Jiří! Ostře vyhrknu: „Jaký je smysl života, pane Bauer?"

Artur se na mne dívá nedočkavě jako pudl. „A dál?"

„Jak to dál?"

„Kde je pointa? Vykládáte mi přece vtip - nebo ne?"

„Ne," odpovídám chladně. „Ptám se vás pro spásu své mladé duše. Vyptávám se tak spousty lidí, zvláště těch, co by to měli vědět."

Artur si hrábne do vousů jako do harfy. „To přece nemyslíte vážně, ptát se mě v pondělí odpoledne na takové voloviny, právě když mám největší fofr. A ke všemu ještě chcete hned odpověď!"

„Ano," říkám. „Ale jen klidně kápněte božskou! Nemáte o tom taky ani ponětí. I když se tu válíte v knihách!"

Artur nechá vousy, aby se mohl podrbat ve vlasech. „Krucinál, mají to lidi starosti! Proberte si to v tom vašem Klubu básníků!"

„Tam se to vyjadřuje pouze básnickými ozdobami. Ale já chci vědět pravdu. Proč vůbec existuju a nejsem kupříkladu červem?"

„Pravdu!" zamečí Artur. „To se hodí tak pro Piláta! Mně do toho nic není. Já jsem knihkupec, manžel a otec a to mi stačí."

Prohlížím si knihkupce, manžela a otce. Napravo vedle nosu má vimrle. „Tak vám to teda stačí," pravím ostře.

„Stačí," odpovídá Artur pevně. „Někdy je toho až moc."

„Stačilo vám to, když vám bylo pětadvacet?"

Artur vykulí své modré oči, div mu nevypadnou. „Když mi bylo pětadvacet? Ne. Tehdy jsem se tím chtěl teprve stát."

„Čím," ptám se s nadějí. „Člověkem?"

„Majitelem tohoto knihkupectví, manželem a otcem. Člověkem jsem tak jako tak. Fakírem ještě ne."

Po této druhé nevinné ráně se rychle odšourá k nějaké dámě s kyprým poprsím, která žádá román od Rudolfa Herzoga. Listuji nedbale v knihách o blahu askeze a rychle je odkládám. Ve dne člověk nemá na tyto věci zdaleka takovou náladu jako v noci, jako tehdy, kdy je sám a kdy mu nic jiného nezbývá.

Jdu k regálům s náboženskými a filozofickými díly. Jsou pýchou Artura Bauera. Má tu skoro všechno, co si lidstvo za několik tisíců let o smyslu života vymyslelo. Člověk by měl tedy možnost získat o tom dostatečné informace za pár stotisícovek, či vlastně za mň, řekněme za dvacet až třicet tisíc marek, neboť dá-li se vůbec poznat smysl života, měla by k tomu stačit jedna jediná kniha. Ale kde je? Prohlížím si řady nahoru a dolů. Pojednou mě zarazí, jak je toto oddělení obsáhlé. Mám dojem, že to je s pravdou a smyslem života stejně jako s vodičkami na vlasy. Každá firma vychvaluje tu svou jako samospasitelnou, ale Jiří Kroll, který je všechny vyzkoušel, má přesto pořád pleš. Měl to vědět od začátku. Kdyby existovala vodička, po které vlasy skutečně rostou, pak by existovala jen ta jediná a ostatní by dávno zkrachovaly.

Bauer se vrací. „Tak co, našel jste něco?”

„Ne”

Prohlíží si svazky, které jsem dal stranou. „Být fakiem není k ničemu, že?”

Neusadím tohoto naivního vtipálka přímo. „Knihy nejsou vůbec k ničemu,” říkám. „Když člověk vidí, co je tu všechno napsáno a jak to přitom ve světě vypadá, měl by číst pouze jídelní lístek ve Walhalle a rodinné zprávy v novinách.”

„Jak to?” ptá se mírně podešen knihkupec, manžel a otec. „Každý přece ví, že se čtením vzděláváme.”

„Opravdu?”

„Samozřejmě! Co by jinak bylo s knihkupci?”

Artur zase odpadá. Nějaký muž s krátce přistříženým knírkem žádá knihu „V poli neporažení”. Je to velký šlágr poválečné doby. Jakýsi nezaměstnaný generál v ní dokazuje, že německé vojsko vítězilo až do konce války.

Artur prodá dárkové vydání v kůži a se zlatou ořízkou. Vrací se ukonejšeny dobrým obchodem. „Co takhle nějakou klasiku? Samozřejmě antikvarní!”

Zavrtím hlavou a beze slova mu ukážu knihu, kterou jsem mezitím objevil na výkladním pultu. Je to „Správný muž, breviář dobrých způsobů ve všech životních situacích”. Očekávám trpělivě jalové vtipy o fakirských kavalírech nebo něco podobného. Ale Artur nevtipkuje. „To je užitečná kniha,” prohlašuje věčně. „Měla by se vydat v masovém nákladu. Tak dobře, jsme si kvit, že?”

„Ještě ne. Mám něco k dobru.” Zvednu nad hlavu tenký svazáček. Platónova Hostina. „Ještě tohle.”

Artur v duchu počítá. „Docela to nesouhlasí, ale pro mne za mne. Započítám knihu antikvarně.”

Breviář dobrých mravů si dám zabalit do papíru a převázat provázkem. Za nic na světě bych nechtěl, aby mě s ním někdo přistihl. Přesto se rozhoduji, že ho prostuduju ještě dnes večer. Trochu uhlazenosti nemůže nikomu uškodit a Erniny nadávky mi dosud znějí v hlavě. Válkou jsme pořádně zdivočeli a neotesané způsoby si dnes může dovolit jen ten, kdo je zamaskuje tlustou prkenicí. Ale tu já nemám.

Spokojeně vyjdu na ulici. Venku do mne hned vrazí povykující život. Kolem se žene Willy v ohnivě rudém kabrioletu, ale nevidí mě. Přitisknu si pevně breviář pro správné muže pod paži. Vzhůru do života! pomyslím si. Ať žije pozemská láska! Pryč se sny! Pryč se strašidly! To platí jak Erně, tak Isabele. Pro svou duši mám stále ještě Platóna.

..*

Staroměstský dvůr je hospoda, kam chodí potulní artisti, cikáni a vozkové. V prvním patře pronajímají asi tucet pokojů a v zadním křídle je velký sál s klavírem a s nějakým tělocvičným náradím. Tady mohou artisti zkoušet svá čísla. Ale nejvýnosnější je hospoda. Nescházejí se tu jen potulní komedianti, chodí sem i městské podsvětí.

Otevřu dveře zadního sálu. U klavíru stojí Renée de la Tour a zkouší dueto. Vzadu drezíruje nějaký muž dva bílé špiclíky a pudla. Na žíněnce vpravo pokouřují vleže dvě silné ženy a nade mnou na visuté hrazdě se komihá Gerda jako létající Callion, s prohnutým hřbetem a s nohama prostrčenými pod tyčí mezi rukama.

Obě mohutné ženy jsou v plavkách. Líně se protahují a na tělech jim hrají svaly. Jsou to bezpochyby zápasnice, které vyplňují program Staroměstského dvora. Renée na mne zařve hlasem protřelého zupáka: „Dobrý večer!” a seskočí z pódia. Cvičitel píská a psi dělají salta. Gerda sviští na hrazdě pravidelně sem a tam a já si vzpomenu na okamžik v Červeném mlýně, kdy se na mne podívala skrze nohy. Má na sobě černý trikot a vlasy si svázala červeným šátkem.

„Cvičí,” vysvětluje Renée. „Chce se vrátit k cirkusu.”

„K cirkusu?” Hledím na Gerdu s novým zájmem. „Už tam někdy byla?”

„Samozřejmě. Vždyť tam přece vyrostla. Ale cirkus udělal bankrot. Už neměli ani na maso pro lvy.”

„Ona cvičila se lvy?”

Renée se zasměje jako šikovatel a vrhne na mne výsměšný pohled. „Bylo by to vzrušující, že? Ale ne, byla akrobatkou.”

Gerda nad námi znovu zasviští. Hledí na mne strnulýma očima, jako by mě chtěla hypnotizovat. Ale vůbec mě nevidí. Je pouze unavená.

„A co Willy? Je bohatý?” ptá se Renée de la Tour.

„Asi ano. Dneska se tomu tak aspoň říká. Obchoduje a má hromadu akcií, které každý den stoupají. Proč?”

„Mám ráda, když jsou muži bohatí,” Renée se zasměje sopránem. „Každá dáma to má ráda,” zařve jako na kasárenském dvoře.

„To jsem si všiml,” prohlašuji trpce. „Bohatý šmelinář je lepší než počestný chudší úředník.”

Renée se div nerozsype smíchy. „Bohatství a čest nejdou dohromady, děťátko. Aspoň ne dneska. A dřív asi taky ne.”

„Leda když člověk zdědí nebo vyhraje fóru peněz.”

„Ale kdepak. Peníze kazí charakter, copak to ještě nevíte?”

„Vím. Ale proč se tedy o ně tak zajímáte?”

„Protože je mi charakter putýnka,” zacvrliká Renée upejpavě jako stará panna. „Mám ráda pohodlí a jistotu.”

Gerda k nám přisviští bezvadným saltem. Zastaví se půl metru ode mne, několikrát se zhoupne na špičkách a zasměje se. „Renée lže,” říká.

„Slyšelas, co říkala?”

„Každá žena lže,” praví Renée andělským hlasem. „A když nelže, tak není k ničemu.”

„Amen,” dodává cvičitel psů.

Gerda si odhrne vlasy s obličejem. „Jsem hotová. Počkej, až se převlíknu.”

Jde ke dveřím, na nichž visí štítek s nápisem „Šatna”. Renée se za ní dívá. „Je hezká,” prohlašuje věčně. „Podívejte se, jak se nese. Má správnou chůzi a to je u ženy nejdůležitější. Nevystřikuje zadek, vtahuje ho. Akrobati se to musí naučit.”

„To jsem už jednou slyšel,” povídám. „Od jednoho znalce žen a žuly. Jak se má správně chodit?”

„Člověk musí mít pocit, že drží v zadnici pětimarku, a pak na to zapomenout.”

Chci si to představit, ale nedaří se mi to. Už dávno jsem neviděl pětimarku. Ale znám jednu ženu, která dokáže vytáhnout zadnici ze zdi hřebík střední délky. Je to paní Beckmannová, přítelkyně ševče Karla Brilla. Je to mohutná ženská, celá ze železa. Karel Brill s ní už vyhrál leccjakou sázku a já jsem se už také obdivoval jejímu umění. V dílně se zatluče do zdi hřebík, samozřejmě ne moc hluboko, ale tak, že se s ním musí pořádně trhnout, chcete-li ho vyrvat rukou. Pak jdou vzbudit paní Beckmannovou. Objeví se v dílně mezi těmi bratry z mokré čtvrti v lehkém županu, vážná, střízlivá a věčná. Aby se neporanila, omotá se kolem hlavičky hřebíku trochu vaty, pak si paní Beckmannová stoupne v mírném předklonu za nízkou plentu zády ke zdi, cudně se halí do županu a rukama se opírá o paraván. Trochu se zavrtí, aby zachytila zadnici hřebík, pojednou se napne, vzpřímí, uvolní - a hřebík dopadne na podlahu. Pak se ještě obvykle vysype trochu omítky. Paní Beckmannová se mlčky otočí, zmizí bez jakýchkoliv triumfálních projevů na schodech a Karel Brill vybírá sázky od překvapených kuželkářů. Je to čistě sportovní záležitost. Každý posuzuje tvary paní Beckmannové jen po odborné stránce. A nikdo si nikdy nedovolí žádnou prostofekost, protože by mu vlepila pohlavěk, div by mu neurazila hlavu. Je to obr mezi ženami. Obě zápasnice jsou proti ní nedochůdčata.

„Tak tedy udělejte Gerdu šťastnou,” říká Renée stručně. „Na čtrnáct dní, to jde, že?”

Stojím tu trochu rozpačitě. Takovou situaci příručka dobrých mravů jistě nepředvídá. Naštěstí se objeví Willy. Je elegantní, na hlavě mu frajersky sedí lehký šedý borsalino, ale přesto vypadá jako betonový kvádr, do něhož někdo zastrčil umělé květiny. Vznešeným gestem políbí Renée ruku, pak zaloví v kapse a vytáhne malé pouzdro.

„Nejzajímavější ženě ve Werdenbrücku,” prohlašuje s úklonou.

Renée vykřikne stříbrným sopránem a vrhne na Willyho nevěřící pohled. Otevře krabičku, ze které se na ni zatřpytí zlatý prsten s ametystem. Nasadí si ho na levý prostředníček, u vytržení z něho nespouští oči a pak Willyho obejmě. Willy se usmívá pyšně jako páv. Stojí tu, zaposlouchaný do trylků a basování, neboť Renée v rozčilení rychle střídá oba hlasy. „Willy!” cvrliká a burácí. „Já jsem tak šťastná!”

Ze šatny přichází Gerda v koupacím plášti. Slyšela křik a chce vědět, oč jde.

„Hodte sebou, děti,” říká Willy. „Ať odtud vypadnem.”

Obě děvčata zmizí. „Hlupáku, nemolis dát Renée prstýnek později? Až budete sami?” ptám se. „Co si teď počnu s Gerdou?”

Willy se dobromyslně rozchechtá. „Krucinál, to mi nedošlo. No jo, co teď? Víš co? Pojdte s námi na večeři.”

„Abychom museli pořád všichni čtyři čumět na ten ametyst? To mě ani nehne.”

„Poslyš,” odvěti Willy. „Se mnou a s Renée je to jinak než s tebou a Gerdou. Já to беру vážně. Mysli si, co chceš, ale já jsem do Renée celý blázen. Skutečně blázen. Je to nádherný kus!”

Sedneme si ke zdi na dvě rákosové židle. Bílí špiclíci teď zkoušejí chodit po předních tlapkách. „Představ si,” vysvětluje Willy. „Nejvíce jsem se udělal do jejího hlasu. V noci je to přímo k zbláznění. Jako bys měl dvě různé ženské. Chvilí je to anděl, a než se naděješ, je z ní trhovkyně. Jde to dokonce ještě dál. Když na mě v noci zničehonic vybafe zupáckým hlasem, běží mi mráz po zádech. Je to zatraceně divná věc. Nejsem přece žádný posera, ale někdy mám pocit, jako bych prznil nějakého generála, nebo tu mrchu, poddůstojníka Flumera, který tě přece jako bažanta taky pěkně proháněl. Vždycky je to jenom chvilka, a pak je zase všechno v pořádku, ale - chápeš, jak to myslím?”

„Tak trochu.”

„No vidíš. Zkrátka mě polapila. Chtěl bych, aby tu zůstala. Zařídím jí malý kvartýr.”

„Myslíš, že nechá plavat své povolání?”

„Proč? Občas si může vzít angažmá. Budu tam chodit s ní. Nejsem přece časově vázaný.”

„Proč si ji nevezmeš? Máš peněz jako cuků.”

„To je něco jiného,” vysvětluje Willy. „Vzal by sis ženskou, která na tebe může každou chvíli zařvat jako generál? Když na mě zničehonic vybafe, vždycky se div nepotento. Tohle mám v krvi. Kdepak, jednou si vezmu nějakého malého klidného pucíčka, který umí prima vařit. Renée je, chlapče typická milenka!”

Udiveně hledím na toho světáka, který se na mne s převahou usmívá. Pro něho je breviář dobrých způsobů zbytečný. Nevysmívám se mu. Když někdo může darovat prsteny s ametystem, má výsměch cenu jako peříčko ve větru.

Zápasnice se líně zvednou a udělají pár hmatů. Willy je se zájmem pozoruje. „Kapitální ženy,” zašeptá jako aktivní nadporučík císařské armády.

„Nač myslíte? Vpravo hled! Pozor!” zahřmí za námi jadrný hlas. Willy sebou leknutím trhne. Je to Renée, která se za ním usmívá. Na ruce jí září prsten. „Teď už chápeš, co tím myslím?” ptá se mě Willy.

Chápu. Willy a Renée odcházejí. Venku čeká Willyho aufák, červený kabriolet s rudými koženými sedadly. Jsem rád, že Gerdě trvá oblékání déle. Aspoň ten kabriolet neuvidí. Uvažuji, co jí mohu dnes večer poskytnout. Kromě breviáře pro světáky mám jen Eduardovy jídelní známky, a ty večer bohužel neplatí. Ale pak si řeknu, že to s nimi přesto zkusím a Eduardovi namluvím, že ty dvě jsou poslední.

Objeví se Gerda. „Víš, co by se mi líbilo, miláčku?“ řekne, dřív než jsem s to otevřít ústa. „Pojďme na chvíli do přírody. Vyjedeme si tramvají za město. Chtěla bych jít na procházku.“

Upřeně se na ni zahledím a nevěřím svému sluchu. Jít na procházku do přírody! Právě tohle mi ta zmije Erna jedovatě vyčetla. Říkala snad něco Gerdě? To by jí bylo podobné.

„Myslel jsem, že bychom mohli jít do Walhally,“ říkám opatrně a nedůvěřivě. „Baští se tam přímo báječně.“

Gerda mávne odmítavě rukou. „Proč? Venku je tak krásně. Udělala jsem odpoledne trochu bramborového salátu.

Podívej!“ Přidrží mi před očima balíček. „Sníme ho venku a koupíme si k němu párky a pivo. Co říkáš?“

MLčky příkřivnu a dostávám ještě větší vztek. Nezapomněl jsem dosud, jak mi Erna vyčetla sodovku, pivo a laciné víno bez ročníku. „V devět se musím vrátit do Červeného mlýna, do té odporné smradňárny,“ vysvětluje Gerda.

Odporná smradňárna? Znovu se na ni upřeně zadívám, ale má jasné a nevinné oči, v nichž není ani stopy ironie. A pojednou to chápu! To, co je pro Ernu rájem, je pro Gerdu pouhým pracovištěm! Nenávidí tu boudu, kterou Erna miluje! Jsem zachráněn, myslím si. Díkybohu! Červený mlýn se svými šílenými cenami náhle zmizí v propadle jako Gaston Münch, když hraje v Městském divadle Hamletova ducha. Předě mnou se vynoří nádherné poklidné dny s obloženými chleby a s domácím bramborovým salátem! Prostý život! Pozemská láska! Mír duše! Konečně! Pro mne za mne třeba kyselé zelí, vždyť to může být taky báječné! Například uvařené v šampaňském a s ananase. V životě jsem to sice nejedl, ale Eduard Knobloch tvrdí, že je to pokrm pro korunované hlavy a básníky.

„Tak dobře, Gerdo,“ říkám odměřeně. „Když jinak nedáš, půjdeme se projít do lesa.“

VIII.

Vesnice Wüstringen se skvěje vlajkoslávou. Shromáždili jsme se tu všichni - Jiří a Jindřich Kroll, Kurt Bach a já.

Vysvěcuje se válečný pomník, který jsme dodali.

Duchovní obou církví sloužili ráno v kostele mši, každý za své mrtvé. Katolický farář byl ve výhodě. Má větší kostel a v něm pestré malby a barevná okna, vůni kadidla, brokátová mešní roucha a červenobílé ministranty. Protestant má jen kapli, holé zdi, prostá okna a teď stojí vedle katolického služebníka božího jako chudý příbuzný. Katolík je ozdoben krajkami a obklopují ho choralisti. Protestant má na sobě černý kabát a to je celá jeho nádhera. Jako reklamní odborník musím přiznat, že v těchto věcech katolicismus Luthera daleko předčil. Obrací se k fantazii a nikoliv k intelektu. Jeho knězi jsou oblečeni jako kouzelníci domorodých kmenů. A okázalostí, barvami, svou náladou, kadidlem a malebnými obyčejí je katolická bohoslužba nepřekonatelná. Protestant to cítí, je hubený a má brýle. Katolík je růžolící, obtloustlý a má krásné bílé vlasy.

Každý z nich udělal pro své mrtvé, co mohl. Bohužel jsou mezi padlými také dva židi, synové obchodníka s dobytkem Leviho. Pro ně tu duchovní útěcha není. Oba soupeřící služebníci boží spojili své hlasy proti tomu, aby se přibral také rabín. Přidal se k nim i předseda spolku válečníků, major mimo službu Wolkenstein, který je jako antisemita pevně přesvědčen o tom, že se válka prohrála jen vinou židů. Zeptá-li se ho někdo na vysvětlení, označí ho ihned za zrádce národa. Postavil se dokonce i proti tomu, aby se jména obou Leviů vyryla do pamětní desky. Tvrdí, že padli jistě daleko za frontou. Ale nakonec ho přece jen přehlasovali, protože se proti němu postavil i starosta obce. Jeho syn zemřel v roce 1918 ve werdenbruckém lazaretu na chřipku a na frontě nikdy nebyl. Starosta ho chtěl mít také jako hrdinu na pamětní desce, a proto tvrdil, že je smrt jako smrt a voják jako voják. Díky tomu se oba Leviho synové na desku dostali, ale až dolů k zemi, na dvě nejspodnější místa zadní strany pomníku, tam, kde ho nejspíš budou očurávat psi.

Wolkenstein je navlečený do úplné císařské uniformy. Je to sice zakázané, ale kdo si proti němu troufne něco podniknout? Zvláštní proměna, jež začala hned po příměří, neustále pokračovala. Válka, kterou v roce 1918 skoro všichni vojáci nenáviděli, měnila se pomalu v představách těch, kdož ji ve zdraví přežili, v největší dobrodružství jejich života. Vrátili se do všedních dnů, které jim, když v zákopech nadávali na válku, připadaly jako ráj. Ted', uprostřed každodenních starostí a mrzutostí, vyhoupla se šťastně přežitá válka nad obzor a proměnila se, samovolně a takřka bez jejich přičinění, v krásný a zfalšovaný zážitek. Z hromadného vraždění se stalo dobrodružství, z něhož člověk vyvázl. Zapomnělo se na zoufalství, bída už tak nedoléhá, a smrt, které člověk unikl, se stala tím, čím je v životě skoro vždycky: něčím abstraktním, na hony vzdáleným od skutečnosti. Smrt je skutečná jen tehdy, udeří-li nedaleko, nebo sáhne-li na člověka přímo. Spolek veteránů, který napochodoval pod Wolkensteinovým velením před pomník, byl v roce 1918 pacifistický. Ted' už je ostře nacionální. Wolkenstein obratně přeměnil vzpomínky na válku a kamarádský cit, který zasáhl skoro každého, ve válečnickou pýchu. Kdo není nacionalista, špiní památku padlých hrdinů, těch ubohých, zneužitých padlých hrdinů, kteří by všichni ještě rádi žili. S jakou chutí by smetli Wolkensteina z pódia, na němž právě řeční! Jen kdyby mohli! Ale jsou bezbranní, a proto si je přivlastnily tisíce Wolkensteinů, kteří je pod rouškou lásky k vlasti a národního cítění zneužívají k egoistickým cílům. Láska k vlasti! Wolkenstein ji chápe tak, že bude zase nosit uniformu, že se stane plukovníkem a bude znovu posílat lidi na smrt.

Burácí mocným hlasem z tribuny, už došlo na domácí lumpy, na zákeřnou ránu dýkou, na neporazenou německou armádu a na slib našim mrtvým hrdinům, že je budeme ctít, že je pomstíme a že vybudujeme novou armádu.

Jindřich Kroll nábožně poslouchá. Každé slovo je mu svaté. Kurt Bach, který jako tvůrce lva s kopím v boku je také mezi pozvanými, civí zasněně na zahalený pomník. Podle Jiřího výrazu soudím, že by dal celý život za doutník, a já, navlečený do těsných společenských šatů, které jsem si vypůjčil, já bych byl nejraději zůstal doma a spal s Gerdou v jejím pokoji, obrostlém révou, za zvuků písně „Střídání stráží v Siamu“, kterou vyhrává orchestrion ve Staroměstském dvoře.

Wolkenstein končí trojnásobným hurá a kapela zanotuje píseň o dobrém kamarádovi. Pěvecký sbor ji zpívá dvojhlasně.

Všichni se přidáváme. Je to neutrální píseň bez politického a pomstychtivého zahrocení - prostě stesk po mrtvém kamarádovi.

Předstupují knězi a s pomníku padá rouška. Nahoře se choulí Bachův řvoucí lev. Na stupních sedí čtyři vzlétající bronzoví orli. Pamětní desky jsou z černé žuly, ostatní kameny jsou hrubě stesané do kvádrů. Je to velmi drahý pomník a my čekáme, až nám ho dnes odpoledne zaplatí. Slíbili nám to, a proto jsme tady. Když nám ho nezaplatí, budeme skoro na mizině. Za minulý týden stoupl dolar téměř dvojnásobně.

Duchovní žehnají pomník, každý za svého Boha. Když jsme se v poli zúčastňovali na rozkaz bohoslužeb a duchovní různých vyznání se modlili za vítězství německých zbraní, uvažoval jsem často o tom, že se přece právě tak angličtí, francouzští, ruští, američtí, italští a japonští duchovní modlí za vítězství zbraní svých zemí, a Boha jsem si představoval jako nějakého uspěchaného spolkového předsedu v časové tísní, zejména když se k němu modlily dvě soupeřící země stejného vyznání. Pro kterou se měl rozhodnout? Pro tu, která má víc obyvatel? Nebo pro tu, která má víc kostelů? A jak to bylo s jeho spravedlností, když nechal jednu zemi vyhrát a druhou prohrát, ačkoliv se i tam pilně modlili? Někdy mi také připadal jako uštváný starý císař, vládnoucí nad spoustou států, kterého pořad okázale tahají na veřejnost a pokaždé v jiné uniformě: teď v katolické, pak v protestantské, evangelické, anglikánské, episkopální, reformované, vždycky podle bohoslužby, která se právě koná, tak jako císaře při přehlídce husarů, granátníků, dělostřelectva a námořnictva.

Pokládají se věnce. Jeden z nich, s věnováním firmy, je od nás. Wolkenstein zanotuje přeskakujícím hlasem píseň „Deutschland, Deutschland uber alles“. Nebylo to zřejmě v programu, protože hudba mlčí. Přidá se jen několik hlasů. Wolkenstein zrudne a vztekne se otočí. V kapele přebírá melodii trumpetista a pak se přidává anglický roh. Oba přehluší Wolkensteina, který rozmáchlými gesty diriguje. Nastupují ostatní nástroje a s nimi se dává pomaloučku do zpěvu asi polovina shromáždění. Ale Wolkenstein začal moc vysoko, takže to připomíná kvičení. Naštěstí zasáhnou dámy. Stojí sice vzadu, ale zachrání situaci a píseň vítězně dozpívají. Pojednou si vzpomenu na Renée de la Tour. Ta by to dokázala sama.

..*

Odpoledne začíná příjemná část programu. Musíme se ještě zdržet, protože jsme nedostali peníze. Kvůli Wolkensteinově dlouhé vlastenecké řeči jsme propásli polední kurs dolaru, což asi bude značná ztráta. Je vedro a vypůjčené šaty mě tísní na prsou. Na obloze stojí husté bílé mraky, na stole baňaté sklenice s jalovcovou a vedle nich dlouhé řady püllitrů piva. Všichni mají rudé obličej, tváře se jim lesknou potem. Hostina za mrtvé byla tučná a bohatá. Večer se má konat v Dolnosaském dvoře velký vlastenecký ples. Všude visí papírové giriandy, věnce z jedlového chvoje a samozřejmě černobílorudé prapory. Pouze na konci vesnice visí z vikýře jednoho domu černorudozlatý prapor. Jsou to barvy německé republiky, kdežto černá, bílá a červená jsou zakázané barvy starého císařství. Wolkenstein však prohlásil, že mrtví padli pod slavnými starými barvami a že je zrádce každý, kdo vyvěsí vlajku republikánskou. Truhlář Beste, který v domku bydlí, je proto zrádce. Za války mu sice prostřelili plíce, ale přesto je zrádce. V naší milované vlasti udělají z člověka zrádce, dřív než se naděje. Jenom z Wolkensteinů je neudělají nikdy. Oni jsou zákon a oni určují, kdo je zrádcem.

Nálada stoupá. Starší lidé a část spolku veteránů se vytrácejí. Volá je práce na poli. Jen Železná garda, jak jí říká Wolkenstein, zůstává. Knězi už dávno odešli. V Železné gardě jsou pouze mladší lidé. Wolkenstein, který opovrhne republikou, od níž bere penzi jen proto, aby mohl štvát proti vládě, už zase řeční a svůj projev začíná oslovením „Kamarádi“. To je na mne moc. Žádný Wolkenstein nám ve službě neřikal kamarádi. To jsme byli lemouni, lumpové, idioti a v nejlepším případě lidi. Jen jednou večer před útokem nás takhle oslovil ten ras Helle, náš nadporučík a bývalý lesní rada, protože měl strach, že by ho mohla druhý den ráno trefit zezadu kulka.

Jdeme ke starostovi. Dřepí ve svém domě u kávy, koláčů a doutníků, a k placení se nemá. To jsme si mohli myslet. Naštěstí s námi není Jindřich K-roll, který se ještě koří Wolkensteinovi. Kurt Bach si vyšel do polí se silnou vesnickou krasavicí, aby si užil přírody. A tak proti starostovi Döbblingovi, kterého podporuje hrbatý písař Westhaus, stojíme jen my dva. „Přijďte příští týden,“ říká Döbbling dobromyslně a nabízí nám doutník. „Pak už to budeme mít všechno spočítané a zaplatíme do posledního haléře. V tom dnešním zmatku jsme s tím nemohli být hotovi.“

Vezmeme si doutníky. „To je možné,“ odpovídá Jiří. „Jenže my potřebujeme peníze dneska, pane Döbblingu.“

Písař se zasměje. „Peníze potřebuje každý.“

Döbbling na něj mrkne a nalévá kořalku. „Tak se na to napijeme!“

Na slavnost nás nepozval Döbbling. Udělal to Wolkenstein, který nemyslí na mrzký mamon. Döbblingovi by spíš vyhovovalo, kdyby se tu nikdo z nás neukázal, ovšem kromě Jindřicha Krolla, s kterým by si snadno poradil.

„Bylo domluveno, že nám zaplatíte při vysvěcení,“ říká Jiří.

Döbbling pokrčí lhostejně rameny. „Příští týden, nebo dneska, to je přece skoro totéž. Kdybyste dostali všude peníze tak brzy -“

„Dostaneme, jinak nedodáváme.“

„No, tentokrát jste dodali. Na zdraví!“

Neodmítáme kořalku. Döbbling mrkne na písaře, který ho obdivuje. „Dobré pití,“ povídám.

„Ještě jednu?“ ptá se písař.

„Proč ne?“

Písař nám najeje a my pijeme. „Tak dobře,“ povídá Döbbling. „Necháme to na příští týden.“

„Tak dobře,“ povídá Jiří. „Necháme to na dnešek. Kde jsou peníze?“

Döbbling je uražený. Vzali jsme si kořalku a doutníky, a přesto se pořád bouříme. To odporuje řádu. „Příští týden,“

říká. „Ještě jednu na rozloučenou?"

„Proč ne?"

Döbbling s písařem ožijí. Věří, že mají vyhráno. Dívám se z okna. Venku leží v pozdním odpoledni krajina jako zarámovaný obraz. Vrata, dub a za nimi se táhnou v nekonečném míru světle zelená a jasně žlutá pole. Proč se tady handrkujeme, myslím si. Což tamhle venku není život, zlatý, zelený a tichý v stoupajícím a klesajícím dechu ročních období? Co jsme z něho udělali?

„Je mi líto," slyším Jiřího. „Ale musíme na tom trvat. Víte přece, že příští týden budou mít peníze daleko menší cenu. Stejně jsme už na téhle zakázce prodělali. Trvalo to o tři týdny déle, než jsme očekávali."

Starosta se na něj mazaně podívá. „Tak vidíte, týden vás už nevytrhne."

Malý písař náhle zamečí. „Co chcete dělat, když nedostanete peníze? Nemůžete přece pomník zase zbourat!"

„Proč ne?" povídám. „Jsme čtyři a jeden z nás je sochař. Klidně si vezmeme orly, a bude-li třeba, i lva. A za dvě hodiny tu budou naši dělníci."

Písař se usmívá. „Myslíte, že by vám to prošlo? Odmontovat posvěcený pomník? Wüstringen má několik tisíc obyvatel."

„A majora Wolkensteina se spolkem veteránů," dodává starosta. „Samé nadšené vlastence."

„Jen to zkuste. A kromě toho byste tady v životě neprodali jediný náhrobek." Písař se nám šklebí přímo do obličeje.

„Ještě skleničku?" ptá se Döbbling se stejným úšklebkem. Mají nás v hrsti. Nemůžeme nic dělat.

Vtom někdo rychle běží přes dvůr. „Pane starosto!" křičí oknem. „Pojďte honem! Něco se stalo!"

„Co?"

„Beste! Oni truhláře - chtěli sundat prapor a přitom se to stalo!"

„Co? Beste střele? Ten zatracený socialista!"

„Ne! Beste je - krvácí -"

„Jinak nikdo?"

„Nejen Beste -"

Döbblingovi se rozjasní obličej. „No tak! Proto přece nemusíte tak hulákat!"

„Nemůže vstát. Z pusy mu teče krev."

„Dostal jich pár přes tu svou drzou kušnu," prohlašuje malý písař. „To má z toho, že tak provokuje. Vždyť už jdem! Jen klid!"

„Omluvíte nás," říká Döbbling důstojně. „Je to úřední záležitost. Musíme to vyšetřit. Vaše věc musí počkat."

Obléká si kabát a myslí, že nás má nadobro z krku. Jdeme s ním ven. Nemá zvlášť naspěch a my víme proč. Až přijde, nikdo si už nebude pamatovat, kdo Besta zbil. Jako vždycky.

Beste leží v úzké předsíni svého domu. Vedle něho se válí roztrhaná vlajka republiky. Před domem postává několik lidí, ale z členů Železného gardy tu není nikdo.

„Co se stalo?" ptá se Döbbling celníka, který stojí u dveří se zápisníkem v ruce.

Celník se chystá podat zprávu. „Byl jste u toho?" ptá se Döbbling.

„Ne. Přišli pro mě až potom"

„Dobře. Takže nic nevíte. Kdo u toho byl?"

Každý mlčí jako ryba. „Nezavoláte lékaře?" ptá se Jiří. Döbbling se na něho rozmrzele podívá. „Copak je to třeba? Trochu vody -"

„Je-to třeba. Ten člověk umírá."

Döbbling se rychle otočí a skloní se nad Bestem. „Umírá?"

„Ovšem. Má těžké chrlení krve. Možná i nějakou zlomeninu. Nejspíš ho shodili se schodů."

Döbbling se na Jiřího dlouze zahledí. „Prozatím je to jen vaše domněnka, pane Krolle, nic víc. Zjištění necháme okresnímu lékaři."

„Copak nepošlete pro doktora?"

„To je moje starost. Zatím jsem tu starostou já, a ne vy."

Skočte pro doktora Bredia," říká Döbbling dvěma chlapcům s koly. „Řekněte mu, že se stalo neštěstí."

Čekáme. Bredius přijíždí na kole jednoho z chlapců. Seskočí a jde rychle do předsíně. „Ten muž je mrtev," řekne a vzpřímí se.

„Mrtev?"

„Ano, mrtev. To je přece Beste, že? Ten s průstřelem plic."

Starosta stísněně přikývne. „Je to Beste. O průstřelu plic nic nevím. Ale možná, že se lekl - měl asi slabé srdce -"

„Z toho se nedostane chrlení krve" prohlašuje suše Bredius. „Co se tady vlastně stalo?"

„Právě to vyšetřujeme. Prosím, aby tu zůstali jen ti, co mohou vypovídat jako svědci." Podívá se na Jiřího a na mne.

„Vrátíme se později," říkám.

S námi odcházejí skoro všichni čumilové. Svědků bude málo.

..*

Sedíme v Dolnosaském dvoře. Už dávno jsem neviděl Jiřího tak rozzuřeného. K našemu stolu si přisedne mladý dělník.

„Byl jste při tom?" ptá se Jiří.

„Byl jsem u toho, když Wolkenstein šval lidi, aby strhli vlajku. Říkal tomu odstranit tu potupnou skvrnu."

„A Wolkenstein šel s nimi?"

„Ne"

„To se ví, že ne. A co ostatní?"
„K Bestově domku se hnal celý zástup. Všichni byli namazaní."
„A co bylo dál?"
„Myslím, že se Beste bránil. Zabit ho asi nechtěli. Ale pak se to stalo. Beste nechtěl vlajku pustit, a tak ho shodili se schodů i s ní. Nejspíš mu dali pořádnou nakládačku. V opici člověk obvykle neodhadne sílu. Ale zabít ho určitě nechtěli."
„Chtěli mu dát jen tak na pamětnou?"
„Jo, přesně tak."
„Tak jim to řekl Wolkenstein, že?"
Dělník přikývne a pak se zarazí. „Odkud to víte?"
„Dovedu si to představit. Bylo to tak, že?"
Dělník mlčí. „Když to víte, tak to víte," říká konečně.
„Mělo by se to přesně zjistit. Zabití je záležitost pro prokurátora. Stejně jako nabádání k zabití."
Dělník s tím nechce nic mít. „Do toho mi nic není. O ničem nevím."
„Víte toho spoustu. A nejste sám, kdo ví, co se stalo."
Dělník dopije pivo. „Nic jsem neřekl," prohlašuje rozhodně. „A o ničem nevím. Dovedete si představit, co by se mi stalo, kdybych nedržel hubu? Kdepak, pánové, nic nevím. Mám ženu a dítě a musím žít. Copak si myslíte, že bych dostal práci, kdybych něco vyžvanil? Kdepak, pánové, na to si najděte někoho jiného. Mě vynechte!" Zmizí.
„Takhle se z toho vykroutí všichni," říká Jiří zamračeně.
Čekáme. Oknem vidíme Wolkensteina. Už není v uniformě a nese hnědý kufr. „Kam jde?" ptám se.
„Na nádraží. Už nebydlí ve Wüstringenu. Přestěhoval se do Werdenbrücku, kde dělá okresního předsedu veteránských spolků. Přišel sem jenom na svěcení pomníku. V kufru si nese uniformu."
Objeví se Kurt Bach s děvčetem. Přinesli květiny. Dívka je rozmrzelá, když slyší, co se přihodilo. „Určitě odřeknou ples."
„To snad ne," říkám.
„Ale ano, jistě. Celý večer bude ve stínu toho mrtvého. Takový malér!"
Jiří vstává. „Pojď," říká. „Nedá se nic dělat. Musíme ještě jednou k Döbblingovi."

..*

Ve vesnici je pojednou ticho. Slunce stojí šikmo za pomníkem padlých. Mramorový lev Kurta Bacha svítí. Döbbling je teď zosobněný úřad. „Přece se zase nechcete handrkovat o peníze tváří v tvář smrti?" prohlašuje ihned.
„Chceme," říká Jiří. „Je to naše povolání. Žijeme pořád tváří v tvář smrti."

„Musíte mít trpělivost. Teď nemám čas. Víte přece, co se stalo."
„To víme. A mezitím jsme se dověděli i zbytek. Můžete nás uvést jako svědky, pane Döbblingu. Zůstaneme tady, dokud nedostaneme peníze, takže budeme rádi zítra ráno policii k dispozici."
„Svědci? Jací svědci? Vy jste u toho přece nebyli."
„Ale ano, svědci. To už je naše věc. Musíte mít přece zájem na zjištění všech okolností, které se týkají zabití truhláře Besta. Zabití a nabádání k zabití."
Döbbling vrhne na Jiřího dlouhý, upřený pohled. Pak pomalu říká: „Chcete mě snad vydírat?"
Jiří vstává. „Vysvětlil byste mi přesně, co tím myslíte?"
Döbbling mlčí a pořád hledí na Jiřího. Ale ten jeho pohled vydrží. Pak Döbbling otevře pokladnu a položí na stůl několik balíčků bankovek. „Přepočítejte si to a potvrďte mi příjem."
Peníze leží na rudě čtverečkováném ubrusu mezi prázdnými sklenkami od kořalky a kávovými šálky. Jiří je přepočítá a podepíše stvrzenku. Dívám se z okna. Venku pořád ještě svítí zelená a žlutá pole, ale už nejsou výrazem harmonického bytí. Jsou něčím méně a něčím víc.
Döbbling přijme od Jiřího stvrzenku. „Je vám snad jasné, že už nepostavíte na našem hřbitově ani jeden pomník," říká. Jiří zavrtí hlavou. „To se mýlíte. Postavíme, a dokonce brzy. Truhláři Bestovi. A zadarmo. S politikou to nemá co dělat. Kdybyste se rozhodli připsat Bestovo jméno na pomník padlých, jsme ochotni to udělat taky zadarmo."
„To nepřichází v úvahu."
„To jsem si mohl myslet."
Jdeme k nádraží. „Tak ten chlap měl peníze u sebe," povídám.
„Ovšem. Věděl jsem, že je má. Měl je už dva měsíce a spekuloval s nimi. Musel na tom vydělat řadu peněz. Teď z toho chtěl vyrazit ještě několik set tisíc. Příští týden bychom taky utřeli hubu."
Na nádraží nás očekává Jindřich Kroll s Kurtem Bachem.
„Máte peníze?" ptá se Jindřich.
„Ano."
„Myslel jsem si to. Tady jsou moc slušní lidé. Spolehliví."
„Ples odřekli," prohlašuje Kurt Bach, dítě přírody.
Jindřich si utahuje kravatu. „Truhlář si to zavinil sám. Byla to neslýchaná provokace."
„Co byla provokace? Že vyvěsil oficiální státní vlajku?"
„Byla to provokace. Věděl, co si o tom myslí ostatní. Musel počítat s tím, že bude mít malér. To je přece logické."
„No jo, Jindřichu, to je logické," povídá Jiří. „A teď buď tak laskav a drž tu svou logickou hubu."

Jindřich Kroll uraženě vstane. Chce něco říct, ale když vidí Jiřího obličej, raději toho nechá. Obřadně si oprašuje marengové sako. Potom vysílí Wolkensteina, který také čeká na vlak. Major mimo službu sedí na zastrčené lavičce a nejraději by už byl ve Werdenbrücku. Nedává najevo žádnou radost z Jindřichova příchodu. Ale ten si vedle něho klidně sedne.

„Jak to všechno dopadne?“ ptám se Jiřího.

„Nijak. Žádného pachatele nenajdou.“

„A co Wolkenstein?“

„Tomu se taky nic nestane. Kdyby ještě žil truhlář, potrestali by jeho. Víc nikoho. Dopustí-li se politické vraždy pravice, je to čestný čin se všemi polehčujícími okolnostmi. Máme sice republiku, ale soudce, úředníky a důstojníky jsme převzali beze změny z doby císařství. Co od nich můžeš čekat?“

Hledíme do červánků. Vlak, zahalený do závoje černého dýmu, přiduní jako pohřební kočár. To je zvláštní, myslím si, za války jsme přece všichni viděli tolik mrtvých a víme, že přes dva milióny nás padlo pro nic za nic. Proč se tu teď rozčilujeme kvůli jedinému mrtvému, a proč jsme už skoro zapomněli na ty dva milióny? Ale snad je to proto, že u jediného člověka je to vždycky smrt, kdežto u dvou miliónů pouze statistika.

IX.

„Mauzoleum!“ říká paní Niebuhrová. „Chci mauzoleum a nic jiného.“

„Dobře,“ odpovídám. „Tak tedy mauzoleum.“ Malá zastrašená žena se za tu krátkou dobu, co je Niebuhr mrtev, úplně změnila. Je prudká, upovídaná a hašteřivá a doráží na člověka skoro jako mor.

Už čtrnáct dní s ní vyjednávám o pomníku pro pekaře a den ze dne mám o nebožtíkovi lepší mínění. Někteří lidé jsou dobří a hodní, dokud se jim vede špatně, ale jakmile si polepší, není to s nimi k vydržení. Zvláště v naší milované vlasti, kde se nejpokornější a nejostýchavější rekruti později změnili v nejsurovější poddůstojníky.

„Nemáte tu nic na ukázkou,“ říká jedovatě paní Niebuhrová.

„Mauzolea,“ vysvětluji, „nejsou na ukázkou. Zhotovují se na míru jako plesové šaty pro královnu. Máme tu sice několik návrhů, ale vám asi musíme udělat zvláštní nákres.“

„To bych prosila! Chci něco zcela výjimečného. Nebo půjdu k Hollmannovi a Klotzovi.“

„Doufám, že jste tam už byla. Jsme rádi, když se naši zákazníci informují u konkurence. U mauzolea přece záleží především na kvalitě.“

Vím, že tam už dávno byla. Řekl mi to Slzavý Oskar, cest'ák od Hollmanna a Klotze. Nedávno jsme se potkali a pokoušeli jsme se ho zlákat ke zradě. Ještě se nerozhodl. Nabídlí jsme mu vyšší procento než Hollmann a Klotz a on pro nás teď občas pracuje jako špión, aby se nám ve lhůtě na rozmyšlenou zavděčil.

„Ukažte mi své návrhy!“ rozkazuje paní Niebuhrová jako vévodkyně. Nemám ani jeden, a tak přinesu několik návrhů na pomníky padlých. Jsou efektní, metr a půl vysoké, nakreslené uhlem a barevnými křídami a vyzdobené náladovým pozadím.

„Lev,“ říká paní Niebuhrová. „Byl jako lev! Ale jako skákající, ne umírající. Musel by to být skákající lev.“

„A co takhle skákající kuň?“ ptám se. „Náš sochař za něj před několika lety vyhrál putovní cenu města Berlín-Teplitz.“ Zavrtí hlavou. „Orel,“ říká zamyšleně.

„Opravdové mauzoleum by mělo vypadat jako kaple,“ vysvětluji. „Barevná okna jako v kostele, mramorový sarkofág s bronzovým vavřínovým věncem, mramorová lavička pro vás, abyste si mohla odpočinout a v klidu se pomodlit, dokola květiny, cypřiše, šterkované cestičky, ptačí lázeň pro naše opeřené zpěváčky, obruba hrobu z nízkých žulových sloupů a s bronzovými řetězy, těžké železné dveře s monogramem, s rodinným erbem, nebo se znakem pekařského cechu -“

Paní Niebuhrová naslouchá, jako kdyby hrál Moritz Rosenthal Chopinovo Nocturno. „To zní docela dobře,“ povídá.

„Ale nemáte něco originálnějšího?“

Vztekle se na ni podívám a ona mi pohled chladně vrací. Věčný pravzor zazobaného zákazníka.

„Jsou některé originality,“ odpovídám mírně a jedovatě. „Jedna z nich je kupříkladu na Campo Santo v Ženevě. Náš sochař tam pracoval celá léta. Jeden z nejkrásnějších kusů je od něho. Plačící žena, skloněná nad rakví, v pozadí vzkříšený nebožtík, kterého vede do nebe anděl. Anděl se dívá zpátky a volnou rukou žehná truchlícím pozůstalým. Všechno je to z bílého kararského mramoru, anděl může mít buď složená, nebo rozpjatá křídla -“

„To je docela pěkné. Máte ještě něco?“

„Hodně se také zvažuje nebožtíkovo povolání. Mohl by se například vytesat pekařský mistr při hnětení chleba. Za ním stojí smrt a tluče mu na rameno. Smrt může být provedena s kosou, nebo bez ní, může být v rubáši, nebo nahá. V tom případě by to byla kostra, což je nesmírně obtížný sochařský výkon, zvláště při modelování žeber, která se musí vytesávat velmi opatrně, aby se nezlomila.“

Paní Niebuhrová mlčí, jako by jí to bylo všechno málo. „Může se k tomu samozřejmě přidat ještě rodina,“ pokračuji. „Po straně, jak se modlí, nebo jak se s hrůzou brání smrti. Ale to jsou objekty, které jdou do bilionů a na kterých by se muselo pracovat jeden nebo dva roky. K tomu bychom nezbytně potřebovali zálohu a částečné splátky.“

Náhle dostanu strach, že by mohla některý můj návrh přijmout. Kurt Bach umí vymodelovat leda zborčeného anděla, ale na víc jeho umění nestačí. V nejhorším případě bychom mohli objednat sochařské práce u někoho jiného.

„A co ještě?“ ptá se neuprosně paní Niebuhrová.

Uvažuji, nemám-li tomuto nemilosrdnému ďablovi vyprávět o náhrobku ve tvaru sarkofágu s pootevřeným příklopem, z něhož čouhá kostlivcova ruka. Ale raději toho nechám. Nejsme ve stejné situaci. Ona kupuje, a já prodávám, ona mě

může klidně sekýrovat, já ji nikoliv. Třeba nakonec přece jen něco koupí.

„To by bylo zatím všechno.“

Paní Niebuhrová ještě chvilku čeká. „Když už nic nemáte, musím jít k Hollmannovi a Klotzovi.“

Dívá se na mne vypoulenýma očima jako brouk. Vyhrnula si smuteční závoj přes černý klobouk a teď čeká, že sehraju divokou scénu. Ani mě to nenapadne. „Bude nás těšit,“ prohlašuji chladně. „Zásadně se neuzavíráme před konkurencí, protože jen tak se ukáže, jak je naše firma schopná. Při zakázkách s takovou spoustou sochařské práce samozřejmě velmi záleží na umělci. Jinak se může stát, jako se to nedávno přihodilo naší konkurenci, jejíž jméno bych nerad prozrazoval, že udělali anděla se dvěma levýma nohama. Už jsem viděl i šilhavé Matky boží a Krista s jedenácti prsty. Když se na to přišlo, bylo už pozdě.“

Paní Niebuhrová spustí závoj jako divadelní oponu. „Však já si to uhlídám!“

Jsem přesvědčen, že to udělá. Dychtivě užívá svého smutku a srká jej plnými doušky. Bude ještě dlouho trvat, než něco objedná, neboť dokud se nerozhodne, může týrat všechny obchodníky s náhrobky. Potom však už jen toho, u něhož udělá objednávku. Zatím je jakýmsi bujným mládcem smutku - pak bude starým ženáčem, který musí být věrný.

Ze své dílny přichází rakvář Wilke. Z knírů mu visí hobliny a v ruce drží krabičku chutných kielských šprot, které s mlaskáním pojídá.

„Co soudíte o životě?“ ptám se ho.

Zastaví se. „Jinak v létě a jinak v zimě, jinak ráno a jinak večer, jinak před jídlem a jinak po něm a v mládí pravděpodobně jinak než ve stáří.“

„Správně. Konečně rozumná odpověď.“

„No dobře, ale když to víte, proč se ještě ptáte?“

„Otázkami se člověk vzdělává. Kromě toho se ptám jinak ráno a jinak večer, jinak v zimě a jinak v létě a jinak před souloží a jinak po ní.“

„Po souloží,“ říká Wilke. „Máte pravdu, to je opravdu vždycky všechno jiné. Na to jsem úplně zapomněl.“

Ukloním se mu jako opatovi. „Gratuluju k askezi! Vy jste už tedy překonal osten těla. Každý není tak daleko!“

„Nesmysl! Nejsem impotentní. Ale když člověk dělá rakev, chovají se ženské komicky. Bojí se. Když stojí v dílně rakev, vůbec tam nepáchnou. Ani když jim naservíruju berlínskou omeletu a portské.“

„Kde servírujete?“ ptám se. „Na rozdělané rakvi? Na vyleštěné jistě ne, portské přece dělá skvrny.“

„Na okenním prkně. Na rakvi se může sedět. Vlastně to ještě není žádná rakev. Bude to rakev, až v tom bude ležet mrtvola. Do té doby je to jen kus truhlařiny.“

„To je pravda. Ale někdy se to dá těžko rozlišit.“

„Přijde na to. Jednou jsem měl v Hamburku dámu a té to bylo fuk. Dokonce z toho měla legraci. Byla po tom celá divá. Naplnil jsem rakev do poloviny měkoučkými bílými jedlovými hoblinami, které tak romanticky voní lesem. Všechno šlo jako na drátkách. Největší sranda byla, když se chtěla dostat z rakve. Někde na dně zbylo trochu zatraceného klišu, který ještě nezaschl, hobliny se shrnuly a ta dáma si v něm vymáchala vlasy a přilepila se. Několikrát sebou škubla a pak se dala do řvaní. Myslela, že ji drží za vlasy nějaký nebožtík. Řvala a řvala, až přišel mistr s lidmi. Odlepili ji a já vyletěl z místa. Škoda, mohl se z toho vyvinout krásný vztah. Jo jo, život není pro našince žádná legrace.“

Wilke na mne vrhne divoký pohled, ušklíbne se a s požitkem vyškrabuje krabičku. Ale mně nenabídne.

„Vím o dvou případech, kdy se lidi otrávil šprotama,“ povídám. „Je to nejstrašnější a nejzdlouhavější smrt, jakou znám.“

Wilke mávne rukou. „Tyhle jsou přímo z udírny. A ohromně jemné. Úplná pochoutka. Rozdělím se s vámi, když mi seženete nějakou milou, nezaujatou dívku. Takovou, jako je ta ve svetru, co sem pro vás skoro každý den chodí.“

Udiveně na něj vyvaluju oči. Myslí bezpochyby Gerdu, na kterou právě čekám. „Neobchoduju s děvčaty,“ říkám ostře. „Ale dám vám radu. Vodejte si dámy někam jinam než do své dílny.“

„No jo, ale kam?“ Wilke si vyšťourává ze zubů rybí kůstky. „V tom je právě ten háček! Do hotelu? To je moc drahé.“

A k tomu ještě aby se člověk bál šťáry. Do parků? Tam jsou taky policajti. Nebo sem do dvora? To je moje dílna pořád ještě lepší.“

„Copak nemáte byt?“

„K sobě do pokoje si ženské vodit nesmím. Moje bytná je jako drak. Před lety jsem s ní jednou něco měl. Chápete - byl jsem tehdy hrozně potřebný. Za pár dní jsem toho nechal, ale ta ďáblice je ještě dneska, po deseti letech, žárlivá. Zbývá mi tedy jenom dílna. Tak co, jak je to s tou přátelskou službou? Představte mě té dámě ve svetru!“

Mlčky ukážu na sežranou krabičku šprot. Wilke ji odhodí do dvora a jde si ke kohoutku umýt pracky. „Mám nahoře ještě láhev prima ovocného portu.“

„Nechte si tu břečku pro svou příští bajaderu.“

„Do té doby z něj bude inkoust. Ale na světě je víc šprot než tahle jedna krabička.“

Zaťukám si na čelo a jdu do kanceláře. Vezmu si náčrtník a skládací židličku a sednu si vedle obelisku, abych udělal pro paní Niebuhrovou návrh mauzolea. Tak uslyším telefon a zároveň mám před očima dvůr i ulici. Kresbu pomníku ozdobím nápisem: Zde odpočívá po dlouhém a těžkém utrpení major mimo službu Wolkenstein. Zemřel v květnu roku 1923.

Přijde jedno z Knopfových děvčat a obdivuje mou práci. Je z dvojčat, která se dají těžko rozeznat. Matka je pozná podle pachu, Knopfovi je to jedno, a my se trefíme pouze náhodou. V duchu si představuji, jaké by to bylo, kdyby si člověk vzal dvojče, jehož sestra by bydlela ve stejném domě.

Vyruší mě Gerda. Stojí ve vratech a směje se. Odložím kresbu a dvojče zmizí. Wilke nechá mytí. Ukazuje za Gerdinými zády na prázdnou krabičku od šprot, s kterou si hraje na dvoře kočka, pak ukáže na sebe, zvedne dva prsty a tichounce

šeptne: „Dvě."

Gerda má dnes šedivý svetr, šedou sukni a černý baret. Nepřipomíná už papouška. Je hezká, vypadá sportovně a má dobrou náladu. Mám dojem, že ji dnes vidím poprvé. Žena, po které touží někdo jiný, hned stou"pne v ceně, i když je nápadníkem jen poblázněný rakvář. Člověk žije konečně mnohem víc z relativních než absolutních hodnot.

„Byla jsi dnes v Červeném mlýně?" ptám se.

Přikývne. „Taková smrad'árna! Zkoušela jsem tam. Nemůžu ten lokál se studeným tabákovým kouřem ani cítit."

Pochvalně na ni hledím. Vzadu si Wilke zapíná košili, stírá si s knířů hobliny a zvyšuje svou nabídku o tři prsty. Pět krabiček šprot! Je to krásná nabídka, ale na mne nezapůsobí. Čeká mě štěstí celého týdne, jasné, pevné štěstí, jež nebolí, prostě štěstí smyslů a umírněné fantazie, krátké štěstí čtrnáctidenního angažmá v nočním klubu, štěstí, které už zpoloviny uplynulo a jež mě osvobodilo od Erny, a dokonce i Isabelu vykazalo na patřičné místo. Je teď fatou morgánou, která nebolí, ani nevzbuzuje nesplnitelná přání.

„Pojď, Gerdo," říkám a z mých slov náhle vytryskne věčná vděčnost. „Dneska se báječně nadlábnem. Máš hlad?"

„Jako vlk. Můžeme se někde -"

„Dneska žádný bramborový salát, ani párky! Znamenitě se najíme a oslavíme jubileum: polovinu našeho společného života. Před týdnem jsi tu byla poprvé a za týden mi na nádraží zamáváš na rozloučenou. První polovinu oslavíme a na druhou nebudeme myslet!"

Gerda se zasměje. „Vždyť jsem na bramborový salát ani neměla čas. Byla jsem v jednom kole. Cirkus je něco jiného než pitomý kabaret."

„Prima, dneska se jde do Walhally. Máš ráda guláš?"

„Já vůbec ráda jím," odpovídá Gerda.

„To je ono! Toho se držme! A teď vzhůru, jdeme oslavit velkou polovinu našeho krátkého života!"

Hodím náčrtník otevřeným oknem na psací stůl. Při odchodu ještě zahlédnu Wilkův nesmírně zklamaný obličej. Tváří se žalostně a obě ruce natahuje k nebi. Deset krabiček šprot - celé jmění!

..*

„Proč ne?" říká k mému údivu kulantně Eduard Knobloch. Očekával jsem zarputilý odpor. Znamky platí pouze na obědy, ale když si Eduard prohlédl Gerdu, je ochoten přijmout známky i za večeri. Zůstane dokonce stát u stolu:

„Představil bys mě laskavě?"

Jsem v choulostivé situaci. Když on přijal mé známky, musím já přijmout jeho. „Eduard Knobloch, hoteliér, restaurátér, básník, bilionář a držgrešle," prohlašuju nedbale. „Slečna Gerda Schneiderová."

Eduard se ukloní, trochu polichocený, trochu nazlobený. „Nevěřte mu ani slovo, slečno."

„Ani tvé jméno?" ptám se.

Gerda se usmívá. „Tak vy jste bilionář? To je zajímavé."

Eduard si povzdechne. „Jsem jen obchodník se všemi starostmi, které z toho vyplývají. Neposlouchejte toho lehkomyšlného žvanila! A co vy? Krásná a zářící jako dcera nějakého boha, bezstarostná jako vážka vznášející se nad temnými jezery zármutku -"

Mám dojem, že jsem špatně slyšel, a vyvaluju na Eduarda oči, jako by plival zlato. Gerda zřejmě k sobě dnes každého magicky přitahuje. „Nech si ty kudrlinky, Eduarde," povídám. „Dáma je taky umělkyně. Jsem snad já temné jezero zármutku? Co je s gulášem?"

„Podle mého názoru mluví pan Knobloch velmi poeticky!" Gerda se dívá na Eduarda s nevinným nadšením. „Kde na to berete čas? Takový velký podnik a tolik číšníků! Jste zřejmě šťastný člověk! Tak bohatý, a navíc ještě talentovaný."

„Jde to, jde to!" Eduardovi září obličej. „Tak vy jste taky umělkyně -"

Vidím, že se mu do očí najednou vplížila nedůvěra. Hlavou se mu nepochybně mihl stín Renée de la Tour jako mrak klouzající přes měsíc. „Předpokládám, že jste seriózní umělkyně," říká.

„Serióznější než ty," odpovídám. „Slečna Schneiderová není zpěvačkou, jak sis právě myslel. Umí honit lvy skrz obruče a jezdí na tygrech. A teď zapomeň na toho policajta, který v tobě vězí jako ve správném synu naší milované vlasti, a dávej na stůl!"

„Tak lvy a tygry!" Eduardovy oči jsou náhle široké jako obloha. „Je to pravda?" ptá se Gerdy. „Tenhle chlap lže, jako když tiskne."

Šlápnu Gerdě pod stolem na nohu. „Bývala jsem v cirkuse," odpovídá Gerda, která nechápe, co je na tom zajímavého. „A zase se tam vracím"

„Co máš k jídlu, Eduarde?" ptám se netrpělivě. „Nebo si snad napřed musíme podat celý životopis se čtyřmi průklepy?"

„Tentokrát na to dohlédnu osobně," říká Eduard galantně Gerdě. „Pro takové hosty! Kouzlo manéže! Ach! Promiňte panu Bodmerovi, že se tak nemožně chová. Vyrůstal za války mezi sedláky v rašeliništi a za svou výchovu vděčí hysterickému listonoši."

Odkolébá se od stolu. „Je to statný muž," prohlašuje Gerda. „Je ženatý?"

„Býval. Žena mu utekla, poněvadž je takový krkoun."

Gerda ohmatává damaškový ubrus. „Byla to asi hloupá ženská," říká zasněně. „Mám ráda šetrné lidi. Dovedou udržet peníze."

„To dělá za inflace jenom největší hlupák."

„Peníze se ovšem musí dobře uložit." Gerda pozoruje silně postříbřené přibory. „Myslím, že se v tom tenhle tvůj přítel vyzná - i když píše básně."

Podívám se na ni s mírným překvapením. „To je možné," pravím. „Ale jinak z toho nikdo nic nemá. A nejmiň jeho žena."

Musela dít od rána do večera. Vzít si Eduarda znamená zadarmo pro něj pracovat."

Gerda se usmívá záhadně jako Mona Lisa. „Každá pokladna má své heslo, na tos ještě nepřišel, chlapečku?"

Vyjeveně na ni hledím. Co se to tu děje, myslím si. Je to ještě tatáž osoba, s kterou jsem včera jedl chleba s máslem a pil husté mléko za skromných pět tisíc marek v zahradní restauraci Na krásné vyhlídce? A co ty řeči o kouzlu prostého života?

„Eduard je tlustý och, špinavec a nevyčísitelný krkoun," prohlašuji pevně. „To už vím hezkou řadu let."

Znalec žen Riesenfeld mi kdysi řekl, že tato kombinace odstraší každou ženu. Ale Gerda asi není obyčejná žena. Prohlíží si velké lustry, které visí ze stropu jako průhledné stalaktity, a pořád vede svou. „Patrně potřebuje někoho, kdo by na něj dával pozor. Ne ovšem nějakou slepičí lásku. Zdá se, že potřebuje někoho, kdo by si vážil jeho dobrých vlastností." Ted' už neskrývám své pobouření. Jde už snad moje poklidné čtrnáctidenní štěstí k čertu? Proč jsem ji, pro všechno na světě, vlácel sem, mezi to stříbro a křišťál!

„Eduard nemá ani jednu dobrou vlastnost," říkám.

Gerda se už zase usmívá. „Každý muž má nějakou dobrou vlastnost. Musí se mu jen ukázat."

Vtom se našťestí objeví číšník Freidank, který nám okázale nese paštiku na stříbrném podnosu.

„Co to je?" ptám se.

„Játrová paštika," vysvětluje Freidank pyšně.

„Ale na jídelním lístku je bramborová polívka!"

„Pan Knobloch osobně určil chody," říká Freidank, který býval svobodníkem u proviantu. Uřízne dva kusy, tenký pro mne a silný pro Gerdu. „Nebo byste si přál bramboračku podle jídelničku?" zeptá se srdečně. „Můžeme vyhovět."

Gerda se zasměje. Tenhle Eduardův laciný pokus o polapení Gerdy na kus žvance mě našťve tak, že si užuž chci říct o bramboračku. Ale vtom do mne Gerda pod stolem strčí. Půvabným pohybem vymění talíře a dá mi větší kus. „Tak se to sluší," říká Freidankovi. „Muž musí mít vždycky největší kus. Nemám pravdu?"

„Ale ovšem," koktá Freidank, který je náhle celý popletený. „Snad doma - ale tady -" Bývalý svobodník neví, co má dělat. Eduard mu přikázal, aby dal Gerdě pořádný kus a mně jenom plátek, a on jeho rozkaz splnil. Ted' vidí, že se to změnilo v pravý opak, a div se tu nezhroutí, protože na sebe pojednou musí vzít zodpovědnost za to, co v příštím okamžiku udělá. A to nemá v naší milované vlasti nikdo moc rád. Na rozkaz reagujeme bleskově, máme to už po staletí ve své hrdé krvi, ale něco jiného je rozhodnout se sám. Freidank udělá to jediné, co dovede: Očima prosí svého mistra o pomoc a doufá, že dostane nový rozkaz.

Přispěchá Eduard: „Servírujte, Freidanku, co tady postáváte?"

Jakmile chce Freidank podle prvního rozkazu opět vyměnit talíře, uchopím vidličku a rychle udioubnu kus paštiky, která leží přede mnou.

Freidank strne. Gerda vyprskne. Eduard přehlédne situaci s rozvahou vojevůdce, odstrčí Freidanka, ukrojí z paštiky ještě jeden pořádný kus a ladným pohybem ho položí před Gerdu. „Chutná?" ptá se mě nakysle.

„Ujde to," odpovídám. „Škoda že to není z husích jater."

„Je to z husích jater."

„Chutná to jako z telecích."

„Jedls už vůbec někdy husí játra?"

„Eduarde," povídám. „Snědl jsem jich tolik, že jsem je dokonce blil."

Eduard se zasměje nosem. „Kde?" ptá se opovrhlivě.

„Při postupu ve Francii, když ze mě vychovávali muže. Ukořistili jsme tehdy celý obchod s husími játry. Ve štrasburských mísách s černými perigorskými lanýži, které tvé paštice chybějí. Tys tehdy škrábal v kuchyni brambory."

Neříkám, že se mi udělalo nanic proto, že jsme kromě toho našli také majitelku krámu, stařenku, která byla rozmáznutá na zborcených zdích a jejíž šedivá hlava byla nabodnuta na háku police jako na oštěpu barbarského kmene.

„A jak to chutná vám?" ptá se Eduard Gerdy nyjícím hlasem žabáka, dřepícího vesele na temných jezerech světobolu.

„Prima," odpoví Gerda a dá se s chutí do jídla.

Eduard se svěťácky ukloní a pak se odtud vznáší jako tančící slon.

„Vidíš," říká Gerda s rozzářeným pohledem. „Není vůbec žádný krkoun."

Odložím vidličku. „Poslyš, ty pilinami ofouknutý cirkusový zázraku," odpovídám. „Máš před sebou člověka, jehož hrdost utrpěla těžkou újmu, abych mluvil Eduardovou hantýrkou, protože mu dáma zahrula s bohatým šmelinářem. Chceš mi ted' abych opět napodobil Eduardovu květnatou prózu, chceš mi nalévat vřelého oleje do nezacelených ran a napálit mě jako ona?"

Gerda se směje a jí. „Nemluv nesmysly, miláčku," prohlašuje s plnou pusou. „A netvař se tak uraženě. Když se ti to nelíbí, nadělej ještě víc prachů než ti druzí."

„Děkuju za radu. A nevíš, jak to mám udělat? Mám snad čarovat?"

„Jako ti druzí. Ti to přece taky dokázali."

„Eduard tenhle hotel zdědil," říkám trpce.

„A Willy?"

„Willy je šmelinář."

„Co to je?"

„Člověk, který využívá konjunktury. Který kšeftuje se vším, od slanečků po ocelářské akcie. Který kšeftuje, kde může, s čím může, jak může, i když je přitom jednou nohou v base."

„No tak vidíš," říká Gerda a nabírá si zbytek paštiky.

„Myslíš, že bych měl taky šmelit?"

Gerda chroupá zdravými zuby chlebiček. „Šmel, nebo nešmel. Ale nevztekej se, když nechceš šmelit a druzí klidně šmelí. Nadávat umí každý, miláčku!"

„To je fakt!" říkám zmateně. Náhle jsem úplně střízlivý. Mám pocit, že mi v mozku praskla naráz celá spousta mýdlových bublin. Dívám se na Gerdu. Posuzuje věci zatraceně realisticky. „Vlastně máš stoprocentní pravdu," říkám.

„Ovšemže mám pravdu. Ale podívej, co to nesou. Myslíš, že je to taky pro nás?"

Je to pro nás. Pečená slepice s chřestem. Jídlo pro majitele muničních továren. Eduard osobně dohlíží a Freidankovi dovolí krájet. „Prsíčka pro madam," rozkazuje.

„Vezmu si radši stehýnko," říká Gerda.

„Stehýnko a kousek prsíček pro madam," prohlašuje galantně Eduard.

„Pořád stejný," odpovídá Gerda. „Vy jste kavalír, pane Knoblochu. Poznala jsem to na první pohled."

Eduard se ještě usmívá. Nechápu, proč tohle divadlo hraje. Nechce se mi věřit, že přináší takové oběti jen proto, že mu Gerda učarovala. Spíš si myslím, že mi ji chce přebrat ze vzteku na naše jídelní známky. Jde tu tedy o akt msty vyrovnávající spravedlnosti.

„Freidanku," říkám, „odklidte mi z talíře tu kostru. Kosti nejím. Místo ní mi dejte druhé stehýnko. Nebo je ta vaše slepice amputovaná oběť války?"

Freidank se dívá na svého pána jako ovčácký pes.

„Ale to je přece největší pochoutka," prohlašuje Eduard. „Obírat prsní kosti je delikatesa."

„Nejsem hlodavec. Jsem normální jedlík."

Eduard pokrčí zavalitými rameny a dá mi váhavě druhé stehýnko.

„Nechtěl bys radši trochu salátu?" ptá se. „Ožralům chřest nesmírně škodí."

„Dej mi chřest. Jsem moderní člověk a trpím silným sklonem k sebezničení."

Eduard odplave jako gumový hroch. Vtom mi bleskne hlavou nápad. „Knoblochu!" osopím se na něj generálským hlasem Renée de la Tour.

Bleskem se otočí, jako by se mu zabodl do zad oštěp. „Co to má znamenat?" ptá se vztekle.

„Co?"

„To řvaní."

„Jaké řvaní? Kdo tady řve kromě tebe? Nebo si snad slečna Schneiderová nesmí přát trochu salátu? Tos nám ho tedy neměl před chvílí nabízet."

Eduard vyvaluje oči. Roste v něm strašné podezření, které se mění v jistotu. „To vy -" ptá se Gerdy. „To vy jste mě volala?"

„Vzala bych si ráda trochu salátu," prohlašuje Gerda, která nemá tušení, oč jde. Eduard se nehýbá od stolu. Teď už mu nikdo nevymluví, že není Gerda sestrou Renée de la Tour. Přímou z něho číší lítost nad játrovou paštikou, slepicí a chřestem. Má dojem, že byl hrozně obelstěn. „Byl to pan Bodmer," říká Freidank, který se k němu přiblížil. „Viděl jsem ho."

Ale Eduard jeho slova nevnímá.

„Odpovídejte pouze na otázky, číšníku," říkám nedbale. „Měli vás tomu naučit v armádě. A teď běžte a lijte dál nic netušícím lidem za krk gulášovou omáčku. Ale ty mi, Eduarde, laskavě pověz, jestli jsi nás na tohle báječné jídlo pozval, nebo máme-li ti zaplatit známkami?"

Eduard vypadá jako před záchvatem mrtvice. „Dej sem známky, lotře," praví temným hlasem.

Utrhnu známky a položím je na stůl. „To se ještě neví, kdo je tady lotr, ty znemožněný donchuáne," povídám.

Eduard nechá známky ležet. „Freidanku," říká vzteky bez sebe. „Hodte ty hadry do koše!"

„Počkat," říkám a sahám po jídelníčku. „Když už platíme, máme nárok na zákusek. Na co máš chuť, Gerdo? Na kompot, nebo náky?"

„Co byste mi doporučil, pane Knoblochu?" ptá se Gerda, která nemá ani tušení o dramatu, jež se v Eduardovi odehrává.

Eduard mávne zoufale rukou a odchází. „Tak tedy kompot!" křiknu za ním.

Trhne sebou, a pak jde dál, jako by se plazil po vejcích. Čeká, že se za ním co chvíli ozve zupácký hlas. Uvažuji o tom, ale pak od toho upustím. Teď už by to nebyla správná taktika. „Co se to tu najednou děje?" ptá se nic netušící Gerda.

„Nic," odpovídám nevinně a dělím se s ní o slepičí kostru. „Jen malý příklad na strategickou tezi velkého Clausewitze: Napadni protivníka ve chvíli, kdy to nejméně čeká a kdy si myslí, že zvítězil."

Gerda nechápavě přikývne a jí kompot, který nám Freidank neuctivě hodil na stůl. Zamyšleně na ni hledím a rozhoduji se, že ji už nikdy nevezmu do Walhally. Od této chvíle se budu řídit železným zákonem, který hlásá Jiří: Neukazuj ženě nic nového, aspoň to nebude chtít a neupláchne ti.

..*

Je noc. Dívám se z okna ve svém pokojíku. Svítí měsíc a ze zahrady stoupá těžká vůně šeříku. Před hodinou jsem se vrátil ze Staroměstského dvora. Po zastíněné straně ulice se mihne zamilovaný párek a zmizí v naší zahradě. Je mi to jedno. Kdo sám nežízni, je mírumilovný, a noci jsou teď neodolatelné. Aby se nemohlo nic stát, pověsil jsem před hodinou na oba drahocenné pomníky štítek s nápisem: „Pozor! Vratké zboží! Rozdrtí prsty!" Ikdyž je totiž venku příliš mokro, dávají milenci z jakéhosi důvodu přednost křížům. Zřejmě se jich mohou lépe zachytit, ačkoliv by jim střední mohylky prokázaly stejnou službu. Napadlo mě, abych jim to doporučil na druhém štítku, ale pak jsem od toho upustil. Paní Krollová někdy vstává se slepicemi a při vši snášenlivosti by mi za takovou frivolnost napohlavkovala, ještě než bych jí stačil vysvětlit, že jsem býval před válkou až nemístně stydlivý. Tuto vlastnost jsem ztratil při obraně naší milované vlasti.

Pojednou vidím, jak sem měsíčním světlem kráčí těžkým krokem hranatá postava. Jako by do mne uhodil blesk. Je to koňský řezník Watzek. Mizí ve svém bytě o dvě hodiny dříve. Možná že mu došly drožkářské herky; koňské maso je dnes velmi oblíbené. Pozoruji okna. Je v nich světlo a po bytě straší Watzkův stín. Uvažuji, nemám-li o tom informovat Jiřího Krolla. Ale rušit milence je nevděčný úkol, a kromě toho je možné, že Watzek půjde hned spát. Ale jak se zdá, dopadne to jinak. Řezník otevře okno a rozhlíží se po ulici na všechny strany. Slyším, jak funí. Zavře okenice a za chvíli se objeví před vraty, v ruce stoličku a v holínce zastrčený řeznický nůž. Sedne si na stoličku a chce zřejmě čekat na Lizu. Podívám se na hodinky; je půl dvanácté. Noc je teplá a Watzek to může vydržet venku celé hodiny. A Liza si dnes dává u Jiřího pořádně na čas. Přidušené milostné láskování už ztichlo. A vběhne-li do náruče tomu svému řezníkovi, jistě si najde nějakou věrohodnou výmluvu, na kterou jí Watzek naletí. Ale přece jen bude lepší, když k tomu nedojde. Odplížím se dolů a vytukám Jiřímu na dveře začátek Hohenfriedberského pochodu. Objeví se jeho plešatá hlava. Říkám mu, co se děje. „Zatraceně," povídá. „Koukej ho odtud dostat."

„Teď v noci?"

„Zkus to! Rozehraj všechny své půvaby."

Vycourám se ven, zívám, chvíli postojím a pak jdu na druhou stranu k Watzkovi. „Krásný večer," povídám.

„Krásnej večír, nasrat na něj," odpoví Watzek.

„To taky," připouštím.

„Už to nebude dlouho trvat," říká pojednou Watzek ostře.

„Co?"

„Co? Jako byste to nevěděli! To svinstvo! Co jinýho?"

„Svinstvo?" ptám se poplašeně. „Jak to?"

„No co jinýho? Nemáte taky ten dojem?"

Podívám se na nůž v holínce a představím si Jiřího, jak leží mezi pomníky s proříznutým hrdlem. Liza ovšem ne; to je odvěká mužská pitomost. „Jak se to vezme," říkám diplomaticky. Není mi docela jasné, proč se Watzek už dávno nevyšplhal Jiřímu do okna. Je dokořán a v přízemí.

„Všechno se to brzy změní," prohlašuje Watzek zuřivě. „Poteče krev. A odnesou to ti, co to spískali."

Prohlížím si ho. Má ruce jako opice, zavalité tělo a vůbec vypadá hrozně mohutně. Mohl bych mu jednu vrazit kolenem do brady, a až by se vrávoravě zvedal, dát mu druhou mezi nohy. A kdyby se dal na útěk, mohu mu nastavit nohu a pořádně mu otlouct lebku o chodník. Pro tu chvíli by to stačilo - ale co potom?

„Slyšel jste ho?" ptá se Watzek.

„Koho?"

„Jako byste nevěděli! Jeho! Koho jinýho? Je přece jenom jeden!"

Napnu uši. Nic jsem neslyšel. V ulici je ticho. Jiřího okno se právě opatrně přivřelo.

„Koho jsem měl slyšet?" ptám se nahlas, abych získal čas a dal těm dvěma znamení, že Liza může zmizet v zahradě.

„Človče, jeho přece! Vůdce Adolfa Hitlera!"

„Adolfa Hitlera," opakuji s úlevou. „Tak toho!"

„Jakýhopak toho?" ptá se Watzek vyzývavě. „Copak vy pro něho nejste?"

„A jak! Právě teď! Nemáte vůbec ponětí, jak mu fandím!"

„Tak proč jste ho neposlouchal?"

„Vždyť tu přece nebyl."

„Mluvil v rádiu. Poslouchali jsme ho na jatkách. Z šestilampovky. Ten to všecko změní! To byla řeč! Ten člověk ví co a jak. Všechno se musí změnit."

„To je jasné," říkám. V této jediné větě je uložena veškerá výzbroj všech demagogů světa. „Všechno se musí změnit! Co byste řekl jednomu pivu?"

„Pivu? Kde?"

„Za rohem, u Bluma."

„Čekám na starou."

„Na tu můžete čekat i u Bluma. O čem mluvil Hitler? Rád bych to věděl slovo od slova. Mám rozbité rádio."

„O všem," říká řezník a vstává. „Ten člověk ví všechno, kamaráde! Všechno, to vám říkám!"

Postaví stoličku do předsíně a pak svorně putujeme vstříc dortmundskému pivu v Blumově zahradním hostinci.

X.

Před záhonem růží stojí bez hnutí v lehkém soumraku skleněný muž. Řehoř sedmý se prochází kaštanovou alejí. Starší sestra vede shrbeného starce s dlouhými vlasy, který se ji neustále pokouší štipnout do mohutné zadnice a pokaždé se vesele zachechtá. Na lavičce vedle mne sedí dva muži a jeden druhému vysvětluje, proč je ten druhý blázen, a přitom se vůbec neposlouchají. Tři ženy v pruhovaných šatech zalévají květiny. Se zinkovými konvemi tiše kloužou večerem. Choulím se na lavičce vedle záhonu růží. Všechno je tu pokojné a spořádané. Nikdo se nestará o dolar, který stoupl za jediný den o dvacet tisíc marek. Nikdo se tady kvůli tomu nevěší, jako včera v noci ve městě ti staří manželé, které našli dnes ráno v šatníku. Každý z nich visel na kusu prádelní šňůry. Jinak byla skříň jako vymetená, všechno prodali a zastavili, dokonce i postel a ten šatník. Našel je kupec, když si chtěl nábytek odvézt, drželi se pevně jeden druhého a vyplazovali na sebe oteklé, modré jazyky. Byli jako pírkó, takže je mohli rychle sundat. Oba se před smrtí vydrhli, učesali a šaty měli čisté a bezvadně vyspravené. Kupec, krevnatý obchodník s nábytkem, se při pohledu na ně poblíhl a

prohlásil, že už o skříň nestojí. Teprve večer změnil své rozhodnutí a dal ji odvézt. V tu dobu leželi mrtví na posteli, a tak je museli dát dolů, protože chtěli odvézt i postel. Sousedé půjčili několik stolů a na ně stařícké manžele položili s hlavami zahalenými do hedvábného papíru. V bytě jim patřil už jen ten papír. Zanechali dopis, v němž vysvětlovali, že se chtěli otrávit plynem, ale že jim ho plynárna zastavila, poněvadž dlouho neplatili. Proto se omlouvali obchodníkovi s nábytkem za nepříjemnosti, které mu způsobili.

..*

Přichází Isabela. Má na sobě krátké modré kalhoty, které jí sahají nad kolena, žlutou blůzu a kolem krku jantarový náhrdelník. „Kdes byl?“ ptá se mě bez dechu.

Několik dní jsem ji neviděl. Po mši jsem vždycky vyklouzl z kostela a šel domů. Nebylo snadné odepřít si vynikající večeri a posezení u vína s Bodendiekm a Wernickem, ale raději jsem jedl v klidu s Gerdou chleba s máslem a bramborový salát.

„Kdes byl?“ opakuje Isabela.

„Venku,“ říkám odmítavě. „Tam, kde jde především o peníze.“

Sedne si na opěradlo lavičky. Nohy má opálené do hnědá, jako by často ležela na slunci. Oba muži vedle mne otráveně vzhlednou, pak vstanou a odejdou. Isabela sklouzne na lavičku. „Proč umírají děti, Rudolfe?“ ptá se.

„To nevím.“ Neodvímám se na ni. Nechci, aby mě zase chytla. Stačí, že tu sedí s dlouhýma nohama a v krátkých kalhotách, jako by tušila, že chci odedneška žít podle receptu Jiřího.

„Proč se rodí, když zase hned umírají?“

„Na to se musíš zeptat vikáře Bodendieka. Tvrdí, že si Bůh vede knihu o každém vlasu, ať vypadne z hlavy komukoliv. Ve všem prý je smysl a morálka.“

Isabela se dá do smíchu. „Bůh si vede knihu? O kom? O sobě? Proč? Je přece vševědoucí.“

„Ano,“ říkám a zničehonic mě chytne bezdůvodně vztek. „Je vševědoucí, neskonale dobrotivý, spravedlivý a láskyplný. A přesto umírají matky i děti, jež je potřebují, a nikdo neví, proč je na světě tolik bídy.“

Isabela se ke mně rychle otočí. Už se nesměje. „Proč nejsou všichni lidé prostě šťastni, Rudolfe?“ zašeptá.

„Nevím. Asi proto, že by se Bůh nudil.“

„Ne,“ vyhrkne. „Proto ne.“

„Tak proč?“

„Protože má strach.“

„Strach? Z čeho?“

„Kdyby byli všichni šťastni, nikdo by ho už nepotřeboval.“

Teprve teď na ni pohlédnu. Oči má čiré jako studánku, obličej užší než dřív a rovněž opálený. „Je tady jen pro neštěstí,“ říká. „Pak ho lidé potřebují a modlí se. Proto to dělá.“

„Jsou taky lidé, kteří se modlí, protože jsou šťastní.“

„Tak?“ Isabela se pochybovačně usmívá. „Modlí se tedy ze strachu, že jim štěstí dlouho nevydrží. Všechno je strach, Rudolfe. To nevíš?“

Kolem nás vede silná sestra veselého starce. Z okna hlavní budovy je slyšet vysoké bzučení vysavače. Rozhlížím se. Okno je dokořán, ale zamřížované - černá díra, a vysavač z ní řve jako zavržená duše.

„Všechno je strach,“ opakuje Isabela. „Ty nemáš nikdy strach?“

„Nevím,“ odpovídám a jsem pořád ve střehu. „Ale myslím, že ano. Za války jsem se velmi často bál.“

„Tak to nemyslím. To je rozumný strach. Myslím strach, který nemá jméno.“

„Jaký? Strach ze života?“

Zavrtí hlavou. „Ne. Ještě dřív.“

„Tak ze smrti?“

Opět zavrtí hlavou a já už se dál neptám. Nechce se mi do debaty. Chvilí sedíme mlčky v soumraku. Znovu mám pocit, že Isabela není nemocná, ale raději ho potlačím. Kdyby vyrostl, ponořil bych se opět do chaosu, a to nechci dopustit. Konečně se Isabela pohne.

„Proč nic neříkáš?“ ptá se.

„Co znamenají slova?“

„Mnoho,“ zašeptá. „Všechno. Máš z nich strach?“

Uvažuji. „Všichni asi máme trochu strach z velkých slov. Nalhali nám jimi kdeco. Možná že se taky bojíme vlastních citů. Už jim nedůvěřujeme.“

Isabela si složí nohy na lavičku. „Člověk je ale potřebuje, miláčku,“ zamumlá. „Jak bychom mohli jinak žít?“

Vysavač přestal hučet. Náhle je hluboké ticho. Ze záhonů k nám zavane chladný dech vlhké země. V kaštanech zpívá pták, pořád stejnou píseň. Večer se pojednou změní ve váhy, které mají na obou miskách stejné množství světa. Cítím je, jako by mi bez tíže balancovaly na prsou. Nic se mi nemůže stát, myslím si, dokud takhle klidně dýchám.

„Máš strach ze mě?“ zašeptá Isabela.

Ne, pomyslím si a zavrtím hlavou. Ty jsi jediný člověk, z kterého nemám strach. Ani ve slovech. Říkám-li je tobě, nejsou nikdy velká, ani směšná. Vždycky jim rozumíš, neboť žiješ dosud ve světě, kde slova odpovídají citům a lež se kryje s vizí.

„Proč nic neříkáš?“ ptá se.

Pokrčím rameny. „Někdy se nedá nic říct, Isabelo. A často je obtížné spustit.“

„Co spustit?“

„Sám sebe. Je tu spousta rozporů.“
„Nůž nemůže sám sebe říznout, Rudolfe. Proč se bojíš?“
„Nevím, Isabelo.“
„Nedávej si dlouho na čas, miláčku. Nebo bude pozdě. Potřebujeme slova,“ zamumlá.
Mlčím. „Proti strachu, Rudolfe,“ říká. „Jsou jako lampy. Pomáhají. Vidíš, jak všechno šedne? Ani krev už není rudá. Proč mi nepomůžeš?“
Konečně se vzdávám odporu. „Ty sladké, cizí, milované srdce,“ říkám. „Kéž bych ti mohl pomoci!“
Skloní se a obejmě mě kolem ramen. „Pojď se mnou! Pomoz mi! Volají!“
„Kdo volá?“
„Ty je neslyšíš? Hlasy. Pořád volají.“
„Nikdo nevolá, Isabelo. Jenom tvé srdce. Ale co volá?“
Cítím na obličejí Isabelin dech. „Miluj mě, pak už nebudou volat,“ říká.
„Miluji tě.“
Klesne vedle mne. Oči má zavřené. Tma houstne a kolem nás se opět pomalu kolébá skleněný muž. Sestra rychle shromáždí několik starců, kteří seděli nehnuto na lavičkách jako temné uzlíčky smutku.
„Už je čas,“ říká směrem k nám.
Přikývnu a zůstanu sedět. „Volají,“ zašeptá Isabela. „Nejsou k nalezení. Kdo má tolik slz?“
„Nikdo,“ pravím. „Nikdo na světě, mé milované srdce.“
Neodpovídá. Dýchá vedle mne jako unavené dítě. Potom ji zvednu a nesu ji alejí zpátky k jejímu pavilónu.
Když ji pouštím na zem, klopýtně a pevně se mě přidrží. Zamumlá cosi nesrozumitelného a dá se odvést dovnitř. Vchod jasně osvětluje přímé mléčné světlo. V hale ji posadím do proutěného křesla. Leží v něm se zavřenýma očima, jako by ji sňali z neviditelného kříže. Kolem projdou dvě sestry v černých šatech a zamíří ke kapli. Chvilku mám dojem, že jichtějí odvést a pohřbít. Pak přichází ošetřovatelka v bílém a odvádí ji s sebou.

..*

Představená nám dala druhou láhev moselského. Bodendiek však přesto zmizel k mému údivu hned po večeři. Wernicke sedí dál. Počasí je stále a pacienti jsou celkem klidní.
„Proč se zcela beznadějně případy nezabíjejí?“ ptám se.
„Vy byste je zabil?“ vrátí mi Wernicke otázku.
„Nevím. Je to stejný problém jako s člověkem, který pomalu a beznadějně umírá a o němž víme, že mu z života zbývají už jen bolesti. Dal byste mu injekci, aby se jeho utrpení o několik dní zkrátilo?“
Wernicke mlčí.
„Naštěstí tu Bodendiek není,“ říkám. „Můžeme se tedy vykašlat na morální a náboženské úvahy. Měl jsem kamaráda, který to dostal do břicha a vypadal jako řeznický krám. Úpěnlivě prosil, abychom ho zastřelili, ale my ho odnesli do lazaretu. Prokřičel tam ještě tři dny, pak zemřel. Tři dny jsou hezky dlouhá doba, kdy řve člověk bolestí. Viděl jsem pochcípát spoustu lidí. Ne umřít, ale pochcípát. Všem by byla pomohla injekce. Mé matce taky.“
Wernicke mlčí.
„Dobře,“ povídám. „Vím, že ukončí-li se život nějakému tvorů, vždycky se to podobá vraždě. Od té doby, co jsem byl ve válce, nechce se mi zabít ani mouchu. Přesto mi dnes večer chutnalo kus telete, které zabili, abychom je snědli. Jsou to staré paradoxy a omezené závěry. Život je zázrak, i když je to život telete nebo mouchy. Zvláště mouchy, téhle akrobatky, která má v očích na tisíc faset. Vždycky je to zázrak, ale vždycky se skončí. Proč v míru zabijeme nemocného psa, ale člověka necháme trpět! A pak jich povraždíme milióny ve zbytečných válkách.“
Wernicke pořád ještě mlčí. Kolem lampy bzučí velký brouk. Vráží do žárovky, spadne, vyškrábe se, opět vzlétne a znovu krouží kolem světla. Zkušenost ho nepoučí.
„Bodendiek, ten úředník církve, má ovšem odpověď na všechno,“ pokračuji. „Zvířata nemají duši, lidi ji mají. Ale kde je příslušný kousek duše, když se poškodí mozkový závit?“
Kde je ten kousek, když se z někoho stane idiot? Je už v nebi? Nebo někde čeká na zpotvořený zbytek, který ještě umožňuje lidskému tělu žvanit, jíst a vyměšovat? Viděl jsem některé vaše případy v uzavřeném pavilónu. Zvířata jsou proti nim bozi. Kde zůstala duše idiotů? Dá se dělit? Nebo visí nad ubohou, mumlající lebkou jako neviditelný balón?“
Wernicke mávne rukou, jako by zaháněl komára.
„Dobře,“ pravím. „To je otázka pro Bodendieka, který ji zodpoví jako nic. Bodendiek dokáže rozřešit všechno velkým Neznámým Bohem, nebem a peklem, odměnou pro trpící a trestem pro hříšníky. Ještě nikomu se to nepodařilo dokázat. Podle Bodendieka dojdeme spasení jen vírou. Proč jsme tedy dostali rozum, smysl pro kritiku a touhu po důkazech? Jen proto, abychom je nepotřebovali? To je zvláštní hra, kterou s námi hraje ten velký Neznámý! A co je účta před životem? A strach ze smrti? Strach, pořád strach! Proč? A proč se můžeme ptát, když neexistuje žádná odpověď?“
„Už jste skončil?“ ptá se Wernicke.
„Ne. Ale už se vás nebudu ptát.“
„Dobře. Já vám taky nemůžu odpovědět. To je vám snad jasné, že?“
„Ovšem. Proč byste mi měl odpovědět právě vy, když všechny knihovny na světě odpovídají pouze dohady?“
Na svém druhém okružním letu se brouk zřítíl. Vyškrábe se znovu na nohy a začíná třetí okruh. Křídla se mu lesknou jako vyleštěná modrá ocel. Je to krásný, účelný stroj, ale světlo na něj působí jako láhev kořalky na alkoholika.
Wernicke nalévá do skleniček zbytek moselského. „Jak dlouho jste byl ve válce?“
„Tři roky.“

„To je zvláštní.“

Mlčím. Vím, nač asi myslí, a nemám chuť to znovu omílat. „Co myslíte, patří rozum k duši?“ ptá se místo toho Wernicke.

„Nevím. Ale mají podle vás duši ta podzvířata, která se v uzavřeném oddělení plazí ve vlastních výkalech?“

Wernicke uchopí skleničku. „Pro mě je všechno prosté,“ říká. „Jsem muž vědy. Nevěřím vůbec ničemu. Jen pozoruju.“

Oproti tomu Bodendiek věří a priori! A vy mezi tím nejistě poletujete. Vidíte toho brouka?“

Brouk právě popáté útočí na žárovku. Bude v tom pokračovat až do smrti. Wernicke zhasne lampu. „Tak, tomu by bylo pomoheno.“

Otevřeným oknem k nám vstupuje velká a modrá noc. Vane dovnitř s vůní země a květin a se třpytem hvězd. Všechno, co jsem řekl, se mi zdá v tu chvíli k popukání. Brouk zabzučí ještě jeden okruh a pak najisto vykormidluje z okna.

„Chaos,“ říká Wernicke. „Je to doopravdy chaos? Nebo se to tak jeví pouze nám? Už jste někdy přemýšlel o tom, jak by vypadal svět, kdybychom měli o jeden smysl víc?“

„Ne.“

„Ani kdybychom měli o smysl méně?“

Uvažuji. „Byli bychom slepí nebo hluchí. Nebo bychom nemohli chutnat. To by byl velký rozdíl.“

„A kdybychom měli o smysl víc? Proč se máme navzdýcky spokojit s pěti smysly? Proč bychom jich nemohli jednou vyvinout šest? Nebo osm? Či dvanáct? Nevypadal by pak svět úplně jinak? Už se šestým smyslem by možná zmizel pojem času. Nebo prostoru, smrti či bolesti. Nebo morálky. Určitě by zmizel pojem dnešního života jako takového.“

Putujeme životem se značně omezenými orgány. Pes slyší líp než kterýkoliv člověk. Netopýr vycítí naslepo cestu přes každou překážku. Motýl má rádiový přijímač, který ho vede celé kilometry přímo k samičce. A kam se hrabeme s naším orientačním smyslem na tažné ptáky. Hadi slyší kůži. Přírodní věda zná stovky takových příkladů. Jak tedy můžeme s jistotou něco vědět? Stačí rozvinout některý orgán nebo vyvinout nový a změni se svět i pojem Boha. Na zdraví!“

Zvednu skleničku a napiju se. Moselské je trpké a zemité. „Je tedy lepší počkat, až budeme mít šestý smysl, že?“ říkám.

„To není třeba. Můžete si dělat, co chcete. Ale je dobře vědět, že stačí o jeden smysl víc a můžete se dát vycpat se všemi svými úsudky. Takže je to vlastně všechno pro kočku. Jaké je víno?“

„Dobré. Jak je slečně Terhovenové? Je to lepší?“

„Horší. Byla tu její matka, a ona ji nepoznala.“

„Třeba ji ani nechtěla poznat.“

„To je skoro totéž. Zkrátka ji nepoznala. Křičela na ni, aby odešla. Typický případ.“

„Proč?“

„Chcete, abych vám udělal dlouhou přednášku o schizofrenii, o rodičovském komplexu, útěku před sebou samým a o účinku šoku?“

„Ano,“ řeknu. „Dnes ano.“

„Ale já vám ji neudělám. Řeknu vám jen to nejnnutnější. Rozštěpená osobnost je většinou útěk před sebou samým.“

„Co je člověk sám o sobě?“

Wernicke se na mne podívá. „Dnes toho nechme. Je to útěk do jiné osobnosti. Nebo jich může být víc. Pacient většinou přeskakuje na kratší nebo delší dobu zpět do své vlastní osobnosti. Geneviève ne. Už dávno se to nestalo. Vy například vůbec nevíte, jaká ve skutečnosti je.“

„Taková, jaká je teď, působí docela rozumně,“ říkám a vůbec si tím nejsem jistý.

Wernicke se směje. „Co je to rozum? Logické myšlení?“

Myslím na naše dva budoucí smysly a neodpovídám. „Je hodně nemocná?“ ptám se.

„Podle našich pojmů ano. Ale někdy může nastat rychlé a překvapující uzdravení.“

„Uzdravení? Z čeho?“

„Z její nemoci.“ Wernicke si zapaluje cigaretu.

„Často je docela šťastná. Proč ji nenecháte tak, jak je?“

„Protože ji matka platí léčení,“ vysvětluje suše Wernicke. „Kromě toho není šťastná.“

„Myslíte, že by byla šťastnější, kdyby byla zdravá?“

„Pravděpodobně ne. Je citlivá, inteligentní, zřejmě plná fantazie a nejspíš dědičně zatížená. To jsou vlastnosti, které ke štěstí zrovna nepřispívají. Kdyby byla šťastná, nebyla by asi utíkala.“

„Proč jí tedy nedáte pokoj?“

„Ano, proč jí nedáme pokoj?“ říká Wernicke. „Na to se sám sebe taky často ptám. Proč se operují nemocní, o nichž víme, že jim operace nepomůže? Chcete sestavit seznam všech. Proč? Byl by hezky dlouhý. Jedno takové Proč by znělo: Proč nepijete víno a nedržíte konečně hubu? A proč nevnímáte noc a vnímáte svůj nenapravitelný mozek? Proč o životě mluvíte, místo abyste ho cítil?“

Vstane a protahuje se. „Musím na noční vizitu k těžkým pacientům. Chcete jít se mnou?“

„Ano.“

„Hodte na sebe bílý plášť. Vezmu vás do zvláštního oddělení. Pak se buď poblijete, nebo budete schopni vychutnávat víno s hlubokou vděčností.“

„Láhev je prázdná.“

„Mám ještě jednu v pokoji. Možná že ji budeme potřebovat. Víte, co je zvláštní? Že jste ve svých pětadvaceti letech viděl už tolik smrti, bídy a idiotství, a přesto vás to zřejmě nenaučilo ničemu jinému než klást ty nejhoupější otázky, jaké si člověk může vymyslet. Ale takový je asi světa běh – když se konečně doopravdy něčemu naučíme, jsme už moc staří, aby nám to k něčemu bylo. A tak to jde dál, vlna za vlnou, generace za generací. Žádná se nepoučí od té předchozí, ani co by se za nehet vešlo. Pojdte!“

..*

Jiří, Willy a já sedíme v kavárně Centrál. Nechtěl jsem dneska zůstat sám doma. Wernicke mi v blázinci ukázal oddělení raněných z války, které jsem dosud neznal. Jsou tam pacienti se zraněním hlavy, ti, co byli zasypaní, i ti, co se zhroutili. Uprostřed mírného letního večera budilo toto oddělení dojem temného krytu, obklopeného zpěvem slavíků. Válka, na kterou již skoro všude zapomněli, pořád ještě zuří v těchto místnostech. Tyto ubohé uši stále ještě ohlušují výbuchy granátů, v očích se jako před pěti lety zrcadlí pomařená hrůza, do měkkých břich se pořád zavrtávají bodáky, tanky neustále drtí křičící raněné a lisují je jako platejso, hřmění bitvy, třesk ručních granátů, tříštění lebek, řev mín, zadušení ve zřícených krytech, to všechno se tu uchovalo pomocí jakési hrozné černé magie a nyní to neustále a tiše zuří v tomto pavilónu mezi růžemi a létem. Plní se neslyšitelné rozkazy a jiné se vydávají, z postelí jsou zákopy a kryty, znovu a znovu jsou zasypávány a opět se vykopávají, umírá se a zabíjí, rdousí a dusí, místnosti jsou zamořené plynem a agónie strachu se vybíjí řevem, plazením a hrůzným chroptěním a pláčem a často jen choulením a mlčením v rohu, co nejvíc se skrčit obličejem ke zdi, pevně se přitisknout...

„Vstát!“ zařve za námi náhle několik mladých hlasů. Pár hostů se vymrští od stolů, jako by je vystřelil. Kavárenská kapela hraje „Deutschland, Deutschland uber alles“. Dnes večer je to už počtvrté. Ani orchestr, ani majitel kavárny tak nacionalističtí nejsou. Dělá to skupina mladých výtržníků, kteří se tu chtějí vytahovat. Každou půlhodinu jde jeden z nich ke kapele a objedná národní hymnu. Jde, jako by táhl do bitvy. Kapela se neodvažuje odmítnout, a tak místo přede hry „Básník a sedlák“ zazní hymna. Pokaždé je slyšet ze všech stran „Vstát!“, neboť při tónech národní hymny se musí každý zdvihnout, zvláště když nám přinesla dva milióny mrtvých, prohranou válku a inflaci.

„Vstát!“ zařve na mne asi sedmnáctiletý klacek, kterému nemohlo být koncem války víc než dvanáct let.

„Vylíž mi prdel,“ odpovídám „a koukej mazat zpátky do školy.“

„Bolševik,“ křičí mladík, který ještě ani neví, co to je. „Kamarádi, jsou tu bolševici!“

Cílem těchto klacků je dělat rámus. Pořád a pořád objednávají hymnu a pokaždé několik lidí nevstane, protože jim to připadá hloupé. A pak se k nim tihle mladíci přitíhají s rozhněvanými očima a chtějí vyvolat hádku. Někde tu sedí pár propuštěných důstojníků, kteří je řídí a vlastenecky se nafukují.

Teď jich stojí kolem našeho stolu celý tucet. „Vstát, nebo se něco stane!“

„Co?“ ptá se Willy.

„To hned uvidíte! Zbabělci. Vlastizrádci! Vstát!“

„Vypadněte odtud,“ říká klidně Jiří. „Copak si myslíte, že si necháme rozkazovat od nezletilců?“

Hloučkem se prodere asi třicetiletý muž. „Vy nemáte úctu před vlastní národní hymnou?“

„Ne v kavárnách, když se tím má vyvolat skandál,“ říká Jiří. „A teď nám dejte pokoj se svými pošetilostmi!“

„S pošetilostmi? Vy říkáte nejposvátnějším citům každého Němce pošetilost? To si tedy odnesete! Kde jste byl za války, vy ulejšváku?“

„V zákopech,“ odpoví Jiří. „Bohužel.“

„To může říct každý! Důkazy!“

Willy vstává. Je to obr. V tu chvíli hudba mlčí. Důkazy?“ řekne Willy. „Tady je máte!“ Zdvihne trochu nohu, natočí se mírně zadnicí k tazateli, a vtom zazní rána jako z děla středního kalibru. „To,“ dodává Willy závěrem, „je všechno, co mě v armádě naučili. Předtím jsem měl jemnější způsoby.“

Vůdce tlupy bezděčně uskočil. „Neříkal jste něco o zbabělcích?“ ptá se Willy s úšklebkem. „Tak se mi zdá, že vy sám jste trošinku bázlivý!“

Přišel majitel kavárny s třemi rozložitými číšníky. „Prosím, pánové, naléhavě o klid. Nestřím tu žádné hádky!“

Hudba teď hraje „Děvče z Černého lesa“. Ochránci národní hymny ustupují s temnými vyhrůžkami. Možná že si to budou chtít s námi vyřídit venku. Odhadujeme jejich počet. Sedí u dveří a je jich asi dvacet. Boj bude pro nás skoro beznadějný.

A přece se náhle objeví nečekaná pomoc. K našemu stolu přistupuje vyschlý mužiček. Je to Bodo Ledderhose, obchodník s kůžemi a starým železem. Sloužili jsme s ním ve Francii. „Děti,“ povídá. „Právě jsem viděl, co se děje. Jsem tu se svým spolkem. Tamhle vzadu za sloup. Je nás pořádný houf. Když si ti sráči něco začnou, tak vám pomůžeme. Jasně?“

„Jasně, Bodo. Seslal tě sám Bůh.“

„To ne. Ale tenhle lokál není pro rozumné lidi. Zapadli jsme sem jen na sklenici piva. Bohužel má zdejší hostinský nejlepší pivo z celého města. Jinak je to bezcharakterní hajzl.“

Myslím, že to Bodo trochu přehání, když vyžaduje v těchto dobách charakter i od takového prostého zařízení. Ale přesto, či právě proto, mě to povznáší. Ve shnilých dobách se mají klást nemožné požadavky.

„Za chvíli vypadnem,“ dodává ještě Bodo. „Vy taky?“

„Jdeme hned.“

Platíme a zvedáme se. Ochránci národní hymny jsou venku, dřív než dojdeme ke dveřím. Jako zázrakem se jim objeví v rukou obušky, kameny a boxery. Stojí před vchodem v půlkruhu.

Náhle se mezi námi objeví Bodo. Odstrčí nás stranou a jeho dvanáct mužů vypochoďuje dveřmi. Venku zůstanou stát.

„Máte nějaké přání, vy usmrkanci?“

Strážci Říše na nás civí. „Zbabělci!“ řekne konečně jejich velitel, který chtěl nás tři přepadnout s dvaceti muži. „Však my vás ještě načapáme!“

„To jistě,“ povídá Willy. „Proto jsme se váleli několik let v zákopech. Ale dejte bacha, abyste měli vždycky trojnásobnou až čtyřnásobnou přesilu. To dodává vlastencům sebedůvěru.“

Jdeme s Bodovým spolkem dolů po Grosse Strasse. Na nebi stojí hvězdy. Výkladní skříně jsou osvětlené. Když se

člověk občas sejde s kamarády z války, pořád se mu ještě zdá zvláštní a nádherné a závratné a nepochopitelné, že se může courat a že je svobodný a naživu. Náhle pochopím, jak to Wernicke myslel s tou vděčností. Není to vděčnost k žádné osobě, je to zkrátka a dobře vděk za to, že jsme z toho na nějakou dobu vyvázli, protože nikdo se z toho přirozeně nedostane navždycky.

„Musíte si najít jinou kavárnu," říká Bodo. „Co kdybyste chodili do naší? Tam nejsou žádní takoví vřískalové. Pojdte s námi, ukážeme vám ji."

Ukážou nám ji. Dole se dostane káva, sodovka, pivo a zmrzlina, nahoře jsou spolkové místnosti. Bodův spolek zpívá. Město se spolky jen hemží a všechny pořádají večírky, mají své stanovy a každodenní program, a všechny se pokládají za důležité a berou se velmi vážně. Bodovi zpěváci zase- dávají každý čtvrtek v prvním poschodí.

„Máme krásný, čtyřhlasý mužský sbor," povídá. „Jen první tenor máme kapánek slabý. Je to k smíchu, ale za války asi padlo moc prvních tenorů. A dorost teprve mutuje."

„Willy má první tenor," prohlašuji.

„Skutečně?" Bodo se na něj se zájmem podívá. „Zazpívej mi tenhle tón, Willy."

Bodo zapěje jak drozd a Willy pěje po něm. „Prima materiál," říká Bodo. „Teď tenhle!"

Willy se vypořádá úspěšně i s druhým. „Dej se k nám," naléhá Bodo. „Když se ti to nebude líbit, můžeš přece vždycky vystoupit."

Willy dělá drahoty, ale k našemu údivu se dá chytit. Ihned ho jmenují pokladníkem. Zaplatí za to dvě rundy piva a kořalky a k tomu ještě přidá pro každého hrachovku a uzené koleno. Pokud jde o politiku, je Bodův spolek demokratický. Jen v prvním tenoru mají konzervativního hračkaře a jednoho ševce, načichlého komunismem. Ale prvních tenorů je takový nedostatek, že si nemohou moc vybírat. Při třetí rundě Willy vypravuje, že zná jednu ženu, která umí zpívat první tenor a bas. Spolek mlčí a pochybovačně žvýká uzené koleno. Jiří a já se do toho vložíme a dosvědčujeme, jak umí Renée de la Tour zpívat dueta. Willy přísahá, že Renée nemá bas, ale od narození čistý tenor. Odpoví mu mocný potlesk. Nepřítomnou Renée jmenují členem spolku, a to dokonce čestným. Willy se za to vytáhne dalšími rundami. Bodo sní o tajemných sopránových vložkách, které vyvedou ostatní spolky na pěveckých slavnostech úplně z míry, protože si budou myslet, že má v klubu nějakého eunucha. Renée ovšem musí vystupovat v mužských šatech, protože jinak by byl spolek klasifikován jako smíšený sbor.

„Řeknu jí to ještě dnes večer," prohlašuje Willy. „Děti, ta se nasměje! Ve všech polohách!"

Jiří a já konečně odcházíme. Willy stráží z prvního patra náměstí. Jako starý voják počítá s nástrahou ochránců národní hymny. Ale nic se neděje. Tržiště leží klidně pod hvězdami a kolem svítí otevřená okna hostinců. Z Bodovy spolkové místnosti zní mohutný chór: „Kdo tě, krásný lese, tam na horách sázel?"

„Poslyš, Jiří," ptám se, když odbočujeme do Hakenstrasse. „Jsi ty vůbec šťastný?"

Jiří Kroll smekne do noci před něčím neviditelným. „Dám ti jinou otázku!" říká. „Jak dlouho člověk vydrží sedět na špičce jehly?"

XI.

Z nebe se jen leje a ze zahrady stoupá mlha. Léto se utopilo, je chladno a dolar stojí sto dvacet tisíc marek. S hromovým třeskem se zřítí kus okapu a voda pod naším oknem stříká jako val ze šedého skla. Prodávám dva anděly z biskvitového porcelánu a jeden slaměnkový věnec hubeňoučké paní, které zemřely obě děti na chřipku. Vedle v pokoji leží Jiří a kašle. Má taky chřipku, ale já ho posílil konví svařeného vína. Kromě toho se kolem něho povaluje půl tuctu časopisů a on využívá této příležitosti, aby se informoval o posledních sňatcích, rozvodech a skandálech společenské smetánky v Cannes, v Berlíně, v Londýně a v Paříži. Do kanceláře vstupuje nezdolný Jindřich Kroll v pruhovaných kalhotách, s cyklistickými sponkami a ve vkusném tmavém plášti do deště. „Nebude vám vadit, když vám nadiktuju několik objednávek?" ptá se s nepřekonatelným sarkasmem.

„To víte, že ne. Jen do toho."

Diktuje mi několik zakázek. Jsou to menší mohylky z červeného syenitu, mramorová deska a několik obrub na hroby. Není to nic zvláštního, jen takový všední den smrti. Pak ještě chvíli okouní, nahřívá si zadnici u studených kamen, prohlíží si vzorky kamenů, které se už dvacet let povalují na kancelářských regálech, a konečně to z něho vyleze.

„Když se člověku takhle házejí klacky pod nohy, není divu, že se dostaneme brzy na buben!"

Chci ho pozlobit, a proto ani neceknu. „Na buben, povídám," prohlašuje. „A já vím, co říkám."

„Opravdu?" Věnuji mu přátelský pohled. „Proč se tedy hájíte? Každý vám to věří."

„Že se hájím? To já nemám zapotřebí! Ale co se stalo tuhle ve Wüstringenu -"

„Už chytli vrahy toho truhláře?"

„Vrahy? Co je nám do toho! A vůbec, v takovém případě se přece nedá mluvit o vraždě. Byla to nehoda. Ten chlap za to může poděkovat jenom sám sobě! Ale mně jde o to, jak jste tam zacházeli se starostou Döbblingem! A pak ještě nabídnete vdově po truhláři náhrobek zadarmo!"

Obrátím se k oknu a hledím do deště. Jindřich Kroll patří k lidem, kteří o svých názorech nikdy nezapochybují. Jsou proto nejen nudní, ale i nebezpeční. Tvoří železnou pěst naší milované vlasti, s kterou se může vždycky znovu táhnout do války. Jsou nepoučitelní, narodili se s rukama na švech kalhot a jsou pyšní, že tak i zemřou. Nevím, zda tyto typy existují i v jiných zemích - ale existují-li, pak jistě ne v takové míře.

Po chvíli opět vnímám, co ten malý zbedněnec žvaní. Měl tedy se starostou dlouhou poradou a celou věc urovnal. Za to můžeme poděkovat pouze jeho osobnosti. Smíme do Wüstringenu opět dodávat náhrobky.

„Co teď máme dělat?“ ptám se. „Máme se vám klanět?“

Vrhne na mne jedovatý pohled. „Dejte si pozor, abyste jednou nezašel moc daleko!“

„Jak daleko?“

„Moc. Nezapomeňte, že jste naším zaměstnancem.“

„Na to zapomínám pořád. Jinak byste mi museli dávat trojnásobný plat. Jako kreslíři, přednostovi kanceláře a vedoucímu reklamy. Ostatně tady nejsme na vojně, jinak byste musel přede mnou stát v pozoru. Když chcete, můžu zatelefonovat vaši konkurenci. Holimann a Klotz po mně hned skočí.“

Otevřou se dveře a do kanceláře vejde Jiří v rezavém pyžamu. „Mluviš o Wüstringenu, Jindřichu?“

„O čem jiném?“

„Tak běž do sklepa a styď se! Ve Wüstringenu zabili člověka! Zmařili lidský život. Zničili něčí svět. Když někoho zavraždí, když někoho zabijí, vždycky jako by to byla první vražda v dějinách lidstva. Kain a Ábel, pořád se to opakuje. Kdybyste si to jednou ty a ti tví kumpáni vtloukli do palice, nebylo by na téhle jinak posvěcené zemi tolik válečnického pokřiku!“

„Pak by z nás byli otroci a sluhové! Všichni bychom se plazili před nelidskou versailleskou smlouvou!“

„Versailleská smlouva! To se ví!“ Jiří udělá ještě krok a kolem něho se vznáší hustý oblak vůně ze svařeného vína.

„Kdybychom byli vyhráli válku, zahrnuli bychom přirozeně nepřítel láskou a dary, že? Už jsi zapomněl, co všechno jste chtěli ty a tví přátelé anektovat? Ukrajinu, Brie, Longwy a celou francouzskou rudnou a uhelnou pánev! Vzali nám snad Porúří? Ne, ještě pořád je máme! Chceš tvrdit, že by naše mírová smlouva nebyla desetkrát tvrdší, kdybychom si mohli diktovat? Copak jsem na vlastní uši neslyšel, jak sis ještě v roce 1917 otvíral hubu? Francie měla být státem třetího řádu, měli jsme obsadit obrovské plochy Ruska a všichni nepřátelé měli platit a dodávat reparace až do poslední kapky krve! Tos říkal ty, Jindřichu! Teď ale řveš s celým sborem o nespravedlnosti, která nás postihla! Je mi na blití z vaší sebestlosti a pomstychtivého řevu! Vinen je vždycky někdo jiný! Smrdíte tou svou spravedlností na sto honů, vy farizeové! Což nevíte, že správný chlap se pozná především podle toho, že se přizná k tomu, co udělal? Vy jste ale odjakživa snášeli největší příkoří a od Boha se lišíte jen tím, že Bůh ví všechno, ktežto vy víte všechno líp.“

Jiří se rozhlédne, jako by se probudil. Obličej má červený jako pyžamo, a dokonce i pleš mu zružověla. Jindřich zděšeně couvl. Jiří se k němu blíží. Vzteky se jen třese. Jindřich pořád ustupuje. „Vždyť mě nakazíš!“ křičí. „Foukáš mi do obličejů bacily! Kam by to vedlo, kdybychom oba chytli chřipku?“

„Už by nesměl nikdo umřít,“ povídám.

Na bojující bratry je krásný pohled. Jiří se potí vzteky v červeném saténovém pyžamu a Jindřich, narvaný do těsných šatů, má plnou hlavu starostí, aby nedostal chřipku. Kromě mne pozoruje scénu ještě Liza, která v dešti takřka visí z okna v ranním župánku, potíštěném plachetnicemi. U Knopfů jsou dveře dokořán a před nimi visí déšť jako záclona ze skleněných perel. Uvnitř je taková tma, že děvčata už rozsvítila. Člověk by řekl, že tam plavou jako Wagnerovy dcery Rýna. Pod obrovským deštníkem kráčí přes dvůr truhlář Wilke jako černý hřib. Jindřich Kroll vypadne z kanceláře. Jiří ho doslova vytlačil. „Kloktejte kyselinou solnou,“ křičím za ním. „Lidi jako vy na chřipku umírají!“

Jiří se zastaví a dá se do smíchu. „Co jsem to za idiota,“ povídá. „Jako by se někdy tihle lidi něčemu naučili!“

„Odkud máš to pyžamo?“ ptám se. „Vstoupil s do. komunistické strany?“

Odnaproti zazní potlesk. Liza zahrnuje Jiřího souhlasem, což je hrubý projev neloajlnosti vůči Watzkovi, neochvějněmu národnímu socialistovi a budoucími řediteli jatek. Jiří se uklání s rukou na srdci. „Běž do postele,“ říkám. „Pot z tebe stíká jak z vodotrysku!“

„To je zdravé! Podívej se na ten déšť! Nebe se taky potí. A koukej, jak se tamhle naproti směje bílými zuby kus života v rozepnutém župánku! Co tu vlastně děláme? Proč se nerozprskneme jak ohňostroj? Kdybychom jednou přišli životu na kloub, jistě bychom se rozprskli. Proč prodávám pomníky? Proč nejsem padající hvězda? Nebo pták noh, který poletuje nad Hollywoodem a unáší z bazénů nejkrásnější ženy?“

Proč musíme žít ve Werdenbrücku a rvát se v kavárně Centrál, místo abychom vypravili karavanu do Timbaktu a vytáhli s nosiči, hnědými jako mahagon, do širého afrického jitra? Proč nemáme bordel v Jokohamě? Odpověz! Musím to vědět hned teď! Proč neplujeme o závod s purpurovými rybami za tahitských rudých večerů? Odpověz!“

Sahá po láhvi žitné. „Počkat!“ říkám. „Ještě je tu víno. Hned ti je svařím na primusu. Na kořalku nesahej! Máš horečku! Dostaneš červené horké víno, provoněné kořením Indie a Sundských ostrovů!“

„Dobře! Svař je! Ale proč nejsme i my na ostrovech naděje a nespíme s ženami, které voní skořicí a jimž při souloži pod Jižním křížem zběly oči, a ony křičí jako papoušci a tygři? Odpověz!“

V šeru kanceláře hoří namodralý plamen primusu jako modré světlo dobrodružství. Déšť hučí jako moře. „Plujeme, kapitáne,“ říkám a pořádně si loknu žitné, abych Jiřího dohnal. „Karavela právě míjí Santa Cruz, Lisabon a Zlaté pobřeží. Otrokyňe Araba Mohameda ben Hasana ben Watzka vyhlížíjí z kajut a mávají. Tady je vaše vodní dýmka!“

Podávám Jiřímu doutník z krabice pro nejlepší agenty. Jiří si ho zapálí a vyfoukne několik bezvadných kroužků. Na pyžamu má temné skvrny potu. „Plujeme,“ říká. „Proč tu ještě nejsme?“

„Jsme tady. Člověk je vždycky a všude tady. Čas je předsudek. V tom tkví tajemství života. Jenže to nikdo neví. Člověk se chce pořád někam dostat.“

„Proč to nikdo neví?“ ptá se Jiří.

„Čas, prostor a zákon o příčině a následku jsou závojem Májiným, který překáží volnému výhledu.“

„Proč?“

„Jsou to biče, jimiž nám Bůh brání, abychom se mu vyrovnali. Prohání nás jimi panorámatem iluzí a tragédií duality.“

„Jaké duality?“

„Duality já a svět. Bytí a život. Objekt a subjekt už nejsou totéž. Narození a smrt jsou následkem. Řetěz řinčí. Kdo ho přetrhne, přerve i zrod a smrt. Pojď, zkusíme to, rabbi Kroll!“

Z vína se kouří. Voní hřebíčkem a citrónem. Přidám cukr a pijeme. Z protější strany zálivu je slyšet potlesk z kabiny otrokářské lodi Mohameda ben Hasana ben Jusufa ben Watzka. Ukloníme se a položíme skleničky.

„Jsme tedy nesmrtelní?“ ptá se Jiří stručně a netrpělivě.

„Jen hypoteticky,“ odpovídám. „V teorii. Neboť nesmrtelný je opakem smrtelného. Je to tedy už polovina duality. Teprve když se Májín závoj úplně roztrhne, jde dualita k čertu. Pak se vracíme domů, nejsme už ani objektem, ani subjektem, nýbrž jsme oboje v jednom, a všechny otázky tím hasnou.“

„To nestačí!“

„Co je dál?“

„Jsme. Tečka.“

„Tak to je taky část dvojice: jsme, nejsme. Pořád je to dualita, kapitáne! Musíme se z toho dostat!“

„Ale jak? Sotva otevřeme hubu, už držíme za pačesy část jiné dvojice. Takhle to dál nejde! Máme jít životem němi?“

„To by byl opak ne-němi.“

„Krucinál! Zase past! Co teď, kormidelníku?“

MLčím a zvedám sklenku. Víno zazáří rudým odleskem. Ukážu do deště a zvednu kousek žuly, která leží mezi vzorky kamenů. Pak ukážu na Lízu, na odlesk ve skleničce, na tyto nejpomíjivější věci světa, pak na žulu, na to nejtrvalejší, odložím skleničku i žulu a zavřu oči. Při tom všem kejklování pojednou cítím, jak mi po zádech přebíhá mráz. Co když jsme nevědomky narazili na stopu? Co když jsme v chlastu objevili tajemný klíč? Kam se náhle poděl pokoj? Žene se vesmírem? Kde je svět? Letí právě Plejádami? A kde je rudý odlesk krve? Je současně Polárkou, osou a středem? Odnaproti zazní frenetický potlesk. Otevřu oči. Chvilí vůbec nevnímám perspektivu. Všecko je zároveň ploché a oblé, vzdálené i blízké a bezejmenné. Pak to zavíří zpátky, tiše to stojí a je to opět tím, čím to nazýváme. Kdy jsem to viděl takhle naposledy? Už jednou to tak přece bylo! Odněkud to vím, ale nemohu si vzpomenout odkud.

Líza mává z okna lahvi kakaového likéru. Vtom zazní u dveří zvonek. Rychle zamáváme na Lízu a zavřeme okno. Dříve než může Jiří zmizet, otevřou se dveře kanceláře a vstoupí Liebermann, hlídač městského hřbitova. Jediným pohledem přejede primus, svažené víno a Jiřího v pyžamu, a zaskřehotá: „Narozeniny?“

„Chřipka,“ odpoví Jiří.

„Gratuluju!“

„K čemu byste mi gratuloval?“

„Chřipka přinese obchody. Pozoruju to venku. Daleko víc mrtvých.“

„Pane Liebermanne,“ pravím statnému osmdesátníkovi. „Nemluvíme o obchodech. Pan Kroll dostal těžký záchvat kosmické chřipky, který právě hrdinně potíráme. Chcete taky skleničku medicíny?“

„Piju pouze kořalku. Po víně jen vystřízlivím.“

„Kořalku máme taky.“

Naleju mu plnou odlivku. Dá si pořádný doušek, pak si shodí ze zad batoh a vytáhne čtyři pstruhy, zabalené do velkých zelených listů. Jsou cítit řekou, deštěm i rybinou.

„Dárek,“ říká Liebermann.

Pstruzi leží na stole s očima v sloup. Na šedozelené kůži mají spoustu červených skvrn. Upřeně na ně hledíme. Do místnosti, kterou ještě před okamžikem vála nesmrtelnost, vklouzla znenadání opět potichu smrt - tiše a mlčky, s výčitkou, již vznášel tvor proti vrahu a člověku všežravci, který žvaní o lásce a míru, a přitom podřezává krky beránkům a zabíjí ryby, aby načerpal sílu pro další mluvení o míru a lásce. To se týká i Bodendieka, služebníka božího a krevnatého pojídače masa.

„Krásná večere,“ povídá Liebermann. „Zvláště pro vás, pane Kroll. Lehká strava pro nemocné.“

Odnesu mrtvé ryby do kuchyně a předám je paní Krollové, která si je odborně prohlíží. „S čerstvým máslem, brambory a salátem,“ prohlašuje.

Rozhlížím se. Kuchyně svítí čistotou, od hrnců se odráží světlo, v pánvi něco syčí a pěkně to tu voní. Kuchyně mě pokaždé utěší. Z očí pstruhů mizí výčitka. Mrtví tvorové se mění v potravu, která se dá připravit různým způsobem. Budí skoro dojem, že se narodili jen proto. Jak klidně dokážeme zradit své nejušlechtilejší city, myslím si.

Liebermann přinesl několik adres. Chřipka se už skutečně projevuje. Lidé umírají, protože nemají žádnou odolnost.

Beztoho je už dost oslabil válečný hlad. Zničehonic se rozhodnu, že si najdu jiné zaměstnání. Už mám smrti po krk. Jiří si přinesl koupací plášť a sedí tu jako potíci se Buddha. Koupací plášť je jedovatě zelený. Doma Jiří miluje ostré barvy. Pojednou si uvědomím, co mi před chvílí připomněl náš rozhovor. Kdysi o něčem podobném mluvila Isabela. Už si na to přesně nevzpomínám, ale týkalo se to klamavosti věcí. Ale klamaly nás doopravdy? Nebo jsme se na okamžik přiblížili o centimetr k Bohu?

..*

Poustevnícká cela Klubu básníků v hotelu Walhalla je malá místnost, obložená deštěním. Na policiče s knihami stojí Goethova bysta a dokola visí fotografie a rytiny německých klasiků, romantiků a několika moderních spisovatelů. Zde se schází Klub básníků a duchovní elita města. Zasedání je každý týden. Tu a tam se objeví i redaktor místního deníku, jednou veřejně hýčká, jindy potají nenáviděn, podle toho, zda přijal, nebo odmítl příspěvky. Nic si z toho nedělá. Je to takový mírný strejda, který se vznášel tabákovým dýmem, tupen, napadán a uctíván. Ale v jednom bodě se všichni shodují: že nemá ponětí o moderní literatuře. Za Theodorem Stormem, Eduardem Mörikem a Gottfriedem Kellerem pro něho začíná velká pustina. Občas se tu objeví i několik ženských soudních radů a penzionovaných úředníků, kteří se zajímají o literaturu, dále Artur Bauer s některými svými kolegy, místní básníci, několik malířů a muzikantů, a tu a tam nějaký host, nějaký outsider. Kolem Artura Bauera se zrovna plazí patolízal Matyáš Grund, který doufá, že mu Artur

vydá jeho „Knihu o smrti v sedmi kapitolách“. Objeví se Eduard Knobloch, zakladatel klubu. Rozhlédne se rychle po místnosti a obličeje se mu rozjasní. Není tu ani jeden z jeho kritiků a nepřátel. K mému údivu si sedne vedle mne. Po tom večeru se slepicí jsem to nečekal.

„Jak se vede?“ ptá se docela lidsky, jako by zapomněl na své šéfovské způsoby v jídelně.

„Výborně,“ říkám, protože vím, že ho to rozzlobí.

„Chci napsat sbírku sonetů,“ prohlašuje, jako by vůbec neslyšel mou odpověď. „Doufám, že proti tomu nic nemáš.“

„Co bych proti tomu měl? Doufám jen, že se rýmuji.“

Eduard je proti mně nicka, protože mně uveřejnili v deníku už dva sonety, kdežto jemu pouze dvě didaktické básně. „Je to cyklus,“ říká k mému údivu poněkud rozpačitě. „Jde mi o tohle: chtěl bych mu dát název ‚Gerda‘.“

„Dej mu název, jaký -“ Zmlknu. „Říkáš Gerda? Proč Gerda? Gerda Schneiderová?“

„Nesmysl! Prostě Gerda.“

Měřím si tlustého obra podezíravým pohledem. „Co to má znamenat?“

Eduard se falešně usmívá. „Nic. Je to jen básnická licence. Sonety mají něco společného s cirkusem. Samozřejmě, jen se ho trochu dotýkají. Sám víš, jak takové konkrétní zaměření - i když jen teoretické - ožíví fantazii.“

„Nehraj to na mě,“ říkám. „Kápní božskou! Co to má znamenat, ty švindlíři?“

„Švindlíři?“ odpoví Eduard s předstíraným rozhořčením. „Spíš bych to mohl říct já o tobě! Copak jsi mi nechtěl nabulíkovat, že je slečna Schneiderová zpěvačkou jako ta hnusná Willyho přítelkyně?“

„Vůbec ne. To sis namluvil sám.“

„Tak dobře,“ prohlašuje Eduard. „Ta věc mi nedala spát.“

Dal jsem se do pátrání a přišel jsem na to, že jsi lhal. Není to vůbec žádná zpěvačka.“

„A netvrdil jsem to snad? Neřekl jsem ti, že byla u cirkusu?“

„To je pravda. Ale řekls to tak prohnane, že jsem ti nevěřil. A pak jsi napodobil tu druhou dámu.“

„Jak jsi to všechno vyšťáral?“

„Náhodou jsem potkal mademoiselle Schneiderovou na ulici a vyptal jsem se jí. To se snad ještě smí, ne?“

„A co když si z tebe vystřelila?“

Na Eduardově dětském obličeji se náhle objeví hnusně domýšlivý úsměv. Ale mlčí jako zařezaný. „Poslyš,“ říkám poplašeně, a proto velmi klidně. „Tahle dáma ti na sonety nenaletí.“

S Eduardem to nehne. Nafukuje se tu přede mnou jako básník, který má kromě poezie ještě prvotřídní restauraci. Už jsem si všiml, že právě v tom je Gerdina slabina. „Ty lotře,“ povídám zuřivě. „To všechno ti není k ničemu. Ta dáma za pár dní odjíždí.“

„Neodjíždí,“ odpovídá Eduard a poprvé, co ho znám, vycení zuby. „Dneska jí prodloužili smlouvu.“

Upřeně na něho hledím. Ten lump má lepší informace než já. „Tak tys ji potkal dneska?“

Eduard něco zakoktá. „Dneska, náhodou - tak to bylo! Jenom dneska.“

Má na tlustých tvářích napsáno, že lže. „A hned tě samozřejmě posedla ta inspirace s věnováním, že?“ povídám. „Tak se odměňuješ věrnému zákazníkovi? Bodneš ho kuchyňskou kudlou do přirození, vid', ty umývači nádobí.“

„Ty zatracený zákazník, ty mi můžeš -“

„A svoje sonety jsi jí už náhodou neposlal, ty impotentní páve?“ skočím mu do řeči. „Jenom nech na hlavě, nemusíš se vytáčet. Stejně je uvidím, ty slouho cizích umřenců!“

„Cože? Cos to řekl?“

„Tvoje sonety, ty matkovrahu! Copak jsem to nebyl já, kdo tě je naučil psát? To je mi pěkný vděk! Kdybys měl aspoň tolik slušnosti a poslal jí ritornely nebo ódy! Ale mými vlastními zbraněmi! No, Gerda mi ten krám ukáže, abych jí ho přeložil!“

„Ale to by přece bylo -“ koktá Eduard, kterého to konečně přivedlo z rovnováhy.

„Vůbec nic by to nebylo“ odpovídám. „Ženy to dělávají. Vím to. Ale protože si tě vážím jako majitele restaurace, prozradím ti ještě něco: Gerda má herkulovského bratra, který bdí nad ctí rodiny. Už dva její ctitele ztřískal tak, že z nich byli do smrti mrzáci. Nejradši láme ploché nohy. A ty je přece máš.“

„Kecy,“ říká Eduard. Ale vidím, že mu to přesto začalo neodbytně vrtat hlavou. Trvá-li člověk pevně na sebebenapravděpodobnějším tvrzení, vždycky se zachytí alespoň drápkem. Tomu jsem se naučil od Watzkova politického vzoru.

..*

K naší pohovce přistoupí básník Hans Hungermann. Je autorem nevytištěného románu „Wotanův konec“ a dramát „Saul“, „Baldur“ a „Mohamed“. „Co dělá umění, přátelé?“ ptá se. „Četli jste ten šmejd, který dal včera Otto Bambuss k nejlepšímu v tecklenburském plátku? Samá syrovátka a chrchle! Že ten Bauer takového slizomaza vůbec tiskne!“

Otto Bambuss je náš nejúspěšnější básník. Všichni mu závidíme. Píše náladové verše na náladová zákoutí, na okolní vesnice, na nároží ulic vpozdvečer a na svou rozbolněnou duši. Vydal u Artura Bauera dvě tenké brožované sbírky veršů, z nichž jedna dokonce vyšla v druhém vydání. I když ho Hungermann, jadrný básník runových věků, nemůže ani cítit, snaží se využít jeho známostí. Matyáš Grund Bambussem pohrdá, kdežto já jsem jeho důvěrníkem. Rád by se někdy podíval do bordelu, ale nemá dost odvahy. Doufá, že to dodá jeho poněkud bledničkové lyrice plnokrevný vzlet. Jakmile mě spatří, hned vybafe: „Slyšel jsem, že znáš jednu dámu od cirkusu! Cirkus, to by bylo, panečku, něco! Mohl bych rozestřít všechny barvy! Opravdu ji znáš?“

„Neznám, Otto. Eduard kecal. Zná jednu, a ta prodávala před třemi lety v cirkuse vstupenky.“

„Tak vstupenky. To je fuk, ale bylo to v cirkuse. Něco z toho v ní muselo ještě zůstat. Pach divoké zvěře, manéž.“

Nemohl bys mi ji někdy představit?"

Gerda má v literatuře opravdu šance! Podívám se na Bambusse. Je vytáhlý, bledý, nemá bradu ani obličej a nosí cvikr.

„Byla v bleším cirkuse," říkám.

„Škoda!" Ustoupí zklamaně o krok. „Musím něco udělat," zamumlá. „Vím, co mi chybí - krev."

„Otto," povídám. „Nemůže to být někdo jiný? Nemusí být přece od cirkusu. Co takhle nějaký přítulný zajíček?"

Zavrtí úzkou hlavou. „Není to tak jednoduché, Ludvíku. Vím o lásce všechno. Myslím duševní lásku. To už všechno mám, nic nepotřebuju. Chci vášeň, brutální, divokou vášeň. Purpurové, zběsilé zapomnění. Delirium!"

Div neskřípá svými drobnými zuby. Je učitelem v malé vesničce nedaleko města a tam přirozeně žádné delirium nenajde.

Tam se každý ožení, nebo si myslí, že by si Otto měl vzít nějaké hodné děvče s krásnou výbavou, které dobře vaří. Ale

o to Bambuss nestojí. Soudí, že se musí jako básník vyžít. „Potíž je v tom, že je nemůžu spojit," říká zasmušile.

„Nebeskou a pozemskou lásku. Jakmile se zamiluju, jsem hned jako beránek, samá pokora, obět' a laskavost. A s pohlavním pudem je to stejné, je mírný a domácký. Vždycky jen v sobotu večer, chápeš, aby se člověk mohl v neděli vyspat. Ale já potřebuju něco, co se soustředí jen na pohlaví bez všech těch kudrlinek, něco, do čeho se může člověk zakousnout. Škoda, slyšel jsem, že máš nějakou akrobatku."

Hledím na Bambusse s novým zájmem. Nebeská a pozemská láska - on tedy taky. Nemoc je zřejmě rozšířenější, než jsem si myslel. Otto vypije sklenici mařinkové limonády a podívá se na mne zaměřenými očima. Pravděpodobně očekával, že se Gerdy ihned zřeknu, aby jeho umění narostly pohlavní orgány. „Kdy už konečně půjdem do nevěstince?" ptá se lítostivě. „Tys mi to přece slíbil."

„Brzy. Ale tam není žádný purpurový močál hřichu, Otto." „Zbývá mi už jen čtrnáct dní prázdnin. Pak se musím vrátit na vesnici a se vším je amen."

„Do té doby se tam podíváme. Hungermann by šel taky. Potřebuje to pro své nové drama „Casanova". Co kdybychom si udělali společný výlet?"

„Proboha! Nikdo mě tam nesmí vidět! Nezapomeň na mé povolání!"

„Právě proto! Výlet vypadá nevinně. Dole v bordelu je lokál na způsob hospody. Chodí tam kdekdo."

„To se ví, že půjdem," ozve se za mnou Hungermann. „Všichni pohromadě. Uděláme si studijní výpravu. Čistě vědeckou. Eduard se chce taky přidat."

Obracím se k Eduardovi, abych toho nafoukaného kuchtíka sonetů polil sarkastickou omáčkou, ale už to není třeba.

Eduard náhle vypadá, jako by potkal hada. Na rameno mu právě zat'ukal nějaký hubeňour. „Eduarde, stará vojno!" říká přátelsky. „Jak se vede? Máš radost, že ještě žiješ, vid'?"

Eduard na něho vyvaluje oči. „V dnešní době?" vymáčkne ze sebe.

Je bílý jako stěna. Pojednou na něm všechno visí, tlusté tváře, ramena, rty, kadeře, dokonce i pupek. Rázem se z něho stala tučná smuteční vrba.

Muž, který to má všechno na svědomí, se jmenuje Valentin Busch. Kromě Jiřího a mne je třetí morovou ranou v Eduardově životě, ale nejen to, je současně morem, cholerou a paratyfem. „Vždyť ty jen kveteš, chlapče," prohlašuje Valentin Busch srdečně.

Eduard se dutě zasměje. „Nezáleží na tom, jak kdo vypadá. Pomalu mě sežerou daně, úroky, zloději -"

Lže. V době inflace daně a úroky nic neznamenají. Protože se platí až za rok, nemusely by se platit vůbec. Pak už dávno nemají cenu. A jediný zloděj, kterého Eduard zná, je on sám.

„Na tobě je aspoň co sežrat," odpovídá s nemilosrdným úsměvem Valentin. „Když si pro tebe šli ve Flandrech červi, mysleli si totéž."

Eduard uhýbá. „Tak co si dáš, Valentine?" ptá se. „Pivo? Proti horku je pivo nejlepší."

„Tak horko mě zas není. Ale to nejlepší je právě dost dobré, abychom oslavili, že ještě žiješ, to máš pravdu. Dej mi láhev johannisberského, šampaňské pěstění, Eduarde."

„To už došlo."

„Nedošlo. Ptal jsem se tvého sklepníka. Máš ho ještě přes sto lahví. Mám kliku, je to moje oblíbená značka!"

Dám se do smíchu. „Co se směješ?" zařve Eduard vztekle. „Právě ty se máš nejvíce co smát. Pijavice! Všichni jste pijavice! Vysáváte mě do mrtě! Ty, ten tvůj svěťácký kšeftář s náhrobky a ty taky, Valentine! Vysáváte mě do mrtě! Takový trojlístek příživníků!"

Valentin na mne mrkne, ale pořád se tváří vážně. „Tak to je ten tvůj vděk, Eduarde! Takhle držíš slovo! Kdybych to byl tehdy věděl -"

Vyhrne si rukáv a prohlíží si dlouhou klikatou jizvu. Za války, v roce 1917, zachránil Eduardovi život. Eduarda, který byl poddůstojníkem v kuchyni, tehdy zničehonic odvolali a poslali na frontu. Hned v prvních dnech dostal ten slon na hlídce v zemi nikoho kulku do lýtky a vzápětí druhou, po které ztratil spoustu krve. Valentin ho našel, obvázal a vlekl zpátky do zákopů. Přitom mu střešina rozsekla paži.

Ale Eduardovi, který by byl jinak určitě vykrvácel, zachránil život. Eduard tehdy z překypující vděčnosti Valentinovi nabídl, že může až do smrti ve Walhalle jíst a pít, co hrdlo ráčí. Valentin se si s ním na to plácl zdravou levačkou. Jiří Kroll a já jsme byli svědky.

V roce 1917 to všechno vypadalo nevinně. Werdenbrück byl daleko, válka blízko, a kdo mohl vědět, zda se Valentin a Eduard vůbec někdy vrátí do Walhally? Vrátili se. Valentin po třetím zranění a Eduard vyžraný a kulat'oučký, protože pak zase dělal špekouna v kuchyni. Zpočátku byl Eduard skutečně vděčný, a když přišel Valentin na návštěvu, zahrnul ho občas německým sektem, který už nepěnil. Ale časem to Eduarda začalo žrát. Valentin se totiž usadil ve Werdenbrücku. Dříve žil v jiném městě, ale teď si pronajal malý byt nedaleko Walhally a docházel přesně na snídani, oběd a večeři k Eduardovi, který svého lehkomyšlného slibu brzy hořce litoval. Valentin byl zdatný jedlík, hlavně proto, že už neměl žádné starosti. Jídlo by byl Eduard jakžtakž oželel, ale Valentin také pil a ponenáhlu se z něho stával

znalec vína s vybraným vkusem. Předtím pil pivo, ale teď holdoval pouze vínu stáčenému ve sklepe, a tak ovšem přiváděl Eduarda k daleko většímu zoufalství než my s našimi ubohými známky.

„Tak dobře," praví Eduard žalostně, když mu Valentin přidrží před očima jizvu. „Ale jídlem a pitím se myslí pít k jídlu, a ne chlastání. Žádné chlastání jsem neslibil."

„Podívej se na toho ubohého kramáře," strčí do mne Valentin. „V roce 1917 to tak nemyslel. Tenkrát v jednom kuse mlel: Valentine, nejdražší Valentine, zachraň mě, a já ti dám všechno, co mám!"

„To není pravda! To jsem nikdy neřekl!" vykřikne Eduard fistulkou.

„Jak to víš? Když jsem tě vlekl do zákopů, ztratils polovinu krve a byls podělaný strachy."

„Tohle bych v životě neřekl! To ne! I kdybych měl v tu ránu umřít. Na to já nemám povahu."

„To je pravda," říkám. „Ten zazobanec by byl radši zhebnul."

„To bych řekl," prohlašuje Eduard s úlevou, že se ho někdo zastal. Otírá si čelo. Poslední Valentinova hrozba ho tak poděsila, že se mu zpotily kadeře. V duchu už viděl, jak se soudí o Walhallu. „Tak dobře, pro dnešek," říká rychle, aby se nás zbavil. „Číšníku, půl láhve moselského."

„Johannisberský Langenberg, celou láhev," opravuje Valentin a obrací se ke mně. „Můžu tě pozvat na skleničku?"

„No zdali!" odpovídám.

„Počkat," ozve se Eduard. „Takhle jsme si to určitě neujednali. Úmluva platí jen pro Valentina! Ludvík mě tak jako tak stojí každý den těžké prachy. Ta pijavice s bezcennými známky!"

„Uklidni se, ty traviči," povídám. „Je to přímo osudové spojení. Ty po mně střílíš sonety a já si za to umývám rány v tvém rýnském. Chceš, abych poslal jisté dámě znělku podle Aretina, která jí vyličí tuhle situaci? Zašmelil bys i vlastního zachránce!"

Eduard se zalyká. „Musím na čerstvý vzduch" zamumlá vztekle. „Vyděrači! Kuplíři! Copak se jaktěživí nestydíte?"

„Stydíme se za vážnější věci, ty nevinné počítadlo miliónů." Valentin si se mnou ťukne. Víno je vynikající.

„Tak jak je to s návštěvou v domě hřichu?" ptá se Otto Bambuss, který se kolem nás plaše mihne.

„Jdeme určitě, Otto. Dlužíme to umění."

„Jak to, že člověk nejradši pije, když prší?" ptá se Valentin a znovu nalévá. „Mělo by to být přece obráceně."

„Chtěl bys mít vždycky všechno jasné?"

„Ovšemže ne. To by pak nebyla žádná sranda. Jen mě to tak napadlo."

„Možná že je to stádný pud, Valentine. Tekutina lne k tekutině."

„Možná. Ale já za deště taky víc chci. To je přece přinejmenším zvláštní."

„Chciješ víc, protože víc piješ. Co je na tom zvláštního?"

„To je fakt." Valentin s ulehčením přikývne. „To mě nenapadlo. Vede se taky víc válek proto, že se rodí víc lidí?"

XII.

Bodendiek se vznáší v mlze jako velká, černá vrána. „Tak co," ptá se dobrosrdečně. „Pořád ještě napravujete svět?"

„Pozoruju ho," odpovídám.

„Aha! Filozof! A co o něm soudíte?"

Dívám se pod měkkou střechu klobouku, kde mu vesele svítí červený a zmoklý obličej. „Soudím, že křesťanství za těch dva tisíce let světu nijak zvlášť nepomohlo," odpovídám. Výraz blahovlnné převahy mu na okamžik zmizí z obličeje. Ale hned se zase vrátí. „Nemyslíte, že jste na takové úsudky trochu mladý?"

„Ano - a nemyslíte vy, že je žalostný argument vyčítat někomu mládí? Na nic jiného se nezmůžete?"

„Mám spoustu jiných argumentů, ale ne proti takovým pošetilostem. Copak nevíte, že je každé zevšeobecňování příznakem povrchnosti?"

„Ano," říkám unaveně. „Řekl jsem to jen proto, že prší. Ostatně, na tom něco je. Už několik týdnů studuju dějiny, když nemůžu usnout."

„Proč? Taky proto, že občas prší?"

Tuto neškodnou ránu neberu na vědomí. „Protože bych se chtěl uchránit předčasněho cynismu a lokálního zoufalství. Není každému dáno, aby s prostou vírou ve svatou Trojici přehlédl skutečnost, že se připravuje nová válka, když jsme nedávno jednu projeli, přestože jste jí vy a vaši páni kolegové z různých protestantských církví zehnali a světili ji ve jménu Boha a lásky k bližnímu. Musím přiznat, že vy trochu mň a s jistými rozpaky, kdežto vaši kolegové tím veseleji, pěkně v uniformě, s řinčením křížů a s vítězným funěním."

Bodendiek střásá déšť z černého klobouku. „Dávali jsme na bojišti umírajícím poslední útěchu, na to jste zřejmě úplně zapomněl."

„Neměli jste vůbec dovolit, aby k tomu došlo! Proč jste nestávkovali? Proč jste svým věřícím válku nezakázali? To jste si měli vzít za úkol. Ale časy mučedníků jsou za námi. Zato jsem dost často slýchal na polních bohoslužbách modlitby za vítězství našich zbraní. Myslíte, že by se byl Kristus modlil za vítězství Galilejských proti Filištinským?"

„Z toho deště," odpovídá Bodendiek odměřeně, „jste zřejmě neobyčejně rozcitlivělý a demagogicky naladěný. Asi víte sám moc dobře, že se dá všechno na světě napadnout a oslabit. Stačí, když se něco obratně vypustí, překrutí nebo jednostranně vyličí."

„To vím. Proto studuju dějiny. Ve škole nám v náboženství vždycky vyprávěli o temných, krutých předkřesťanských dobách. Když si to pročítám, docházím k názoru, že nejsme o nic lepší, nepočítáme-li úspěchy v technice a vědě. I těch však využíváme většinou jen k tomu, abychom mohli zabíjet víc lidí."

„Když člověk chce, může dokázat všechno, milý příteli. I pravý opak. Pro každou předpokladou domněnku se dají sehnat důkazy.“

„To vím taky,“ říkám. „Nejlíp to dokázala církev, když vyřídila gnostiky.“

„Gnostiky! Co vy o nich víte?“ ptá se Bodendiek s urážlivým úžasem.

„Dost, abych je podezíral, že byli snášenlivější částí křesťanstva. A ctít snášenlivost, to je jediné, čemu jsem se dosud v životě naučil.“

„Snášenlivost -“ protahuje Bodendiek.

„Snášenlivost!“ opakuju. „Ohled na druhého. Porozumění pro druhého. Nechat každého žít, jak chce. Snášenlivost, která je v naší milované vlasti cizím slovem.“

„Zkrátka a dobře anarchie,“ odpovídá Bodendiek tiše a náhle velmi ostře.

Stojíme před kaplí. Světla svítí a pestrá okna se útěšně třpytí do vlajícího deště. Z otevřených dveří je cítit slabou vůni kadidla. „Snášenlivost, pane vikáři,“ pravím. „Žádná anarchie, a vy víte, jaký je v tom rozdíl. Ale nesmíte to přiznat, protože vaše církev tento rozdíl nezná. Jste samospasitelní! Nikdo nemá nárok na sebe, jen vy! Nikdo nemůže dát. Rozhřešení, jen vy! Máte monopol. Neexistuje jiné náboženství kromě vašeho! Vy jste diktatura! Jak tedy můžete být snášenliví?“

„Nemáme to zapotřebí. Máme pravdu.“

„Ovšem,“ říkám a ukazuji na osvětlená okna. „Tamhleto! Útěcha v životní úzkosti. Už nemysli, vím všechno za tebe! Slibování nebe a hrozba peklem. Hrajete si takhle s nejprostšími city, ale co to má společného s pravdou, s touto fatou morgánou našeho mozku?“

„Krásná slova,“ prohlašuje Bodendiek už zase klidně, s převahou a lehkým výsměchem.

„Ano, to je všechno, co máme - krásná slova,“ říkám a mám vztek sám na sebe. „A vy taky nemáte nic jiného - než krásná slova.“

Bodendiek vstupuje do kaple. „Máme svaté svátosti -“

„Ano --“

„A víru, kterou jen hlupáci, jimž ta troška mozku působí zažívací potíže, považují za hloupost a útěk ze světa, vy naivní žízalo v poli triviálnosti.“

„Bravo!“ řeknu. „Konečně se i vy stáváte básníkem. Ovšem silně ovlivněným pozdním barokem.“

Bodendiek se dá pojednou do smíchu. „Můj milý Bodmere,“ prohlašuje. „Za těch skoro dva tisíce let, co trvá církev, se už stal z leckterého Šavla Pavel. A za tu dobu jsme už viděli a přežili větší trpaslíky, než jste vy. Jen se v tom vesele vrtejte dál. Na konci každé cesty stojí Bůh a čeká na vás.“

Zmizí se svým deštníkem v sakristii, tenhle dobře živený muž v černém svrchníku. Za půl hodiny opět vyjde, oblečený ještě fantastičtěji než husarský generál, a bude zástupcem božím. „Dělají to uniformy,“ řekl Valentin Busch po druhé láhvi johannisberského, zatímco Eduard Knobloch upadal do melancholie a vražedných myšlenek, „jenom uniformy. Strkej z nich ty hadry a nikdo na světě už nebude stát o to, aby byl vojákem.“

..*

Po pobožnosti jdu s Isabelou na procházku do aleje. Dešť tu není tak pravidelný - jako by se na stromech krčily stíny a střikaly po sobě vodou. Isabela má na sobě upnutý tmavý plášť do deště a na hlavě malou kapuci. Vidím z ní jen obličej, který svítí do tmy jako úzký měsíc. Je chladno a fouká vítr a kromě nás už není v zahradě živé duše. Už dávno jsem pustil z hlavy Bodendieka a černý vztek, který ze mne občas bezdůvodně vytryskne jako špinavý vodotrysk. Isabela se ke mně tiskne, slyším v dešti její kroky a cítím její pohyby a teplo a mám dojem, že je to jediné teplo, které na světě zbylo. Pojednou se zastaví. Je bledá, tváří se odhodlaně a oči má skoro černé.

„Ty mě dost nemiluješ,“ vyhrkne.

Udiveně na ni pohlédnu. „Miluju tě, jak nejvíc mohu,“ říkám.

Chvilí stojí mlčky. „To je málo,“ zamumlá. „Pořád málo! Nikdy to není dost!“

„Ano,“ pravím. „Asi to není nikdy dost. Nikdy v životě, nikdy, s nikým. Asi je to vždycky málo a v tom je bída světa.“

„Není to dost,“ opakuje Isabela, jako by mě neslyšela. „Jinak bychom pořád nebyli dva.“

„Myslíš, že bychom byli jeden?“

Přikývne.

Vzpomenu si na rozhovor s Jiřím, když jsme pili svařené víno. „Zůstaneme vždycky dva, Isabelo,“ říkám opatrně. „Ale můžeme se milovat a věřit, že už nejsme dva.“

„Myslíš, že jsme kdysi byli jeden?“

„Nevím. Neví to asi nikdo. Stejně bychom si na to nevzpomněli.“

Hledí na mne ze tmy strnulýma očima. „To je ono, Rudolfe,“ zašeptá. „Nevzpomeneme si. Na nic. Proč? Hledáme tolik! Víme jen tohle. Ale víc nic. Proč to nevíme? Copak to už kdysi nebylo, ty a já? Pověz! Tak to přece pověz! Kde je to teď, Rudolfe?“

Vítr po nás pleskne záplavou vody. Spousta věcí vypadá, jako by už kdysi byly. Často se to přiblíží skoro na dotek a stojí to před námi a my víme, že to zde už jednou bylo, přesně takhle, zlomek vteřiny dokonce tušíme, jak to bude pokračovat, ale jakmile to chceme zachytit, zmizí to jako dým nebo mrtvá vzpomínka.

„Nikdy bychom si nemohli vzpomenout, Isabelo,“ říkám. „Bylo by to jako s deštěm. Ten je taky něčím, co už kdysi existovalo, skládá se ze dvou plynů, z kyslíku a vodíku, které už taky nevědí, že byly kdysi plyny. Teď jsou jen deštěm a po tom, co bylo předtím, už ani nevzdechnou.“

„Nebo jako slzy,“ říká Isabela. „Ale slzy jsou nabitý vzpomínkami.“

Chvíli jdeme mlčky. Myslím na ty zvláštní okamžiky, kdy se člověku náhle zdá, že se na něj znenadání dívá přes spoustu životů tvář dvojníka nějaké zdánlivé vzpomínky. Pod nohama nám skřípá písek. Za zdí zahrady táhle houká aut'ák, jako by čekal na nějakého uprchlíka. „Potom je tedy jako smrt," řekne konečně Isabela.

„Co?"

„Láska. Dokonalá láska."

„Kdo ví, Isabelo? Myslím, že se to nikdo v životě nedozví. Poznáme něco jen tehdy, dokud je každý z nás vlastním Já. Kdyby naše Já splynula, bylo by to jako s deštěm. Vzniklo by z nás nové Já a na ta dřívější, jednotlivá, bychom si už nemohli vzpomenout. Byli bychom něco jiného, lišili bychom se, jako se liší déšť a vzduch, nebyli bychom už tím bývalým Já umocněným oním původním Ty."

„A kdyby byla láska tak dokonalá, že bychom splynuli, bylo by to jako smrt?"

„Snad," říkám váhavě. „Ale nebylo by to tak zničující. Nikdo neví, co je to smrt, Isabelo. Nemůžeme ji proto s ničím srovnávat. Ale jistě bychom se už necítili jako vlastní bytost. Opět by se z nás stalo pouze jiné osamělé Já."

„Pak tedy musí být láska vždycky nedokonalá?"

„Je dost dokonalá," říkám a v duchu se proklínám, protože jsem svým pedantským školometstvím zase zabředl do takového rozhovoru.

Isabela zavrtí hlavou. „Nevymlouvej se, Rudolfe! Musí být nedokonalá, teď je mi to jasné. Jinak by byla jako blesk a pak už by tady nic nezbylo."

„Něco by tu ještě zbylo, ale bylo by to za hranicemi našeho poznání."

„Jako smrt?"

Pohlédnu na ni. „Kdo ví?" říkám opatrně, aby se ještě víc nevzrušila. „Možná že dáváme smrti nepravé jméno. Vidíme ji vždycky jen z jedné strany. Třeba je to dokonalá láska mezi námi a Bohem."

Vítr vrhne záplavu deště do korun stromů, které ji střásají svýma strašidelnýma rukama. Isabela chvíli mlčí. „Je proto láska tak smutná?" ptá se.

„Není smutná. Jenom nás rozesmutňuje, protože je nevyplnitelná a nedá se udržet."

Isabela se zastaví. „Proč, Rudolfe?" vyhrkne náhle a zadupe. „Proč to tak musí být?"

Dívám se jí do bledého, napjatého obličeje. „Je to štěstí," říkám.

Upře na mne oči. „To že je štěstí?"

Přikývnu.

„To není možné. To je přece hotové neštěstí."

Vrhne se mi do náruče a já ji k sobě pevně přivinu. Cítím, jak se jí ramena otřásají vzlykotem. „Neplač," říkám. „Pro něco takového přece nemusíš plakat."

„A pro co jiného mám plakat?"

Ano, pro co jiného, pomyslím si. Pro všechno ostatní, pro bídu na téhle zatracené planetě, ale pro tohle ne. „Není to žádné neštěstí, Isabelo," říkám.

„Je to štěstí. Máme pro to jen takové pošetilé výrazy jako 'dokonalý' a 'nedokonalý'."

„Ne, ne!" Prudce vrtí hlavou a nedá se utiшит. Pláče a tiskne se ke mně a já ji držím v náruči a cítím, že nemám pravdu já, ale ona, že je to ona, kdo nezná žádné kompromisy, a že v ní ještě hoří to první jediné Proč, první otázka probouzejícího se Já, která tu byla dávno předtím, než ji zasypal rum života.

„Není to žádné neštěstí" říkám. „Neštěstí je něco úplně jiného, Isabelo."

„Co?"

„Neštěstí netkví v tom, že lidé nemohou nikdy úplně splynout, ale v tom, že se musí ustavičně opouštět, každý den a každou hodinu. Víme to, ale nemůžeme to změnit, vymyká se nám to z rukou. Neexistuje nic drahocennějšího, a přece si to nemůžeme udržet. Jeden vždycky umře dřív. Jeden vždycky zůstane naživu."

Vzhlédne. „Jak můžeme opustit to, co nemáme?"

„Můžeme," odpovídám trpce. „A jak můžeme! Existuje mnoho stupňů opouštění a opuštěnosti. Každý je bolestný a mnoho jich je jako smrt."

Isabela přestala plakat. „Odkud to víš?" praví. „Nejsi přece ještě tak starý."

Jsem dost starý, myslím si. Kus mého já zestárl, když jsem se vrátil z války. „Vím to," říkám. „Dověděl jsem se to."

Dověděl jsem se to, myslím si. Jak často jsem musel opustit den a hodinu a život a strom v jítřním světle, své ruce a své myšlenky a pokaždé to bylo navždy, a když jsem se vrátil, už jsem to nebyl já. Musí-li člověk čelit smrti, dokáže opustit mnoho věcí a musí pokaždé hodit všechno za hlavu. Před smrtí je člověk vždycky nahý, a když najde cestu zpátky, musí opět získávat všechno, co za sebou zanechal.

Přede mnou svítí v deštivé noci Isabelin obličej a mne pojednou zaplaví něha. Opět si uvědomuji, v jaké osamělosti žije, statečná a samotinká se svými tvářemi, které ji ohrožují a jimž se oddává, bez přístřeší, pod něž by mohla utéci, bez úlevy a rozptýlení, vydána na milost všem vichrům srdce, bez jakékoliv pomoci, bez nářku a soucitu k sobě samé. Ty sladké, nebojácné srdce, myslím si, směřující přímo a nedotčeně k samé podstatě, i když jí nedosáhneš a zbloudíš. Ale kdo nezbloudí? Což se již skoro všichni dávno nevzdali? Kde začíná omyl, bláznovství, zbabělost, a kde moudrost a poslední odvaha?

Zazní zvon. Isabela se lekne. „Je čas," říkám. „Musíš se vrátit. Čekají na tebe."

„Půjdeš se mnou?"

„Ano."

Bližme se k domu. Jakmile vyjdeme z aleje, přivítá nás mženi a vítr jim smýká v krátkých nárazech jako mokrým závojem. Isabela se ke mně tiskne. Dívám se s kopce dolů. k městu. Není nic vidět. Oddělila nás mlha a déšť. Nikde už není vidět ani světýlko, jsme úplně sami. Isabela jde vedle mne, jako by ke mně patřila navždy a jako by vůbec nic nevážila, a mně

se opět zdá, že je skutečně jako pírkó a že se podobá postavám z legend a snů, pro něž platí jiné zákony než v každodenním životě.

Stojíme ve dveřích. „Pojď!“ říká.

Zavrtím hlavou. „Nemohu. Dnes nemohu.“

mlčí a hledí na mne přímým a jasným pohledem, bez výčitky a zklamání. Ale jako by v ní náhle něco zhaslo. Sklopím oči. Mám pocit, jako bych uhasil dítě nebo zabil vlaštovku. „Dneska ne,“ říkám. „Jindy. Zítřka.“

mlčky se otočí a jde do haly. Vidím, jak odchází se sestrou vzhůru po schodech, a pojednou mám pocit, že jsem nenávratně ztratil něco, co člověk najde pouze jedinkrát v životě.

Zmateně tu přešlapuji. Co jsem měl dělat? A jak jsem do toho všeho zase spadl? Já to přece nechtěl! Tenhle zatracený déšť!

Pomaloučku jdou k hlavní budově. Právě z ní vychází v bílém plášti a s deštníkem Wernicke.

„Odvedl jste slečnu Terhovenovou?“

„Ano.“

„Dobře. Trochu se jí pořád věnujte. Budete-li mít čas, navštivte ji taky někdy ve dne.“

„Proč?“

„Na to vám nemohu odpovědět,“ říká Wernicke. „Ale potom je vždycky klidná. Dělá jí to dobře. Stačí?“

„Považuje mě za někoho jiného.“

„To nevadí. Na vás mi nezáleží, jde mi jen o mé pacienty.“ Wernicke zamžourá drobným deštěm. „Dnes večer vás Bodendiek pochválil.“

„Cože? To tedy skutečně neměl proč!“

„Tvrdí, že jste na cestě zpátky. Ke zpovědnici a k přijímání.“

„No tohle!“ prohlašuji s upřímným rozhořčením. „Nepodceňujte moudrost církve! Je to jediná diktatura, která nebyla po dva tisíce let svržena.“

..*

Jdu dolů do města. Deštěm vlají šedé vlajky mlhy. V hlavě mi straší Isabela. Já vím, teď si určitě myslí, že jsem ji nechal na holičkách. Už bych tam nahoru neměl chodit, myslím si. Jen mě to mate a já jsem už tak dost zmatený. Ale co kdyby tam už nebyla? Nechybělo by mi to nejdůležitější, to, co nikdy nezestárne, ani se neopotřebuje, ani nezevšední, protože to nikdy nebudu mít?

Přicházím k domu ševcovského mistra Karla Brilla. Z dílny zaznívá gramofon. Karel Brill mě dnes pozval na pánský večírek. Je to jeden z těch proslavených večírků, na nichž dává paní Beckmannová k lepšímu své akrobatické umění. Na chvíli zaváhám, protože se mi tam opravdu nechce, ale pak vstoupím. Právě proto.

Vyvalí se na mne pach piva a oblaka tabákového dýmu. Karel Brill vstane, lehce zavravorá a obejmě mě. Je stejně plešatý jako Jiří Kroll, jen s tím rozdílem, že se mu všechny vlasy přestěhovaly pod nos do mohutného mrožího kníru.

„Jdete v pravou chvíli,“ prohlašuje. „Už je vsazeno. Potřebujeme jen lepší muziku, než je ten hloupý gramofon. Co kdybyste zahrál valčík 'Na krásném modrém Dunaji'?“

„To je hotovka!“

Do dílny už přitáhli klavír a postavili ho před stroje. Z přední části místnosti odnesli boty a kůži, a všude, kde to šlo, rozmístili stoly a několik židlí. Narazili sud piva a už teď se tu povaluje několik prázdných lahví od kořalky. Na pultu stojí druhá baterie. Vedle těžkého ševcovského kladiva leží na stole také velký hřebík, obalený vatou.

Válím „Na krásném modrém Dunaji“. Kolem mne se v dýmu potácejí kumpáni Karla Brilla. Všichni už mají pořádně nakoupeno. Karel postaví na klavír sklenici piva a velkého panáka jalovcové.

„Klára se připravuje,“ povídá. „Máme vsazeno přes tři miliony. Doufám, že je v nejlepší formě, jinak bych udělal poloviční bankrot.“

Zamrká na mne. „Až se do toho dá, zahrajte něco pěkně řízného. Vždycky ji to náramně rozdovádí. Je z muziky celá blázen.“

„Zahraju 'Pochod gladiátorů'. Ale co kdybyste si trochu přihodil?“

Karel vzhledne. „Milý pane Bodmere,“ říká uraženě. „Přece nechcete sázet proti Kláře! Vždyť by pak nebyla ve vaší muzice žádná vřelost!“

„Ne proti ní. Na ni. Jen taková vedlejší sázka.“

„Kolik?“ ptá se rychle Karel.

„Mrzáckých osmdesát tisíc,“ odpovídám. „To je všechno, co mám.“

Karel chvíli uvažuje. Pak se otočí. „Je tu ještě někdo, kdo chce vsadit osmdesát tisíc? Proti našemu klavíristovi?“

„Já!“ předstoupí nějaký tloušťák, vytáhne z kufříku bankovky a praští jimi o pult.

Položím vedle nich své peníze. „Kéž mě ochrání bůh zlodějů,“ říkám. „Jinak budu zítra jen obědvat.“

„Tak jedem!“ řekne Karel Brill.

Hřebík koluje od jednoho k druhému. Potom přistoupí Karel ke zdi, nasadí ho ve výši lidské zadnice a z třetiny jej zatluče. Jeho úder je o něco slabší, než se dá soudit z jeho pohybu. „Sedí, ani se nehne,“ říká a dělá, jako by jím silně cloumal.

„To si teprve přezkoušíme.“

Ke zdi přistoupí tloušťák, který proti mně vsadil. Zahýbá hřebíkem a zašklebí se. „Karle,“ povídá výsměšně. „Ten ti ze zdi klidně vyfouknu. Naval sem kladivo.“

„Tak ho napřed vyfoukni.“

Ale tlouštíků nefouká. Pořádně trhne a hřebík je venku. „Rukou probiju hřebík deskou od stolu,“ povídá Karel Brill. „Ale zadníci ne. Radši se na všechno vykašleme, když trváte na takových podmínkách.“

Tlouštíků ani necekne. Vezme kladivo a zatluče hřebík na jiném místě. „Co říkáte tomuhle?“

Karel Brill to zkouší. Hřebík vyčnívá ze zdi asi šest nebo sedm centimetrů. „Moc pevně. Ten se nedá vytrhnout ani rukou.“

„Buď - anebo,“ prohlašuje tlouštíků.

Karel to zkouší ještě jednou. Tlustých pokládá kladivo na pult a přitom si nevšimne, že Karel při každé zkoušce hřebík trochu uvolní. „Na to nemůžu přijmout žádnou sázku jedna ku jedné,“ řekne konečně Karel, „jenom dvě ku jedné, a to ještě škoduju.“

Dohodnou se na šesti ku čtyřem. Na pultě se kupí hromada peněz. Karel ještě dvakrát rozhořčeně škulbl za hřebík, aby ukázal, jak nemožná je to sázka. Spustím „Pochod gladiátorů a za okamžik všustí do dílny paní Beckmannová ve volném, lososově červeném čínském kimonu, s fénixem a pivoňkami vyšitými na zádech.

Je to impozantní postava s hlavou buldoka, který býval docela hezký. Má husté kadeřavé černé vlasy a oči jí září jako třesně. Zbytek je buldočí, zvlášť brada. Tělo má silné a celé ze železa. Poprsí, vyčnívající jako bašta, má tvrdé jako kámen, a poměrně útlý pas přechází v proslulou zadnici, o kterou tu jde. Je mohutná a rovněž tvrdá jako kámen. Říká se, že když ji paní Beckmannová napne, nedokáže ji do ní štipnout ani kovář. Spíš si zlomí prsty. Takhle už Karel Brill vyhrál spoustu sázek, ovšem jen v nejužším kroužku přátel. Protože je tady dnes večer tlouštíků, bude se konat pouze druhý experiment s vytržením hřebíku zadnicí.

Všechno probíhá velmi sportovně a kavalírsky. Paní Beckmannová sice pozdraví, ale jinak je rezervovaná a skoro odmítavá. Dívá se na celou záležitost jen ze sportovně obchodní stránky. Klidně se postaví za nízký paraván zády ke zdi, udělá několik odborných pohybů a pak stojí tiše s vystrčenou bradou, připravená a vážná, jak se sluší na velký sportovní výkon.

Přeruším pochod a spustím dva hluboké trylky, které mají znít jako bubny při skoku smrti v cirkuse Busch. Paní Beckmannová se napne a uvolní. Napne se ještě dvakrát. Karel Brill začíná být nervózní. Paní Beckmannová opět strne, oči obrácené ke stropu, zuby zaťaté. Pak to cvakne a ona odstoupí od zdi. Na podlaze leží hřebík.

Hraju „Modlitbu panny“, jednu z jejích nejoblíbenějších skladeb. Poděkuje půvabnou úklonou mohutné hlavy, popřeje „Dobrou noc vespolek“, přitáhne si k tělu kimono a zmizí.

Karel Brill inkasuje. Podává mi peníze. Tlouštíků prohlíží hřebík a zeď. „Báječné,“ prohlašuje.

Hraju „Září nad Alpami“ a „Píseň o Veseře“, dvě další oblíbené písně paní Beckmannové. V prvním patře je může slyšet. Karel na mne pyšně mrkne. Koneckonců majitelem těchto velkolepých štípaček je přece on. Jalovcová, pivo a žitná tečou proudem. Vypiju s ostatními několik skleniček a hraju dál. Dobře že nejsem sám. Rád bych přemýšlel, ale přesto se mi do toho vůbec nechce. Mám plné ruce jakési neznámé něhy, zdá se mi, že kolem mne cosi vane a dere se to ke mně, dílna mizí, opět je tu dešť, mlha, Isabela a tma. Není nemocná, myslím si, a přece vím, že je to pravda, ale je-li nemocná, pak jsme my všichni nemocní ještě víc. Probudí mě hlasitý spor. Tlouštíků nemohl zapomenout na tvary paní Beckmannové. Rozpálený kořalkou udělal Karlu Brillovi tři nabídky: pět miliónů za odpolední čaj s paní Beckmannovou, milión za krátký rozhovor hned teď, při němž by ji chtěl pravděpodobně pozvat na počestnou večeři bez Karla Brilla, a dva milióny za několik pořádných hmatů na skvost beckmannovské anatomie, naprosto počestně tady v dílně, ve veselé společnosti kumpánů.

Ale teď se ukáže Karlův charakter. Kdyby měl tlouštíků zájem čistě sportovní, byl by mu snad ty hmaty dopřál, dokonce jen proti sázce nějakého mizerného sta tisíc, ale myšlenku na takový hmat, zrozenou z chlupitého chtíče, považuje Karel za těžkou urážku.

„Taková sviňárna!“ řve. „Myslel jsem si, že tady mám samé kavalíry!“

„Já jsem kavalír,“ blábolí tlouštíků. „Proto jsem vám to přece nabídl.“

„Prase jste!“

„To taky. Jinak bych nebyl kavalír. Na takovou dámu byste měl být pyšný. Copak nemáte v těle kousek srdce? Co mám dělat, když se ve mně vzpíná moje přirozenost? Proč jste se urazil? Nejste s ní přece ženatý!“

Vidím, jak sebou Karel Brill trhne, jako by ho někdo střelil. S paní Beckmannovou, která mu vlastně dělá hospodyní, žije v divokém manželství. Nikdo neví, proč si ji nevezme. Snad to vyvěrá z jeho tvrdošijnosti, s kterou si v zimě vysekává díru do ledu, aby si mohl zaplavat. Přesto je na tohle velmi citlivý.

„Já bych takový klenot nosil na rukou,“ koktá tlouštíků, „a halil bych ho do sametu a hedvábí - do hedvábí, rudého hedvábí -“ maluje do vzduchu bujně tvary a div nevzlyká. Vedle něho stojí prázdná láhev. Je to tragický případ lásky na první pohled. Odvracím se a hraju dál. Nemohu snést představu, že by tlouštíků nosil paní Beckmannovou na rukou. „Ven!“ prohlašuje Karel Brill. „Už toho mám dost. V životě jsem hosty nevyhodil, ale -“

Vzadu někdo strašně zařve. Bleskem jsme na nohou. Poskakuje tam nějaký mužíček. Karel se k němu vrhne, uchopí nůžky a zastaví stroj. Mužíků ztrácí vědomí.

„Krucinál! Koho by napadlo, že si bude hrát v opici s podrážkou!“ nadává Karel.

Prohlížíme mu ruku. Visí z ní několik nití. Má štěstí, stroj mu prošel jen měkké maso mezi ukazováčkem a palcem. Karel naleje na ránu kořalku a mužíček se probere.

„Je amputovaná?“ ptá se s hrůzou, když vidí svou ruku v Karlových prackách.

„Nesmysl, ještě ti drží.“

Když mu Karel zatřepe rukou před očima, mužíků si s úlevou oddychne.

„Otrava krve, že?“ ptá se.

„Ne. Ale stroj mi od tvé krve zrezaví. Umyjeme ti ploutev alkoholem, natřeme jódem a zavážem.“

„Jódem? A nebolí to?“

„Chvilíčku to kouše. Jako by se ti ruka napila hezky silné kořalky."

Mužík mu vytrhne ruku. „Kořalku vypiju radši sám."

Vyloví ušmudlaný kapesník, omotá si ho kolem pracky a sáhne po láhvi. Karel se šklebí. Pak se rozhlédne a zneklidní.

„Kde je tlouštík?"

Nikdo neví. „Třeba splasknul," říká někdo a všichni se z jeho vtipu rozškvtají smíchem.

Otevřou se dveře a objeví se tlouštík. Vkloupýtá dovnitř v bezvadném předklonu a za ním jde paní Beckmannová v lososově zbarveném kimonu. Zkroutila mu ruce na zádech a postrkuje ho do dílny. Dá mu pořádný štulec a pustí ho.

Tlouštík padá po hlavě do oddělení dámské obuvi. Paní Beckmannová udělá pohyb, jako by si oprašovala ruce, a odchází. Obrovským skokem je Karel Brill u tlouštíka a trhnutím ho postaví na nohy. „Moje ruce!" sténá zhrzený milovník.

„Vykroutila mi je! A moje břicho! Ach, moje břicho! To byla šupa!"

Nemusí nám nic vysvětlovat. Paní Beckmannová je rovnocenný soupeř Karla Brilla, zimního plavce a prvotřídního gymnasty. Už mu dvakrát zlomila ruku, nemluvě o tom, co dokáže natropit vázou nebo pohrabáčem. Není to ještě ani půl roku, kdy překvapila v noci dva zloděje, kteří se vloupali do dílny. Oba si poleželi celé týdny v nemocnici a jeden z nich se nikdy nezotavil z rány, kterou mu dala do hlavy železným kopytem. Urazila mu ucho a on od té doby pomateně blábolí.

Karel vleče tlouštíka na světlo. Je bledý vzteky, ale už nemůže nic dělat. Tlouštík je vyřízený. Není přece možné zbít člověka, který vypadá jako těžce nemocný tyfem. Dostal zřejmě strašlivou ránu do orgánů, jimiž chtěl hřešit, a není schopen udělat krok. Karel ho nemůže ani vyhodit. Položíme ho vzadu na hromadu kožených odřezků.

„To je právě na Karlovi prima, že je vždycky takový dobrák," říká někdo a pokouší se napojit klavír pivem.

..*

Jdu domů po Grosse Strasse. Točí se mi hlava. Chtěl jsem se pořádně namazat a také jsem se namazal. Přes osamělá světlá výkladních skříní se žene mlha a tká zlaté závoje kolem pouličních lamp. Ve výkladu řeznictví kvete zlatá růže vedle zabitého selete, kterému strčili do bledého rypáčku citrón. Kolem se nenucen+ povalují vuřty. Je to zátiší, v němž se harmonicky pojí krása a účel. Chvilí před ním postojím a pak putuju dál.

Na temném dvoře vrazím v mlze do nějakého stínu. Je to starý Knopf, který opět stojí před černým obeliskem. Narazil jsem do něho plnou vahou a Knopf se zapotácí a obejmeme rukama obelisk, jako by se chtěl na něj vysplhat. „Je mi líto, že jsem do vás strčil," povídám. „Ale proč tady vlastně stojíte? Copak si nemůžete tyhle svoje záležitosti skutečně vyřídit doma? Nebo někde na rohu, když už jste takový akrobat v přírodě."

Knopf se pustí obelisku. „Zatraceně, teď jsem to udělal do kalhot," zamumlá.

„To vám patří. Pro mne za mne si ten zbytek pusťte tady."

„Už je pozdě."

Knopf klopýtá ke dveřím. Cestou po schodech se rozhodují, že zítra pošlu Isabele kytici za peníze, které jsem vyhrál u Karla Brilla. Většinou mi to sice přináší smůlu, ale nic jiného mě právě teď nenapadá. Chvilí ještě stojím u okna a hledím do noci a pak začnu trochu zahanbeně a velmi tiše šeptat slova a věty, které bych jednou rád někomu řekl a pro které - snad kromě Isabely - nikoho nemám. Ale ta ani neví, kdo vlastně jsem. Ale ví to vůbec někdo o někom?

XIII.

V kanceláři sedí cest'ák Oskar Fuchs, zvaný Slzavý Oskar. „Co je nového, pane Fuchs?" ptám se. „Jak to vypadá po vesnicích s chřipkou?"

„Nijak zvlášť. Sedláci mají dost žrádla. Jiné je to ve městě. Mám dva případy, které chci dohodit Hollmannovi a Klotzovi. Z jedné strany hlazenou červenou žulu, mohylku, dva hrubé podstavce, metr padesát vysoké, za dva milióny dvě stě tisíc marek. Pak jeden menší, vysoký metr deset, za milión tři sta tisíc bobulí. Jsou to dobré ceny. Kdybyste sto tisíc slevili, přenechám ten obchod vám. Moje provize je dvacet procent."

„Patnáct," odpovídám automaticky.

Dvacet," prohlašuje Slzavý Oskar. „Patnáct dostanu u Hollmanna a Klotze taky. To bych je nemusel zrazovat."

Lže. Hollmann a Klotz, pro které pracuje, mu platí deset procent a výlohy. Ty bychom mu zaplatili taky. Dá-li obchod nám, vydělá deset procent navíc.

„Za hotové?"

„Uvidíte sám. Jsou to pracháči."

„Pane Fuchs," povídám. „Proč nepracujete jen pro nás? Platíme líp než Hollmann a Klotz a potřebujeme prvotřídního cest'áka."

Fuchs zamrká. „Takhle z toho mám větší legraci. Jsem citlivý člověk. Když mě starý Hollmann naštve, dohodím z pomsty smlouvu vám. Kdybych pracoval jen pro vás, zlobil bych se na vás."

„Něco na tom je," povídám.

„To si myslím. Pak bych zrazoval vás Hollmannovi a Klotzovi. Cestovat s náhrobky je otrava. Člověk si to musí trochu zpestřit."

„Otrava? Pro vás? Předvádíte přece pokaždé artistické představení!"

Fuchs se usmívá jako Gaston Münch v Městském divadle, když dohrál Karla Heinze ve „Starém Heidelbergu".

„Každý dělá, co umí," říká s přehnanou skromností.

„Prý jste se přímo báječně vypracoval. Bez pomůcek. Jen intuicí. Je to pravda?“

Kdysi Oskar používal před návštěvou domu smutku plátků syrové cibule. Teď tvrdí, že dokáže vyloudit slzy, kdy chce, jako velký herec. To je samozřejmě obrovský pokrok. Nemusí vcházet do domu s pláčem jako v době, kdy pracoval cibulovou technikou. Když se obchod náhodou protáhl, slzy mu vyschly, protože před truchlícími nemohl vytáhnout z kapsy cibuli. Teď naopak může přijít se suchýma očima a za rozhovoru o zesnulém mu vytrysknou přirozené slzy, což má ovšem mnohem větší účinek. Je to podobný rozdíl jako mezi pravými a umělými perlami. Působí podle jeho tvrzení tak přesvědčivě, že ho často utěšují a posilují dokonce i pozůstalí.

Ze svého pokojíku přichází Jiří Kroll. Září spokojeností a pod nosem mu čadí špatně zbarvené havana. Vypálí přímo na cíl. „Pane Fuchs,“ povídá. „Je to pravda, že se dokážete na rozkaz rozbrečet? Nebo je to jenom hanebná zastrašující propaganda naší konkurence?“

Místo odpovědi se na něj Oskar upřeně zadívá. „No tak?“ ptá se Jiří. „Co je? Není vám dobře?“

„Moment! Musím se napřed dostat do nálady.“

Oskar zavře oči. Když je zase otevře, už mu trochu plavou. Pořád civí na Jiřího a za chvíli má skutečně v modrých očích slzy jako hrachy. Ještě chvilku, a už se mu kutálení po tvářích. Oskar vytáhne kapesník a opatrně je vysává. „Jaké to bylo?“ ptá se a podívá se na hodinky. „Přesně dvě minuty. Když je v domě mrtvola, dokážu to někdy i za minutu.“

„To je velkolepé.“

Jiří nalévá koňak pro zákazníky. „Měl byste být hercem, pane Fuchs.“

„Už jsem na to taky myslel, ale pro mužské slzy je hrozně málo rolí. Samozřejmě Othello, ale jinak -“

„Jak to děláte? Máte na to nějaký trik?“

„Imaginace,“ odpovídá prostě Fuchs. „Silná, tvořivá představivost.“

„Co jste si teď představoval?“

Oskar vypije skleničku. „Upřímně řečeno, vás, pane Krolle. S roztržštěnými nohama a rukama a v hejnu krys, které vám zaživa pomalu ohryzávají obličej, protože se nemůžete proti nim bránit. Promiňte, ale pro tak rychlou představu jsem potřeboval velmi silný obraz.“

Jiří si přejede rukou po obličejí. Ještě ho tam má. „Když pracujete pro Hollmanna a Klotze, představujete si je v podobné situaci?“ ptám se.

Fuchs zavrtí hlavou. „Představím si, že se dožijou sta let a budou pořád prachatí a zdraví, až je ve spánku jednou klepne mrtvička. Pak se vždycky rozbrečím vzteky.“

Jiří mu vyplácí provize za obě poslední zrady. „Nedávno jsem si taky vyvolal umělou škytavku,“ říká Oskar. „Je to velmi působivé a urychlí to uzavření smlouvy. Lidi si myslí, že je to z přílišné účasti, a mají pocit viny.“

„Pane Fuchs, pojďte k nám,“ říkám vzrušeně. „Patříte do umělecky řízeného podniku, a ne k těm plešatým vydřiduchům.“

Slzavý Oskar se loučí s dobráckým úsměvem a vrtí hlavou. „Prostě nemůžu. Bez občasné zrady bych byl jenom uřvaná bačkora. Zrada mě udržuje v rovnováze. Chápete?“

„Chápeme,“ říká Jiří. „Jsme zdrceni lítostí, ale především respektujeme osobnost.“

Poznamenám si na papír adresy na mohylky a předám je Jindřichu Krollovi, který si na dvoře pumpuje kolo. Pohrdavě si prohlíží lístek. Jako starý Nibelung považuje Oskara za sprostého lumpa, i když na něm, také jako starý Nibelung, docela rád vydělává. „Dřív bychom tohle nepotřebovali,“ prohlašuje. „Ještě že se toho nedožil otec.“

„Podle toho, co jsem o tom průkopníku náhrobkářství slyšel, byl by váš otec bez sebe radostí, kdyby zahrál konkurenci takový kousek,“ odpovídám. „Měl bojovnou povahu, ne jako vy, na poli cti, nýbrž v zákopech bezohledného obchodního života. Kdypak dostaneme zbytek za ten hlazený pomník s křížem, který jste prodal v dubnu? Těch dvě stě tisíc, co ještě chybí? Víte, jakou dneska mají cenu? Ani jednoho podstavce.“

Jindřich něco zabručí a strčí si lístek do kapsy. Vracím se spokojeně, protože jsem ho trošinku zpražil. Před domem stojí kus okapové roury, která se ulomila při posledním dešti. Remeslníci právě skončili. Vyměnili ulomený kus. „Co bude s tou starou rourou?“ ptá se mistr. „Už ji přece nebudete potřebovat. Máme ji odvézt?“

„Ovšem,“ říká Jiří.

Roura je opřená o obelisk, o Knopfův přírodní pisoár. Je několik metrů dlouhá a na konci ohnutá v pravém úhlu. Náhle dostanu nápad. „Nechte ji tady,“ povídám. „Ještě ji budeme potřebovat.“

„Na co?“ ptá se Jiří.

„Na dnešní večer. Uvidíš. Bude to zajímavé představení.“

Jindřich Kroll odjíždí na kole. Jiří a já stojíme u dveří a popijíme sklenici piva, kterou nám podala paní Krollová kuchyňským oknem. Je hrozné vedro. Kolem nás se loudá truhlář Wilke. Nese několik lahví a za chvíli si dá poledního šlofika v rakvi vystlané hoblinami. Kolem křížů se mihotají motýli. Knopfova strakatá kočka čeká kořata.

„Co je s dolarem?“ ptám se. „Telefonovals?“

„Je o patnáct tisíc marek dražší než ráno. Když to půjde takhle dál, zaplatíme Riesenfeldovu směnku cenou malé mohylky.“

„To je báječné. Škoda že jsme si z toho nic nenechali. Člověku to bere tu trošku nutného nadšení, že?“

Jiří se zasměje. „A taky obchodní vážnosti. Ovšem kromě Jindřicha. Co děláš dneska večer?“

„Jdu nahoru k Wernickovi. Tam se aspoň neví nic o vážnosti a směšnosti obchodního života. Nahoře jde jenom o bytí. Vždycky o celé bytí, o plnou existenci, o život a jen o život. Nic jiného tam neexistuje. Kdyby člověk žil v blázcinci delší dobu, připadalo by mu naše malicherné handrkování o malíčkosti jako šílenství.“

„Bravo,“ odpovídá Jiří. „Za tenhle nesmysl si zasloužíš ještě jedno vychlazené pivo.“ Vezme sklenice a podává je oknem do kuchyně. „Milostivá paní, prosím ještě jednou totéž.“ Paní Krollová vystrčí šedivou hlavu. „Chcete k tomu čerstvého zavináče s okurkou?“

„To bych řekl! A kus chleba. Malou svačinku na jakýkoliv světobol," odpovídá Jiří a podává mi sklenici. „Ty ho přece máš, vid'?"

„V mém věku má pořádný člověk vždycky světobol," odpovídám pevně. „Mládí na to má právo."

„Myslel jsem, že ti mládí ukradli na vojně?"

„Taky že ukradli. Pořád se ještě po něm pídím, ale marně. Proto mám dvojnásobný světobol. Amputovaná noha bolí taky dvakrát tolik."

Pivo je studené jako led. Slunce nám praží do lebek a náhle je tu přes všechnen světobol zase ta chvíle, kdy se člověk dívá zblízka do zlatozelených očí života. Zbožně vypiju pivo. Všechny mé tepny jako by se pojednou koupaly ve sluneční lázni. „Neustále zapomínáme, že tuhle planetu obýváme jenom nakrátko," říkám. „Máme proto úplně mylný světový komplex. Komplex lidí, kteří žijou věčně. Už sis toho taky všiml?"

„To bych řekl! Je to zásadní chyba celého lidstva. Jen proto se stává, že jinak rozumní lidé poskytují svým hrozným příbuzným milióny dolarů, místo aby je spotřebovali sami."

„Dobře! Co bys dělal, kdybys věděl, že zítra určitě zemřeš?"

„Nemám zdání."

„Ne? Tak dobře, jeden den je asi moc krátká doba. Co bys dělal, kdybys věděl, že skápneš za týden?"

„Nemám ani potuchy."

„Něco bys přece musel dělat! A co kdybys měl čas celý měsíc?"

„Žil bych asi pořád stejně," říká Jiří. „Jinak bych měl celý měsíc mizerný pocit, že jsem až dosud žil špatně."

„Celý měsíc bys měl čas, abys to napravil."

Jiří zavrtí hlavou. „Měl bych měsíc čas, abych toho litoval."

„Mohl bys prodat sklad Hollmannovi a Klotzovi, odjet do Berlína a vést tam měsíc závrtný život s herci, umělci a elegantními děvkami."

„Prachy by mi nestačily ani na osm dní. A ty dámy by byly jen barové holky. A pak - já o tom raději čtu. Fantazie mě nikdy nezklame. Ale co ty? Co bys dělal, kdybys věděl, že za týden umřeš?"

„Já?" pravím zaraženě.

„Ano, ty."

Rozhlížím se po zahradě. Je zelená a rozpálená, hýří všemi barvami vrcholného léta, plachtí tu vlaštovky, nahoře je nekonečně modré nebe a tamhle z okna na nás v kšandách a v kostkované košili vyvaluje oči starý Knopf, který se právě probral z opice. „Musím o tom uvažovat," říkám. „Teď hned ti to říct nemůžu. Je toho trochu moc. Teď mám jen pocit, že bych explodoval, kdybys to věděl s dostatečnou jistotou."

„Nenamáhej si moc hlavičku, nebo bychom tě museli poslat k Wernickovi. Ale ne proto, abys tam hrál na varhany."

„To je ono," říkám. „To je skutečně ono! Zbláznili bychom se, kdybychom to věděli nabeton."

„Ještě sklenici piva?" ptá se oknem kuchyně paní Krollová. „Je tu taky malinový kompot. Čerstvý."

Jsem zachráněn!" říkám. „Právě jste mě zachránila, milostivá paní. Už jsem si to hasil jako šíp k slunci a k Wernickovi. Zaplaťbůh, všechno je ještě tady! Nic neshořelo! Sladký život si kolem nás i nadále pohrává s motýly a mouchami, nerozpadl se ještě v prach, pořád je tady a má všechny své zákony, i ty, které jsme mu nasadili jako postroj plnokrevnému koni! Přesto ale prosím, žádný malinový kompot k pivu! Místo něho radši kus uleželého harckého sýra. Dobré jitro, pane Knopf! To je dneska krásně, že? Co si myslíte o životě?"

Knopf na mne vyvaluje oči. Obličej má šedý a pod očima mu visí pytlíky. Po chvíli mávne vztekle rukou a zavře okno.

„Nechtěls od něho ještě něco?!" ptá se Jiří.

„Ano, ale až dneska večer."

..*

Vstupujeme k Eduardu Knoblochovi. „Podívej," říkám a zastavím se, jako bych vrazil do stromu. „Takhle si s námi život pohrává. Kdybys to byl tušil!"

Ve vinárně sedí Gerda a před ní na stole stojí kytice zlatých lilí. „Co tomu říkáš?" ptám se Jiřího. „Nezavání to zradou?"

„Bylo tady co zradit?" vrátí mi Jiří otázku.

„Ne. Ale co aspoň porušením důvěry?"

„Byla tu nějaká důvěra k porušení?"

„Nech toho, Sokrate!" odpovídám. „Nevidíš, že v tom má Eduard svoje tlusté pracky?"

„To vidím. Ale kdo tě zradil? Eduard, nebo Gerda?"

„Gerda! Kdo jiný! Mužský s tím nemá nikdy nic společného."

„Ženská taky ne."

„Tak kdo?"

„Ty. Kdo jiný?"

„Dobře," povídám. „Tobě se to mluví. Tebe nikdo nepodvádí. Ty podvádíš sám."

Jiří samolibě přikývne. „Láska je věc citu," poučuje. „Nikoliv morálky. Ale cit nezná zradu. Buď ho přibývá, či se mění, nebo mizí. Ale zrada? Není to přece žádná smlouva. Žes jí žvanil o své bolesti, když ti upláchla Erna?"

„Jen ze začátku. Byla přece u toho maléru v Červeném mlýně."

„Tak teď nefňukej. Buď to nech plavat, nebo jednej!"

Vedle nás se uvolní stůl. Sedneme si. Číšník Freidank sklízí nádobí.

„Kde je Knobloch?" ptám se.

Freidank se rozhlíží. „Nevím. Celou dobu seděl u stolu s tou dámou."

„Jednoduché, co?“ pravím Jiřímu. „Tak to bychom měli. Jsem přirozená oběť inflace. Už zase. Napřed Erna, teď Gerda. Copak jsem rozený paroháč? Tobě se něco takového nestane.“

„Bojuj!“ odpovídá Jiří. „Ještě není nic ztraceno. Jdi ke Gerdě.“

„Čím mám bojovat? Náhrobky? Eduard jí dává srnčí hřbet a básně s věnováním. U básní Gerda kvalitu nerozezná, u jídla bohužel ano. A všechno jsem si to, já osel, nadrobil sám! Přivedl jsem ji sem a vzbudil v ní chuť k jídlu. Doslova!“

„Tak se na to vykašli,“ říká Jiří. „Proč se rvát? O city stejně bojovat nemůžeš.“

„Ne? Tak proč jsi mi to před chvílí radil?“

„Protože je dneska úterý. A, tady máme Eduarda! Ve svátečním žaketu a s růžovým poupětem v knoflíkové dírci. Můžeš se jít klouzat.“

Když nás Eduard spatří, je celý nesvůj. Zašilhá po Gerdě, a pak nás pozdraví s blahosklonností vítěze.

„Pane Knobloch,“ říká Jiří. „Co myslíte, je věrnost jádrem cti, jak to prohlásil náš milovaný polní maršál?“

„Přijde na to,“ odpovídá Eduard opatrně. „Dnes máme královecké karbanátky s omáčkou a bramborama. Prima jídlo.“

„Může voják vpadnout kamarádovi do zad?“ položí mu Jiří klidně další otázku. „Bratr bratru? Básník básníkovi?“

„Básníci jsou pořád v sobě. Jsou z toho živi.“

„Jsou živi z otevřeného boje a nebudají se dýkou do žaludku,“ prohlašuji.

Eduard se zazubí. „Vítězství vítězi, milý Ludvíku, catch as catch can. Fňukám snad já, když mi sem lezete se známkami, za které bych už nedostal ani ořech?“

„Fňukáš,“ říkám, „a jak!“

Vtom někdo Eduarda odstrčí. „Tak tady jste, mládenci,“ povídá Gerda srdečně. „Pojďte, najíme se spolu! Doufala jsem, že přijдете!“

„Sedíš ve vinárně,“ odpovídám jedovatě. „My pijeme pivo.“

„Mám taky radši pivo. Sednu si k vám.“

„Dovolíš, Eduarde?“ ptám se. „Catch as catch can?“

„Co by Eduard dovoloval?“ ptá se Gerda. „Udělá mu to radost, když se najím s jeho přáteli. Vid', Eduarde?“

Ta zmije mu už říká křestním jménem. Eduard koktá. „Přirozeně, nic proti tomu, samozřejmě, s radostí -“

Je na něho krásný pohled, jak tu stojí rudý, vztekly a se zarytým úsměvem. „Máš krásné poupátko,“ povídám. „Jseš na záletech? Nebo se jen tak raduješ z přírody?“

„Eduard má velmi jemný cit pro krásu,“ odpovídá Gerda.

„To má,“ potvrzují. „Tys měla obyčejný oběd? Nevzhledné královecké karbanátky s nějakou nemastnou neslanou německou omáčkou?“

Gerda se zasměje. „Eduarde, ukaž, jaký jsi kavalír! Dovol, abych tvé přátele pozvala na oběd! Pořád tvrdí, že jsi děsný krkoun. Dokažme jim, že to není pravda. Máme -“

„Královecké karbanátky,“ přeruší ji Eduard. „Tak dobře, pozveme je na karbanátky. Postarám se, aby dostali zvlášť dobré.“

„Srnčí hřbet,“ říká Gerda.

Eduard vypadá jako pokazený parní stroj. „Tohle nejsou žádní přátelé,“ prohlašuje.

„Cože?“

„My jsme pokrevní přátelé, jako Valentin,“ povídám. „Pamatuješ se ještě na náš poslední rozhovor v Klubu básníků? Mám ho nahlas opakovat? V jaké formě teď básníš?“

„O čem jste mluvili?“ ptá se Gerda.

„O ničem,“ odpovídá Eduard rychle. „Tihle dva jakživ! nemluví pravdu! Jsou to vtipálci, žalostní vtipálci! O vážnosti života nemají ani potuchy.“

„Rád bych věděl, kdo se kromě hrobníků a rakvářů vyzná víc ve vážnosti života než my,“ povídám.

„Copak vy! Vy máte pojem leda o směšnosti smrti,“ prohlašuje Gerda zčistajasna. „A proto nemáte o vážnosti života ani ponětí.“

Cívíme na ni, jako by spadla z měsíce. Tohle už patrně pochytila od Eduarda. Mám pocit, že bojuju ztracenou bitvu, ale ještě se nevzdávám.

„Od koho to máš?“ ptám se. „Ty Sibylo nad temnými jezery zármutku!“

Gerda se směje. „Pro vás je symbolem života náhrobek. Ostatní lidé k tomu nedojdou tak rychle. Eduard je kupříkladu slavík!“

Eduardovi rozkvetou buclaté tváře. „Tak jak je to s tím srnčím hřbetem?“ ptá se Gerda.

„No, konečně, proč ne?“

Eduard zmizí. Dívám se na Gerdu. „Výborně,“ říkám. „Bezvadná prácička! Co si o tom máme myslet?“

„Netvař se jako manžel,“ odpovídá. „Raduj se prostě ze života a hotovo!“

„Co je to život?“

„To, co se právě děje.“

„Výborně,“ říká Jiří. „A vřelé díky za pozvání. My Eduarda opravdu nesmírně milujeme, jenže on nám nerozumí.“

„Ty ho taky miluješ?“ ptám se Gerdy.

Dá se do smíchu. „Ten je ale dětinský,“ povídá Jiřímu. „Nemůžete mu aspoň trochu vysvětlit, že mu nepatří, nač si vzpomene? Zvlášť když pro to sám nic nedělá?“

„Pořád se ho snažím osvětlit,“ odpovídá Jiří. „Ale on je přecpaný zábrany, kterým říká ideály. Však se polepší, až pochopí, že je to eufemistické sobectví.“

„Co je to eufemistické sobectví?“

„Mladická vychloubavost.“

Gerda se chechtá, až se otřásá stůl. „Nic proti tomu nemám," prohlašuje. „Ale unavuje mě to, když nemám změnu. Skutečnost je zkrátka skutečnost."

Raději se neptám, je-li skutečnost opravdu skutečností. Gerda tu sedí počestná a pevná a čeká se vztyčeným nožem na druhou porci srnčího hřbetu. V poslední době se jí obličej zaoblil. Díky Eduardově stravě přibrala a teď se na mne dívá rozzářenými očima. Není ani trochu rozpačitá. Proč by také měla být? Což na ni mám nějaká práva? A kdo koho v tuto chvíli podvádí? „Je to pravda," říkám. „Jsem obrostlý sobeckým atavismem jako skála mechem. Mea culpa!"

„Máš pravdu, miláčku," odpovídá Gerda. „Uživej života a mysli jen tehdy, když je to třeba."

„Kdy je to třeba?"

„Když jde o prachy, nebo když chceš dělat kariéru."

„Výborně," opakuje Jiří. Ale v tom okamžiku přinesou srnčí hřbet a rozhovor vážne. Eduard nás hlídá jako kvočna kuřata. Poprvé v životě vidím, že nám jídlo přeje. Ale nevím, jak si mám vyložit jeho zvláštní úsměv. Přetéká tučnou povýšeností a Eduard ho tu a tam Gerdě tajně podstrkuje jako zločinec vězeňský moták. Ale Gerda má ještě pořád svůj starý, naprosto upřímný úsměv, kterým mě nevinně obšťastňuje jako dítě u přijímání. Ale jen tehdy, když se Eduard nedívá. Gerda je mladší než já, ale mám pocit, že má alespoň o čtyřicet let víc zkušeností. „Jez, baby," říká.

Mám při jídle výčitky svědomí a cítím silnou nevěru. Srnčí hřbet, tato prvotřídní lahůdka, mi náhle přestane chutnat.

„Ještě kousek?" ptá se mě Eduard. „Nebo ještě trochu brusinkové omáčky?"

Nespouštím z něho oči. Mám pocit, jako by mi můj bývalý šikovatel při základním výcviku navrhl, abych ho políbil. I Jiřího to vyvedlo z míry. Určitě bude později tvrdit, že Eduard je tak neuvěřitelně štědrý jen proto, že se s ním už Gerda vyspala. Jenže tohle já vím tentokrát líp. Srnčí hřbet bude dostávat tak dlouho, dokud to neudělá. Až ji dostane, bude ji krmit jen královeckými karbanátky s německou omáčkou. A jsem si jist, že to moc dobře ví i Gerda.

Přesto se rozhoduji, že s ní po jídle odejdu. Důvěra je sice důvěra, ale Eduard má v baru spoustu různých líkérů.

..*

Noc visí nad městem tichá a plná hvězd. Choulím se v pokoji u okna a čekám na Knopfa, pro kterého jsem připravil okapovou rouru. Dosahuje do mého okna a odtud vede přes vrata až ke Knopfovou domku. Tam se kratším koncem lomí v pravém úhlu do dvora. Ale ze dvora ji není vidět.

Čekám a čtu noviny. Dolar se vyšplhal o dalších deset tisíc marek. Včera došlo pouze k jedné sebevraždě, ale zato se dvakrát stávkovalo. Konečně po dlouhém jednání zvýšili úředníkům platy, ale toto zvýšení je už tak znehodnocené, že si za ně tento týden mohou koupit sotva litr mléka. A příští týden asi jen krabičku zápalek. Počet nezaměstnaných se zvýšil o dalších sto padesát tisíc. Po celé říši se šíří nepokoje. Vychvalují se nové recepty na využití kuchyňských odpadků. Vlna chřipky neustále stoupá. Někák komise studuje zvýšení starobních a invalidních důchodů. Její zpráva se očekává za několik měsíců. Důchodci a invalidi se pokoušejí v tomto mezidobí žebrať, nebo je podporují známí, aby neumřeli hladu.

Venku se tiše blíží kroky. Opatrně vyhlédnu z okna. Není to Knopf, nýbrž párek milenců, kteří se plíží po špičkách dvorem na zahradu. Sezóna je teď v plném proudu a nouze milenců je větší než kdy jindy. Wilke má pravdu. Kam se mají uchýlit, aby je nikdo nerušil? Když se snaží propíchnout do svého podnájmu, číhá na ně bytná, aby je jako anděl s mečem vyhnala ve jménu morálky a závesti. Ve veřejných sadech a zahradách je seberou s řevem policajty a na hotel nemají peníze. Kam tedy mají jít? V našem dvoře je nikdo neruší. Větší pomníky je zacloní před ostatními párky. Není na ně vidět a v jejich stínu se o ně mohou opírat a v objetí si šeptat. Když je mokrý a nedá se ležet na zemi, poslouží vášnivým milencům velké pomníky s kříži. Dívky se jich pevně drží v těsném objetí nápadníků a do rozpálených tváří jim buší dešť. Kolem se válí mlha a chlapi svírají v dlaních vlasy děvčat, která trhaně oddychují s hlavami zdviženými jako řehťáci koně. Štítky, které jsem tam nedávno pověsil, nejsou k ničemu. Kdopak myslí na prsty u nohou, když mu celý život stojí v plamenech?

Vtom zaslechnu na ulici Knopfovy kroky. Podívám se na hodinky. Je půl třetí. Brusič mnoha generací nešťastných rekrutů je asi pořádně pod parou. Zhasnu. Knopf zamíří přímo k černému obelisku. Uchopím konec okapové roury, který přečnívá do okna, přitisknu ústa k otvoru a řeknu: „Knopfe!"

Na druhém konci za šikovatelovými zády to zazní z roury dutě jako z hrobu. Knopf se rozhlíží. Neví, odkud se to ozývá. „Knopfe!" opakuju. „Prase jedno! Nestyďš se? Copak jsem tě stvořil proto, abys chlastal a ochcával náhrobky, ty svině?"

Knopf se rozhlíží na všechny strany. „Co?" blábolí. „Kdo je tady?"

„Ty umrněče!" říkám a zní to strašidelně a nebezpečně. „Tak ty se ještě budeš vyptávat? Copak můžeš představenému klást otázky? Stůj rovně, když s tebou mluvím!"

Knopf civí na svůj dům, odkud je slyšet hlas. Všechna okna jsou zavřená a je v nich tma. Dveře jsou taky zavřené.

Rouru na zdi nevidí. „Stůj rovně, ty nesvědomy šikovatelský lumpel!" povídám. „Copak jsem ti propůjčil prýmký na límci a dlouhou šavli jen proto, abys znečistil oval kameny, určené pro svaté pole?"

Pak ještě ostřeji a velitelsky zasyčím: „Paty k sobě, ty bezectný kropicí pomníků!"

Rozkaz zapůsobí. Knopf stojí v pozoru s rukama na švech kalhot. Ve vykulených očích se mu odráží měsíc: „Knopfe," říkám strašidelným hlasem. „Jestli tě tu ještě jednou nachytám, zdegraduju tě na vojína druhé třídy! Ty skvrno na cti německého vojáka a svazu aktivních šikovatelů mimo službu."

Knopf naslouchá s hlavou trochu na stranu jako náměsíčný pes. „Císař?" zašeptá.

„Zapni si kačata a zmiz!" šeptám dutým hlasem. „A pamatuj si: jestli ještě jednou provedeš tohle svinstvo, budeš degradován a vykleštěn! I vykleštěn! A teď koukej mazat, ty zhýralý civilisto, pochodem v chod!"

Zpitomělý Knopf klopýtá k domovním dveřím. Vzápětí vyrazí ze zahrady párek milenců jako vyplašené srnky a uhání na

ulici. To jsem ovšem nechtěl.

XIV.

U Eduarda má slezinu Klub básníků. Výlet do bordelu je už hotová věc. Otto Bambuss doufá, že tím překrví svou lyriku. Hans Hungermann chce získat inspiraci pro svého „Casanovu“ a pro sbírku básní ve volném verši „Žena démon“. Dokonce i Matyáš Grund, autor „Knihy o smrti“, doufá, že tam sežene několik výrazných detailů pro poslední delirium paranoika. „Proč nejdeš s námi?“ ptám se Eduarda.

„Nemám to zapotřebí,“ prohlašuje rozpačitě. „Mám všechno, co potřebuju.“

„Ták? Ty máš všechno?“ Vím, co mi chce nabulíkovat, ale taky vím, že lže.

„Spí s každou svou pokojskou,“ prohlašuje Hans Hungermann. „Když mu některá nechce dát, ukáže jí dveře. Je to opravdový přítel lidu.“

„S pokojskou! To bys udělal ty! Volné verše, volná láska! Já ne! Holka v domě není pro mě. To je stará zásada.“

„Ani s hosty ne?“

„Copak hosti.“ Eduard obrátí oči v sloup. „Tomu se člověk někdy nevyhne. Například vévodkyně z Bell-Arnimu ...“

„Co například?“ ptám se, když se odmlčí.

Eduard se upejpá. „Kavalír je diskrétní.“

Hungermann dostane záchvat kašle. „To je pěkná diskrétnost! Kolik jí bylo? Osmdesát?“

Eduard se pohrdavě usmívá, ale úsměv mu náhle spadne jako maska s přetrženou tkaničkou. Vstoupil Valentin Busch. O literaturu se sice nezajímá, ale přesto se rozhodl, že s námi půjde. Chce být při Bambussově ztrátě panictví. „Jak se vede, Eduarde?“ ptá se. „Je to prima, že ještě žiješ, co? Jinak by sis byl s tou vévodkyní nic neužil.“

„Odkud to víš?“ ptám se překvapeně.

„Zaslechl jsem to venku na chodbě. Vždyť skoro řvete. Už jste si asi lízli kdečeho. Ať je to jak chce, já Eduardovi tu vévodkyni přeju ze srdce. Těší mě, že jsem to byl já, kdo ho pro ni mohl zachránit.“

„To bylo dávno před válkou,“ prohlašuje rychle Eduard. Větrí nový útok na svůj vinný sklep.

„Dobře, dobře,“ odpovídá Valentin shovívavě. „Po válce už jsi taky asi prokázal své mužství a zažil ledacos krásného.“

„V téhle době?“

„Právě v téhle době! V zoufalství je člověk spíš přístupný dobrodružství. A právě vévodkyně, princezny a hraběnky jsou dneska hrozně nešťastné. Inface, republika a žádná císařská armáda, to už dokáže zlomit leccjaké aristokratické srdce! Co bys řekl dobré láhvi, Eduarde?“

„Teď nemám čas,“ odpovídá Eduard duchapřítomně. „Je mi líto, Valentine, ale dneska to nejde. Chystáme se na klubovní výlet.“

„Ty jdeš s námi?“ ptám se.

„Ovšem! Jako pokladník přece musím! Předtím jsem si to neuvědomil. Povinnost je povinnost.“

Dám se do smíchu. Valentin na mne mrkne, ale neřekne, že jde taky. Eduard se usmívá, protože věří, že ušetřil láhev. A tak je všechno v nejlepší pořádku.

Vyrazíme. Je nádherný večer. Jdeme do Bahnstrasse číslo 12. Ve městě jsou dva bordely, ale ten v Bahnstrasse je o něco elegantnější. Je v malém domě za městem, obklopený topoly. Znáám to tam dobře. Prožil jsem v něm část svého mládí, aniž bych věděl, co se tam vlastně děje. Když jsme měli odpoledne prázdnou, chytávali jsme v potocích a rybnících za městem mloky a ryby a na lukách motýly a brouky. Jednou jsme hledali za hrozného vedra hospodu, kde bychom si vypili limonádu, a tak jsme se octli v Bahnstrasse 12. Velký lokál v přízemí se ničím nelišil od jiných lokálů. Byl tam chládek, a když jsme chtěli sodovku, postavili nám ji na stůl. Za chvíli přišlo několik žen v župánkách a květovaných šatech. Ptaly se nás, co děláme a v které jsme třídě. Zaplatili jsme sodovku a příští parný den jsme přišli zase, tentokrát s knihami, které jsme si vzali, abychom se venku u potoka učili. A opět přišly vlídné ženy a mateřsky se o nás zajímaly. Byl tam chládek a pohodlí, a protože odpoledne už nikdo jiný nepřišel, zůstali jsme sedět a pustili se do úkolů. Ženy se nám dívaly přes rameno a pomáhaly nám, jako by to byly naše učitelky. Dbaly, abychom úlohy pořádně napsali, kontrolovaly nám známky, odříkávali jsme jim, co jsme se měli naučit z paměti, a když nám to šlo, dávaly nám čokoládu. Když jsme byli líní, vlepily nám občas pohlavek. Nic jsme si přitom nemysleli. Byli jsme ještě v šťastném věku, kdy pro člověka ženy nic neznamenají. Brzy se staly tyhle dámy, vonící fialkami a růžemi, našimi druhými matkami a vychovatelkami. Věnovaly se nám s veškerou péčí, a když jsme se objevili ve dveřích, bývalo pravidlem, že se nás několik bohyň v hedvábí a lakovaných střevíčkách vzrušeně ptalo: „Jak dopadl test ze zeměpisu? Dobře, nebo špatně?“ Moje matka byla tehdy skoro pořád v nemocnici, a tak se stalo, že za část své výchovy vděčím werdenbrückému bordelu. A musím přiznat, že jejich výchova byla přísnější než doma. Chodili jsme tam po dvě léta, ale pak jsme se začli toulat a měli jsme už málo času. A později se naše rodina přestěhovala do jiné čtvrti.

Pak jsem byl v Bahnstrasse ještě jednou za války, den před odjezdem na frontu. Bylo nám právě osmnáct, některým dokonce ani ne, a většinou jsme s ženami ještě nic neměli. Ale nechtěli jsme, aby nás zastřelili jako nezkušené jelímanky, a tak se nás pět vydalo do Bahnstrasse, kde jsme to znali už z dětství. Byla tam hlava na hlavě a my dostali svou kořalku a pivo. Když jsme si pitím dodali odvahy, chtěli jsme okusit blaho. Nejdříve z nás, Willy, byl první. Zastavil Fritzi, nejsvůdnější ze všech přítomných dam. „Tak co, miláčku, zkusíme to?“

„Jasně,“ odpověděla Fritzi a ani se na něj v tom hluku a kouři nepodívala. „Máš peníze?“

„Celou řůru.“ Willy jí ukázal žold a peníze, které mu dala matka na odsloužení mše za šťastný návrat z války.

„No tak sláva vlasti!" řekla Fritzi celkem lhostejně a hleděla k výčepu. „Pojď nahoru!" Willy vstal a odložil čepici. Fritzi zaraženě civěla na jeho ohnivě rudé vlasy. Zazářily jako světlice a Fritzi je samozřejmě i po sedmi letech ihned poznala. „Okamžik," řekla. „Nejmenujete se Willy?" „To je hotovka!" prohlásil rozzářený Willy. „A nedělával sis tady kdysi školní úlohy?" „Jasně!" „Tak - a teď se mnou chceš jít na pokoj?" „Ovšem! Přece se už známe." Willy se šklebil celým obličejem. Než se nadál, vlepila mu pohlavek. „Ty čuně!" řekla Fritzi. „Tak ty chceš se mnou do postele? To je přece vrchol drzosti!" „Jak to?" koktal Willy. „Všichni ostatní -" „Všichni ostatní! Co je mi do nich? Učila jsem se s nimi katechismus? Děkala jsem jim snad úkoly? Starala jsem se, aby se nenastydli, ty zatracenej usmrkanče?" „Ale mně je teď sedmnáct a půl -" „Drž hubu! Ty klacku, to je, jako bys chtěl znásilnit vlastní mámu! Koukej vypadnout, ty nezletilej hulváte!" „Jde zítra do války," povídám. „Copak nemáte smysl pro vlasteneckou povinnost?" Upřela na mne oči. „Nejseš ty ten kluk, který tady pustil zmije? Musely jsme na tři dny zavřít podnik, než jsme ty bestie našly!" „Já jsem je nepustil," bránil jsem se. „Utekly mi samy." Než jsem jí to stačil vysvětlit, slízl jsem taky pohlavek. „Vy všiváci! Už ať jste venku!" Hluk přilákal madam. Rozčilená Fritzi jí to vysvětlovala. Také ona poznala Willyho na první pohled. „Ten zrzek!" supěla. Vážila dvě stě čtyřicet liber a třásla se smíchy jako hora sulcu při zemětřesení. „A co ty? Nejmenuješ se Ludvík?" „Ano," řekl Willy. „Ale teď jsme vojáci a máme právo na pohlavní styk." „Tak vy máte právo!" Madam se znovu roztřásla. „Pamatuješ se, Fritzi, jak měl strach z otce, když hodil při hodině náboženství smrduté bombičky? A teď má právo na pohlavní styk! Hahaha!" Ale Fritzi to nebrala jako legraci. Byla doopravdy rozzlobená a uražená. „Jako kdyby můj vlastní syn -" Madam museli podírat dva muži. Po tvářích jí tekly slzy a v koutcích úst se jí dělaly bublinky. Oběma rukama si držela rosolovité břicho. „Limonáda!" vyhrkla. „Mařinková limonáda! Nebyl to váš -" funěla a zalykla se, „- váš zamilovaný nápoj?" „Teď pijeme kořalku a pivo," odpověděl jsem. „Každý jednou dospěje." „Dospěje!" Madam se znovu div nezalkla smíchy a do toho zuřivě štěkaly její dvě dogy, které si myslely, že ji někdo napadl. Opatrně jsme ustupovali. „Už ať jste venku, vy nevďěčná čuňata!" křičela nesmířitelně Fritzi. „Dobře," pravil ve dveřích Willy. „Tak my jdeme přímo do Rollstrasse." A tak jsme stáli venku v uniformách, s vražednými zbraněmi a s pohlavky. Ale do Rollstrasse, kde byl druhý bordel, jsme nedošli. Cesta tam trvala přes celý Werdenbrück víc jak dvě hodiny, a tak jsme se místo toho raději dali oholit. To jsme taky ještě nikdy nezažili, a protože jsme dosud nepoznali soulož, neviděli jsme v tom tak velký rozdíl jako později, zvláště když nás urazil i holič, protože nám doporučil, abychom si vousy raději vygumovali. Potkali jsme pak ještě další známé a zanedlouho jsme se pěkně namazali a na všechno zapomněli. Tak se stalo, že jsme jeli do pole jako panici a sedmnáct našich kamarádů padlo, aniž poznali, co je to žena. Willy a já jsme později ztratili panictví v jednom estaminetu ve flanderském Houthoulstu. Willy tam chytil kapavku, musel do lazaretu, a tak se vyhnul bitvě ve Flandrech, v níž těch sedmnáct paniců padlo. Z toho jsme už tehdy usoudili, že ctnost nebývá vždycky odměňována.

..*

Jdeme vlahou letní nocí. Otto Bambuss se mě drží, protože jen já přiznávám, že jsem už v bordelu byl. Ostatní tam byli také, ale dělají ze sebe nevinátka. Pouze Paul Schneeweiss, dramatik a autor veledíla „Adam", tvrdí, že je tam denním hostem. Ale ten lže. V životě tam nebyl.

Ottovi se potí ruce. Očekává kněžky rozkoše, bakchantky a démonické šelmy a není si tak docela jist, zda ho do Eduardova opela neponeseme s vyrvanými játry, nebo aspoň bez varlat. Utěšuju ho.

„K zranění dochází nejvýš jednou, dvakrát týdně, Otto! A skoro nikdy nejsou tak těžká. Předevčírem utrhla Fritzi jednomu hostu ucho. Ale pokud vím, dají se uši zase přišít, nebo nahradit celuloidovými, a ty jsou od pravých k nerozeznání."

„Ucho?" Otto se zastaví.

„Jsou tam ovšem i dámy, které uši netrhají," odpovídám. „Ale o takové ty jistě nestojíš. Ty chceš mít přece praženu v celé její nádheře."

„Ucho je dost velká oběť," prohlašuje Otto, ta potíci se tyčka k fazolím, a otírá si skla cvikru.

„Poezie vyžaduje oběti. S utrženým uchem bys byl v nejpřesnějším slova smyslu nejpřekrvenějším lyrikem. Pojd'!"

„No jo, ale ucho! To bude přece jen moc nápadné!"

„Otevřeně se přiznám," říká Hans Hungermann, „že kdybych si mohl vybrat, nechal bych si radši utrhnout ucho než koule."

„Cože?" Otto se znova zastaví. „Vy si děláte srandu! To přece není možné!"

„Stává se to," prohlašuje Hungermann. „Vášeň je schopná všeho. Ale uklidni se, Otto. Na kastraci máme paragrafy. Ta ženská za to dostane přinejmenším pár měsíců, takže budeš pomstěn."

„Nesmysl!" koktá Bambuss s nuceným úsměvem. „Vy si ze mě blbě utahujete!"

„Proč bychom si z tebe utahovali?“ říkám. „To by bylo sprosté. Právě proto ti doporučuji Fritzi. Ta má uši celou sbírku. Když ji to popadne, drží se oběma rukama křečovitě za partnerovy uši. Tak víš s naprostou jistotou, že ti nikde jinde neublíží. Třetí ruku přece nemá.“

„Ale má ještě dvě nohy,“ prohlašuje Hungermann. „A nohama někdy dokážou pravé divy. Nechávací si narůst dlouhé nehty a ještě si je přibrušují.“

„Vy kecáte,“ říká Otto zmučeně. „Nechte už těch nesmyslů!“

„Poslyš,“ odpovídám. „Nechci, aby tě tam zmrazili. Citově bys sice získal, ale duševně bys byl vyřízený a tvoje lyrika by splakala nad vejdělkem. Tuhle mám kapesní pilníček, maličký, pěkně do ruky, jako dělaný pro fešáckého světáka, který musí být pořád elegantní. Vem si ho. Schovej si ho do dlaně, a než se do toho dáte, strč ho do matrace. Jakmile zpozoruješ, že jde do tuhého, stačí, když Fritzi nepatrně neškodně bodneš do zadnice. Nemusí přitom téct krev. Píchne-li někoho třeba jen komár, hned tě pustí a sáhne si tam, kde ho to píchlo, to je základní zákon života. Mezitím vezmeš roha.“

Sáhnou do kapsy pro pouzdro z červené kůže, v němž je zastrčený hřeben a pilníček na nehty. Je to ještě dárek od zrádkyně Emy. Hřebínek je z imitace želvoviny. Když ho vytahuju, zaplavuje mě vlna opožděného vzteku. „Dej mi taky ten hřebínek,“ říká Otto.

„Hřebínkem po ní nemůžeš seknout, ty nevinný satyre,“ prohlašuje Hungermann. „V boji pohlaví to není žádná zbraň. Zlomí se o tuhé maso bakchantky.“

„Nechci jím sekat. Chci se pak učesat.“

Vyměním si s Hungermannem pohled. Bambuss nám už zřejmě nevěří. „Máš s sebou nějaké obvazy?“ ptá se mě Hungermann.

„K čemu? Madam má celou lékárnu.“

Bambuss se opět zastaví. „Vždyť je to všechno nesmysl! Radši mi řekněte, jak je to s pohlavními nemocemi.“

„Dneska je sobota. Odpoledne byly všechny dámy na lékařské prohlídce. Nemusíš se bát, Otto.“

„Vy víte všechno, že?“

„Víme to, co je pro život třeba znát,“ odpovídá Hungermann. „Obvykle to bývá něco úplně jiného, než čemu se učí ve školách a výchovných ústavech. Proto jseš takový případ, Otto.“

„Vychovali mě moc zbožně,“ povzdechne si Bambuss. „Vyrůstal jsem ve strachu před peklem a syfilidou. Jak mám potom psát zemitou lyriku?“

„Mohl by ses oženit.“

„To je můj třetí komplex. Strach před manželstvím. Moje matka otce úplně zničila. Ničím jiným než pláčem. Není to zvláštní?“

„Ne,“ řeknu současně s Hungermannem a potřese si rukama. Znamená to dalších sedm let života. Ať špatných, nebo dobrých, život je život. Člověk si to uvědomí, teprve když ho musí riskovat.

..*

Než vstoupíme do útulného domku s topoly, s červenou lucernou a s kvetoucími gerániemi v oknech, lokneme si pořádně kořalky. Vzali jsme s sebou celou láhev a teď ji necháváme kolovat. Pije s námi dokonce i Eduard, který jel napřed v opelu a tady na nás počkal. Málokdy dostane něco zadarmo, a tak toho využívá. Doušek, který teď pijeme ve vlastní režii asi za deset tisíc marek, bude stát za chvíli v bordelu čtyřicet tisíc. Proto máme s sebou tu láhev. Až k prahu jsme šetrní, pak jsme v rukou madam.

Otto je zpočátku velmi zklamaný. Místo lokálu očekával orientální scénérii s leopardími kůžemi, lampióny a těžkým parfémem. Místo toho jsou dámy sice jen lehce oblečené, připomínají však služky. Otto se mě tiše ptá, není-li tu nějaká černoška nebo kreolka. Ukazují mu hubené černovlasé děvče.

„Tamhleta má kreolskou krev. Právě se vrátila z káznice. Zabíla svého muže.“

Ottovi se to nezdá. Jakmile se však objeví Železný oř, nálada mu stoupne. Je to impozantní zjev ve vysokých šněrovacích botách, v černém prádle, v jakési uniformě krotitelů lvů s šedivou astrachánkou a s ústy plnými zlatých zubů. Celé generace mladých lyriků a redaktorů na ní složily maturitu života, a předsednictvo našeho spolku ji proto přiřklo Ottovi Ji, nebo Fritzi. Trvali jsme na tom, aby přišla v plné zbroji, a ona nás nezklamala. Zarazí se, když ji představujeme Ottovi. Zřejmě si myslela, že jí předhodíme něco mladšího a čerstvějšího. Bambuss vypadá jako z papíru, je bledý, hubený, obličej má posetý vřidky a pod nosem ubohý knírek. A pak - je mu už šestadvacet let. Kromě toho se zrovna potí jako osolená ředkev. Železný oř otevře zlatou tlamu, dobrácky se zašklebí a šťouchne vyděšeného Bambusse do boků. „Pojď do mě vrazit koňak,“ řekne mírně.

„Co stojí koňak?“ ptá se Otto servírky.

„Šedesát tisíc.“

„Cože?“ ptá se Hungermann zděšeně. „Čtyřicet tisíc. Ani o feník víc!“

„Feník,“ říká madam. „To slovo jsem už dávno neslyšela.“

„Čtyřicet tisíc stál včera, miláčku,“ vysvětluje Železný oř.

„Čtyřicet tisíc stál dneska ráno. Byl jsem tady z pověření našeho výboru.“

„Jakého výboru?“

„Výboru pro obnovu lyriky přímou zkušeností.“

„Miláčku,“ povídá Železný oř. „To bylo před kursem dolaru.“

„Bylo to po oznámení kursu v jedenáct hodin.“

„Bylo to před odpoledním kursem,“ prohlašuje madam. „Nebud'te takoví krkouni.“

„Šedesát tisíc je už přepočítaný kurs dolaru pro pozití," povídám.

„Pro zítřek. Každou hodinu se k němu přibližuješ. Jen klid! Kurs dolaru je jako smrt. Nemůžeš mu ujít. Nejmenuješ se Ludvík?"

„Rolf," odpovídám pevně. „Ludvík se z války nevrátil."

Hungermanna náhle zachvátí zlé tušení. „A co taxa?" vyzvídá. „Kolik to dělá? Domluvili jsme se na dvou miliónech. Se svlékáním a půlhodinovým rozhovorem po akci. Rozhovor je pro našeho kandidáta důležitý."

„Tři," odpovídá Železný oř lhostejně. „A to vám to ještě dělám pod cenou."

„Kamarádi, zrada!" zavřeští Hungermann.

„Víš vůbec, kolik dneska stojí vysoké boty, co sahají skoro až k zadnici?" ptá se Železný oř.

„Dva milióny a víc ani floka. Když už neplatí úmluvy ani tady, jak to má vypadat ve světě?"

„Úmluvy! Jaképak úmluvy, když kurs kolísá jako ožralý?"

Vtom se zvedne Matyáš Grund, který až dosud jako autor knihy o smrti přirozeně mlčel. „Tohle je první bordel, který je zamořený nacionálním socialismem," prohlašuje vztekle. „Smlouvy jsou jen cáry papíru, že?"

„Smlouvy a peníze," odpovídá Železný oř pevně. „Ale vysoké boty jsou vysoké boty a černé dráždivé prádlo je černé dráždivé prádlo. Šíleně drahé totiž. Proč si pro toho vašeho biřmovance neobjednáte střední třídu? Jako při pohřbech.

Tam je to taky s chocholey, nebo bez chocholů. Tomuhle druhá třída stačí."

Proti tomu nelze nic namítat. Diskuse dosáhla mrtvého bodu. Vtom si Hungermann všimne, že Bambuss potají vypil koňak nejen svůj, ale i Železného oře. „Jsme ztraceni," praví.

„Musíme zaplatit, co od nás chtějí tyhle wallstreetské hyeny. Tos nám, Otto, neměl dělat! Teď tě musíme uvést do života bez velké pompy. Bez chocholu a jen na litinovém oři."

Vtom se naštěstí objeví Willy. Jeho zájem o Ottovu proměnu v muže pramení z ryzí zvědavosti. Zaplatí rozdíl, ani necekne. Pak objedná pro všechny kořalku a vysvětluje, že mu dneska akcie vynesly pětadvacet miliónů. Část chce prochlstat. „A teď plav, chlapečku," říká Ottovi. „A vrať se jako muž!" Otto zmizí.

Přisednu si k Fritz. Na všechno, co bylo, jsme už dávno zapomněli. Od té doby, co jí padl syn, nepovažuje nás už za poloviční děti. Byl Doddustojníkem a dostal to tři dny před příměřím. Bavíme se o předválečných dobách. Vypravuje mi, že její syn studoval hudbu v Lipsku. Chtěl hrát na hobo.

Vedle nás podřimuje mohutná madam s dogou na kolenou. Pojednou nahoře někdo vykřikne. Je slyšet hluk a pak se objeví v podvlékačkách Otto, a hned za ním rozzuřený Železný oř, který do něho buší plechovým umývadlem. Otto běží čistým stylem, proletí dveřmi z lokálu a my tři zadržíme Železného oře. „To zatracený malý pivo!" supí. „Bodne mě nožem!"

„To nebyl nůž," říkám v předtuše.

„Cože?" Železný oř se otočí a ukáže na černé prádlo s červenou skvrnou.

„Vždyť to nekrvácí. Byl to jen pilníček na nehty."

„Pilníček?" Oř na mne civí. „To je pro mě novinka. A tenhle sralbotka mě bodne, místo abych bodla já jeho. Mám snad vysoké boty pro nic za nic? A sbírku bičů jen tak pro parádu? Chci být slušná, a tak mu nádavkem předvádím malou ukázkou sadismu. Přetáhnu ho jen tak zlehka přes ty jeho vychrtlý kejty a ten zrádný brejlovec se do mě-pustí pilníčkem! Sadista jeden! Copak já potřebuju sadisty? Já, o které sní masochisti? Takhle mě urazit!"

Uklidňujeme ji dvojitou kmínkou. Pak se jdeme poohlédnout po Bambussovi. Stojí za keřem šefíku a ohmatává si hlavu.

„Pojď, Otto, už je po všem!" volá Hungermann.

Bambussovi se nechce. Žádá, abychom mu hodili šaty. „To nejde," prohlašuje Hungermann. „Tři milióny jsou tři milióny! Zaplatili jsme za tebe."

„Ať vám vrátí peníze. Přece se nenechám zbít."

„Kavalír nikdy nechce, aby mu dáma vracela peníze. A my z tebe uděláme kavalíra, i kdybychom ti museli rozbít hlavu. Ta rána bičem byla projevem přátelství. Železný oř je sadistka."

„Cože?"

„Tvrdá masérka! Zapomněli jsme ti to říct. Ale měl bys být rád, žeš něco takového zažil. Na malých městech je to vzácnost!"

„Nejsem rád. Hoďte mi sem moje věci."

Oblékne se za šefíkem a pak se nám ho podaří přivést zpátky. Dáme mu něco k pití, ale od stolu nechce ani za nic. Tvrdí, že má po náladě. Nakonec Hungermann uzavře s Železným ořem a s madam smlouvu. Bambuss má právo přijít sem příští týden a už nebude nic platit.

Pítka pokračuje. Po chvíli si všimnu, že se Otto zřejmě přes všechny trampoty rozohňuje. Tu a tam zašilhá dozadu po Železném oři, o ostatní dámy vůbec nejví zájem. Willy objednává další kmínku. Za chvíli pohřešujeme Eduarda. Objeví se za půl hodiny celý zpocený a tvrdí, že byl na procházce. Kmínka na nás pomalu začíná působit.

Otto Bambuss náhle vytáhne papír a tužku a dělá si potají poznámky. Podívám se mu přes rameno. „Tygřice", zni nadpis.

„Nechceš ještě chvilku počkat s volnými verši a chvalozpěvy?" ptám se.

Zavrtí hlavou. „Nejdůležitější je první čerstvý dojem"

„Ale tys přece dostal jen jednu bičem přes zadek a pak několikrát do palice umývadlem. Co je na tom tygřiho?"

„To je moje věc!" Bambuss si proleje kmínku rozčepčeným knírkem. „Teď se ukáže síla fantazie. Verše ve mně přímo kvetou jak růžový keř. Ale kdepak růžový keř. Jako orchidej v džungli!"

„Myslíš, že jsi už získal dost zkušeností?"

Otto vrhne na Železného oře pohled plný chťice a děsu. „To nevím. Ale na malý kartonovaný svazeček to už jistě stačí."

„Vyslov se! Vrazili jsme do tebe tři milióny. Když je už nepotřebuješ, radši je prochlastáme.“

„Tak je radši prochlastáme.“

Bambuss do sebe hodí další kmínku. Poprvé ho vidíme pít. Dříve se alkoholu vyhýbal jako moru, zvláště kořalce. Jeho lyrika vzkvétala při kávě a rybízovém víně.

„Co říkáš Ottovi?“ ptám se Hungermanna. „To dělají ty rány umývadlem.“

„To vůbec nic nebylo,“ huláká Otto. Hodil do sebe další kmínku a štípne Železného oře, který jde kolem, do zadnice. Oř strne, jako by do něho uhodil blesk. Pak se pomalu otočí a prohlíží si Ottu jako vzácný hmyz. Zacloníme ho pažemi, abychom odrazili očekávanou ránu. Pro dámy ve vysokých botách je takové štípnutí nestoudnou urážkou. Otto vrávoravě vstane, usměje se nepřítomně krátkozrakýma očima, obejde Oře a náhle ji řízně plácne přes černé dráždivé prádlo.

Nastane hluboké ticho. Každý čeká, že dojde k vraždě. Ale Otto si zase bezstarostně sedne, položí si hlavu na zkřížené paže a vzápětí usne. „Nikoho ve spánku nezabiješ,“ zapřisahuje Hungermann Oře. „jedenácté boží přikázání.“

Železný oř se tiše zašklebí širokými ústy. Všechny zlaté plomby se jí rozzáří. Pak pohladí Ottu po řídkých měkkých vlasech. „Lidičky,“ povídá, „být ještě jednou tak mladá a hloupá!“

Vyrazíme. Hungermanna a Bambusse sveze do města Eduard. Topoly šumí, dogy štěkají. Železný oř stojí v prvním patře u okna a mává kozačkou čapkou. Za bordelem stojí bledý měsíc. Pojednou se před námi z příkopu hrabe Matyáš Grund, autor „Knihy o smrti“. Domníval se, že ho přejde jako Kristus jezero Genezaretské. Nevyšlo mu to. Vedle mne jde Willy. „To je život!“ říká zasněně. „Když si pomyslím, že mi jdou prachy doslova ve spánku! Dolar zítra zase vyskočí a akcie se za ním pošplhají jako veselé opice!“

„Nekaž nám večer. Kde máš auto? Taky dostává mladé jako tvoje akcie?“

„Má je Renée. Řadí před Červeným mlýnem. Mezi představením vždycky kolegy trochu povoží. Pukají závistí.“

„Vezmete se?“

„Jsme zasnoubeni,“ vysvětluje Willy. „Jestli víš, co to znamená.“

„Dovedu si to představit.“

„Je to sranda!“ povídá Willy. „Často mi teď taky silně připomíná našeho nadporučíka Hella, toho zatraceného parchanta, který nám tak ztrpčoval život, než nám dovolil umřít a skvělý požitek prznit Helia, který pode mnou leží na lopatkách. Věř mi, v životě jsem nevěřil, že z toho budu mít takovou legraci!“

„To ti věřím.“

Jdeme temnými rozkvetlými zahradami. Vane z nich vůně neznámých květin. „Jak sladce spí měsíční záře na pahorcích,“ slyšíme pojednou a se země vstává jakési strašidlo.

Je to Hungermann, stejně mokrý jako Matyáš Grund. „Co se děje?“ ptám se. „U nás nepršelo.“

„Eduard nás vysadil. Zdálo se mu, že zpíváme moc nahlas. Tenhle ctihodný hostinský! Když jsem chtěl Ottu kapánek osvěžit, spadli jsme oba do potoka.“

„Vy taky? A kde je Otto? Hledá Matyáše Grunda?“

„Chytá ryby.“

„Cože?“

„Zatraceně!“ říká Hungermann. „Aby tam tak spadl. Neumí plavat.“

„Nesmysl. Potok je tu jen metr hluboký.“

„Otto by se mohl utopit i v louži. Miluje svou vlast.“

Najdeme Bambusse, jak se drží můstku přes potok a káže rybám.

„Je ti nanic, Františku?“ ptá se Hungermann.

„Ovšem,“ odpovídá Otto a zachechtá se, jako by to byla legrace k popukání. Pak mu zacvakají zuby. „Zima,“ zajíká se.

„Nejsem žádný milovník přírody.“

Willy vytáhne z kapsy láhev kmínky. „Kdopak vás zas jednou zachrání? Prozíravý strýček Willy. Zažene zápal plic a chladnou smrt.“

„Škoda že tu s námi není Eduard,“ povídá Hungermann. „Aspoň byste ho mohl taky zachránit a založit s panem Valentinem Buschem společnost. Eduardovi zachránci. To by byla jeho smrt.“

„Nechte si ty hloupé vtipy,“ říká Valentin, který stojí za ním. „Kapitál by vám měl být posvátný, nebo jste komunista? S nikým se nedělím. Eduard je můj.“

Všichni pijeme. Kmínka září ve světle měsíce jako žlutý diamant. „Chceš ještě někam jít?“ ptám se Willyho.

„Do pěveckého spolku Bodá Ledderhosa. Pojdte se mnou. Můžete se tam usušit.“

„To je báječné,“ říká Hungermann.

Nikoho nenapadne, že by bylo jednodušší jít domů. Dokonce ani básníka smrti. Tekutina dnes večer zřejmě každého mocně přitahuje.

Jdeme dál podél potoka. Ve vodě se třpytí měsíc. Dá se pít - od koho jsem to už slyšel?

XV.

Město se dusí v parnu pozdního léta, dolar vyskočil o dalších dvě stě tisíc, téměř všude je hlad, ceny se zvedly a vše je velmi prosté. Ceny stoupají rychleji než mzdy a část národa, která žije z platů, výplat, mezd a důchodů, upadá do stále beznadějnější bíd, zatímco druhá se topí v nejistém bohatství. Vláda se na to dívá. Inflaci se zbavuje dluhů, a nikdo nevidí, že přitom ztrácí sympatie lidu.

Mauzoleum pro paní Niebuhrovou je hotové. Je to ošklivá bouda z kamene, s barevnými skly, s bronzovými řetězy a s pískovými cestičkami. A to jsme na něm ještě neprovedli sochařské práce, které jsem jí vylíčil. Ale ona že si je teď nevezme. Stojí na dvoře, v ruce pestrý slunečník, na hlavě slamák s lakovanými třesněmi a kolem krku šňůru nepravých perel. Vedle ní stojí chlap v poněkud těsném kostkovaném obleku a v kamaších. Blesk udeřil, po smutku ani památky, a paní Niebuhrová se zasnoubila. Niebuhr jako by nikdy neexistoval. Chlap se jmenuje Ralf Lehmann a říká si průmyslový poradce. Na takové elegantní křestní jméno a povolání má oblek trochu moc obnošený. Kravatu však má novou, stejně jako oranžové ponožky. Jsou to nejspíš první dárky šťastné nevěsty.

Zápas probíhá nerozhodně. Zpočátku paní Niebuhrová tvrdí, že si mauzoleum vůbec neobjednala. „Máte to písemně?“ ptá se vítězně. Písemně nemáme nic. Jiří mímě vysvětluje, že to v našem oboru není třeba. Při smrti ještě platí důvěra. A kromě toho jsme měli spoustu svědků. Paní Niebuhrová svými nároky div nezbláznila naše kameníky, sochaře a dokonce i nás. A pak - zaplatila přece zálohu.

„O to právě jde,“ prohlašuje paní Niebuhrová s bezvadnou logikou. „Chceme, abyste nám zálohu vrátili.“

„Takže jste mauzoleum objednala?“

„Já jsem si je neobjednala. Zaplatila jsem jenom zálohu.“

„Co tomu říkáte, pane Lehmann?“ ptám se. „Jako průmyslový poradce.“

„Stává se to,“ odpovídá Ralf kavalírsky a chystá se nám vysvětlit rozdíl. Jiří ho přeruší. Prohlásí, že ani o záloze neexistuje nic písemného.

„Cože?“ Ralf se obrátí na paní Niebuhrovou. „Emilie! Ty nemáš stvrzenku?“

„Já nevím,“ koktá paní Niebuhrová. „Copak jsem mohla vědět, že mi to zaprou? Takoví podvodníci!“

„Taková hloupost!“

Ralf na ni vrhne vzteký pohled a Emilie se sevrkne. Kavalírství z něho rázem vyprchalo. Můj bože, myslím si, předtím měla velrybu a teď ulovila žraloka.

„Nikdo netvrdí, že jste nic nezaplatila,“ praví Jiří. „Jen jsme řekli, že neexistuje nic písemného ani o objednávce, ani o záloze.“

Ralf si oddychne. „No proto.“

„Ostatně,“ prohlašuje Jiří, „když pomník nechcete, jsme ochotni ho vzít zpátky.“

„No proto,“ opakuje Ralf. Paní Niebuhrová spěšně přikývne. Cívím zmateně na Jiřího. Z mauzolea se stane druhý ležák, bratr obelisku.

„A co záloha?“ ptá se Ralf.

„Záloha ovšem propadá,“ říkám. „Tak se to dělá vždycky.“

„Cože?“ Ralf si stáhne vestu a vypne tělo. Vidím, že mu jsou i kalhoty příliš těsné a krátké. „To by se vám hodilo!“ říká.

„Tak se u nás nehraje.“

„U nás taky ne. Naši zákazníci si obvykle vezmou to, co objednají.“

„My jsme si přece vůbec nic neobjednali,“ vmísí se do rozhovoru s novou odvahou Emilie. Na klobouku se jí houpají třesně. „Kromě toho byla cena moc vysoká.“

„Ticho, Emilie!“ osopí se na ni Ralf. Emilie se schloulí, poděšená i blažená jeho mužností, „ještě máme soudy,“ hrozí nám Ralf.

„To doufáme.“

„Povedete pekařství ještě po svatbě?“ ptá se Jiří Emilie. Je tak vyděšená, že se mlčky podívá na snoubence.

„Samozřejmě,“ odpovídá Ralf. „Ovšem kromě našich průmyslových transakcí. Proč?“

„Měli jste vždycky bezvadné housky a koláče.“ „Děkuju,“ upejpá se Emilie. „A co bude s tou zálohou?“

„Něco vám navrhnou,“ začne Jiří náhle s neodolatelným půvabem. „Když nám budete měsíc dodávat každé ráno zadarmo dvanáct housek a každé odpoledne šest kousků ovocného koláče, vrátíme vám koncem měsíce zálohu a mauzoleum si vezmeme zpátky.“

„Platí,“ přijímá ihned paní Niebuhrová.

„Ticho, Emilie!“ Ralf ji šťouchne do žeber. „To by se vám hodilo,“ říká jedovatě Jiřímu. „Zaplatit až za měsíc! A jakou budou mít ty peníze cenu?“

„Vemte si pomník,“ povídám. „Budeme jen rádi.“

Zápas trvá ještě čtvrt hodiny. Pak se dohodneme. Polovinu zálohy vrátíme ihned a zbytek za čtrnáct dní. Dodávka naturálií se nemění. Ralf je proti nám bezmocný. Konečně na inflaci taky jednou vyděláme. Číslo před soudy pořád ještě platí, ať znamenají cokoliv. Kdyby zálohu zažaloval, Emilie by snad za rok dostala peníze zpátky. Částka by zůstala stejná, ale hodnotu by už neměla žádnou. Teď Jiřího chápou - bude to pro nás dobrý obchod. Záloha má jen zlomek ceny, jakou měla při zaplacení.

„Co si však počneme s mauzoleem,“ ptám se, když snoubenci odešli. „Uděláme si z něho soukromou kapli?“

„Trochu pozměníme střechu. Kurt Bach na ni může posadit truchlícího lva nebo pochodujícího vojáka. V nejhorším případě anděla nebo plačící Germanii. Dvě okna vyndáme a nahradíme mramorovými deskami, do nichž se můžou vytesat jména, a tak bude z toho mauzolea -“ Zarazí se. „Menší válečný pomník,“ doplňuji. „Ale Kurt Bach neumí vymodelovat stojící anděly, ani vojáky, ani Germanii. V nejlepším případě to svede v reliéfu. Musíme se spokojit s naším starým lvem. Ale pro něho je střecha moc úzká. Lepší by byl orel.“

„Proč? Může mu viset tlapa přes okraj. Tak to půjde.“

„Co bys říkal bronzovému lvu? Továrny na kovové zboží dodávají bronzová zvířata ve všech velikostech.“

„Kanón,“ říká Jiří zadumaně. „To tu ještě nebylo. Rozstřílený kanón.“

„Ale jen pro vesnici, kde padli samí dělostřelci.“

„Poslyš,“ praví Jiří. „Probud' všechnu svou fantazii. Namaluj několik kreseb, co největších a pokud možno barevných.“

Pak uvidíme!"

„A co kdybysme do té úpravy zamontovali obelisk? Tak bychom zabili dvě mouchy jednou ranou."

Jiří se směje. „Když to dokážeš, objedná ti jako prémii celou bednu reinhardtshausenského, ročník 1921. Podporuje snění."

„Lepší by bylo, kdybys mi je dal jako zálohu po lahví. Povzbuzuje to inspiraci."

„Dobře, hned se do jedné pustíme. Pojďme k Eduardovi."

Jakmile nás Eduard spatří, zamračí se jako obvykle. „Těšte se, pane Knobloch," povídá Jiří a vytáhne z kapsy hrst bankovek. „Dneska dostanete prachy na dlaň!"

Eduardovi se rozjasní tvář. „Skutečně? No, jednou k tomu muselo dojít. Chcete si sednout k oknu?"

Ve vinném koutku opět sedí Gerda. „Jsi tu denním hostem?" ptám se kysele.

Klidně se zasměje. „Jsem tady obchodně."

„Obchodně?"

„Obchodně, pane vyšetřující soudce," opakuje Gerda.

„Můžeme tentokrát pozvat na oběd my vás?" ptá se Jiří a šťouchne do mne loktem, abych se nechoval jako mezek.

Gerda na nás pohlédne. „Kdybych vás dneska pozvala, určitě by mi to už neprošlo, vidíte?"

„To teda ne," říkám, ale neovládnu se natolik, abych nedodal: „Eduard by radši zrušil zasnoubení."

Dá se do smíchu, ale neřekne ani slovo. Má na sobě velmi hezké tabákově zbarvené šaty ze surového hedvábí. Co jsem to byl za osla, bleskne mi hlavou. Tam sedí sám život a já jsem to ve svém popleteném velikášství nepochopil!

Objeví se Eduard, a když nás vidí s Gerdou, znovu se zachmuří. Pozoruju, že počítá. Domnívá se, že jsme lhali a že ho chceme zase vyžít. „Pozvali jsme slečnu Schneiderovou na oběd," říká Jiří. „Oslavujeme Ludvíkovu konfirmaci."

Pomalů zraje v muže. Už si nemyslí, že svět existuje pouze kvůli němu."

Jiří má větší autoritu než já. Eduardovi se opět rozjasní obličej. „Máme skvostná kuřátka" Našpulí pus, jako by chtěl písknout.

„Přines klidně obyčejný oběd," povídám. „U tebe je vždycky všechno výborné. A láhev Schloss Reinhardtshausenu 1921!"

Gerda vzhledne. „Vino v poledne? Vyhráli jste v lotynce? Tak proč už nechodíte do Červeného mlýna?"

„Vyhráli jsme jen malý los," vysvětluju. „Ještě tam vystupuješ?"

„Ty to nevíš? Styď se! Eduard to ví. Teď jsem toho ovšem na čtrnáct dní nechala. Ale od prvního mám nové angažmá."

„Tak to my přijdeme," prohlašuje Jiří. „I kdybychom museli zadlužit mauzoleum!"

„Tvoje přítelkyně tam včera večer taky byla," říká mi Gerda.

„Erna? To není moje přítelkyně. S kým tam byla?"

Gerda se zasměje. „Co je ti do toho, když to už není tvoje přítelkyně?"

„Moc," odpovídám. „Trvá dlouho, než to člověka docela přejde, i když to je už jenom mechanické škubání jako v žabích stehýnkách při galvanickém proudu. Teprve když je člověk ze všeho úplně venku, začne se o toho druhého doopravdy zajímat. Jeden z paradoxů lásky."

„Moc přemýšlíš. To je vždycky na škodu."

„Nemyslí správně," říká Jiří. „Intelekt mu city brzdí, místo aby je povzbuzoval."

„Děti, vy jste všichni tak chytří!" prohlašuje Gerda. „Máte přitom vůbec taky nějakou radost ze života?"

Vyměním si s Jiřím pohled. Jiří se dá do smíchu, ale mne se to dotklo. „Máme radost z myšlení," říkám a vím, že lžu.

„Ubozí červíčkové! Tak se aspoň pořádně najezte."

Při víně se zase vzpomínáme. Láhev otvírá a ochutnává sám Eduard. Dělá ze sebe znalce a okouší, není-li víno cítit korkem. Potřebuje k tomu plnou skleničku. „Excelentní!" říká s francouzským přízvukem, zakloktá a zamrká.

„Právým znalcům vína stačí ke košťerství jen pár kapek," říkám.

„Mně ne. Aspoň ne u takového vína. Chtěl bych vám přece naservírovat jen to nejlepší!"

mlčíme. Svůj triumf máme v kapse. Zaplatíme jídlo za sebe i za Gerdu nevyčerpatelnými známkami.

Eduard nalévá. „Co kdybyste mě taky pozvali na skleničku?" zeptá se drze.

„Až potom," odpovídám. „Vypijeme několik lahví. Při jídle nás rušíš, protože nám počítáš sousta jako bernardýn."

„Jenom když přijdete vyžít se známkami." Eduard tancuje kolem Gerdy jako středoškolský profesor, který se učí valčík.

Gerda se div neudusí smíchy. Strčil jsem do ní pod stolem a ona hned pochopila, co na Eduarda chystáme.

„Knobloch!" zařve znenadání jadrný velitelský hlas.

Eduard poskočí, jako by ho někdo nakopl do zadku. Tentokrát za ním stojí s nevinným úsměvem sama Renée de la Tour. Eduard spolkne nadávku. „Že vám na to pokaždé naletím!"

„Nezlob se," utěšuju ho. „To dělá tvoje věrná německá krev. Nejušlechtilější odkaz tvých německých předků."

Dámy se pozdraví s úsměvem tajných policistů.

„Ty máš ale hezké šaty, Gerdo," vrká Renée. „Škoda že já nemůžu něco takového nosit! Jsem na to moc hubená."

„Z toho si nic nedělej," odpovídá Gerda. „Mně se taky víc líbí loňská móda. Zvláště ty tvoje rozkošné střevíčky z ještěrcí kůže. Každý rok ti je víc závidím."

Podívám se pod stůl. Renée má skutečně střevíčky z ještěrcí kůže. Patří k věčným záhadám ženy, jak je mohla Gerda vsedě vidět. Nechápu, proč se těchto vloh něžného pohledu v praxi ještě pořád nevyužilo, třeba k pozorování nepřítelů z upoutaných dělostřeleckých balónů, nebo k jiným kulturním účelům.

Šarvátku přeruší Willy. Vypadá jako světle šedé zjevení. Šaty, košile, kravata, ponožky, jelenicové rukavice a nad tím vlasy rudé jako výbuch Vesuvu. „Vino!" zahlaholí. „Hrobaři hoduji. Prochlastávají bolest nějaké rodiny! Pozvete mě taky?"

„Nevydělali jsme si víno na burze, ty parazite na národním majetku," odpovídám. „Přesto se o ně rádi rozdělíme s mademoiselle de la Tour. Je nám vítán každý, kdo dokáže vyděsit Eduarda."

Gerda dostane záchvat smíchu. Pod stolem do mne znovu strčí. Cítím, jak se ke mně tiskne kolenem. Po šíji mi stoupá teplo. Náhle tu sedíme jako spiklenci.

„Vy dneska Eduarda taky ještě vyděsíte," říká Gerda. „Až přijde s účtem. Já to cítím. Jsem jasnovidka."

Všechno, co říká, má jako zázrakem nový zvuk. Co se děje? myslím si. Chvěju se láskou, která mi stoupá do štítné žlázy, nebo je to obvyklá radost, že mohu někoho o něco připravit? Jidelna už není místnost páchnoucí jídlem, ale je náhle jako houpačka, která se řítí nesmírnou rychlostí vesmírem. Podívám se z okna a je mi divné, že Městská spořitelna stále ještě stojí na stejném místě. I kdyby nebylo Gerdina kolena, měla ji už dávno smést inflace. Ale kámen a beton přetrvávají spoustu lidí i jejich díla.

„Vino je báječné," povídám. „A jaké bude za pět let!"

„Starší," prohlašuje Willy, který nerozumí vínu ani za mák. „Ještě dvě láhve. Eduarde!"

„Proč dvě? Vypijeme radši jednu po druhé."

„Dobře! Pijte si svoje! Mně, Eduarde, fofrem láhev šampusu!"

Eduard vyrazí jako namydlený blesk.

„Co se děje, Willy?" ptá se Renée. „Myslíš, že zapomenu v opici na ten kožich?"

„Kožich dostaneš! Tohle má vyšší smysl. Výchovný! Ty ho nevidíš, Ludvíku?"

„Ne. Piju radši víno než šampaňské."

„Opravdu ho nevidíš? Tamhle vzadu, tři stoly za sloupem? Tu štetinatou prasečí hlavu, lstivé oči hyeny a vysedlý slepičí hrudník? Vraha našeho mládí?"

Pátrám po této zoologické zvláštnosti a vzápětí ji objevím. Je to ředitel našeho gymnázia, zestárlý a ošuntělý, ale je to on. Před sedmi lety ještě o Willym prohlašoval, že skončí na šibenici, a o mně soudil, že mě nemine dlouholetá káznice. Také si nás všiml. Mžourá na nás zarudlýma očima. Chápu, proč Willy objednal sekt.

„Nech buchnout zátku, ať je to pořádná šupa, Eduarde!" poroučí Willy.

„To není nóbl."

„Sekt se nepije proto, abychom byli nóbl. Ten se pije, aby byl člověk důležitý."

Willy vezme Eduardovi z ruky láhev a zatřepe jí. Zátka praskne jako rána z pistole. Jidelna na chvíli ztichne. Ředitel vystrkuje štetinatou prasečí hlavu. Willy stojí v celé své mohutnosti u stolu s lahví v pravé ruce a nalévá jednu skleničku po druhé. Sekt šumí, Willyho vlasy svítí a celý obličej mu září. Upřeně se dívá na našeho ředitele Schimmla a ten mu vrací pohled jako v hypnóze. „Funguje to," zašeptá Willy. „Už jsem si myslel, že si nás nevšimne."

„Je to příšerný školomet," odpovídám. „Nemůže nás ignorovat. Pro něho budeme žáci, i když nám bude šedesát."

Podívej se, jak větří!"

„Chováte se, jako by vám bylo dvanáct," říká Renée.

„Proč ne?" ptá se Willy. „Zestárnout můžeme vždycky."

Renée zvedne rezignovaně ruce s ametystovým prstenem. „A něco takového bránilo vlast!"

„Věřilo, že brání vlast," říkám. „Dokud to konečně nezjistilo, že brání jenom část vlasti, tu, která mohla jít klidně k čertu. Včetně tamhleté nacionalistické prasečí hlavy."

Renée se zasměje. „Nezapomeňte, že jste bránili zemi básníků a myslitelů."

„Země básníků a myslitelů nepotřebuje žádnou obranu, leda proti tamhleté prasečí hlavě a jí podobným, kteří zavírají živé básníky a myslitele do vězení, a když umřou, udělají si z nich reklamu."

Gerda zvedne hlavu. „Dneska se střílí naostro, že?"

Opět do mne pod stolem strčí. Slezu z řečnické tribuny a sedím v houpačce, která poletuje nad zemí. Jidelna je částí vesmíru a dokonce i Eduard, který chlastá sekt jako vodu, jen aby zvýšil účet, má kolem hlavy zaprášenou svatozář.

„Půjdeš potom se mnou?" zašeptá Gerda.

Přikývnu.

„Už jde!" zašušká Willy nadšeně. „Já to věděl!"

Ta prasečí bradavice to nevydržela. Schimmel vstal, a mžikaje očima, blíží se k našemu stolu. „Hohmeyer, že ano?" říká.

Willy teď sedí jako přilepený. „Prosím?" ptá se.

Schimmel je už podrážděný. „Jste přece bývalý žák Hohmeyer!"

Willy opatrně postaví láhev. „Promiňte, baronko," obrátí se k Renée. „Mám dojem, že ten muž myslí mě." Obrátí se k Schimmelovi. „Čím vám mohu posloužit? Co byste rád, dobrý muži?" Schimmel je chvíli celý nesvůj. Sám asi přesně nevěděl, co chce říct. Toho poctivého pedanta přihnalo k našemu stolu prosté, překypující rozhořčení.

„Skleničku šampaňského?" ptá se Willy úslužně. „Abyste taky jednou ochutnal, jak žije horních deset tisíc?"

„Co vás napadá! Nejsem zpustlík!"

„Škoda," prohlašuje Willy. „Ale co tu vlastně chcete? Nevidíte, že rušíte?"

Schimmel po něm střílí zuřivým pohledem. „Je naprosto nutné," zakrákorá, „aby tady bývalí žáci mého gymnázia pořádali za bílého dne orgie?"

„Orgie?" Willy na něj udiveně pohlédne. „Ještě jednou prosím o prominutí, baronko," obrací se znovu k Renée.

„Tenhle nevychovaný muž - ostatně, teď ho poznávám, je to pan Schimmel," představuje půvabně - „baronka de la Tour" - Renée blahosklonně pokyne naondulovanou hlavou - „tenhle muž si myslí, že pořádáme orgie, když na počest vašich narozenin pijeme sklenku sektu -"

Schimmel je, pokud se to o něm dá říci, poněkud zmatený. „Narozeniny?" zachrčí. „No dobře - ale v každém případě, tohle je malé město - jako bývalý žák byste mohl -" Tváří se, jako by nám chtěl - i když s odporem - dát rozhořčení.

Baronka de la Tour se u starého ctitele tříd neminula účinkem. Willy rychle zakročí. „Jako vaši bývalí žáci bychom měli

hned ráno vypít ke kafi jednoho nebo dva fir'any," prohlašuje, „abychom se konečně dověděli, co znamená slovo radost. To jste totiž nikdy neměl v osnovách, vy vrahu mládí! Tak jste nám zprasil život, vy šimle povinnosti, že jsme považovali vojnu za vysvobození, vy žalostný zupáku německých kompozic! Jenom díky vám se z nás stali zpustlíci! Za všechno nesete zodpovědnost vy! A teď koukejte mazat, vy poddůstojníku nudy!"

„Ale to je přece -" Schimmel se zakotká. Je červený jako rajske jablíčko.

„Jděte domů a taky se jednou konečně vykoupejte, vy smrdutá noho života!"

Schimmel zalapá po dechu. „Policie!" vyhrkne. „Takové hulvátské urážky - však já vám -"

„Vy nám vůbec nic," prohlašuje Willy. „Pořád si ještě myslíte, že vám budeme otročit do konce života. Vám nezbyvá nic jiného než na sebe vzít při posledním soudu zodpovědnost za to, že jste vstúpil řadě generací nenávist k Bohu a ke všemu dobrému a krásnému! Nechtěl bych být, Schimmel, ve vaší kůži při zmrtvýchvstání! Těch kopanců, které dostanete jen od naší třídy! A samozřejmě pekelný oheň a vroucí smůla, která vás potom čeká! Vy to přece dovedete tak pěkně popisovat!"

Schimmel se zalyká. „Ještě o mně uslyšíte!" vyrazí ze sebe a obrací se jako korveta v bouři.

„Schimmel!" zaře za ním jadrný velitelský hlas.

Renée má jako vždycky úspěch. Schimmel se bleskem otočí po důvěrně známém velitelském hlase. „Co? Jak prosím? Kdo -?" Klouzá očima po nejbližších stolech. „Nejste příbuzný toho sebevraha Schimmla?" zacvrliká Renée.

„Sebevraha? Co to má znamenat? Kdo mě volal?"

„Vaše svědomí, Schimmel," povídám.

„Ale to je přece -"

Čekám, že se mu objeví na rtech bílá pěna. Je to požitek vidět, jak tomuto mistru v obviňování konečně došla řeč. Willy mu připíjí. „Na vaše zdraví, statečná katedrová hyeno!"

A příště nechodte ke stolu klasifikovat cizí lidi. Zejména když jsou přítomny dámy."

Schimmel zmizí se zvláštním pleskavým zvukem, jako by v něm nevybuchla zátka od šampaňského, ale uzávěr od sodovky. „Věděl jsem, že to zbaští," říká blaženě Willy.

„Byls báječný," povídám. „Jak to, že na tebe tak mocně sestoupil duch?"

Willy se zašklebí. „Tuhle řeč jsem si říkal už nejmíň stokrát! Bohužel vždycky sám, bez Schimmla! Proto ji umím nazpaměť. Na zdraví, mládeži!"

„Nemůžu!" Eduard se celý třese. „Smrdutá noha života! Ten obraz mi přímo bere dech. Šampus najednou chutná jako sto let nemyté nohy."

„Tak chutnal předtím taky," říkám duchapřítomně.

„Jste jak malé děti," vrtí hlavou Renée.

„Nám se to líbí. Zestárnout můžeme vždycky!" Willy se ušklíbne. „Eduarde, účet!"

Eduard přinese účet. Jeden Willymu, druhý nám.

Gerda nás napjatě pozoruje. Očekává druhý výbuch. Jiří a já vytáhneme mlčky známky a položíme je na stůl. Ale Eduard nevybuchne. Dokonce se usmívá. „To nevadí," říká.

„Při takové spotřebě vína."

Sedíme tu zklamaně. Dámy vstávají a lehce se natřásají jako slepice, které se právě popelily. Willy zaťuká Eduardovi na rameno. „Jste kavalír! Jiný hostinský by huboval, že jsme mu zahnali hosta."

„Já ne," Eduard se usmívá. „Tenhle moudla se španělkou tady ještě nikdy neudělal pořádnou útratu. Vždycky čeká, až ho někdo pozve."

„Pojď," zašeptá mi Gerda.

..*

Někde se tu povalují tabákové zbarvené šaty. Pod židlí stojí hnědé střevíčky z jelenice. Jeden se převrátil. Okno je otevřené dokořán a do pokoje visí réva. Zezdola, ze Staroměstského dvora, jsou slyšet tóny valčíku „Bruslaři", které hraje elektrický klavír. Hudbu občas přeruší tlumený pád. Trénují tam zápasnice.

Vedle postele stojí dvě láhve vychlazeného piva. Otevřu je a jednu podám Gerdě. „Odkud jsi tak hnědá?" ptám se tiše.

„Od sluníčka. Svítí už celé měsíce. Ještě sis toho nevšiml?"

„Všiml. Ale v kanceláři se člověk neopálí."

Gerda se zasměje. „Pro mě je to jednodušší, když pracuji v nočním klubu. Ve dne mám volno. Kdes byl celou tu dobu?"

„Co já vím," říkám, a vtom mě napadne, že právě tak se vždycky vyptává Isabela. „Myslel jsem si, že jsi s Eduardem."

„Tak proto jsi za mnou nepřišel?"

„A není to snad důvod?"

„Ne, ty hlupáčku," říká Gerda. „Jsou to dvě různé věci."

„To nedovedu pochopit."

Gerda mlčí. Natáhne se a napije se piva. Rozhlížím se. „Máš to tu hezké," říkám. „Jako bychom byli v hořejším patře hospody někde na jihu. A ty jsi hnědá jako domorodka."

„Takže ty jseš bílý obchodník s kartounem, skleněnými perlami, biblemi a kořalkou?"

„Ovšem," odpovídám překvapeně. „Když mi bylo šestnáct, byl to vždycky můj největší sen."

„Pak už ne?"

„Ne."

Ležím klidně, s uvolněným tělem vedle ní. V okně mezi štíty střech odpočívá modré pozdní odpoledne. Nemyslím na nic, nechci nic a dávám si pozor, abych se na něco nezeptal. Je ve mně mír uklidněné pokočky, život je prostý, čas tiše

stoi a my jsme v blízkosti nějakého boha a pijeme studené pivo, které má říz. Gerda mi podává sklenici. „Myslíš, že ten kožich Renée dostane?“ ptá se líně.

„Proč ne? Willy je teď bilionář.“

„Měla jsem se jí zeptat, jaký chce. Asi bizam nebo bobra.“

„Lišku,“ říkám lhostejně. „Nebo pro mne za mne třeba leoparda.“

„Leopard je na zimu moc lehký. V silsku člověk vypadá moc staře. A ve stříbrné lišce je tlustý. Takový norek, to je hotový sen.“

„Opravdu?“

„Jasně. Ten je na celý život. Ale je děsně drahý. Stojí hříšné peníze.“

Postavím láhev na podlahu. Rozhovor začíná být poněkud nepříjemný. „To je všechno nad moje poměry,“ povídám.

„Já nemám ani na králičí límec.“

„Ty?“ diví se Gerda. „Kdo mluví o tobě?“

„Já. Každý mužský s trochou jemnocitu vztahuje v naší situaci takový rozhovor na sebe. A já mám v téhle době pro život jemnocitu celé hromady.“

Gerda se směje. „Ty můj chlapečku, tak ty ho máš celé hromady? Ale já skutečně nemluví o tobě.“

„Tak o kom?“

„O Eduardovi. O kom jiném?“

Vzpřímím se. „Ty chceš, aby ti Eduard daroval kožich?“

„Ovšem, jehňátko. Jen kdybych mu to mohla nějak vsugerovat. Ale možná když ho dostane Renée - muži jsou takoví -“

„A to mi povídáš teď, když spolu ležíme v posteli?“

„Proč ne? To mívám vždycky zvlášť dobré nápady.“

Nezmůžu se na slovo. Žasnu. Gerda ke mně otočí hlavu. „Snad ses neurazil?“

„Přinejmenším mě to zarazí.“

„Proč? Mělo by tě to urazit jen tehdy, kdybych chtěla kožich od tebe.“

„Mám snad prasknout pýchou, když ho dostaneš od Eduarda?“

„Ovšem! Z toho přece jasně vidíš, že nejsi žádný kořen.“

Tenhle výraz neznám. „Co je to kořen?“ ptám se.

„Ten, kdo má peníze. Takový, co může člověku pomoci. Eduard.“

„Willy je taky kořen?“

Gerda se zasměje. „Tak napůl. Pro Renée.“

mlčím a najednou si připadám trochu jako hlupák. „Nemám pravdu?“ ptá se Gerda.

„Pravdu? Co s tím má pravda společného?“

Gerda se znovu zasměje. „Mám dojem, že jsi doopravdy uražený. Můj bože, ty jsi ale dítě!“

„Docela rád bych jím zůstal,“ povídám. „Jinak -“

„Jinak?“ ptá se Gerda.

„Jinak -“ Přemýšlím. Nevím přesně, co chci říct, ale přesto se to pokouším formulovat. „Jinak bych si připadal skoro jako pasák.“

Gerda div nepraskne smíchy. „Ale k tomu ti ještě moc chybí, chlapečku.“

„Doufám, že mi to bude chybět pořád.“

Gerda ke mně obrátí obličej. Mezi prsy jí stojí orosená sklenice. Jednou rukou ji drží a chladí si hrud. „Můj ubohý chlapečku,“ říká pořád ještě s úsměvem a s protivným, takřka mateřským soucitem. „Tebe asi ještě často podvedou!“

Zatraceně, myslím si, kde zůstal klid tropického ostrůvku? Pojednou mám pocit, že jsem nahý a že po mně opice házejí ostnatými kaktusy. Copak někdo rád slyší, že bude paroháčem? „To uvidíme,“ povídám.

„Myslíš, že je snadné dělat pasáka?“

„Nevím. Ale jistě na tom není nic tak zvlášť čestného.“

Gerda vybuchne krátkým ostrým zasyčením. „Čest,“ zalapá po dechu. „A co ještě? Copak jsme na vojně? Mluvíme o ženách. A v tom případě je, můj ubohý chlapečku, čest děsně nudná.“

Znovu se napije piva. Dívám se, jak jí protéká klenutým hrdlem. Řekne-li mi ještě jednou ubohý chlapečku, vyliju ji klidně svou láhev piva na hlavu, abych jí dokázal, že se taky dovedu chovat jako pasák. Nebo aspoň tak, jak si představuju, že by se choval. „To je krásný rozhovor,“ povídám. „Právě teď.“

Kdesi ve mně asi doutná jiskérka smyslu pro humor. Gerda se opět zasměje. „Rozhovor jako rozhovor,“ povídá. „Když tak vedle sebe ležíme, je úplně jedno, o čem mluvíme. Člověk říká, co ho právě napadne. Nebo i tady platí zákony, můj -“

Uchopím láhev s pivem a čekám na ubohého chlapečka. Ale Gerda má šestý smysl. Znovu se napije a mlčí.

„Nemusíme snad mluvit zrovna o kožiších, pasácích a paroháčích,“ říkám. „V takových chvílích se přece dá mluvit i o jiných věcech.“

„Jasně,“ přisvědčí Gerda. „Ale o tom přece vůbec nemluvíme.“

„O čem?“

„O kožiších, pasácích a paroháčích.“

„Ne? Tak o čem tedy mluvíme?“

Gerda se dá do smíchu. „O lásce, miláčku. Tak, jak o ní mluví rozumní lidé. Co bys vlastně chtěl? Recitovat básně?“

Dostal jsem plný zásah a sahám po láhvi. Ale než ji stačím zvednout, Gerda mě políbí. Je to vlhký, pivní polibek, ale zatřpytí se v něm tolik zdraví, že se rázem znovu ocitám na tropickém ostrově. Domorodci přece taky pijí pivo.

„Víš, to se mi na tobě líbí,“ prohlašuje Gerda. „Že jsi takový beran se spoustou předsudků. Kdes ke všem těm

nesmyslům přišel? Ucházíš se o lásku jako ozbrojený člen studentského spolku, který si myslí, že jde místo k tanci na souboj." Celá se třese smíchy. „Ty vznětlivý Němče!" říká něžně.

„Má to být zase urážka?" ptám se.

„Ne, konstatování. Jen idiot si myslí, že jeden národ je lepší než druhý."

„Ty nejsi vznětlivá Němka?"

„Moje matka je Češka. To mi trochu usnadňuje osud."

Hledím na to nahé, bezstarostné stvoření, které leží vedle mne, a pojednou zatoužím, abych měl aspoň jednu nebo dvě české babičky. „Miláčku," říká Gerda. „Láska neví, co je důstojnost. Ale já se bojím, že ty se nedokážeš bez světového názoru ani vyčurat."

Vezmu si cigaretu. Jak může říct žena něco takového, pomyslím si. Gerda mě pozorovala. „Jak může říct žena něco takového, že?" povídá.

Pokřčím rameny. Protahuje se a mrká na mne. Pak pomalu zavírá jedno oko. Druhým na mne upřeně hledí a já si náhle připadám jako venkovský školomet. Má pravdu. Proč se musí vždycky všechno nafukovat zásadami? Proč to nebrat tak, jak to je? Co je mi do Eduarda? Co je mi do nějakého slova? A co do norkového pláště? A kdo koho podvádí?

Eduard mne, nebo já jeho, nebo Gerda nás oba, či my oba Gerdu, anebo nikdo nikoho? Gerda je přirozená, ale my se vytahujeme a plácáme vyčichlé fráze. „Myslíš, že bych jako pasák nebyl k ničemu?" ptám se.

Přikývne. „Kvůli tobě nebudou ženy spát s jinými, natož aby ti za to nosily peníze. Ale nic si z toho nedělej. Hlavní věc je, že spíš s tebou."

Raději bych už v téhle rozmluvě nepokračoval, ale přesto se zeptám: „A co Eduard?"

„Co je ti do Eduarda? Přece jsem ti to právě vysvětlila."

„Co?"

„Že je to kořen. Mužský, který má peníze. Ty nemáš ani floka. A já prachy potřebuju. Chápeš?"

„Ne"

„To taky není třeba, jehňátko. Ale jen klid. Ještě se nic neděje a taky se ještě hezky dlouho nic nestane. Řeknu ti to včas. A teď z toho nedělej žádné drama. Život je jiný, než si myslíš. Ale jednu věc si zapamatuj: právo má vždycky ten, kdo je s ženou v posteli. Víš, co bych teď chtěla?"

„Co?"

„Hodinku se prospat a pak pro nás dva uvařit skopové ragú s česnekem, se spoustou česneku -"

„Dokážeš to tady?"

Gerda ukáže na starý plynový vařič, který stojí na prádelníku. „Když na to přijde, uvařím ti na tom oběd pro šest osob. Český oběd! To budeš mrkat! A z dolejší hospody si přineseme pivo od čepu. Souhlasí to s tvou iluzí o lásce? Nebo v tobě myšlenka na česnek rozbíjí něco drahocenného?"

„Ne," odpovídám a cítím, že jsem na dně. Ale je mi přitom tak lehce, jak mi už dávno nebylo.

XVI.

„To je ale překvapení!" říkám. „A ještě k tomu v neděli, tak časně po ránu!"

Za svítání jsem měl dojem, že slyším lomozit nějakého zloděje. Ale když sejdu dolů, sedí tu v pět hodin ráno Riesenfeld z Odenwaldských žulových závodů. „To jste se asi spletl," prohlašuji. „Dneska je den Páně. Dokonce ani burza nepracuje. Natož my, prostí neznabozi. Copak někde hoří? Nebo potřebujete peníze do Červeného mlýna?"

Riesenfeld zavrtí hlavou. „Přišel jsem se na vás jen tak podívat. Jedu z Löhne do Hannoveru a dnes mám volno. Zrovna jsem přijel. Proč bych teď chodil do hotelu? Kafe, u vás dostanu taky. Co dělá ta půvabná dáma odnaproti? Vstává brzy?"

„Aha!" říkám. „Přihnala vás tedy říje! Gratuluju k takovému mládí. Ale máte smůlu. V neděli má starého doma. Je to atlet a vrhač nožů."

„Jsem ve vrhu nožem světovým šampionem," odpovídá Riesenfeld jakoby nic. „Zvláště když jsem měl ke kafi kus selského špeku a žitnou."

„Pojďte se mnou nahoru. V pokoji mám sice ještě nepořádek, ale kafe vám tam mohu uvařit. Než se začne vařit voda, můžete si třeba zahrát na klavír."

Riesenfeld mávne odmítavě rukou. „Zůstanu tady. Líbí se mi tahle směs léta, časného jitra a pomníků. Člověk z toho dostane hlad a radost ze života. A kromě toho tady mám kořalku."

„Nahoře mám mnohem lepší."

„Mně stačí tahle."

„Dobře, pane Riesenfeld, jak chcete!"

„Proč tak křičíte?" ptá se Riesenfeld. „Přece jsem od své poslední návštěvy neohluchl."

„Protože mám radost, že vás vidím, pane Riesenfeld," odpovídám ještě hlasitěji a křaplavě se zasměju.

Nemohu mu dost dobře vysvětlit, že chci Jiřího svým křikem vzbudit a obeznámit s tím, co se děje. Pokud vím, odjel včera večer řezník Watzek na nějaké zasedání nacionálních socialistů a poskytl tak Líze příležitost, aby sem přišla a prospala se v náručí svého milence. Riesenfeld netuší, že hlídá dveře ložnice jako strážce. Liza může ven pouze oknem.

„Dobře, přinesu vám kafe dolů," povídám. Vyběhnu po schodech, vezmu „Kritiku čistého rozumu," převážu ji provázek, spustím z okna a kývám jí před oknem Jiřího. Přitom napíšu pastelkou na lístek varování: „Riesenfeld je v kanceláři", udělám do lístku díru a spustím ho po provázku dolů na svazek Kanta. Kant několikrát zaťuká na okno a pak

zahlédnu Jiřího plešatou hlavu. Jiří mi dává znamení. Předvádíme kratičkou pantomimu. Vysvětluji mu rukama, že se Riesenfelda nemůžu zbavit. Vyhodit ho nesmím, pro náš každodenní chléb je moc důležitý. Vytáhnu „Kritiku čistého rozumu“ a spustím dolů láhev kořalky. Dříve než ji může Jiří uchopit, sáhne po ní krásná zaoblená paže a vtáhne ji dovnitř. Kdoví, kdy Riesenfeld vypadne. Zatím milenci po probdění noci umírají hladu. Spouštím proto dolů své máslo, chleba a kus jitrnice. Vytáhnu nahoru provázek, na jehož konci je rozmazaná červená rtěnka. Ještě zaslechnu zasténání zátky. Pro tu chvíli jsou Romeo a Julie zachráněni.

..*

Když servíruji Riesenfeldovi kávu, vidím po dvoře přicházet Jindřicha Krolla. Časné vstávání doplňuje ostatní zvrhlé vlastnosti tohoto nacionálního obchodníka. Říká tomu: nastavit hrud' boží přírodě. Pojmem „boží“ samozřejmě nemyslí dobrotivou pohádkovou bytost s dlouhými vousy, ale pruského polního maršála. Potřese Riesenfeldovi bodře rukou, ale ten neprojevuje žádné zvláštní nadšení. „Nebudu vás zdržovat,“ prohlašuje. „Vypiju si tady jen kávu a pak si do odjezdu vlaku trochu zdřímnu!“ „To by tak hrálo! Takový vzácný a milý host!“ Jindřich se na mne obrátí. „Copak nemáme pro pana Riesenfelda čerstvé housky?“ „Na to se musíte zeptat vdovy po pekaři Niebuhrovi nebo své matky,“ říkám. „V republice se v neděli zřejmě nepeče. Neslýchané lajdáctví! To za císařského Německa nebylo.“ Jindřich po mně střelí zlým pohledem. „Kde je Jiří?“ ptá se stručně. „Nejsem strážcem vašeho bratra, pane Krolle,“ odpovídám podle bible a hezky nahlas, abych Jiřího informoval o novém nebezpečí. „Ne, ale jste zaměstnancem mé firmy! Žádám vás, abyste podle toho odpovídal.“ „Dneska je neděle. V neděli nejsem nikde zaměstnaný. Vstal jsem tak brzy dobrovolně, z překypující lásky k svému povolání a z přátelské úcty k vládci odenwaldské žuly. Jak jste si snad všiml, pane Krolle, ještě jsem se ani neoholil.“ „Tak to vidíte,“ stěžuje si Jindřich trpce Riesenfeldovi. „Proto jsme prohráli válku. Lajdáctvím intelektuálů a zradou židů.“ „A cyklistů,“ dodává Riesenfeld. „Proč cyklistů?“ ptá se udiveně Jindřich. „A proč židů?“ odpovídá Riesenfeld otázkou. Jindřich se zarazí. „Ach tak,“ říká otráveně. „To má být vtip. Vzbudím Jiřího.“ „Na vašem místě bych to nedělal,“ prohlašuji nahlas. „Nechte si aspoň ty svoje rady!“ Jindřich se blíží ke dveřím. Nechám ho být. Jiří by musel být hluchý, kdyby mezitím nezamkl. „Nechte ho spát,“ povídá Riesenfeld. „Takhle časné stejně nemám náladu na dlouhé vybavování.“ Jindřich se zarazí. „Proč nejdete s panem Riesenfeldem na procházku božskou přírodou?“ ptám se. „Až se vrátíte, bude už celá domácnost na nohou, na pánvi bude syčet špek a vejce, zvláště pro vás se upečou housky, kytice čerstvě natrhaných gladiol bude zdobit ponuré parafernálie smrti a přijde Jiří, oholený a vonící kolínskou vodou.“ „Bůh mě ochraňuj,“ zamumlá Riesenfeld. „Zůstanu tady a vyspím se.“ Bezradně pokrčím rameny. Z baráku ho nedostanu. „Mně je to fuk,“ říkám. „Půjdu zatím chválit Boha.“ Riesenfeld zívá. „Nevěděl jsem, že je tu náboženství v takové vážnosti. Pohazujete Bohem jako oblázky.“ „To je právě ta bída! Všichni jsme si k němu vytvořili moc intimní vztah. Bůh byl vždycky důvěrný přítel všech císařů, generálů a politiků. A nám se sotva dovolilo vyslovit jeho jméno. Ale já se nejdu modlit, jdu jenom hrát na varhany. Pojd'te se mnou!“ Riesenfeld mávne odmítavě rukou. Víc už teď nemohu udělat. Jiří si musí poradit sám. Nezbyvá mi nic jiného než jít a doufat, že ti dva půjdou také. S Jindřichem si nedělám starosti, toho se už Riesenfeld zbaví.

..*

Město je osvěžené rosou. Do mše zbývají ještě asi dvě hodiny. Pomalu jdu ulicemi. Je to nezvyklý zážitek. Vane vlahý a mírný vítr, jako by dolar včera nestoupl, ale klesl o dvě stě padesát tisíc marek. Chvilí upřeně hledím na klidnou řeku a potom na hořčici ve výloze firmy Bock a synové, kterou tu vystavují v miniaturních soudcích. Vtom mě kdosi plácne do ramene. Za mnou stojí vytáhlý hubený muž s oteklýma očima. Je to travič studní Herbert Scherz. Otráveně se na něj podívám. „Dobré jitro, nebo dobrý večer?“ ptám se. „Jdete spát, nebo jste právě vstal?“ Herbert hloučně krkne. Ostrý zápach mi div nevzruší slzy do očí. „Tak dobře. Jdete spát,“ povídám. „Nestydíte se? Proč jste takhle dlouho ponocoval? Žert, něco vážného, ironie nebo obyčejné zoufalství?“ „Malá oslava,“ prohlašuje Herbert samolibě. „Můj vstup do nového spolku. Musel jsem pohostit předsedu.“ Chvilí se na mne dívá a pak triumfálně vyhrkne: „Střelecký spolek, Staří kamarádi! Chápete?“ Chápu. Herbert Scherz sbírá spolky. Jiní lidé sbírají poštovní známky nebo suvenýry z války - Herbert sbírá spolky. Má už jich na kontě víc než tucet. Ne že by tolik toužil po zábavě, ale je vášnivým stoupencem smrti a okázalosti, která se při ní vystavuje na odiv. Postavil si hlavu, že jednou bude mít nejnádhernější pohřeb z celého města. Protože po sobě nezanechá dost peněz a protože nemá nikoho, kdo by to zaplatil, přišel na nápad, že vstoupí do všech možných spolků. Ví, že spolky při úmrtí svého člena věnují věnec se stuhou, a to je jeho první cíl. Pak spoléhá na to, že jde za rakví delegace se spolkovou vlajkou. Vypočítal si, že už teď by se sešly, díky jeho členství, dva vagóny věnců, a tím to ještě zdaleka nekončí. Je mu právě šedesát a má před sebou ještě spoustu času, aby vstoupil do dalších spolků. Je ovšem

členem i pěveckého sboru Boda Ledderhosa, i když v životě nezazpíval jedinou notu. Je tam sympatizujícím, pasivním členem, právě tak jako v šachovém klubu „Tahu zdar“, v kuželkářském spolku „Všech devět“ a ve spolku akvaristů a teraristů „Pterophyllum scalare“. Do klubu akvaristů jsem ho dostal já, protože jsem doufal, že si za to u nás předem objedná pomník. Neudělal to. Teď se mu tedy podařilo vstoupit i do střeleckého spolku.

„Byl jste vůbec na vojně?“ ptám se.

„Proč? Jsem členem a to stačí. To je trefa, co? Až se to dozví Schwarzkopf, pukne vzteky.“

Schwarzkopf je Herbertova konkurence. Před dvěma lety se dověděl o Herbertově posedlosti a z legrace prohlásil, že mu bude konkurovat. Scherz to vzal tehdy vážně a Schwarzkopf jen tak pro vyrazení skutečně vstoupil do několika spolků, protože byl zvědavý, co Herbert udělá. Ale časem se chytil do vlastní sítě, nápad se mu zalíbil a nedávno se stal sám sběratelem. Nedělá to tak veřejně jako Scherz, ale skrytě a záludně jako špinavá konkurence, která dělá Scherzovi spoustu starostí.

„Schwarzkopf hned tak nepukne,“ říkám, abych Herberta podráždil.

„Musí! Tentokrát nejde jen o věnec a spolkovou vlajku. Přijdou i členové v uniformách -“

„Uniformy jsou zakázané,“ říkám mírně. „Prohráli jsme válku, pane Scherz, nevšiml jste si? Měl byste vstoupit do spolku policistů. Tam se ještě smějí nosit uniformy.“

Vidím, jak si Scherz v duchu tento nápad poznamenává. Vůbec mě nepřekvapí, když se za několik měsíců objeví jako tichý člen v policejním klubu „Věrné okovy“. Prozatím mé pochybnosti odmítá. „Než umřu, budou se uniformy dávno zase nosit! Jak by k tomu přišlo naše vlastenectví? Nemůžou nás přece navždycky ztotočnit!“

Dívám se mu do oteklého obličeje s popraskanými žilkami. Je zajímavé, jak se představy o otroctví různí. Domnívám se, že jsem mu byl nejbliž jako nováček v uniformě. „A kromě toho,“ povídám, „se při pohřbu civilisty nenastupuje v plné parádě se šavlemi, přílbami a prezervativy. To se dělá jen tehdy, když zhebne nějaký aktivní hřebec.“

„Pro mě se to udělá taky! Dneska v noci mi to výslovně slíbili! Sám předseda!“

„Slíbili! V opici se toho naslibuje!“

Herbert mě zřejmě neposlouchal. „A to ještě není všechno,“ šeptá s ďábelským triumfem: „To nejlepší přijde nakonec: čestná salva nad hrobem!“

Směju se mu do ospalého obličeje. „Salva? Z čeho? Ze sodovkových lahví? Zbraně jsou v naší milované vlasti taky zakázané. Versailleskou smlouvou, pane Scherz. Ten sen o čestné salvě můžete klidně pohřbít!“

Ale Herbertem hned tak něco neotřese. Zavrtí mazaně hlavou. „Vy o tom houby víte! Už dávno zase máme tajnou armádu! Černý reichswehr.“ Tlučeně se zasměje. „Však já svou salvu dostanu! Za pár let máme stejně zase všechno zpátky. Všeobecnou brannou povinnost i armádu. Jak bychom mohli jinak žít?“

Vítr odvané za roh kořenovou vůni hořčice a řeka pod námi náhle rozhodí po ulici stříbro. Vyšlo slunce. Scherz kýchne.

„Schwarzkopf je definitivně vyřízený,“ říká samolibě. „Předseda mi slíbil, že ho do spolku nikdy nepřijmou.“

„Může vstoupit do spolku bývalých těžkých dělostřelců,“ odpovídám. „Pak mu budou nad hrobem střílet z kanónů.“

Scherzovi chvíli nervózně mrká pravé oko. Pak mávne rukou. „Vy si děláte srandu. Ve městě je pouze jeden střelecký spolek. Ne, Schwarzkopf je vyřízený. Zítřka se u vás zastavím a podívám se na náhrobky. Jednou se přece musím rozhodnout.“

Rozhoduje se od té doby, co jsem v obchodě. Proto se mu říká travič studní. Je to věčná paní Niebuhrová, putuje od nás k Hollmannovi a Klotzovi a odtud zase k Steinmeyerovi a všude si dá všechno ukázat, celé hodiny vyjednává, a nakonec nic nekoupí. Na takové typy jsme zvyklí. Pořád existují lidé, většinou ženy, kteří si se zvláštním potěšením objednávají ještě zaživa rakev, rubáš, hrob, pomník. Ale Herbert to dotáhl k světovému mistrovství. Před půl rokem si konečně koupil hrob. Je v písečné půdě, na pahorku, suchý a je z něho krásná vyhlídka. Herbert v něm bude tlít pomaleji a trochu spořádaněji než ve vlhkém dolíku hřbitova. Je to taky jeho pýcha. Každé nedělní odpoledne tam na skládací stoličce s chutí několik hodin posedí s termoskou kávy a s balíčkem sypaného koláče a pozoruje, jak roste břečťan. Ale objednávkou pomníku pořád firmám mává před hubami jako jezdec mrkví před tlamou svého osla. Jedeme za ní tryskem, ale nikdy se nám ji nepodaří chytit. Herbert se nemůže rozhodnout. Pořád se bojí, že propase nějakou báječnou novinku, jako třeba elektrický zvonek do rakve, telefon nebo něco takového.

Hledím na něho s odporem. Ty kanóny mi oplatil, než jsem se nadál. „Dostali jste něco nového?“ vyptává se blahosklonně.

„Nic, oč byste mohl mít zájem - až na - ale to je vlastně už skoro prodané,“ odpovídám s náhlou pomstychtivou jasnozřivostí a se smyslem pro obchod, který ve mně neočekávaně vzplanul.

Herbert zabere. „Co?“

„To se pro vás nehodí. Úplná senzace. A vlastně je to už prodané.“

„Co?“

„Mauzoleum. Významná umělecká stavba. Schwarzkopf o ni má nesmírný zájem -“

Scherz se zasměje. „Starší trik si už na mne vymyslet nedokážete?“

„Ne. Když jde o tohle, tak ne. Je to jakási posmrtná klubovna. Schwarzkopf chce ustanovit v závěti, aby se v mauzoleu každoročně konala o výročí jeho smrti malá intimní oslava. Jako kdyby měl každý rok nový pohřeb. Prostor mauzolea je k tomu vhodně upravený, jsou tam lavičky a pestrá okna. Po každé slavnosti se tam může podávat malé občerstvení. To už hned tak někdo nepřetrumfne, že? Schwarzkopf bude mít věčnou tryznu, když už po starých hrobech nikdo ani nevzdechne.“

Scherz se pořád směje, ale začíná mu to vrtat hlavou. Jen ať se směje. Slunce mezi nás vrhá lehounký, jasně stříbrný odraz řeky. Konečně Scherze smích přejde. „Tak takové mauzoleum máte?“ povídá trochu ustaraně jako pravý sběratel, který se bojí, že promešká velkou příležitost.

„Zapomeňte na to! Stejně jsme to už skoro prodali Schwarzkopfovi. Podívejte se radši na ty kachny, které plavou po

řece. To jsou, panečku, barvy!"

„Nemám rád kachny. Chutnají po ztuchlině. No, přijdu se na to vaše mauzoleum podívat."

„Nemusíte pospíchat. Přijďte se radši podívat, jak bude vypadat, až si je Schwarzkopf postaví někde na hřbitově."

Scherz se opět směje, ale v jeho smíchu se teď ozývá dutý tón. Směju se taky. Navzájem si nevěříme, ale oba jsme návnadu spolkli. On Schwarzkopfa a já naději, že se mu snad tentokrát přece jen dostanu na kobytku.

Jdu dál. Ze Staroměstského dvora je cítit pach tabáku a vyčichlého piva. Projdu branou na zadní dvůr hospody. Tam vládne klid a mír. V ranním slunci tu leží ožralé mrtvoly ze sobotního večera. Do chroptění pijanů višňovky, jalovcové a žitné bzučí mouchy jako do aromatických pasátů od Vanilkových ostrovů. Z listů divoké révy vylézají po vlákněch pavouci, putují nahoru a dolů přes obličej spáčů jako akrobati na visuté hrazdě a v kníru nějakého cikána cvičí brouk jako v bambusovém háji. Tady je, pomyslím si, aspoň ve spánku ztracený ráj, velké sbratření!

Podívám se na Gerdino okno. Je otevřené.

„Pomoc!" řekne náhle jeden z ležících. Řekne to klidně, tiše a rezignovaně, nekřičí, a právě to mě zasáhne jako záření vyslané nějakou vesmírnou bytostí. Je to éterický úder, který mi prochází hrudí jako rentgenový paprsek, ale jakmile zasáhne dech, div se nezalknu. Pomoc! myslím si. Co jiného voláme, nahlas, neslyšitelně, neustále?

..*

Je po mši. Představená mi předává honorář. Nestojí ani za strčení do kapsy. Ale vrátit jí ho nemohu, urazila by se.

„Poslala jsem vám k snídani láhev vína," říká. „Nic jiného vám nemůžeme dát. Ale modlíme se za vás."

„Děkuju," odpovídám. „Ale odkud berete tahle výborná vína? Ta přece taky stojí peníze."

Představená se usměje. Má skličný obličej s neprokrvenou, slonovinovou pokožkou, jakou mívají obyvatelé klášterů, trestanci, nemocní a horníci.

„Dostáváme je darem. Ve městě je zbožný obchodník s vínem. Jeho žena byla dlouho u nás. Od té doby nám každý rok posílá několik beden."

Neptám se, proč je posílá. Vzpomenu si, že bojovník boží Bodendiek po mši také snídá, a rychle odcházím, abych ještě něco zachránil.

Láhev je už přirozeně z poloviny prázdná. Je zde také Wernicke, ale ten pije pouze kávu. „Láhev, ze které si, důstojnosti, právě tak štědře naléváte," povídám Bodendiekovi, „mi sem poslala představená soukromě jako přídavek k platu."

„To vím," odpovídá vikář. „Ale copak nejste apoštolem tolerance, vy bystrý ateisto? Tak jen klidně dopřejte nějakou tu kapku také svým přátelům. Kdybyste vypil k snídani celou láhev, zničil byste si zdraví."

Mlčím. Muž církve to považuje za slabost a vyrazí ihned k útoku. „Co dělá vaše úzkost ze života?" vyzvídá a dá si pořádný doušek.

„Co?"

„Úzkost ze života, která se vám vypařuje ze všech kostí jako -"

„Jako ektoplazma," pomáhá mu Wernicke.

„Jako pot," říká Bodendiek, který vědci nedůvěřuje.

„Kdybych trpěl životní úzkostí, byl bych věřícím katolíkem," prohlašuji a přitáhnu si láhev.

„Nesmysl! Kdybyste byl věřícím katolíkem, netrpěl byste úzkostí ze života."

„To je hnidopištví církevních Otců."

Bodendiek se zasměje. „Co vy, mladý barbare, víte o vytříbené duchovnosti našich církevních Otců?"

„Dost, abych skončil u dlouholetého sporu, který Otcové vedli o to, zda měli Adam a Eva pupek."

Wernicke se zašklebí. Bodendiek se zatváří zhnuseně. „Jako vždycky. Nejprimitivnější nevědomost se u vás snoubí se sprostým materialismem," říká na moji i Wernickovu adresu.

„Neměl byste se tak vynášet nad vědu," odpovídám. „Co byste dělal, kdybyste měl prudký zápal slepého střeva a kdyby široko daleko byl jen jediný, prvotřídní, ale ateistický lékař? Modlil byste se, nebo byste se dal tím pohanem operovat?"

„To i ono, vy začátečníku v dialektice. Tak by měl ten pohan příležitost, aby si získal před Bohem zásluhu."

„Vůbec byste se neměl dát ošetřit lékařem," povídám. „Kdyby to byla vůle boží, musel byste umřít a nesměl byste se snažit tuto vůli opravovat."

Bodendiek mávne odmítavě rukou. „Teď už se co nevidět dostaneme k svobodné vůli a k všemohoucnosti boží."

Důvtipní terciáni se domnívají, že tím vyvrátí celé církevní učení. " Blahosklonně se zvedne, obličej mu září zdravím.

Wernicke a já vypadáme proti tomuto nadutému věřícímu jako hladovci. „Dobré zažití!" říká. „Musím ještě k ostatním fámikům." Slovo „ostatní" necháváme bez povšimnutí. Odšustí z jídelny. „Už jste si všiml, že se knězi a generálové obvykle dožívají vysokého věku?" ptám se Wernicka. „Nehryžou je pochybnosti a starosti. Jsou hodně na čerstvém vzduchu, jsou na celý život zaopatřeni a nepotřebují myslet. Jedni mají katechismus, druzí výcvikový řád. To udržuje mládí. Kromě toho knězi i generálové požívají největší vážnosti. První mají přístup k Bohu, druzí k císaři."

Wernicke si zapaluje doutník. „Všiml jste si taky, s jakou výhodou vikář bojuje?" ptám se. „My jeho víru respektovat musíme, kdežto on si z naší nevíry utahuje."

Výfoukne na mne dým. „On vás rozzlobí, vy jeho ne."

„To je ono!" říkám. „Právě proto mám vztek."

„On to ví. Proto si je tak jistý."

Naleju si zbytek vína. Sotva půl druhé skleničky, ostatní vypil ten boží bojovník. Forster Jesuitengarten 1915, víno, které by se mělo pít jen večer v dámské společnosti. „A co vy?" ptám se.

„Mně do toho všeho nic není," říká Wernicke. „Jsem jakýsi dopravní policista duševního života. Pokouším se na téhle křižovatce cosi řídit, ale za provoz nezodpovídám."

„Já se pořád cítím zodpovědný za všechno na světě. Nejsem vlastně psychopat?"

Wernicke se urážlivě zasměje. „To by se vám líbilo! Ale tak jednoduché to není. Jste úplně nezajímavý případ. Docela normální, průměrný mladík!"

..*

Přicházím na Grosse Strasse. Od trhu se pomalu blíží zástup demonstrantů. Jako rackové před temným mrakem poletuje před ním několik nedělních výletníků ve světlých šatech, s dětmi, balíčky jídla, koly a pestrým harampádím. Pak dojde průvod až sem a uzavře ulici.

Je to demonstrace válečných mrzáků, kteří protestují proti nízkým penzím. V čele jede na malém vozíku pahýl těla s hlavou. Paže a nohy chybějí. Už nelze rozeznat, zda byl tento pahýl velkým, či malým mužem. Nedá se to odhadnout ani podle ramen, protože mu paže amputovali tak vysoko, že na protézy nezbylo místo. Muž má kulatou hlavu, živé hnědé oči a knírek. Někdo o něj zřejmě každý den pečuje. Je oholený, ostříhaný a knírek má přistřížený. Vozík, vlastně jen prkno na kolečkách, táhne mrzák s jednou rukou. Amputovaný sedí na vozíku pozorně a rovně jako svíčka. Za ním jedou v řadách po třech vozících mrzáci s amputovanými nohama. Vozíky mají velké gumové obruče, které ranění postrkují rukama. Kožené zástěry, jež zakrývají místa, kde bývaly nohy, a jež mají obvykle zapnuté, jsou dnes odhrnuté. Je vidět pahýly v pečlivě zabraných nohavicích.

Potom přicházejí mrzáci o berlich, podivně křivé postavy, které jsme tak často vídali. Svislé berly a mezi nimi našikmo visí tělo. Pak jdou slepci a jednoočí. Ťukají bílými holemi do chodníku a na pažích mají žluté pásy s třemi tečkami. Tak se označují zakázané vjezdy do jednosměrných nebo slepých ulic - tři černé kulaté body zakázaného provozu. Mnoho invalidů nese tabule s nápisy, dokonce i slepci, i když je nemohou číst. „Takový je vděk vlasti?" stojí na jedné.

„Umíráme hladu," na jiné.

Někdo zastrčil muži na vozíčku do kazajky hůlku s cedulkou, na které stojí: „Moje měsíční penze má cenu jedné zlaté marky". Mezi dalšími dvěma vozy vlaje bílý transparent. „Naše děti nemají mléko, maso ani máslo. Za to jsme bojovali?" Jsou to nejsmutnější oběti inflace. Jejich penze jsou tak znehodnocené, že si za ně nemohou koupit skoro nic. Občas jim sice vláda důchody zvýší, ale vždycky je to moc pozdě, protože v den zvýšení už nemají skoro žádnou cenu. Dolar příliš zdivočel. Teď už neskáče o tisíce a desetitisíce, nýbrž každý den o statisíce. Předevčím stál milión dvě stě tisíc, včera milión čtyři sta tisíc. Zítra se očekává, že dosáhne dvou miliónů a koncem měsíce deseti miliónů. Dělníci teď dostávají peníze dvakrát denně. Ráno a odpoledne. Pokaždé mají půlhodinovou přestávku, aby si mohli rychle nakoupit, protože kdyby čekali s nákupem do odpoledne, ztratili by tolik, že by jim plat ani z poloviny nestačil k nasycení dětí. K. nasycení, nikoliv k dobré výživě. K- nasycení vším, co se dá nacpat do žaludku, ne tím, co tělo potřebuje.

Průvod jde mnohem pomaleji než jiné demonstrace. Za ním se hromadí auta nedělních výletníků. Je to podivný kontrast - šedý, skoro anonymní zástup mlčky se vlekcoucích válečných obětí a za ním zácpa aut válečných zbohatlíků, reptajících, prskajících a netrpělivých, kteří div nevjedou na paty vdovám po padlých, jež jdou s dětmi na konci průvodu, vychrtlé, vyhladovělé, usouzené a bázlivé. V autech září letní barvy, plátno, hedvábí, kulaté tváře, zaoblené paže a obličej, které tato nepřijemná situace přivedla do rozpaků. Lépe jsou na tom lidé na chodnicích. Dívají se prostě stranou a vlekou za sebou děti, které se zastavují a vyptávají, co je to za mrzáky. Kdo může, mizí postranními uličkami. Slunce nám stojí nad hlavami, je vedro a ranění se začínají potit. Po obličejích jim teče nezdravý, sýrový pot chudokrevných. Náhle za nimi zaječí houkačka. Někdo to nevydržel. Domnívá se, že musí několik minut ušetřit, a pokouší se předjet průvod po okraji chodníku. Invalidi se otáčejí. Všichni mlčí, ale průvod se roztáhne a uzavře celou ulici. Kdyby chtělo auto projet, muselo by vrazit do lidí. Sedí v něm mladík ve světlém obleku a slamáku a vedle sebe má děvče. Udělá několik pošetile rozpačitých posuňků a zapálí si cigaretu. Každý kolemjdoucí invalida se na něho podívá. Není v tom výčitka, všichni hledí na cigaretu, jejíž aromatická vůně se vznáší nad ulicí. Je to velmi dobrá cigareta a oni si už většinou nemohou kouření vůbec dovolit. A tak nasávají vůni ze vzduchu.

Jdu za průvodem až k Mariánskému kostelu. Tam stojí v uniformách dva nacisti s velkou tabulí: „Dejte se k nám, kamarádi! Adolf Hitler vám pomůže!" Průvod táhne kolem kostela.

..*

Sedíme v Červeném mlýně. Před námi stojí láhev šampaňského. Stojí dva milióny marek, což je dvouměsíční penze beznohého invalidy s rodinou. Objednal ji Riesenfeld.

Sedí tak, že přehlédne celý parket. „Věděl jsem to od začátku," prohlašuje. „Chtěl jsem si jen ověřit, jak mě podvádíte. Aristokratky nebydlí proti malým obchodům s náhrobky, natož v takových domech!"

„Na takového světáka, jako jste vy, je to podivný úsudek," odpovídám. „Měl byste vědět, že aristokrati teď většinou jinak nebydlí. Postarala se o to inflace. S paláci je konec, pane Riesenfeld. A když někdo ještě nějaký má, pronajímá v něm pokoje. Zděděné prachy jsou v tahu. Královské výsosti bydlí v podnájmech, plukovníci, kteří nedávno řinčeli šavlemi, teď dělají se skřípěním zubů pojišťováky, hraběnký -"

„Dost!" přeruší mě Riesenfeld. „Ještě chvíli a dám se do breku! Už mi nemusíte nic vysvětlovat. Ale pokud jde o paní Watzkovou, bylo mi to jasné od začátku. Z toho vašeho nejapného podvodu jsem měl jenom legraci."

Dívá se na Lízu, která tančí s Jiřím foxtrot. Varuji se připomenout odenwaldskému Casanovi, že Lízu ohodnotil jako Francouzku s chuží plnoštíhlého pardála. Znamenalo by to okamžité přerušení našich styků a my naléhavě potřebujeme

dodávku žuly.

„Nebudeme z toho ostatně dělat žádnou vědu," prohlašuje Riesenfeld smířlivě. „Má to naopak tím větší cenu. Taková rasa, a přímo z lidu! Jen se podívejte, jak tančí! Jako - jako -"

„Jako plnoštíhlý pardál," vypomáhám.

Riesenfeld na mne zašilhá. „Někdy ženám přece jen trochu rozumíte," zabručí.

„Naučil jsem se to od vás!"

Vůbec nic mu to nepřipomíná a polichoceně mi připíjí. „Rád bych o vás věděl jednu věc," povídám. „Mám pocit, že jste doma v Odenwaldu bezvadný, pokojný občan a otec rodiny. Před chvílí jste nám přece ukazoval fotky svých tří dětí a domku, obklopeného růžemi, k jehož stavbě jste ze zásady nepoužil ani kousek žuly, čehož si jako zkrachovaný básník vysoko cením. Tak proč tady ze sebe děláte takového krále nočních klubů?"

„Proto, abych měl doma ze svého občanství a otcovství tím větší požitek," odpovídá pohotově Riesenfeld.

„Máte dobrý důvod. Ale proč takhle kličkujete?"

Riesenfeld se ušklíbne. „To je můj démon. Rozpolcenost lidské povahy. O tom jste v životě neslyšel, že?"

„Že ne? Já jsem pro takovou rozpolcenost přímo názorný příklad."

Riesenfeld se urážlivě zasměje, podobně jako ráno Wernicke. „Vy?"

„Něco takového existuje i v poněkud duchovnější rovině," prohlašuju.

Riesenfeld se s povzdechem napije. „Skutečnost a fantazie! Věčný hon, věčný rozpor! Nebo -" dodává se znovu probuzenou ironií, „- u vás jako u básníka samozřejmě touha a splnění, Bůh a tělo, vesmír a záchod -"

Naštěstí znovu nasadí trubky. Jiří s Lízou se vrací z parketu. Líza je prelud v meruňkově zbarveném krepdešinu. Když se Riesenfeld dověděl o jejím plebejském původu, žádal od nás, abychom byli všichni za trest jeho hosty v Červeném mlýně. Teď se Líza uklání. „Smím prosit o tango, milostivá paní? Byla byste -"

Líza je o hlavu větší než Riesenfeld, a tak se těšíme na zajímavou podívanou. Ale k našemu údivu se z žulového krále vyklube vynikající mistr tanga. Ovládá nejen tango argentinské, ale i brazilské, a zřejmě ještě několik jiných variant.

Krouží s rozpačitou Lízou po parketu v piruetách jako krasobruslař.

„Jak je ti?" ptám se Jiřího. „Neber si to moc k srdci. Mamon proti citu. Před několika dny jsem byl o tomto tématu zevrubně poučen. Dokonce tebou, což je velmi pikantní. Jak se dostala dneska ráno Líza z tvého pokoje?"

„Bylo to těžké. Riesenfeld se uvelebil v kanceláři jako na pozorovatelně. Chtěl mít její okno pořád na očích. Myslel jsem, že ho zaženu, když mu odhalím, kdo vlastně Líza je. Nebylo to k ničemu. Nesl to jako muž. Pak se mi ho konečně podařilo odvléct na pár minut do kuchyně na kávu. To byla chvíle pro Lízou. Když se Riesenfeld zase vrátil do kanceláře na hlídku, usmívala se už milostivě ze svého okna."

„V tom kimonu s čápy?"

„Ne, v tom s větrnými mlýny."

Pohlédnu na něj a on přikývne. „Vyměnil jsem je za malou mohylku. Muselo to být. Ale ať je to jak chce, Riesenfeld byl samá poklona a pozval ji přes ulici na dnešní večer."

„Nebyl by se toho odvážil, kdyby se ještě jmenovala ‚de la Tour'."

„Udělal to uctivě. Líza pozvání přijala. Myslela si, že nám to obchodně prospěje."

„A ty tomu věříš?"

„Ano," odpovídá Jiří vesele.

Riesenfeld a Líza se vrací z parketu. Riesenfeld se potí. Líza je chladná jako klášterní lilie. Náhle zahlédnu k svému nesmírnému úžasu v koutě baru mezi balónky známou postavu. Je to Otto Bambuss. Stojí v tlačeničce jako zaběhlý pes a hodí se sem asi tak jako Bodendiek. Pak se vedle něho vynoří zrzavá lebka Willyho a odněkud zaslechnu velitelský hlas Renée de la Tour: „Bodmere, dejte si pohov!"

Vzpamatuji se. „Otto," povídám Bambussovi, „kdo tě sem prsk?"

„Já," hlásí se Willy. „Chci prospět německé literatuře. Otto se musí co nevidět vrátit na vesnici. Tam bude mít dost času na smolení básniček o hříšném světě. Ale napřed ho musí vidět."

Otto se klidně usmívá a mrká krátkozrakýma očima. Na čele mu vyřezávají drobné kapičky potu. Willy se usadí s Renée a Ottou u vedlejšího stolu. Líza a Renée svedly očima kratičkou, ale prudkou bitvu. Končí nerozhodně a ony se s úsměvem a rozpustile obracejí ke svým stolům.

Otto se ke mně nakloní.

„Dokončil jsem sbírku ‚Tygřice', " zašeptá. „Včera v noci. Už pracuju na dalším cyklu: ‚Žena v šarlatu'. Možná že to pojmenuju ‚Velké zvíře apokalypsy' a že přeju k volným veršům. Je to velkolepé. Sestoupil na mě duch!"

„Dobře! Ale co si slibuješ od tohohle?"

„Všecko!" odpovídá Otto a září štěstím. „Očekávám vždycky všecko, to je právě ta krása, když člověk ještě nic nezná. Ostatně, ty přece znáš nějakou dámu od cirkusu!"

„Dámy, které znám, tu nejsou proto, aby s nimi trénovali nějakí začátečníci," povídám. „Asi jseš skutečně ještě jelimánek, ty naivní velbloude, jinak bys nebyl tak hloupě drzý!"

Zapamatuj si proto zákon číslo jedna: prsty pryč od dam jiných mužů! Nemáš na to patřičně rostlé tělo."

Otto pokašlává. „Aha," povídá. „Měšťácké předsudky. Nemluvím přece o vdaných ženách."

„Já taky ne, ty pakoni. U manželek nejsou pravidla tak přísná. Proč mám mermomocí znát nějakou dámu od cirkusu?"

Řekl jsem ti už jednou, že prodávala vstupenky v bleším cirkuse."

„Willy mi povídal, že to není pravda. Je prý cirkusovou akrobatkou."

„Tak Willy!" Vidím, jak se jeho zrzavá hlava zmítá na moři parketu jako tykev. „Poslyš, Otto," říkám. „Je to úplně jinak. Od cirkusu je Willyho dáma. Ta v tom modrém klobouku. Literatura je její koníček. Tady máš šanci. Jen hezky tvrdě na

to!"

Otto na mne vrhne nedůvěřivý pohled. „Mluví s tebou upřímně, ty zblblý idealisto!" povídám.

Riesenfeld už zase roztáčí Lízu. „Co se to s námi děje, Jiří?" ptám se. „Tamhle se ti obchodní přítel pokouší odloudit dámu a já tady právě dostal nabídku, abych v zájmu německé poezie někomu půjčil Gerdu. Jsme takoví berani, nebo jsou naše dámy tak žádoucí?"

„Obojí. Navíc je žena toho druhého vždycky mnohem žádoucnější než ta, kterou máme. To je starý mravní zákon. Ale za pár minut začne Lízu strašně bolet hlava, na chvíli odejde do šatny pro aspirin a pak nám pošle číšníka se zprávou, že musela jít domů a že se máme klidně bavit dál."

„Pro Riesenfelda to bude rána. Zítra nám nic neprodá."

„Prodá naopak ještě víc. To bys měl vědět. Právě proto. Kde je Gerda?"

„Angažmá jí začíná až za tři dny. Doufám, že je ve Staroměstském dvoře. Ale obávám se, že sedí v Eduardově Walhalle. Říká tomu ušetřit večeři. Nemůžu proti tomu celkem nic dělat. Musel bych být o třicet let starší, abych stačil na její bezvadné důvody. Dej si radši pozor na Lízu. Třeba jí dá hlava pokoj, aby nám mohla dál pomáhat v obchodě."

Otto Bambuss se ke mně opět nakloní. Dívá se obrylenými očima jako vyděšený slaneček. „„Manéž", to by se hodilo jako titul pro sbírku cirkusáckých básní, že? S obrázky od Toulouse-Lautreca."

„Proč ne od Rembrandta, Dürera nebo Michelangela?"

„Ti mají taky kresby z cirkusáckého prostředí?" ptá se Otto s hlubokým zájmem.

Nechám ho být. „Bumbej, chlapečku," říkám otcovsky. „A raduj se z krátkého života, protože tě jednou někdo zavraždí. Ze žárlivosti, ty hlupáčku!"

Polichoceně mi připíjí a pak se dívá zamyšleně na Renée, která vypadá v ledňáčkově modrém klobouku, houpajícím se na světlých kudrlinkách, jako krotitelka v neděli.

Líza s Riesenfeldem se vracejí. „Já nevím, co to je," říká Líza. „Najednou mě hrozně rozbolela hlava. Dojdu si pro aspirin."

Než může Riesenfeld vyskočit, odběhne od stolu. Jiří se na mne podívá se samolibostí vládce harému a vezme si doutník.

VII.

„To sladké světlo," říká Isabela. „Proč slábne? Protože jsme unaveni? Každý večer je ztrácíme. Když spíme, je svět pryč. A kde jsme potom my? Což se svět pokaždé vrací, Rudolfe?"

Stojíme na konci zahrady a díváme se zamřížovanými vraty do kraje. Soumrak leží na dozrávajících polích, jež se rozkládají po stranách kaštanové aleje až k lesu.

„Vždycky se vrací," říkám a opatrně dodám: „Vždycky, Isabelo."

„A co my? Taký se vracíme?"

My? pomyslí si. Kdo ví? Každá hodina dává, bere a proměňuje. Ale mlčím. Nechci se zaplést do rozhovoru, který se náhle zřítí do propasti.

Zvenku se vracejí pacienti, kteří pracovali na polích. Vracejí se jako unavení sedláci a na ramenou jim leží první večerní červánky.

„My taky," říkám. „Vždycky, Isabelo. Nic z toho, co je tady, se nemůže ztratit. Nikdy."

„Ty tomu věříš?"

„Nic jiného nám nezbyvá."

Otočí se ke mně. Je neobyčejně krásná za tohoto soumraku, kdy se ve vzduchu chvěje první jasné zlato podzimu.

„Jinak jsme ztraceni?" zašeptá.

Upřeně na ni hledím. „To nevím," říkám konečně. Ztraceni - co všechno to může znamenat! Spoustu věcí!

„Jinak jsme ztraceni, Rudolfe?"

Nerozhodně mlčím. „Ano," řeknu potom. „Ale tady teprve začíná život, Isabelo."

„Který?"

„Náš vlastní. Tady teprve všechno začíná - odvaha, velký soucit, lidskost, láska a tragická duha krásy. Tady, kde víme, že nic není."

Hledím jí do obličeje, ozářeného slábnoucím světlem. Na okamžik se zastaví čas.

„Ty a já, my taky nebudeme?" ptá se.

„Ne, my taky nebudeme," odpovídám a hledím přes ni do krajiny, která je samá červeně a modř, dálka a zlato.

„Ani když se milujeme?"

„Ani když se milujeme," říkám a hněvivě a opatrně dodávám: „Myslím, že právě proto se lidi milují. Jinak by to asi vůbec nedokázali. Milovat znamená, že chceme dát něco, co nemůžeme udržet."

"Co?"

Pokrčím rameny. „Říká se tomu všelijak. Třeba své Já, abychom je zachránili. Nebo své srdce. Řekněme: své srdce. Či svou touhu. Své srdce."

Lidé z polí už došli. Ošetřovatelé otvírají vrata. Náhle se někdo kolem nás rychle protlačí, proklouzne mezi dělníky a vyběhne ven. Schovával se asi u zdi za stromem. Jeden z ošetřovatelů ho zpozoruje a pomaloučku se za ním rozběhne. Druhý klidně stojí a vpouští ostatní pacienty. Potom zamkne bránu. Dole je vidět běžícího uprchlíka. Utíká mnohem rychleji než jeho pronásledovatel. „Myslíte, že ho tímhle tempem váš kolega dohoní?" ptám se druhého ošetřovatele.

„Však on ho přivede.“

„Mám dojem, že ne.“

Ošetřovatel pokrčí rameny. „To je Guido Timpe. Aspoň jednou za měsíc se pokouší vzít roha. Pokaždé běží až k Myslivecké restauraci, kde si vypije několik piv. Vždycky ho tam najdeme. Nikdy neběží dál, vždycky jen tam. Jen tak na dvě tři piva. Pokaždé si dá černé.“

Mrkne na mne. „Proto se můj kolega nijak nešve. Jenom ho pro jistotu nesmí ztratit z očí. Dáme Timpemu vždycky dost času, aby si ta svoje piva mohl urazit. Proč ne? Vráti se pak jako beránek.“

Isabela neposlouchala. „Kam chce utéct?“ ptá se.

„Chce si dát pivo,“ povídám. „To je všechno. Kdopak by kvůli tomu utíkal?“

Isabela mě neslyší. Hledí na mne. „Chceš taky utéct?“

Zavrtím hlavou.

„Není proč utíkat, Rudolfě,“ říká. „A proč se vracet. Všechny dveře jsou stejné. A za nimi -“

Zarazí se. „Co je za nimi, Isabelo?“ ptám se.

„Nic. Jsou to jen dveře. Vždycky jsou to jen dveře a za nimi nic není.“

Ošetřovatel zavře vrata a zapálí si dýmku. Cítím aromatickou vůni laciného tabáku, která přede mnou vykouzlí obraz prostého života bez problémů, s řádným povoláním, s hodnou ženou a hodnými dětmi, s řádně odslouženou existencí a řádnou smrtí. Všechno by to bylo samozřejmé, den, odpočinek a noc, a nikdy bych se neptal, co za tím vším vězí. Na okamžik po tom prudce zatoužím a zmocní se mě jakási závist. Pak se podívám na Isabelu. Stojí u vrat, rukama svírá železné tyče mříže, opírá se o ně hlavou a hledí ven. Stojí tak dlouho. Světlo je čím dál sytější, má narudlé, nazlátlé tóny, lesy černají a ztrácejí modré stíny a nebe nad námi je jablkově zelené a plné růžově ozářených plachetnic. Konečně se otočí. V tomto světě má oči skoro fialové.

„Pojď,“ říká a vezme mě za ruku.

Vracíme se. Isabela se o mne opírá. „Nesmíš mě nikdy opustit.“

„Nikdy tě neopustím.“

„Nikdy,“ říká. „Nikdy je tak krátké.“

..*

Ze stříbrných kadidelnic ministrantů stoupají ve spirálách oblaka vůně. Bodendiek se obrací s monstrancí v rukou. Sestry v černých hábitech klečí v lavicích jako tmavé hromádky odevzdání. Hlavy mají skloněné, bijí se v zahalená prsa, jež se nikdy nesměla stát prsy, svíce hoří a Bůh je v hostii, obklopené zlatými paprsky, i v celém prostoru. Jedna z pacientek vstane, jde uličkou středem kaple až k lavici, v níž se přijímá, a tam se vrhne na zem. Většina nemocných nehybně civí na zlatý zázrak. Isabela tu není. Odmítla jít do kostela. Dříve chodívala, ale teď už několik dní nechce. Vysvětlila mi to. Říká, že se už nechce dívat na toho zkrvaveného.

Dvě sestry zdvihají nemocnou, která se vrhla na zem a bije rukama do podlahy. Hraji Tantum ergo. Bílé obličejе choromyslných se rázem obrátí k varhanám. Vytáhnou violy a housle. Sestry zpívají.

Kadidlo víří v bílých spirálách. Bodendiek ukládá monstranci do svatostánku. Světlo svíček kmitá po jeho brokátovém mešním rouchu s velkým vyšitým křížem a stoupá vzhůru s dýmem k velkému kříži, na němž už bezmála dva tisíce let visí zkrvavený Spasitel. Hraju mechanicky dál a myslím na Isabelu a na to, co říkala, a pak na pojednání o předkřesťanských náboženstvích, které jsem včera večer četl. V Řecku byli tehdy bohové veselí, potulovali se z mraku na mrak, byli trochu ničemní a vždycky nevěrní a vrtkávi jako lidé, k nimž patřili. Byli ztělesněním a karikaturou života v jeho plnosti a krutosti, nezávadnosti a kráse. Isabela má pravdu. Ten bledý muž s vousem a se zkrvavenými údy, který visí nade mnou, takový není. Dva tisíce let, myslím si, dva tisíce let, a život pořád vířil ve světlech, smyslném řevu, smrti a extázi kolem kamenných staveb, v nichž visely obrazy toho bledého umírajícího, ponuré, krvavé a obklopené milióny Bodendieků. A nad zeměmi vyrostl stín chrámů, šedý jako olovo, a zardousil radost ze života. Z rozjařeného Eróta udělal skrytou, špinavou a hříšnou postelní záležitost a nic neprominul přes všechna kázání o lásce a odpuštění. Neboť skutečné odpuštění znamená přijmout bližního tak, jak je, a ne vyžadovat po kání, následování a podrobení, dokud není vysloveno Ego té absolvo.

..*

Isabela čekala venku. Wernicke jí povolil večerní pobyt v zahradě, ovšem v doprovodu. „Cos tam dělal?“ vyzvídá nepřátelsky. „Pomáhals všechno zatušovat?“

„Hrál jsem.“

„Hudbou se dá taky leccos zatušovat. Víc než slovy.“

„Existuje taky hudba, která drásá,“ říkám. „Hudba bubnů a polnic. Způsobila na světě spoustu neštěstí.“

Isabela se otočí. „A co tvé srdce? Není taky jako buben?“

Ano, myslím si, pomalý a tichý buben, ale přesto nadělá dost hluku a přinese dost neštěstí a já možná jeho vinou přeslechnu sladké, anonymní volání života, jež zbylo těm, co proti němu nestaví své okázalé Já a nevyžadují vysvětlení, jako by byli neústupnými věřiteli, a ne prchajícími poutníky, kteří po sobě nezanechávají stopy.

„Sáhni si na mé srdce,“ říká Isabela. Vezme mě za ruku a položí si ji na tenkou blůzu pod ěadra. „Cítíš je?“

„Ano, Isabelo.“

Odtáhnou ruku, ale mám pocit, že jsem ji tam nechal. Jdeme kolem malé fontány, která tu šplouchá ve tmě, jako by na ni zapomněli. Isabela ponoří ruce do nádrže a stříká vodu do výše. „Kde jsou sny ve dne, Rudolfě?“ ptá se.

Pohlédnu na ni. „Možná že spí," říkám opatrně, protože vím, kam mohou takové otázky vést. Ponoří paže do nádrže a nechá je pod vodou. Třpytí se tam stříbrně jako z neznámého kovu, poseté malými perličkami vzduchu. „Jak můžou spát?" říká. „Jsou přece živým spánkem. Vidíme je pouze ve spaní. Ale kde jsou ve dne?"

„Třeba visí jako netopýři ve velkých podzemních jeskyních, nebo čekají na noc jako mladé sovy v hlubokých dutinách stromů."

„A když noc nepřijde?"

„Noc přijde vždycky, Isabelo."

„Víš to jistě?"

Pohlédnu na ni. „Ptáš se jako dítě," říkám.

„Jak se ptají děti?"

„Jako ty. Pořád se vyptávají. A za chvíli dojdou tam, kde už dospělí neznají odpověď, a dostanou se proto do rozpaků, nebo se rozzlobí."

„Proč se rozzlobí?"

„Protože si náhle uvědomí, že je v nich hrozná faleš, a nechtějí, aby jim to někdo připomínal."

„V tobě je taky něco falešného?"

„Skoro všechno, Isabelo."

„Co je to faleš?"

„Nevím. V tom to právě vězí. Kdybychom to věděli, nebylo by to už tak falešné. Člověk to jen cítí."

„Ach, Rudolfe," říká pojednou Isabela hlubokým a měkkým hlasem. „Nic není falešné."

„Ne?"

„Ovšemže ne. Jenom Bůh ví, co je falešné a co správné. Ale když je Bůh, neexistuje nic správného ani falešného.

Všechno je Bůh. Falešné by bylo jen to, co by bylo mimo něj. Kdyby ale mohlo být něco mimo něj, nebo proti němu, byl by to jen omezený bůh. A omezený bůh není Bohem. Buď je tedy všechno správné, nebo Bůh neexistuje. Je to tak jednoduché."

Překvapeně ji pozoruji. To, co říká, zní skutečně prostě a jasně. „Pak by neexistoval ani ďábel, ani peklo," říkám. „Nebot' kdyby existovali, neexistoval by Bůh."

Isabela přikývne. „Ovšemže ne, Rudolfe. Máme tolik slov. Kdo je všechna vynalezl?"

„Popletení lidé," odpovídám.

Zavrtí hlavou a ukáže na kapli. „Tamhleti! A drží ho uvnitř v zajetí," šeptá. „Nemůže ven. Rád by se odtamtud dostal. Ale oni ho přibíli na kříž."

„Kdo?"

„Knězi. Vězní ho."

„To byli jiní knězi," říkám. „Před dvěma tisíci lety. Ne tihle."

Opře se o mne. „Jsou to pořád titíž, Rudolfe," šeptá mi do obličeje, „copak to nevíš? Chtěl by ven, ale oni ho drží v zajetí. A on krvácí a krvácí a chtěl by dolů s kříže. Ale oni ho nepustí. Vězní ho ve svých vězeních s vysokými věžemi, uctívají ho kadidlem a modlitbami, ale ven ho nepustí. Víš proč?"

„Ne."

Bledý měsíc visí nad lesy v popelavé modři. „Protože je velmi bohatý," šeptá Isabela. „Je velmi, velmi bohatý. A oni si chtějí jeho majetek ponechat. Kdyby vyšel ven, dostal by ho zpátky a všichni by náhle zchudli. Je ve stejné situaci jako ten, koho zavřeli tady nahoře. Jeho majetek spravují jiní lidé, dělají si s ním, co chtějí, a žijí jako bohatí lidé. Je na tom jako Já."

Upřeně na ni hledím. Z jejího napjatého výrazu se nedá nic vyčíst. „Co tím myslíš?" ptám se.

Dá se do smíchu. „Všechno, Rudolfe. Víš to přece taky. Odvezli mě sem, protože jsem jim stála v cestě. Chtějí si ponechat můj majetek. Kdybych se odtud dostala, museli by mi ho vrátit. Ale mně to nevadí, já o něj nestojím."

Nespouštím z ní oči. „Nestojíš-li o něj, můžeš jim to přece vysvětlit. Pak už by tě tady neměli proč držet."

„Tady nebo někde jinde - to je přece totéž. Proč ne zde? Tady aspoň nejsou. Jsou jako komáři. A kdo stojí o život s komáři?" Skloní se. „Proto se přetvařuji," zašeptá.

„Ty se přetvařuješ?"

„Ovšem! To nevíš? Člověk se musí přetvařovat, jinak ho přibijí na kříž. Ale jsou hloupí. Nechají se oblafnout."

„Wernicka chceš taky oblafnout?"

„Kdo je to?"

„Lékař."

„Ach, což ten! Tomu jde jen o to, aby si mě vzal. Je jako ostatní. Je tolik zajatců, Rudolfe, a ti venku z nich mají nahnáno. Ale nejvíc se bojí toho na kříži."

„Kdo?"

„Všichni, kdo ho využívají a kdo z něho žijí. Je jich spousta. Říkají, že jsou dobří. Ale mají na svědomí mnoho zla. Kdo je pouze zlý, nemůže moc ublížit. Hned se to pozná a každý si na něj dá pozor. Ale ti dobříci - co ti všechno neprovádějí! Ach, jsou celí od krve!"

„To jsou," říkám a hlas šeptající ze tmy mě podivně vzrušuje. „Nadělali obrovskou spoustu zla. Kdo je sám sobě soudcem, nezná slitování."

„Už tam nechod, Rudolfe," šeptá Isabela. „Ať ho pustí. Toho na kříži. Taky by se rád zasmál, vyspal a zatančil si."

„Myslíš?"

„Každý o to stojí, Rudolfe. Ať ho pustí. Ale pro ně je to moc nebezpečné. Není takový jako oni. Je nejnebezpečnější ze všech - je nejdobrotivější."

„A proto ho vězní?"

Isabela přikývne. Cítím její dech. „Jinak by ho museli zase přibít na kříž."

„Ano," říkám, „taky si to myslím. Zabili by ho znovu. Ti, co ho dneska velebí. Zabili by ho, jako zabili jeho jménem milióny lidí. Ve jménu spravedlnosti a lásky k bližnímu."

Isabelu zamrazí. „Já už tam nepůjdu," říká a ukazuje na kapli. „Pořád tvrdí, že musí člověk trpět. Černé sestry. Proč, Rudolfe?"

„Mlčím."

„Kdo je vinen tím, že musíme trpět?" ptá se a tiskne se ke mně.

„Bůh," říkám trpce. „Jestli vůbec existuje. Bůh, který nás všechny stvořil."

„A kdo ho za to potrestá?"

„Cože?"

„Kdo potrestá Boha za to, že nám způsobuje utrpení? Když něco takového udělá člověk, dají ho do vězení, nebo ho pověsí. Kdo pověsí Boha?"

„O tom jsem ještě nepřemýšlel," říkám. „Zeptám se na to vikáře Bodendieka."

Vracíme se alejí. Tmou poletuje několik světlušek. Isabela se náhle zastaví.

„Slyšels to?" ptá se.

„Co?"

„Zemi. Poskočila jako kůň. V dětství jsem se bála, že ve spánku spadnu z postele. Chtěla jsem, aby mě přivázali. Co myslíš, je na přitažlivost spolehnutí?"

„Ano. Jako na smrt."

„Nevím, nevím. Už jsi někdy letěl?"

„Letadlem?"

„Letadlem," říká Isabela s mírným opovržením. „To umí každý. Ve snu."

„Ano. Ale to přece taky umí každý."

„Ne."

„Myslím, že se každému občas zdá, jak letí. O tom se zdá lidem nejčastěji."

„Tak vidíš!" říká Isabela. „A ty se spoléháš na přitažlivost. Co když přestane jednoho dne fungovat? Co potom? Budeme poletovat jako mýdlové bubliny! A kdo bude císařem?"

Ten, kdo si přiváže na nohy nejvíc olova, nebo ten, kdo bude mít nejdelší ruce? A jak se dostaneme se stromu?"

„Nevím. Ale ani olovo by nebylo k ničemu. Bylo by lehké jako vzduch."

Pojednou je hravá. V očích se jí odráží měsíc, jako by za nimi plápolal jasný oheň. Odhodí si s čela vlasy, které v chladném světle jako by ztratily barvu.

„Vypadáš jako čarodějnice," říkám. „Jako mladá a nebezpečná čarodějnice!"

Zasměje se. „Čarodějnice," šeptá. „Konečně jsi to poznal? Ale trvalo ti to!"

Rázným pohybem roztrhne širokou modrou sukni, která se jí vlní kolem boků, shodí ji na zem a pokročí kupředu. Má na sobě pouze střevice a krátkou bílou blůzu, která se jí rozepjala. Stojí ve tmě útlá a bílá, spíš chlapec než žena, s plavými vlasy a pichlavými očima. „Pojď," zašeptá.

Rozhlížím se. Zatraceně, bleskne mi hlavou, kdyby sem teď přišel Bodendiek! Nebo Wernicke, či některá sestra. Mám na sebe vztek, že na to myslím zrovna teď. Isabelu by to nikdy nenapadlo. Stojí přede mnou jako duch, který na sebe vzal tělo a chystá se odletět.

„Musíš se obléci," říkám.

Dá se do smíchu. „Že musím, Rudolfe?" ptá se výsměšně. Mám dojem, že se vznáší, a cítím na sobě tíhu celého světa. Pomalu se blíží. Chytne mě za kravatu a serve mi ji s krku. Rty má bledé, ve světle měsíce šedomodré, zuby má bílé jako křídla, a dokonce i její hlas ztratil barvu. „Dej to pryč!" šeptá a strhává mi límec a košili; Cítím její chladné ruce na nahé hrudi. Nejsou měkké. Jsou úzké a tvrdé a nemilosrdně na mne útočí. Po zádech mi přeběhne mráz. Pojednou se v Isabele rozpoutá něco, čeho bych se od ní jakživ nenadál. Přichází to zdaleka jako prudký náraz vichřice, stísnilo se to v ní jako mírný vánek z širých rovin, který se stlačí v průsmyku do prudké bouře. Snažím se ji chytit za ruce a ohlížím se. Odstrčí mě. Už se nesměje. Náhle se v ní probudila smrtelná vážnost tvora, pro něhož je láska zbytečnou příkrasou a jenž zná pouze jediný cíl, pro který je ochoten zemřít.

Nemohu ji zadržet. Načerpala odněkud sílu, proti níž bych se ubránil pouze násilím. Abych se tomu vyhnul, přivinu ji k sobě. Tak je sice jako svázaná, ale je mnohem blíží, nadry se mi tiskne k hrudi, leží mi v náručí a já cítím celé její tělo. To nejde, myslím si, je nemocná, je to znásilnění, ale což není vždycky všechno znásilnění? Dívá se na mne zblízka, ale nic nevnímá, oči má prázdné, strnulé a průhledné. „Strach," zašeptá. „Vždycky máš strach!"

„Nemám strach," zamumlám.

„Z čeho? Z čeho máš strach?"

Mlčím. Pojednou není po strachu ani památky. Isabeliny šedomodré rty se mi přitisknou na obličej, jsou studené, ani místečko na ní není teplé, mne však rozráží mrazivý žár, pokožka se mi stahuje, pouze hlava mi hoří. Cítím Isabeliny zuby, je jako štíhlé, vzpřímené zvíře, jako přízrak, duch z měsíčního svitu a žádostivosti, mrtvá i živá, mrtvola, která vstala z mrtvých, kůži i rty má chladné, hrůza a zapovězená rozkoš ve mně chaoticky víří, násilím se jí vytrhnu a strčím do ní tak prudce, že upadne -

Zůstane ležet. Krčí se na zemi jako bílá ještěrka a syčí na mne nadávky a urážky, šeptá celý proud nadávek ze slovníku vozků, vojáků a kurev, nadávek, které ani já sám všechny neznám, urážky, jež bodají jako nůž a švihnutí bičem, slova, která bych od ní v životě nečekal a na něž se odpovídá pouze pěstmi.

„Uklidni se," říkám.

Zasměje se. „Uklidni se!“ opíčí se po mně. „To je všechno, co znáš! Uklidni se! Jdi k čertu!“ zasyčí pojednou nahlas.

„Běž, ty uříkanče, ty eunuchu -“

„Drž hubu,“ povídám vztekle. „Nebo -“

„Nebo co? Tak to přece zkus!“ Prohne se proti mně jako luk, opírá se vzadu rukama o zem v nestydatém postoji s ústy zkrivenými v opovrhlivém úšklebku.

Bez dechu na ni hledím. Měla by se mi hnusit, ale nehnusí se mi. Přes všechno, co na mne chrlí a co dělá, není v této nestoudné pozici ani trochu smilstva, je v tom a v celé její bytosti cosi zoufalého a divokého a nevinného, miluju ji, chtěl bych ji chytit a odnést, ale nevím kam, zvedám ruce, ale jsou těžké, a já mám pocit, že jsem žalostný a bezmocný maloměšťák a venkovan.

„Koukej mazat!“ šeptá Isabela se země. „Jdi! Jdi! A už se nevracej. Neopovaž se znova přijít, ty dědku, ty kostelníku, ty plebejče, ty bezkulko! Běž, ty hlupáku, blázne, ty kramářská dušičko! Neopovaž se znova přijít!“

Klečí a dívá se na mne, ústa se jí zmenšila, oči má ploché, zlé a břídlivé. Vyskočí se země jako srnka, uchopí širokou, modrou sukni a rychle odchází baletním krokem, vznáší se na dlouhých nohou z aleje do měsíčního světla, nahá tanečnice, mávající modrou sukni jako vlajkou.

Chci se za ní rozběhnout a zavolat, aby se oblékla, ale jsem jako přikovaný. Nevím, co v nejbližším okamžiku udělá. Pak mě napadne, že to nebude poprvé, co se tady nahoře někdo objeví u vchodu nahý. Zejména ženy to často dělávají.

Pomalů se vracím alejí. Upravuji si košili a mám pocit viny, i když nevím proč.

..*

Knopf přichází pozdě. Podle jeho kroků soudím, že div nepřetéká. Nemám na to sice náladu, ale právě proto jdu k okapové rouře. Knopf se zastaví ve vratech a jako starý voják nejprve přehlíží terén. Všude je ticho. Opatrně se blíží k obelisku. Neočekával jsem, že by se šikovatel mimo službu vzdal svého zvyku hned po prvním poplašeném výstřelu.

Stojí teď v přípravném postoji před náhrobkem a čeká. Ještě jednou se opatrně rozhlíží. Vzápětí jako zkušený taktik znovu použije lsti. Spustí ruce, ale je to bluf, Knopf jen poslouchá. Když je pořád ticho, s chutí se rozkročí, kolem nietzschovského knírku se mu rozloží triumfální úsměv, a hned to pustí.

„Knopfe!“ zaskučím tlumeně okapovou rourou. „Už jsi zase tady, ty prase? Copak jsem tě nevaroval?“

Výraz Knopfova obličeje se docela pěkně změnil. Nikdy jsem nevěřil obratu, že někdo hrůzou vyvaluje oči. Domníval jsem se, že je každý raději přivře, aby si zaostřil zrak. Ale Knopf je skutečně vyvaluje jako splašený kuň při plném zásahu granátu. Dokonce jimi koulí.

„Nejsi hoden cti být šikovatelem ženistů mimo službu,“ prohlašuji dutě. „Tímto tě degraduji! Degraduji tě na vojína druhé třídy, ty chláci! Odchod!“

Z Knopfova hrdla se vydere chraptivý štěkot. „Ne! Ne!“ zaskuhrá a pokouší se vypátrat místo, odkud promlouvá Bůh. Ozývá se z rohu mezi vraty a zdí jeho domku. Není tam okno ani otvor, a on nechápe, odkud se ten hlas bere.

„Je konec s dlouhou šavlí, s brigadýrkou a s prýmký!“ šeptám. „A s vycházkovou uniformou taky! Od teďka jsi ženistou druhé třídy, Knopfe, ty zatracené pometlo!“

„Ne!“ vyje Knopf, zasažený do hloubi své bytosti. Pravý Teuton si dá raději uříznout prst, než by přišel o svůj titul.

„Ne! Ne!“ šeptá a zvedá pracky do měsíčního světla.

„Pořádně se obleč,“ rozkazují a náhle se mi vybaví všechno, co na mne Isabela křičela. Cítím bodnutí v žaludku a skučící bída na mne dopadá jako krupobití.

Knopf poslechl. „Jen to ne!“ zaskuhrá znovu s hlavou zvrácenou k beránkům, ozářeným měsícem. „Jen to ne, pane!“ Vidím, jak tu stojí jako střed Laokoontova sousoší a zápasí s neviditelnými hady zneuctění a degradace. Takhle jsem asi vypadal já před hodinou, napadne mě, a žaludek se mi opět začíná bouřit. Zničehonic se ve mně probudí soucit. Ke Knopfovi i k sobě samému. Jednám s ním lidštěji. „Tak dobře,“ šeptám. „Dám ti ještě jednu příležitost, i když si to nezasloužíš. Na zkoušku tě degraduji pouze na svobodníka. Když budeš chcát do konce září jako civilizovaný člověk, povýším tě znovu na poddůstojníka. Když to dokážeš do konce října, povýším tě na četaře, do konce listopadu na rotného a k vánocům zase na nádešloužícího šikovatele mimo službu, rozuměls?“

„Ovšem, pane - pane -“ Knopf hledá správné oslovení. Obávám se, že váhá mezi Veličenstvem a Bohem, a včas ho přeruším. „To je mé poslední slovo, svobodníku Knopfe! A nemysli si, ty prase, že s tím po vánocích opět začneš! Bude zima a nebudeš moci zahladit stopy. Zmrznou. Jen se zkus ještě jednou postavit k obelisku a dostaneš ránu elektrickým proudem a takový zánět prostaty, že se ti nohy zkríví bolestí. A teď koukej mazat, ty oprýmkovaný hnojníku!“

Knopf bleskově zmizí ve stínu domovních dveří. Z kanceláře zaslechnu tichý smích. Líza a Jiří pozorovali představení.

„Oprýmkovaný hnojník,“ směje se chraptivě Líza. Kdosi převrhne židli, něco zarachotí a Jiří zamyká dveře své cely.

Riesenfeld mi kdysi daroval láhev holandské jalovcové s věnováním: Pro nejtěžší chvíle. Teď ji vytáhnu. Na čtyřhranné láhvi září viněta: Friský genever van p. Bokma, Leeuwarden. Otevřu ji a naleju si pořádnou sklenici. Jalovcová je aromatická a silná a nic mi nevyčítá.

XVIII.

Rakvář Wilke hledí udiveně na ženu. „Proč si nevezmete dvě malé?“ ptá se.

„Nebude to o moc dražší.“

Žena zavrtí hlavou. „Ať leží spolu.“

„Ale vždyť je můžete pohřbít do jednoho hrobu," povídám. „Pak budou spolu.“

„Ne, to nejde.“

Wilke se škrábe na hlavě. „Co tomu říkáte?" obrací se ke mně.

Žena ztratila dvě děti. Obě zemřely týž den. Chce pro ně nejen společný náhrobek, ale také pouze jednu, jakousi dvojitou rakev. Proto jsem zavolał Wilka do kanceláře.

„Pro nás je to prostě," povídám. „Skoro každý den se stává, že chce někdo náhrobek se dvěma nápisy. Jsou dokonce rodinné náhrobky se šesti osmi nápisy.“

Žena přikývne. „Tak to má být! Ať leží spolu! Vždycky byly spolu.“

Wilke vytáhne z vesty tesařskou tužku. „Vypadalo by to podivně. Rakev by byla moc široká. Skoro čtvercová. Děti jsou asi ještě velmi malé. Kolik jim bylo?"

„Čtyři a půl.“

Wilke si to načrtne. „Jako krychlová bedna," prohlašuje. „Nechcete přece jen -“

„Ne," přeruší ho žena. „Ať leží spolu. Jsou to dvojčata.“

„I pro dvojčata můžu udělat velmi pěkné, bíle lakované rakvičky. Mají hezčí tvar. Taková krátká dvojitá rakev vypadá nemotorně -“

„To je mi jedno," říká žena neoblomně. „Měly společnou kolébku, společný kočárek a teď budou mít i společnou rakev. Ať zůstanou spolu.“

Wilke opět kreslí. Je z toho zase jen krychlová bedna, jejíž víko dokonce zdobí úponky břečťanu. Kdyby šlo o dospělé, měl by pro svou tvořivost více místa, ale děti jsou moc krátké. „Ani nevím, jestli se to smí," vyhazuje poslední kartu.

„Proč by se to nesmělo?"

„Je to neobvyklé.“

„Umřou-li týž den dvě děti, je to taky neobvyklé," říká žena.

„Máte pravdu, zvlášť když jsou to dvojčata." Wilke náhle projevuje zájem. „Měly taky stejnou nemoc?"

„Ano," odpovídá žena tvrdě. „Stejnou nemoc. Narodily se po válce, když nebylo co jíst. Dvojčata - a já neměla mléko ani pro jedno -“

Wilke se k ní nakloní. „Stejnou nemoc." V očích mu plápolá zvědavost vědce. „Říká se, že se to u dvojčat stává dost často. Astrologicky -“

„Tak jak je to s tou rakví?" ptám se. Nezdá se mi, že by tato žena měla chuť vybavovat se o tématu, které Wilka fascinuje.

„Můžu to zkusit," říká Wilke. „Ale nevím, jestli se to smí. Nevíte to vy?" ptá se mě.

„Můžeme se zeptat u správy hřbitova.“

„A co knězi? Jak byly děti pokřtěny?"

Žena zaváhá. „Jedno katolicky, druhé evangelicky," říká po chvíli. „Tak jsme se dohodli. Můj muž je katolík, já jsem evangelička. Proto jsme se dohodli, že si dvojčata rozdělíme.“

„Tak vy jste dali pokřtít jedno katolicky a druhé evangelicky?" vyptává se Wilke.

„Ano.“

„Týž den?"

„Týž den.“

Wilkův zájem o zvláštnosti života opět vzplane. „A samozřejmě ve dvou různých kostelích?"

„Ovšem," říkám netrpělivě. „Kde jinde? A teď -“

„Ale jak jste je mohla rozeznat?" přeruší mě Wilke. „Myslím celou tu dobu? Byly si podobné?"

„Ano," říká žena. „Jako vejce vejci.“

„Právě o to mi jde! Jak je můžete rozeznat, zvláště když jsou tak malé? Dokázala jste to? Právě ty první dny, kdy je ve všem zmatek?"

Žena mlčí.

„Teď už je to přece jedno," prohlašuji a dávám Wilkovi znamení, aby přestal.

Ale Wilke je posedlý nesentimentální zvědavostí vědce. „To vůbec není jedno," odpovídá. „Teď se musí pohřbít!

Jedno katolicky, druhé evangelicky. Víte aspoň, které z nich je katolík?"

Žena mlčí. Wilke je z toho námětu celý pryč. „A to si myslíte, že je můžete pohřbít ve stejnou dobu? Bude to nutné, když budete mít dvojitou rakev. Ale pak by museli být u hrobu taky dva faráři, katolický a evangelický! A ti vám to určitě neudělají! Jsou na milého Pánaboha žárlivější než my na svoje ženské.“

„Do toho vám přece nic není, Wilke," říkám a dám mu pod stolem kopanec.

„A co dvojčata," zvolá Wilke a vůbec si mě nevšímá. „Katolické by bylo pohřbeno zároveň evangelicky a evangelické katolicky! Představte si ten zmatek! Kdepak, tu dvojitou rakev neprosadíte! Musí to být dvě rakvičky! Pak bude mít každé náboženství tu svou. Faráři se k sobě můžou obrátit zády a tak jim požehnat.“

Wilke si zřejmě představuje, že se různá náboženství nenávidí jako pes a kočka. „Už jste mluvila s faráři?" ptá se.

„To zařídí můj muž," praví žena

„To jsem tedy skutečně zvědavý -“

„Uděláte tu dvojitou rakev?" ptá se žena.

„Udělám, ale jak vám říkám -“

„Co to bude stát?" ptá se žena.

Wilke se škrábe na hlavě. „Kdy ji chcete?"

„Co nejdřív.“

„Budu muset pracovat v noci. Přes čas. Je to mimořádná práce.“
„Co to bude stát?“ ptá se žena.
„To vám řeknu, až bude hotová. Pro vědu to udělám lacino. Ale když vám to zakážou, nemůžu ji vzít zpátky.“
„Nezakážou.“
Wilke na ni udiveně pohlédne. „Jak to víte?“
„Když jim nebudou chtít knězi požehnat, pohřbíme je bez nich," říká žena tvrdě. „Byly pořád spolu a spolu zůstanou.“
Wilke přikývne. „Tak dobře. Rakev vám určitě dodám, ale zpátky ji vzít nemůžu.“
Žena vytáhne z kabelky peněženku z černé kůže a s niklovou západkou. „Chcete zálohu?“
„Obvykle se to dělá. Na dřevo.“
Žena se na něj podívá. „Milión," řekne Wilke trochu rozpačitě.
Podává mu bankovky. Jsou mnohokrát přeložené. „Ještě adresu," říká.
„Půjdu s vámi," prohlašuje Wilke. „Vezmu si míru. Musíte dostat dobrou rakev.“
Žena přikývne a pohlédne na mne. „A náhrobek? Kdy ho dodáte?“
„Kdy ho budete chtít. Obvykle se několik měsíců čeká.“
„Nemůžeme ho dostat hned?“
„Ovšem. Ale je lepší počkat. Hrob se určitou dobu propadá. Proto je výhodnější postavit náhrobek později, jinak se musí usazovat znova.“
„Ach tak," říká žena. Chvilí mám dojem, že se rozplácne. „Přesto bychom chtěli náhrobek ihned. Nedá se - nedá se usadit tak, aby se nepropadal?“
„To bychom museli postavit zvláštní základ. Ještě před pohřbem. Přejete si to?“
Žena přikývne. „Musí na něm mít svá jména," říká. „Nesmí tam ležet jen tak. Je lepší, když na něm budou mít jména ihned.“
Dá mi číslo hrobu. „Chtěla bych to hned zaplatit," říká. „Kolik to dělá?“
Znovu otvírá černou peněženku. Říkám jí cenu se stejnými rozpaky jako Wilke. „Dneska jde všechno hned do miliónů a miliard," dodávám.
Je to zvláštní, ale pořádní a čestní lidé se obvykle poznají už podle složených peněz. Žena rozbaluje bankovku po bankovce a pokládá je na stůl vedle vzorků žuly a vápence. „Šetřili jsme peníze na školu," říká. „Teď už by to stejně nestačilo - stačí to právě tak ještě na tohle -“

..*

„Vyloučeno!" říká Riesenfeld. „Máte vůbec ponětí, co stojí černá švédská žula? Ta se dováží ze Švédska, mladíku, a nedá se zaplatit směnkami za německé marky. Ta stojí devizy! Švédské koruny! Máme už jen několik kvádrů, pro přátele! Pár posledních! Jsou jako modrobílé diamanty. Jeden vám dám za večer s madam Watzkovou. Ale dva! Zbláznil jste se? Právě tak byste mohl chtít od Hindenburga, aby se stal komunistou.“
„To je, panečku, nápad!"
„Tak vidíte! Vemte si tu vzácnost a nesnažte se ze mě vyrazit víc než váš šéf. Protože jste zároveň poslíčkem i přednostou kanceláře, nemusíte si dělat starosti s povýšením."
„To jistě ne. Dělal jsem to z čisté lásky k žule. Dokonce z platonické lásky. Nestojím už ani o to, abych ji sám prodal."
„Ne?" ptá se Riesenfeld a naleje si skleničku kořalky.
„Ne," odpovídám. „Chci totiž změnit zaměstnání."
„Už zase?" Riesenfeld si otočí křeslo tak, aby viděl na Lízino okno.
„Tentokrát doopravdy."
„Chcete zase učit?"
„Ne," povídám. „Tak naivní už nejsem. Ani tak domýšlivý. Nevíte o něčem? Znáte spoustu lidí."
„O čem?" ptá se Riesenfeld bez zájmu.
„O čemkoliv v nějakém velkém městě. Dělal bych třeba poslíčka u novin."
„Zůstaňte tady," říká Riesenfeld. „Sem se hodíte. Scházeli byste mi. Proč chcete pryč?"
„To vám nemůžu přesně vysvětlit. Kdybych to dokázal, nebylo by to tak nutné. Já to taky vždycky nevím. Vím to jen občas. Ale pak to vím zatraceně jistě."
„A teď to víte?"
„Teď to vím."
„Můj bože!" praví Riesenfeld. „Ještě se vám bude po tom všem tady jednou stýskat!"
„Určitě. Proto chci pryč."
Riesenfeld sebou náhle trhne, jako by se dotkl mokrou prackou elektrického kontaktu. Naproti v pokoji se rozsvítilo a Líza přistoupila k oknu. Zřejmě nás v pološeru kanceláře nevidí a klidně si svléká blůzu. Nic pod ní nemá.
Riesenfeld hlasitě zafuní. „Krucinál fagot, to jsou kozy! Člověk by si na ně mohl klidně postavit půllitr piva a nemusel by se bát, že spadne!"
„Taky myšlenka!" říkám.
Riesenfeldovi se zajiskří v očích. „Tohle dělá paní Watzková každý den?"
„Je dost bezstarostná. Nikdo ji nemůže vidět. Ovšem kromě nás."
„Člověče!" říká Riesenfeld. „A takového postavení se chcete vzdát, vy pakoni?"
„Ano," říkám a mlčky sleduju Riesenfelda, jak se plíží k oknu jako wurttemberský Indián, v jedné ruce skleničku, v druhé láhev žitné.

Líza se češe.

„Chtěl bych být sochařem," říká Riesenfeld a nespouští z ní oči. „Teď by se mi to vyplatilo! Ztraceně, co všechno člověk zmeškal!"

„Chtěl byste tesat do žuly?"

„To je přece fuk, nemyslíte?"

„U žuly modely zestárnou dřív, než je dílo hotové," říkám. „Je děsně tvrdá. Vy byste mohl při svém temperamentu modelovat leda v hlině. Jinak byste po sobě zanechal samá torza."

Riesenfeld zasténá. Líza si svlékla sukni, ale vzápětí zhasla a odešla do jiného pokoje. Šéf Odenwaldských závodů se ještě chvíli lepí na okno a potom se otočí. „Vám je hej!" zabručí. „Nejste posedlý démonem. Vy v sobě máte nanejvýš jehně."

„Merci," pravím. „Ve vás taky není žádný démon, ale kozel. Ještě něco?"

„Dopis," prohlašuje Riesenfeld. „Odevzdáte ode mě dopis?"

„Komu?"

„Paní Watzkové. Komu jinému!"

Mlčím.

„Poohlédnu se vám po nějakém místě," říká Riesenfeld. Mlčím dál a hledím na mírně zpoceného sochaře, který se minul povoláním. Zachovám Jiřímu věrnost Nibelungů, i když mě to bude stát budoucnost.

„Byl bych to udělal tak jako tak," prohlašuje Riesenfeld pokrytecky.

„To vím," řeknu. „Ale proč chcete psát? To není k ničemu. A kromě toho přece dneska večer odjíždíte. Počkejte, až se vrátíte."

Riesenfeld vypije žitnou. „Třeba se vám to zdá směšné, ale člověk takové věci odkládá jen velmi nerad."

Náhle se otevřou domovní dveře a Líza vyjde na ulici. Má na sobě přiléhavý černý kostým a lodičky s vysokými podpatky. Jakživ jsem neviděl tak vysoké kramflíčky. Vtom ji vyslídí i Riesenfeld. Hmátne na stůl po klobouku a vyletí ze dveří.

„Teď, anebo nikdy!"

Vidím, jak se řítí dolů ulicí. Pak se s kloboukem v ruce uctivě přitočí k Líze, která se dvakrát ohlédne. Oba zmizí za rohem. Jsem zvědav, jak to dopadne. Jiří Kroll mi to jistě poví. To dítko Štěstěny z něho možná vyrazí ještě druhý pomník ze švédské žuly.

Přes dvůr přichází truhlář Wilke. „Co byste říkal večernímu posezení?" volá na mne oknem.

Přikývnu. Čekal jsem, že s tímto návrhem vyrukuje. „Bach přijde taky?" ptám se.

„Jasně. Zrovna mu nesu cigarety."

..*

Sedíme ve Wilkově dílně mezi hoblinami, rakvemi, květináči s gerániemi a hrnci s klišem. Voni tu pryskyřice a čerstvé jedlové dřevo. Wilke hobluje víko dvojité rakve. Rozhodl se, že ji zadarmo ozdobil květinovou giriandou, dokonce pozlacenou náhražkovým pozlátkem. Když má o něco zvláštní zájem, nezáleží mu na výdělku. A zájem tentokrát má. Kurt Bach sedí na černě nalakované rakvi s falešným bronzovým kováním. Já na skvostném kousku z přírodního, matně mořeného dubu. Rozhodli jsme se, že s Wilkem přečkáme hodinu duchů, a tak tu máme pivo, buřty, chleba a sýr. Mezi půlnocí a jednou hodinou je totiž rakvář obvykle melancholický, malátný a sklíčený. Je to jeho těžká hodinka. Člověk by tomu nevěřil, ale Wilke se bojí strašidel. V tu chvíli mu nestačí ani společnost kanárka v kleci, zavěšené nad hoblicí. Je malomyslný, mluví o nesmyslnosti života a dává se na chlast. Mnohokrát jsme ho už ráno našli, jak namazaný chrápe ve své největší rakvi, vystlané hoblinami. Před čtyřmi lety s touto rakví šeredně naletěl. Vyrobil ji pro obra z cirkusu Bleichfeld, který na zájezdu do Werdenbrücku nečekaně zemřel po požití limburského sýra, vajíček natvrdo, uzenek, komísárku a kořalky. Ale umřel jen zdánlivě. Zatímco se Wilke dřel celou noc s rakví navzdory všem strašidlům, obr se náhle s povzdechem zvedl z úmrtního lože, a místo aby Wilka aspoň ze slušnosti ihned vyrozuměl, vychlastal půl láhve žitné, která zbyla, a šel spát. Nazítří ráno tvrdil, že nemá peníze a že si stejně žádnou rakev neobjednal. Proti této námitce se nedalo nic dělat. Cirkus táhl dál, a protože se k rakvi nechtěl nikdo hlásit, zůstala Wilkovi na krku. A tak se Wilke na nějaký čas vůči světu poněkud zatvrdil. Největší zlost měl na mladého lékaře Wüllmanna, který to prý všechno spískal. Wüllmann sloužil dva roky jako vojenský lékař a stal se z něho trochu dobrodruh. Ošetřoval v lazaretě spoustu polomrtvých a skomrtvých lemounů, a protože mu nikdo neházel na krk odpovědnost za jejich smrt nebo křivě srostlé kosti, posbíral nakonec hromadu zajímavých zkušeností. Proto se v noci znovu připlížil k obrově a píchl mu nějakou injekci. Nejednou viděl v lazarete, jak mrtví zase oživil, a skutečně, i obr se rázem vrátil do života. Od té doby cítil Wilke k Wüllmannovi mimoděk jistý odpor, jež se lékaři nepodařilo odstranit, ani když se později choval velmi rozumně a posílal pozůstalé svých pacientů k Wilkovi. Obrovu rakev považoval Wilke za stálou výstrahu své nesmírné lehkověrnosti a podle mého názoru jen proto doprovodil matku dvojčat až do bytu. Chtěl se na vlastní oči přesvědčit, zda mrtvolky už zase neposkakují na houpacích koních. Wilkova sebeúcta by utrpěla hroznou ránu, kdyby mu kromě neprodejné obrově rakve zůstala na krku ještě krychlová rakev pro dvojčata, protože by se stal v rakvářském cechu jakýmsi Barnumem. Wüllmannovi zazlival nejvíc to, že mu neposkytl příležitost k delšímu soukromému rozhovoru s obrem. Byl by mu všechno odpustil, kdyby mohl s obrem pořídít interview o záhrobí. Obr byl vlastně pár hodin mrtvý a Wilke, jako vědec amatér a strašpytel, by dal všechno na světě za informaci o životě na druhém břehu.

Kurtu Bachovi je tohle všechno jedno. Toto dítě přírody je pořád ještě členem Ateistického spolku v Berlíně, který se řídí heslem: „Zaříd' si život v pohodlí, na záhrobí se vybodni." Je podivné, že se jako sochař přesto zabývá záhrobím,

anděly, umírajícími lvy a orly. Ale kdysi měl jiné úmysly. Když byl mladší, pokládal se za jakéhosi Michelangelova synovce.

Kanárek zpívá. Ve světle nemůže usnout. Hoblík heká. Před otevřeným oknem stojí noc. „Jak se cítíte?" ptám se Wilka. „Už na vás klepe záhrobí?"

„Tak napůl. Je přece teprve půl dvanácté. V tu dobu mívám pocit, jako bych šel na procházku s plnovousem a v dámských šatech s výstřihem. Jsem celý nespůj."

„Staňte se monistou," navrhuje Kurt Bach. „Když člověk na nic nevěří, necítí se nikdy zvlášť špatně. Ani si nepřipadá směšný."

„Ale dobře se taky necítí," říká Wilke.

„Možná. Ale určitě se mu nezdá, že má plnovous a dámské šaty s výstřihem. Takový pocit mívám jen v noci, když se dívám z okna a nade mnou je nebe plné hvězd s milióny světelných let, a já mám věřit, že nad tím vším trůní jakýsi nadčlověk, kterému záleží na tom, co bude z Kurta Bacha."

Dítě přírody si bezstarostně uřízne kus salámu a baští. Wilke znervózní. Půlnoc se už blíží a v tu dobu takové rozhovory nemiluje. „Je chladno, že?" praví. „Už je podzim."

„Jen to okno klidně nechte otevřené," povídám, když je chce zavřít. „Není vám to nic platné, duchové procházejí sklem. Podívejte se radši ven na ten akát. Je to Liza Watzková mezi akáty. Poslechněte si, jak v něm šumí vítr! Jako valčík v hedvábných spodničkách mladé ženy. Jednoho dne ten akát porazí a vy z něho uděláte rakve -"

„Z akátového dřeva ne. Rakve se dělají z dubu, z jedle, dýhují se mahagonem -"

„Dobře, dobře, Wilke! Je tu ještě trochu kořalky?"

Kurt Bach mi podá láhev. Wilke sebou zničehonic trhne, dív si neuhobluje prst. „Co to bylo?" ptá se poděšeně.

Do lampy vrazil brouk. „Zachovej si chladnou krev, Alfréde," povídám. „To není žádné poselství ze záhrobí. Jen obyčejné drama ze světa zvířat. Chrobák, který se žene za sluncem, jež si plete se stowattovou žárovkou v zadním traktu Hakenstrasse tři."

Je zvykem, že si s Wilkem chvíli před půlnocí začneme tykat a tykáme si až do konce hodiny duchů. Tak má větší pocit bezpečí. Po jedné hodině se chováme opět formálně.

„Nechápu, jak může někdo žít bez náboženství," říká Wilke Kurtu Bachovi. „Co si člověk počne, když se v noci probudí, všude je tma a venku zuří bouře?"

„V létě?"

„To se ví, že v létě. V zimě bouře nejsou."

„Vypiju něco studeného," odpovídá Kurt Bach. „A potom spím dál."

Wilke zavrtí hlavou. Když se blíží hodina duchů, není jen bojácný, ale i velmi nábožný.

„Znal jsem jednoho, který chodil za bouře do bordelu," povídám. „Přímě ho to k tomu nutilo. Jinak byl impotentní, pohlaví se v něm probudilo jen za bouřky. Jakmile viděl bouřkové mraky, už sahal po telefonu, aby si rezervoval Fritzi. Nejkrásnější období svého života prožil v roce 1920. Tehdy se s bouřkami roztrhl pytel. Někdy byly čtyři až pět za den."

„Co dělá teď?" zajímá se vědec-amatér Wilke.

„Je mrtev," povídám. „Umřel za poslední velké bouře v září roku 1920."

Noční vítr přibouchne v protějším domě dveře. Ze všech věží vyzvánějí zvony. Je půlnoc. Wilke do sebe hodí skleničku kořalky.

„Co kdybychom se teď šli projít ke hřbitovu?" ptá se neznaboh Bach, který někdy bývá surově bezcitný.

Wilkův knírek se chvěje hrůzou ve větru, který vane oknem. „A takoví lidé se dneska vydávají za přátele!" říká vyčítavě. A vzápětí se znova vyděsí. „Co to bylo?"

„Milenci, venku. Přestaň na chvíli s tím hoblováním, Alfréde. A jez! Strašidla se vyhýbají lidem, kteří jedí. Nemáš tu ještě nějaké šproty?"

Alfréd se na mne podívá jako pes, kterého někdo nakopne ve chvíli, kdy jde za voláním přírody. „Musíš mi to připomínat právě teď? Můj ubohý milostný život a opuštěnost muže v nejlepším věku?"

„Jsi obětí povolání," povídám. „To o sobě nemůže říct každý. Pojd' k supe! Tak se totiž říká tomuhle jídlu v elegantním světě."

Pustíme se do salátu a sýra a otevřeme láhve piva. Kanárek dostane list salátu, rozjásá se radostí, aniž ví, zda je či není ateistou. Kurt Bach zvedne zemitou tvář a věští. „Jsou tu cítit hvězdy," prohlašuje.

„Cože?" Wilke položí láhev do hoblin. „Co zase máte?"

„O půlnoci voní svět hvězdami."

„Nech si ty vtipy! Jak vůbec někdo dokáže žít, když na nic nevěří a ještě takhle mluví?"

„Chceš mě obracet na víru?" ptá se Kurt Bach. „Ty podvodný dědici nebeského království?"

„Ne, ne! Nebo třeba ano. Nezachrástilo tu něco?"

„Jo," praví Kurt. „Láska."

Slyšíme, jak se venku někdo opatrně plíží. V pomníkovém háji mizí druhý párek milenců. Ve tmě se pohybuje bílá skvrna dívčích šatů.

„Proč vlastně vypadají lidi úplně jinak, když jsou mrtví?" ptá se Wilke. „Dokonce i dvojčata."

„Protože už nejsou znetvořeni," odpovídá Kurt Bach.

Wilke přestane žvýkat. „Jak to myslíš?"

„Životem," vysvětluje monista.

Wilke svěsí knírek a znovu žvýká. „Aspoň v tuhle dobu byste mohli přestat s těmi nesmysly! Copak vám není nic svaté?"

Kurt Bach se tiše zasměje. „Ty ubohý šlahoune! Pořád musíš mít něco, čeho by ses mohl držet."

„A ty ne?“

„Já taky.“ Oči v jílovitě zbarveném obličejí se mu lesknou jako ze skla. Tohle dítě přírody obvykle mlčí jako ryba, je to jen zkrachovaný sochař se zkrachovanými sny. Ale někdy z něho vytrysknou pravzory oněch snů, které mívával před dvaceti lety, a on se náhle změní v přestárlého fauna s vizemi.

Na dvoře znovu něco zapraská, někdo se tam plíží a šeptá. „Před čtrnácti dny došlo tady venku k maléru,“ povídá Wilke. „Nějaký zámečník si zapomněl vyndat z kapsy nářadí, to se mu zřejmě za bouřlivého aktu nešťastnou náhodou vzpříčilo a dáma se píchla o špičaté šídlo. Skokem byla na nohou, chytla malý bronzový věnec a třískla jím montéra do hlavy. Copak jste to neslyšel?“ obrací se ke mně.

„Ne.“

„Narazila mu ten bronzový věnec přes uši tak silně, že se ho nemohl zbavit. Rozsvítím a ptám se, co se děje. A ten chlap uhání celý poděšený ze vrat s bronzovým věncem kolem lebky jako římský státník. Nescházel vám jeden věnec?“

„Ne.“

„To jsou věci. Ten chlap vyletěl, jako by ho bodal do zadnice vosí roj. Slezu dolů. Slečna tu ještě stojí a prohlíží si ruku. ‚Krev!‘ povídá. ‚On mě pích! A zrovna v takovou chvíli!‘ Vidím na zemi sídlo a srovnám si v hlavě, co se stalo. Pak sídlo zvednu. ‚Tady jde o život! Prst se dá obvázat, ale zadnice ne. I když je tak rozkošná.‘ Ona se začervená -“

„Jaks to mohl v té tmě vidět?“ ptá se Kurt Bach.

„Svítil měsíc.“

„To není vidět ani při měsíci.“

„Člověk to vytuší,“ prohlašuje Wilke. „Tak ona se začervená, ale pořád si drží šaty od těla. Byly světlé a krvavé skvrny se těžko čistí. ‚Mám nahoře jód a náplast,‘ povídám. ‚A jsem diskrétní. Pojďte!‘ A ona sem vleze a vůbec to s ní nehne.“ Wilke se obrátí na mne. „To je na vašem dvoře to nejkrásnější,“ prohlásí nadšeně. „Kdo se miluje mezi pomníky, ten se nebojí ani rakví. A tak se stalo, že po jódu a náplasti a doušku ovocného portu splnila tahle obrova rakev přece jen nějaký účel.“

„Jako hnízdečko lásky?“ ptám se pro jistotu.

„Kavalír si užije a mlčí,“ vytáčí se Wilke.

Vtom zasvitne mezi mraky měsíc. Dole zazáří bílý mramor, zalesknou se černé kříže a mezi nimi stojí roztroušené čtyři párky milenců, dva v mramoru, dva v žule. Chvilí všichni stojí strnule a tiše jako sochy. Mají dvě možnosti: buď se dát na útěk, nebo nebrat vzniklou situaci vůbec na vědomí. S útekem to není jen tak. Člověk je sice v tu ránu pryč, ale odnese to nervovým šokem, který může způsobit impotenci. Vím to od jednoho svobodníka, kterého načapal v lese s kuchařkou roťák od ženistů. Byl vyřízený na celý život a jeho žena se s ním dala za dva roky rozvést.

Milenci se rozhodují správně. Jako větřící jeleni otočí hlavy a upřeně hledí na naše okno, v němž se ještě svítí a v němž se svítilo od soumraku. Jako by je vytesal Kurt Bach. Je to obraz neviny, poněkud směšný, stejně jako Bachovy skulptury. Vtom zmizí měsíc za mrakem, tato část zahrady se zahalí do tmy, světlo dopadá pouze na obelisk. Ale kdopak to tam stojí jako třpytící se fontána? Čurá tam Knopf jako socha v Bruselu, již zná každý voják, který byl na dovolené v Belgii.

Nemohu nic dělat, je to moc daleko. A dnes na to ani nemám náladu. Proč bych měl reagovat jako nějaká hospodyně? Dnes odpoledne jsem se rozhodl, že toto místo opustím, a proto do mne proudí život jako mohutná řeka, cítím ho všude, ve vůni hoblin a v měsíci, v šustotu a harašení na dvoře i v nesmírné kráse slova „září“, ve svých rukou, které se mohou pohybovat a hmatat, i ve svých očích, bez nichž by byla všechna muzea světa prázdná, v přízracích, strašidlech, v pomíjivosti i v divoké honbě Země kolem Kassiopeie a Plejád, v předtuše nekonečných vzdálených zahrad pod vzdálenými hvězdami, v předtuše zaměstnání ve velkých cizích časopisech a rubínů, které teď v zemi srůstají do rudé záře, to všechno cítím a to mi brání, abych hodil prázdnou láhev od piva směrem k půlminutové Knopfově fontáně -

Vtom bijí hodiny. Je jedna. Hodina duchů je za námi, můžeme Wilkovi opět vykat a buď se dál opíjet, nebo se ponořit do spánku jako do šachty, v níž jsou mrtvolý, uhlí, bílé paláce ze soli a zakopané diamanty.

XIX.

Sedí ve svém pokoji a tiskne se do rohu vedle okna. „Isabelo,“ říkám.

Neodpovídá. Řasy se jí chvějí jako motýli, které děti zaživa napichují na špendlíky.

„Isabelo,“ říkám. „Přišel jsem, abych tě odvedl.“

Polekaně se přitiskne ke zdi. Sedí tu v napjaté křeči jako socha. „Ty mě už neznáš?“ ptám se.

Sedí a mlčí. Obrátí ke mně pouze oči, ostrážitě a velmi temné. „Poslal tě ten, co se vydává za lékaře,“ zašeptá.

Má pravdu. Poslal mě Wernicke. „Neposlal mě,“ říkám. „Přišel jsem potají. Nikdo neví, že tu jsem.“

Pomalou se odtahuje od zdi. „Tys mě taky zradil.“

„Nezradil jsem tě. Nemohl jsem se k tobě dostat. Vůbec jsi nechodila ven.“

„Nebylo to možné,“ šeptá. „Všichni stáli venku a čekali. Chtěli mě chytit. Vypátrali, že jsem tady.“

„Kdo?“

Pohlédne na mne, ale neodpoví. Jak je útlá! pomyslím si. Jak útlá a opuštěná v této holé místnosti! Nemá ani sebe samu. Ani osamělost svého Já. Je roztříštěná jako granát do spousty ostrých úlomků strachu v cizí, hrozné krajině nepochopitelné hrůzy.

„Nikdo na tebe nečeká,“ říkám.

„Ale ano."
„Jak to víš?"
„Hlasy. Ty je neslyšíš?"
„Ne"
„Hlasy vědí všecko. Neslyšíš je?"
„To je vítr, Isabelo."
„Ano," říká odevzdaně. „Ať je to třeba vítr. Jen kdyby to tak nebolelo."
„Co tě bolí?"
„Pily. Mohli by přece řezat nožem, to by bylo rychlejší. Ale tyhle tupé, pomalé pily! Všechno hned zase srůstá, když jsou tak pomalé! Pak začínají od začátku a tak to jde pořád. Řezou do masa a to za nimi hned srůstá. Nikdy tomu není konec."
„Kdo řeze?"
„Hlasy."
„Hlasy nemohou řezat."
„Tyhle řezou."
„Kde?"
Isabela udělá pohyb, jako by měla prudké bolesti. Vtiskne si ruce mezi stehna. „Chtějí to vyříznout. Abych nikdy neměla děti!"
„Kdo?"
„Ti venku. Říká, že mě porodila. A teď mě chce zase nacpat do sebe. Řeze a řeze. A on drží."
Zachvěje se hrůzou. „On - ten, co je v ní -"
„V ní?"
Zasténá. „Neříkej to - chce mě zabít - nesmím to vědět -"
Jdu k ní kolem lenošky, potažené vybledlým vzorkem s růžemi, která se jako imitace sladkého života nesmyslně a nápadně odráží od tohoto prázdného prostoru. „Co nesmíš vědět?"
„Chce mě zabít. Nesmím usnout. Proč se mnou nikdo ne-bdí? Na všechno jsem sama. Jsem tak unavená," nařiká jako pták. „Pálí to, nemůžu spát a jsem tak unavená. Ale kdo může spát, když to pálí a nikdo nebdí? Tys mě taky opustil."
„Neopustil jsem tě."
„Mluvil jsi s nimi a oni tě podplatili. Proč ses mě nezastal? Ty modré stromy a stříbrný déšť. Tys ale nikdy nechtěl. Nikdy! A mohl jsi mě zachránit."
„Kdy?" Ptám se a cítím, jak se ve mně cosi chvěje, a nechci, aby se to chvělo, ale nemohu tomu zabránit. Zdá se mi, že pokoj už není pevný, také zdi jako by se chvěly a nebyly z kamene, malty a omítky, ale z kmitů, z hustě soustředěných kmitů bilionů vláken, která tekou od obzoru k obzoru a ještě dál a která se zde zhušťují do čtyřhranného vězení z provazů a oprátek, v nichž sebou mrská trocha touhy a životní úzkosti.
Isabela se znovu obrátí obličejem ke zdi. „Ach, je to ztracené - už po tolik životů."
Náhle padne do okna soumrak. Zatáhne je závojem takřka neviditelné šedi. Všechno je tu ještě jako předtím, venku je světlo, zeleň, žluté cestičky, obě palmy ve velkých květináčích z majoliky, nebe potažené pápeřím mraků, vzdálené, šedé a rudé shluky střeš ve městě za lesy. A současně se všechno změnilo, soumrak to izoloval, přetáhl to nátěrem pomíjivosti, připravil to k žrádlu jako hospodně pečení nakyselo pro vlčí stíny noci. Pouze Isabela je dosud zde, drží se pevně posledního světelného lana, ale to i ji už vtáhlo do večerního dramatu, které nikdy nebylo dramatem a je jím pouze proto, že je chápeme jako provinění. Teprve od chvíle, co víme, že musíme umřít, a protože to víme, změnila se idyla v drama, kruh v kopí, bytí v provinění a křik ve strach a v útěk k rozsudku.
Držím ji pevně v náruči. Celá se chvěje, hledí na mne a tiskne se ke mně a já ji držím, držíme se navzájem, dva cizinci, kteří o sobě nic nevědí a tisknou se k sobě, protože si nerozumějí a považují se navzájem za někoho jiného, než kým opravdu jsou, a kteří z tohoto nedorozumění čerpají ještě prchavou útěchu, z tohoto dvojnásobného, trojnásobného, nekonečného, a přece jediného nedorozumění, jež jako duha staví klamný most tam, kde nemůže nikdy být, odraz mezi dvěma zrcadly, vrhány do stále vzdálenější prázdnoty.
„Proč mě nemiluješ?" zašeptá Isabela.
„Miluji tě. Miluji tě celou svou bytostí."
„To je málo. Pořád tu jsou ještě ti druzí. Kdybys mě dost miloval, zabil bys je."
Držím ji v náruči a hledím přes její hlavu do parku, kde z trávníku a z alejí vyrůstají stíny jako ametystové vlny. Všechny mé smysly jsou ostré a jasné, ale současně mám pocit, jako bych stál na úzké plošině nad přehlubokou hučící propastí.
„Nesnesl bys, abych žila mimo tebe," zašeptá Isabela.
Nevím, co odpovědět. Kdykoliv takhle mluví, vždycky se mě to dotkne. Jako by její slova skrývala hlubší pravdu, kterou nemohu pochopit, jako by přicházela z druhé strany, kde neexistují jména. „Cítíš, jak se ochlazuje?" ptá se s hlavou na mém rameni. „Každou noc všechno umírá. I srdce. Řezou je pilou."
„Nic neumírá, Isabelo. Nikdy."
„Ale ano! Ta kamenná tvář - rozletí se na kusy. A ráno je opět celá. Ach, to není žádný obličej! Jak lžeme s našimi ubohými tvářemi! Ty taky lžeš -"
„Ano -" říkám. „Ale proti své vůli."
„Musíš si obličej sedřít, až z něho nic nezůstane. Jen hladká kůže. Nic víc! Ale ani potom nezmizí. Znovu naroste. Kdyby se všecko zastavilo, neměli bychom bolesti. Proč mě chtějí od všeho odříznout? Proč mě chce zpátky? Já přece nic neprozradím!"
„Co bys mohla prozradit?"

„To, co kvete. Je to samé bahno. Vychází to z kanálů."

Opět se zachvěje a přitiskne se ke mně. „Zalepili mi oči. Klihem, a pak je propíchli jehlami. Ale přesto je nemohu odvrátit."

„Odvrátit? Od čeho?"

Odstrčí mě. „Tebe taky poslali. Ale já nic neprozradím. Jsi špión. Koupili si tě. Když to řeknu, zabijí mě."

„Nejsem špión. A proč by tě zabíjeli, když mi to řekneš? Takhle by to přece měli mnohem snazší. Kdybych to věděl, museli by zabít i mne. Už bys to nevěděla jen ty."

Začíná to chápat. Znovu na mne pohlédne. Uvažuje. Sotva dýchám. Cítím, že stojíme přede dveřmi, za nimiž by mohla být svoboda. Tak tomu aspoň říká Wernicke. Návrat z bludiště do normálních ulic, domů a poměrů. Nevím, bude-li to pro ni lepší, ale tváří v tvář tomuto ubohému tvorovi o tom nemohu uvažovat. „Když mi to vysvětlíš, dají ti pokoj," říkám. „A nenechají-li tě na pokoji, přivolám pomoc. Zavolám policii, oznámením to novinám. Dostanou strach. A ty se už nebudeš muset bát."

Sepne ruce. „To není všechno," vyhrkne konečně.

„Co ještě?"

Okamžitě se zatváří tvrdě a odmítavě. Z obličeje jí rázem zmizí trýzeň a nerozhodnost. Ústa se jí zmenší a zúží, bradu má vystrčenou. Podobá se teď hubené, puritánské, zlé panně. „Nech toho!" řekne. Také hlas má jiný.

„Dobře, nechme toho. Nemusím nic vědět."

Čekám. Oči se jí lesknou jako plochá a lesklá břidlice za soumraku. Jako by se v nich soustředila veškerá šed' večera.

Dívá se na mne svrchu a výsměšně. „To by se ti hodilo, co? Máš po legraci, ty špióne!"

Zničením mě popadne vztek, i když vím, že je nemocná a že tyto zlomy vědomí přicházejí jako blesk. „Jdi k čertu," říkám zlostně. „Mně do toho všeho nic není!"

Vidím, jak se její výraz opět mění, ale rychle odcházím. Sám nevím, co mě tak pobouřilo.

..*

„No a?" ptá se Wernicke.

„To je všechno. Proč jste mě k ní poslal? Vůbec nic se nezlepšilo. Jako ošetřovatel nejsem k ničemu. To přece vidíte. Když jsem s ní měl opatrně mluvit, začal jsem na ni rvát a nakonec jsem utekl."

„Bylo to lepší, než tušíte." Wernicke sáhne do knihovny, vytáhne láhev a dvě skleničky a nalévá. „Koňak," říká.

„Jenom jedno bych rád věděl. Jak vycítila, že je tu zase její matka."

„Její matka je tady?"

Wernicke přikývne. „Od předvčírka. Ještě ji neviděla. Ani z okna."

„Proč by ji nemohla vidět?"

„Musela by se vyklonit daleko z okna a mít oči jako dělostřelecký dalekohled." Wernicke pozoruje barvu koňaku. „Ale tihle nemocní to někdy vycítí. Možná taky, že to uhodla. Řídl jsem ji tím směrem."

„Proč?" říkám. „Ještě nikdy jsem ji neviděl tak nemocnou."

„Omyl," praví Wernicke.

Postavím skleničku a pozoruji tlusté svazky v knihovně. „Je na tom tak bídně, že se člověku zvedá žaludek."

„Bídně snad. Ale hůř jí není."

Měl byste jí dát pokoj. Jako v létě. Tehdy byla šťastná. Ale teď - teď je to strašné."

„Ano, je to strašné," říká Wernicke. „Skoro to vypadá, jako by se skutečně všechno dělo podle jejích představ."

„Sedí tam jako v mučírni."

Wernicke přikývne. „Venku si lidi myslí, že už nic takového neexistuje. Ale existuje to pořád. Tady. Každý má v lebce vlastní mučírnu."

„Nejen tady."

„Nejen tady," přisvědčuje Wernicke ochotně a napije se koňaku. „Ale tady ji má spousta pacientů. Chcete se přesvědčit? Vemte si bílý plášť. Za chvíli půjdu na večerní vizitu."

„Ne," řeknu. „Ještě si pamatuju na tu minulou."

„To byla válka, která tu stále ještě zuří. Chcete se podívat do jiného oddělení?"

„Ne. Pamatuju si i na ně."

„Nemůžete si pamatovat všechny, viděl jste jich jen několik."

„To stačilo."

Vzpomínám si na tvory, kteří stojí po celé týdny v rohu, strnulí a zkroucení křečí, nebo si neúnavně otloukají hlavu o zeď, šplhají po postelích a s očima v sloup chropí a křičí ve svěřacích kazajkách. Šlehají do nich neslyšné bouře chaosu a zdola je za vnitřnosti, varlata a hřbetní obratle chytá červ, dráp, šupina, sliznatá, beznohá, svíjející se praexistence, která se tu plazí jako před věky, než začala myslet, celé to mršné bytí je stahuje do šerého rozkladu počátku, zpět k šupinatcům a nevidomému dávení. Řvou jako zpanikařené opice a zachraňují se s brebentěním na posledních holých větvích svého mozku. Stoupající vnitřnosti je ženou stále výš v posledním hrozném strachu. Není to strach diktovaný mozkem, ale strach daleko horší, hrůza buněk před zánikem, před řevem všech řevů, před strachem strachů, před úzkostí ze smrti, ale nikoliv ze smrti jedince, nýbrž ze smrti žil, buněk, krve a podvědomé inteligence, kterou tiše ovládají játra, žlázy, krevní oběh a oheň pod lebkou.

„Tak dobře," povídá Wernicke. „Dopijte si koňak. Nechte plavat své výlety do podvědomí a chvalte život."

„Proč? Snad proto, že je všechno tak podivuhodně zařízené? Proto, že jeden žere druhého a pak ještě sám sebe?"

„Protože žijete, vy nevinátko! Jste ještě moc mladý a nezkušený, abyste pochopil problém soucitu. Až budete jednou

dost starý, uvidíte, že neexistuje."

„Mám jistou zkušenost."

Wernicke mávne odmítavě rukou. „Jen se nedělejte tak důležitý, vy veteráne! To, co víte, nemá nic společného se soucitem jako metafyzickým problémem. Patří to k všeobecné slabomyslnosti lidské rasy. Velký soucit začíná někde jinde a někde jinde taky končí. Kdesi mimo takové fňukálky, jako jste vy, a mimo obchodníky s útěchou, jako je Bodendiek -"

„Dobře, vy nadčlověče," povídám. „Ale to vám ještě nedává právo vyvolávat podle své libovůle v hlavách pacientů peklo, očistec nebo flegmatickou smrt."

„Právo -" odpovídá Wernicke s propastným opovržením. „Jak příjemný je počestný vrah proti takovému zastánci práva, jako jste vy! Co vy víte o právu? Ještě míň než o soucitu, vy scholastická citlivko!"

Zvedne skleničku, ušklíbne se a klidně se zadívá do večera. Umělé světlo v pokoji zlátne na hnědých a pestrých hřbetech knížek do hlubších odstínů. Nikdy se mi nezdálo tak skvostné a symbolické jako tady nahoře, kde noc je současně polární nocí mozků. „Ani s tím, ani s oním se při plánování vesmíru nepočítalo," povídám. „Ale já se s tím nesmírím, a považujete-li to za lidský nedostatek, zůstanu takový rád až do smrti."

Wernicke vstane, vezme z věšáku klobouk, nasadí si ho, pozdraví mě smeknutím, pak jej pověsí zpátky a znovu si sedne. „Ať žije dobro a krása!" praví. „Právě to jsem měl na mysli. A teď koukejte vypadnout! Musím na večerní vizitu!"

„Nemůžete dát Geneviěvě Terhovenové něco pro spaní?" ptám se.

„Můžu, ale to ji neuzdraví."

„Proč jí nedáte aspoň dneska trochu pokoj?"

„Dám jí pokoj. A taky něco pro spaní." Mrkne na mne. „Dneska jste byl lepší než celé lékařské kolegium. Vřelé díky." Nerozhodně na něj hledím. Ať jde k čertu se svými příkazy, myslím si. Ať jde k čertu se svým koňákem! Ať jde k čertu se svými bohorovnými řečičkami! „Něco silného pro spaní," říkám.

„To nejlepší, co mám. Byl jste někdy v Orientě? V Číně?"

„Jak bych se tam dostal?"

„Já tam byl," povídá Wernicke. „Před válkou. V době záplav a hladomoru."

„Ano," říkám. „Dovedu si představit, co teď přijde, a nechci to slyšet. Stačí mi, co jsem o tom četl. Jdete rovnou k Geneviěvě Terhovenové? Je první na řadě?"

„Je první. A dám jí pokoj." Wernicke se usměje. „Zato její matku teď kapánek vyvedu z rovnováhy."

..*

„Co chceš, Otto?" ptám se. „Dneska nemám náladu diskutovat o metru ódy! Jdi si za Eduardem!"

Sedíme v Klubu básníků. Zasal jsem si sem, abych se zbavil myšlenek na Isabelu, ale pojednou mi tu jde všechno na nervy. K čemu to cinkání verší? Svět se paří strachem a krví. Víím, že je to zatraceně laciný a ještě k tomu falešný závěr, ale unavuje mě, když se neustále přistihuji při dramatizování banalit. „Tak co je?" ptám se.

Otto Bambuss na mne hledí jako sova, kterou vykrmují podmaslím. „Byl jsem tam," povídá vyčítavě. „Ještě jednou. Napřed tam člověka naženete, a pak už o tom nechcete ani slyšet!"

„V životě je to vždycky tak. Kdes byl?"

„V Bahnstrasse. V bordelu."

„A co je na tom nového?" ptám se. Poslouchám ho jedním uchem. „Byli jsme tam všichni společně, zaplatili jsme za tebe a tys vzal roha. Máme ti za to postavit pomník?"

„Byl jsem tam ještě jednou," povídá Otto. „Sám. Tak už konečně poslouchej!"

„Kdy?"

„Po tom večeru v Červeném mlýně."

„No a?" ptám se otráveně. „Zase jsi upláchl před skutečností života?"

„Ne," prohlašuje Otto. „Tentokrát ne."

„Všechna čest! Byl to Železný oř?"

Bambuss se začervená. „To je přece jedno."

„Dobře," povídám. „Tak proč o tom mluvíš? Není to žádná zvláštní zkušenost. Na světě spí s ženami spousta mužských."

„Ty mi nerozumíš. Jde mi o následky."

„O jaké následky? Železný oř není nemocný, na to bych dal krk. To si namlouvá každý začátečník."

Otto se zatváří zmučeně. „Tak to nemyslí! Přece víš, proč jsem to udělal. Oba cykly se mi celkem dařily, zvláště ‚Žena v šarlatu', ale měl jsem dojem, že potřebuju další inspiraci. Chtěl jsem ten cyklus dokončit ještě před návratem na vesnici. Proto jsem šel znovu do Bahnstrasse. Tentokrát bylo všechno v pořádku. Ale představ si: od té doby nic! Nic! Ani řádku! Jako by to někdo ustříhl! Mělo by to být přece právě naopak."

Dám se do smíchu, ačkoliv mi je nanic. „To teda máš zatracenou kumštýřskou smůlu!"

„Tobě se to směje," říká Bambuss rozčileně. „Ale já jsem v koncích! Jedenáct sonetů jako vystřižených a při dvanáctém takový malér. Prostě to nejde! Fantazie selhává! Konec! Jsem hotov!"

„To je kletba ukojení," poznamenává Hungermann, který právě přišel. Je o tom už zřejmě informován. „Zůstane po něm jen spálená země. Hladový chlap sní o žrádle. Sytý je nemůže ani vidět."

„Však on zase dostane hlad a sny se mu vrátí," říká.

„Tobě ano, ale Ottovi ne," prohlašuje velmi spokojeně Hungermann. „Ty jsi povrchní a normální, kdežto Otto je

hluboký. Nahradil jeden komplex druhým. Nesměj se - ale pro něho jako spisovatele to může být konec. Dalo by se říct, že je to pohřeb v nevěstinci."

„Jsem prázdný," říká Otto ztraceně. „Tak prázdný jako nikdy v životě. Zničil jsem se. Kde jsou mé sny? Ukojení je nepřítelem touhy. Že jsem to nevěděl dřív!"

„Napiš o tom něco," povídám.

„To není špatný nápad!" Hungermann vytáhne zápisník. „Ostatně, už dávno jsem o tom uvažoval. Ale pro Ottu se to nehodí. Nemá na to dost tvrdý styl."

„Může to napsat jako elegii. Nebo jako žalozpěv. Kosmický smutek, hvězdy kanou jako zlaté slzy, dokonce i Bůh vzlyká, protože tak zpackal svět, a k tomu hraje podzimní vítr na harfu rekviem -"

Hungermann horlivě píše. „To je náhoda," prohodí. „Už před týdnem jsem řekl přesně totéž skoro stejnými slovy. Má žena to dosvědčí."

Otto lehce nastavuje uši. „A k tomu ještě strach, že jsem si něco uhnal," povídá. „Jak dlouho to trvá, než se to pozná?"

„U tripla tři dny, u syfla měsíc," odpovídá pohotově manžel Hungermann.

„Nic sis neuhnal," povídám. „Sonety syfla nechytanou. Ale té nálady můžeš využít. Přehod' kormidlo! Když nemůžeš psát pro, piš proti! Místo hymnů na ženu v šarlatu a purpuru napiš žíravý žalozpěv. Z hvězd kane hnis, Job, zřejmě první syfilitik, leží s tělem osypaným vředy na střepinách vesmíru, janusovký obličej lásky, sladký úsměv na jedné, rozežraný nos na druhé straně -"

Vidím, že Hungermann opět píše. „Tohle jsi taky vyprávěl před týdnem své ženě?" ptám se. Přikývne a obličej má jediný úsměv.

„Tak proč si to píšeš?"

„Protože jsem na to už zapomněl. Méně důležité nápady často zapomínám."

„To je snadné, dělat si ze mě srandu," říká Bambuss uraženě. „Já přece nemůžu psát proti něčemu. Jsem hymnik."

„Tak proti něčemu napiš hymnus."

„Hymny se dají psát pouze na něco," poučuje mě Otto. „Ne proti něčemu."

„Tak napiš hymny na ctnost, čistotu, na mnišský život, samotu, na pohřbení do toho, co je nejbližší a nejdál: na vlastní Já."

Otto chvíli poslouchá s hlavou na stranu jako honící pes. „To znám," říká potom zdrceně. „To mi taky moc nesedí."

„Tak jdi k čertu! Nesmíš být tak náročný!"

Vstanu a jdu do vedlejší místnosti. Sedí tam Valentin Busch. „Pojď," říká. „Vypijeme spolu láhev johannisberského. Eduard se vztekne."

„Nechci, aby se dneska někdo kvůli mě vztekl," odpovídám a jdu dál.

Vyjdu na ulici, kde už stojí Otto Bambuss a rozbolněným zrakem civí na sádrové valkyry, které zdobí vchod do Walhally. „No tohle," říká do prázdna.

„Nebřeč," povídám, abych se ho zbavil. „Asi patříš k předčasně vyvrážděným básníkům, jako byl Kleist, Burger, Rimbaud, Buchner. K. nejkrásnějším hvězdám na básnickém nebi. Neber si to tak k srdci."

„Ale ti přece brzy umřeli."

„Když budeš chtít, taky to ještě stihneš. Ostatně, když Rimbaud nechal psaní, žil ještě hezkou řádku let jako dobrodruh v Habeši. Co ty na to?"

Otto na mne vrhne pohled jako trojnohý srnec. Pak se opět zadívá na tlusté zadnice a prsy sádrových valkyr. „Poslyš," říkám netrpělivě, „napiš cyklus .Pokušení svatého Antonína.“ V tom máš chtít i odříkání a ještě hromadu jiných věcí." Obličej mu ožije. A vzápětí se soustřeďuje, pokud je toho vůbec taková astrální ovce se smyslnou ctižádostí schopna. Německá literatura je zřejmě pro tuto chvíli zachráněná, neboť já jsem mu už dočista lhostejný. Nepřítomně mi pokyne a spěje vzhůru ulicí k rodnému psacímu stolu. Závistivě za ním hledím.

..*

Do kanceláře vstoupil večerní klid. Rozsvítím a na stole najdu lístek: „Riesenfeld odcestoval. Využij dnešního volného večera a vyčisti si knoflíky, všechno si promysli, ostříhej si nehty a pomodli se za císaře a Říši. Podepsán Kroll, šikovatel a člověk. PS.: Kdo spí, taky hřeší."

Jdu nahoru do svého pokojíku. Klavír na mne cení bílé zuby. Od zdí civí knihy mrtvých autorů. Rozhodím po ulici pár taktů septimových akordů. Lízino okno se otevře. Stojí před teplým světlem s volně přehozeným pláštěm na česání a mává kyticí, velkou jako kolo od vozu. „Od Riesenfelda," zakrákorá. „To je, panečku, idiot! Chceš tu zeleninu?" Zavrtím hlavou. Isabela by si myslela, že je v tom nějaká podlost jejích nepřátel, a Gerda by si to špatně vyložila, když jsem ji už tak dlouho neviděl. Jinak nevím o nikom.

„Opravdu ne?" ptá se Líza.

„Opravdu."

„Ty smolaři! Ale buď rád! Mám dojem, že dospíváš!"

„Kdy je člověk dospělý?"

Líza chvíli přemýšlí. „Když myslí víc na sebe než na druhé," zaskřehotá a zabouchne okno.

Opět hodím z okna několik septimových akordů, tentokrát zmenšených. Nemají viditelný účinek. Zavřu tlamu klavíru a sejdu zase dolů. Vidím, že Wilke ještě svítí. Vyšplhám se k němu.

„Jak dopadla ta záležitost s dvojčaty?" ptám se.

„Bezvadně. Matka zvítězila. Pochovali je ve společné rakvi. Ovšem na městském hřbitově, ne na katolickém. Nejlegračnější na tom je, že matka napřed koupila hrob na katolickém. Musela přece vědět, že to nepůjde, když jedno

dvojče bylo evangelík. Jeden hrob jí teď zbyl."

„Ten na katolickém hřbitově?"

„Jasně. Je bezvadný, suchý, v písčité půdě a na vršíčku. Může být ráda, že ho má!

„Proč? Pro sebe a svého muže? Až umře, bude chtít ležet s dvojčaty na městském hřbitově."

„Jako uložený kapitál," říká Wilke, podrážděný mou tupostí. „Dneska je hrob prvotřídně uložený kapitál, to přece ví každý! Už teď na něm vydělá pár miliónů, když ho prodá. Věcné hodnoty stoupají přímo šíleně!"

„To je pravda. Na chvíli se mi to vykourilo z hlavy. Co tu ještě děláte?"

Wilke ukazuje na rakev. „Pro bankéře Wernera. Mozková mrtvice. Ať to prý stojí, co stojí, pravé stříbro, nejjemnější dřevo, pravé hedvábí, hodiny přes čas. Nechtěl byste mi trochu pomoci? Kurt Bach tady není. Zítra za to můžete prodat pomník. Ještě to nikdo neví. Wernera to kleplo po úředních hodinách."

„Dneska ne. Jsem na smrt unavený. Zajděte si před půlnocí do Červeného mlýna a vraťte se po jedné hodině. Tak si vyřešíte problém s hodinou duchů a pak můžete pokračovat v práci."

Wilke uvažuje. „To není špatný nápad," prohlašuje. „Ale nepotřebuju tam smokink?"

„Co vás nemá."

Wilke zavrtí hlavou. „Přesto je to vyloučené! Tam by mě stála hodina víc, než vydělám za celou noc. Ale mohl bych si zaskočit do nějaké hospůdky." Vděčně na mne pohlédne. „Poznamenejte si Wernerovu adresu," říká.

Napišu si ji. To je zvláštní, myslím si, tohle je dnes večer už druhý člověk, který se řídí mou radou, ale sobě poradit neumím.

„Je to legrace, že se tak bojíte duchů," povídám. „Přitom jste přece umírněný volnomyšlenkář."

„Jenom ve dne. V noci ne. Kdopak je v noci volnomyšlenkář?"

Mávnu rukou k pokojíku Kurta Bacha. Wilke udělá odmítavý posunek. „Dokud je člověk mladý, může být klidně volnomyšlenkář. Ale v mém věku, když mám kýlu a zavřenou tuberu -"

„Dejte se na víru. Církev miluje kající hříšníky."

Wilke pokrčí rameny. „A co moje sebeúcta?"

Dám se do smíchu. „V noci žádnou nemáte, co?"

„A kdo ji v noci má? Snad vy?"

„Ne. Ale třeba nějaký noční hlídač. Nebo pekař, který peče v noci chleba. Copak musíte mít za každou cenu sebeúctu?"

„Ovšem! Jsem přece člověk. Jen zvířata a sebevrazi nemají sebeúctu. Je to bída, tenhle rozpor! Ať je to jak chce, dneska v noci půjdu do Blumovy hospody. Mají tam prima pivo."

Vracím se přes temný dvůr. Před obeliskem leží něco světlého. Je to Lízina kytice. Položila ji tam cestou do Červeného mlýna. Chvilku nerozhodně stojím a pak ji zvednu. Přímě mě bolí pomyšlení, že by ji mohl Knopf zhanobit. Odsesu ji do svého pokojíku a postavím ji do terakotové urny, kterou jsem přinesl z kanceláře. Květiny se hned zmocní celé místnosti. Teď tu sedím jako pohřbený s hnědými, žlutými a bílými chryzantémami, které voní zemí a hřbitovem. Ale což jsem doopravdy něco nepohřbil?

O půlnoci už vůni nemohu vydržet. Vidím, jak Wilke odchází přečkat do hospody hodinu duchů. Vezmu květiny a odsesu je do dílny. Dveře jsou otevřené a světlo ještě svítí, aby se ten strašpytel při návratu nepoděsil. Na rakvi po obrovi stojí láhev piva. Vypiju ji, otevřu okno a postavím na ně sklenici a láhev, aby si Wilke myslel, že tu byl nějaký živý duch. Pak roztroším chryzantémy od okna až k nedodělané rakvi bankéře Wernera a na konec položím hrst bezcenných tisícimarek. Ať si to Wilke nějak zřymuje! Nic se nestane, nebude-li mít proto Werner rakev. Bankéř připravil inflačními penězi spoustu malých domkářů o jejich skrovný majetek.

XX.

„Chtěl bys vidět něco, co tě chytí za srdce skoro tak jako Rembrandt?" ptá se Jiří.

„Tak ukaž!"

Vybalí cosi z kapesníku a cinkne tím o stůl. Teprve po chvíli to poznávám. Hledíme na to s dojetím. Je to zlatá dvacetimarka. Naposledy jsem ji viděl před válkou. „To byly časy!" povídám. „Panoval mír, vládla jistota, urážky Veličenstva se odpykávaly na pevnosti, nikdo nevěděl, co je to Stahlheim, naše matky nosily korzety a blůzy s vysokými límci vyztuženými kosticemi, platily se úroky, marka byla stejně nedotknutelná jako Bůh a každé čtvrtletí člověk klidně odstříhl kupóny státních půjček, které mu vyplatili ve zlatě. Dovol, ať tě políbím, třpytivý symbole zapadlé doby!"

Potězkávám zlatou minci v ruce. Je na ní vyražen obraz Viléma Druhého, který teď řeže v Holandsku dříví a dal si narůst kozí bradku. Na podobizně má ještě pyšně nakroucený knír, jemuž se tehdy říkávalo: Es ist erreicht. A opravdu jsme toho dosáhli. „Odkud to máš?" ptám se.

„Od jedné vdovy, zdělila jich plnou truhlu."

„Můj bože! Jakou to má cenu?"

„Čtyři miliardy papírových marek. Malý dům. Nebo tucet nádherných ženských. Týden v Červeném mlýně.

Osmiměsíční penze těžkého válečného invalidy -"

„Stačí -"

Vstoupí Jindřich Kroll s cyklistickými sponkami na pruhovaných nohavicích. „Tohle jistě uchvátí vaše věrné poddanské srdce," říkám a pohazuju před ním ve vzduchu zlatým ptákem. Chytí ho a civí na něj vodnatýma očima.

„Jeho Veličenstvo," říká dojatě. „To bývaly časy! Tehdy jsme ještě měli armádu!"

„Zřejmě byly ty časy pro každého jiné," odpovídám.

Jindřich se na mne krásně podívá. „Snad aspoň přiznáte, že byly tehdy lepší než dneska!"

„To je možné!"

„Jak to, možné? To je jisté! Měli jsme pořádek, stabilní měnu, neměli jsme nezaměstnanost, ale kvetoucí hospodářství a byli jsme váženým národem. Nebo nechcete přiznat ani to?"

„Ale ovšem."

„No proto! A co máme dnes?"

„Nepořádek, pět miliónů nezaměstnaných, hospodářství založené na podvodu, a jsme poražený národ," odpovídám.

Jindřich se zarazí. Nevěřil, že tak snadno zvítězí. „No proto," opakuje. „Dneska se topíme v bahně a tehdy jsme se topili v sádle. Z toho si dokážete vyvodit závěr i vy, že?"

„Tím si nejsem tak jistý. Jaký závěr?"

„To je přece jasné jako facta! Že zase musíme mít císaře a pořádnou národní vládu!"

„Tak počkat," povídám. „Na něco jste zapomněl. Zapomněl jste na důležité slovo .protože'. V tom je právě kořen všeho zla. Jen proto dneska milióny vašich souvěrců zase roztrubují se zdviženými fíňáky takové nesmysly. Malé slůvko .protože'."

„Cože?" ptá se Jindřich nechápavě.

„Protože!" opakuji. „Slovo .protože'. Dneska máme pět miliónů nezaměstnaných, inflaci a dostali jsme na frak, protože jsme měli předtím naši milovanou národní vládu! Protože tahle vláda svým velikášstvím rozpoutala válku! Protože tuhle válku prohrála! Proto jsme dneska v rejži! Protože nám vládli panáci v uniformách a ty vaše milované skopové palice! A má-li se nám vést líp, pak nejde o to, aby se vrátili, ale naopak, my jim musíme v návratu zabránit, protože nás jinak znova dostanou do války a do rejže. Vy a vaši kumpáni říkáte: Dřív se nám vedlo dobře, dneska se nám vede špatně - proto sem se starou vládou! Ale ve skutečnosti je to takhle: Dneska se nám vede špatně, protože jsme dřív měli starou vládu - ať jde tedy k čertu! Chápete? Slůvko: protože! Na to vaši soukmenovci rádi zapomínají! Protože!"

„Nesmysl!" vzteká se Jindřich. „Vy komunisto!"

Jiří se divoce rozchechtá. „Pro Jindřicha je komunistou každý, kdo není vyložený pravičák."

Jindřich vypne prsa ke strohé odpovědi. Načerpal sílu z podobizny svého císaře. Ale vtom se objeví Kurt Bach. „Pane Krolle," ptá se Jindřicha, „má ten anděl stát napravo, nebo nalevo od textu: ‚Zde odpočívá klempířský mistr Quartz'?"

„Cože?"

„Anděl na reliéfu Quartzova náhrobku."

„Samozřejmě napravo," říká Jiří. „Andělé stojí vždycky napravo."

Jindřich se ihned změní z národního proroka v prodáváče pomníků. „Půjdu s vámi," prohlašuje mrzutě a položí zlatou minci na stůl. Kurt Bach si ji všimne a hned po ní sahá. „To byly časy," říká zasněně.

„Tak vy taky," diví se Jiří. „Jaké jste vy měl časy?"

Časy svobodného umění! Chleba stál pár feníků, fíťan byl za pěták, život byl plný ideálů a s několika takovými zlatáčky mohl člověk odcestovat do zaslíbené země italské bez obavy, že budou po návratu bezcenné."

Bach políbí orla, položí ho na stůl a zestárne znovu o deset let. Pak se vytratí s Jindřichem, který na odchodu zvolá:

„Ještě budou padat hlavy!" V tučném obličejí se mu usadila temná hrozba.

„Co to bylo?" ptám se udiveně Jiřího. „Není to jedna ze známých Watzkových frází? Nestojíme snad před smířením nepřátelých bratřanců?"

Jiří hledí zamyšleně na Jindřichem. „Je to možné," říká. „V tom případě to bude nebezpečné. Víš, co je na tom tak beznadějně? V roce 1918 Jindřich válku zuřivě nenáviděl. Mezitím zapomněl na všechno, co ho k tomu přimělo, a na válku se zase dívá jako na osvěžující a veselé dobrodružství."

Zastrčí si dvacetimarku do kapsičky u vesty. „Ze všeho, co člověk přežije, se stane dobrodružství. Je to k blití! A čím byla válka strašnější, tím větším dobrodružstvím se stává ve vzpomínkách. Dokonalý úsudek o válce si můžou udělat jen mrtví. Jen oni ji prožili celou." Podívá se na mne.

„Jak to, prožili?" říkám. „Ti ji promřeli."

„Oni a ti, co na to nezapomínají," pokračuje. „Ale těch je málo. Naše zatracená paměť je jako řešeto. Chce přežít. A přežít můžeme jen tehdy, když zapomeneme."

Nasadí si klobouk. „Pojď," říká. „Uvidíme, jaké časy vyvolá náš zlatý pták v paměti Eduarda Knoblocha."

..*

„Isabelo!" říkám s nesmírným úžasem.

Vidím, jak sedí na terase před pavilónem pro nevyčísitelné případy. Vůbec nepřipomíná škubajícího se zmučeného tvora, jakým byla při našem posledním setkání. Oči má jasné, tváří se klidně a já mám dojem, že je krásnější než dříve. Ale i to je možná kontrast mezi dneškem a minulým shledáním.

Odpoledne přšelo a zahrada se třpytí vláhou a sluncem. Nad městem plují oblaka na pozadí z čisté středověké modře a průčelí s okny se změnila v zrcadlové galerie. Isabela, která se nestará o čas, si oblékla večerní róbu z měkounké černé látky a zlaté střevice. Na pravém zápěstí má smaragdový náramek, který má jistě větší cenu než celá naše firma včetně skladů, domů a příjmů za příštích pět let. Ještě nikdy ho neměla. Dnešek patří skvostům, myslím si. Napřed zlatý Vilém II. a teď tohle! Ale náramek mě nedojímá.

„Slyšíš je?" ptá se Isabela. „Napily se zhluboka a plnými ústy a teď jsou klidné, syté a spokojené. Bzučí hlubokým tónem jako milióny včel."

„Kdo?"

„Stromy a všechny keře. Neslyšels je včera křičet, když bylo tak sucho?"

„Copak ony umějí křičet?"

„Ovšem. Ty je neslyšíš?"

„Ne," říkám a hledím na náramek, který se třpytí, jako by měl zelené oči.

Isabela se zasměje. „Ach, Rudolfe, ty tak špatně slyšíš!" říká něžně. „Uši máš zarostlé jako zimozelené houští. A kromě toho děláš moc velký hluk. Proto nic neslyšíš."

„Já že dělám hluk? Jakto?"

„Ne slovy. Ale jinak jsi strašně hlučný, Rudolfe. Někdy je to skoro nesnesitelné. Děláš větší hluk než živé hortenzie, a to jsou pořádní křiklouni."

„A čím dělám takový hluk?"

„Vším. Svým přáním. Svým srdcem. Svou nespokojeností. Svou ješitností. Svou nerozhodností -"

„Ješitnost?" říkám. „Nejsem ješitný."

„Ovšem --"

„Vyloučeno!" odporuji a vím, že to není pravda.

Isabela mě rychle políbí. „Neunavuj mě, Rudolfe! Na jména jsi pořád takový pedant. Vlastně se ani nejmenuješ Rudolf, vid? Jak se jmenuješ?"

„Ludvík," říkám překvapeně. Dneska se mě na to ptá poprvé.

„Ano, Ludvík. A nebyls ještě nikdy unavený svým jménem?"

„Ale Jistě. A sám sebou taky."

Přikývne, jako by to byla největší samozřejmost na světě. „Tak si je vyměň. Proč nechceš být Rudolf? Nebo někdo jiný? Můžeš přece odcestovat. Jdi do některé jiné země. Jméno jako jméno."

„Jenže já se už jmenuju Ludvík. Co se na tom dá změnit? Tady to ví každý."

Asi mě neslyšela. „Už taky brzy odejdu," říká. „Cítím to. Jsem unavená, i vlastní únava mě unavuje. Jako by to bylo všechno prázdné a plné loučení a zármutku a čekání!"

Hledím na ni a pojednou se mě zmocní prudká vlna strachu. Jak to myslí?

„Každý se přece neustále mění," říkám.

Dívá se k městu. „Tak to nemyslím, Rudolfe. Věřím, že existuje ještě jiná proměna. Větší. Proměna, která se podobá umírání. Myslím, že to je umírání."

Vrtí odvrácenou hlavou. „Všechno je tím cítit," zašeptá. „I stromy a mlha. V noci to kape z nebe. Stíny jsou toho plné. A v kloubech se usadila únava. Vplížila se tam. Už nemám ráda procházky, Rudolfe. Bylo to s tebou krásné, i když jsi mi nerozuměl. Aspoň jsi byl se mnou. Jinak bych byla úplně sama."

Nevím, co tím myslí. Je to zvláštní chvíle. Pojednou se všude rozhostí hluboké ticho, ani list se nepohne, jen Isabelina ruka s dlouhými prsty se kývá přes okraj proutěného křesla a náramek se zelenými kameny tiše chrastí. Zapadající slunce jí zbarvuje tváře takovým teplem, že se mi zdá ona myšlenka na umírání absurdní. Ale přesto mám pocit, že se tu doopravdy rozlézá chlad jako tichý strach a že třeba Isabela zmizí s příštím závanem větru. A pak náhle vítr zaduje korunami stromů, zašumí, strašidlo zmizí a Isabela s úsměvem vstává. „Je mnoho cest k umírání," říká. „Ubohý Rudolfe. Ty znáš pouze jednu. Šťastný Rudolfe! Pojd', půjdeme dovnitř."

„Velmi tě miluji," pravím.

Její úsměv se prohloubí. „Říkej tomu, jak chceš. Co je vítr a co je ticho? Tolik se od sebe liší, a přece jsou jedno a totéž. Chvilí jsem jezdila na pestrých koních kolotoče a seděla ve zlatých gondolách s modrým sametem, které se točí a přitom se ještě vznášejí nahoru a dolů. Ty je nemáš rád, vid?"

„Ne. Kdysi jsem radši sedával na lakovaných jelenech a lvech. Ale s tebou bych jezdil i v gondolách."

Políbí mě. „Hudba!" říká tiše. „A světlo kolotočů v mlze! Kam se podělo naše mládí, Rudolfe?"

„Ano, kam?" říkám a náhle cítím, jak mě v očích, nevím proč, tlačí slzy. „Měli jsme vůbec nějaké mládí?"

„Kdoví?"

Isabela vstane. Nad námi v listí něco zaharaší. V planoucím světle zapadajícího slunce vidím, že se mi na sako vykadil pták. Asi do těch míst, kde je srdce. Isabela si toho všimne a prohýbá se smíchy. Čistím kapesníkem trus jízlivé pěnkavy. „Ty jsi moje mládí," říkám. „Teď to vím. Jsi všechno, co k němu patří. To i ono a ještě mnohem víc. I to, že to člověk pochopí, teprve když mu to uniká."

Což mi ona uniká? myslím si. Co to žvaním? Copak jsem ji někdy měl? A proč by měla unikat? Protože to říká? Nebo proto, že je tu náhle tento chladný, tichý strach? Už toho přece namluvila a já se už tolikrát bál. „Miluji tě, Isabelo," říkám. „Miluji tě víc, než jsem kdy věděl. Je to jako zvedající se vítr, o němž si člověk myslí, že je pouze hravým vánkem, a pod nímž se náhle skloní srdce jako vrba v bouři. Miluji tě, srdce mého srdce, ostrove klidu v této celé vzpouře, miluji tebe, která slyšíš žiznické květiny a čas, unavený jako honící pes navečer, miluji tě, a proudí to ze mne jako z právě odemčené brány, za níž leží neznámá zahrada, zcela to ještě nechápu, žasnou a trochu se ještě stydím za svá velká slova, ale ta burácejí, hlaholí a neptají se mě, mluví ze mě kdosi, koho neznám, a já nevím, je-li to špatný melodramatik, nebo mé srdce, které se už nebojí -"

Isabela se rázem zastaví. Jsme v téže aleji jako tehdy, když se vracela nocí nahá. Ale teď je všechno jiné. Alej je plná načervenalého soumraku, plná neprožitého mládí, zármutku a štěstí, kolísajícího mezi vzlykáním a jásotem. Už v ní také nejsou stromy, je z neskutečného světla, v němž stojíme lehounci jako pírkó a jež námi proniká jako rumový nálev silvestrovskými kapry, kteří se v něm koupají a jsou jím nasáklí, div se nerozpadnou.

„Miluješ mě?" šeptá Isabela.

„Miluji tě a vím, že v životě nebudu nikoho tak milovat, protože už nikdy nebudu takový jako v tuto chvíli, jež mizí, zatímco o ní mluvím, a již nemohu zadržet ani za cenu svého života -"

Hledí na mne velkýma zářícíma očima. „Teď to konečně víš!“ šeptá. „Teď jsi to konečně pocítil. Bezejmenné štěstí a smutek a sen a dvojí tvář! Je to duha, Rudolfe, přes kterou se dá jít, ale člověk se zřítí, jakmile zapochybuje! Už tomu konečně věříš?“

„Ano,“ zamumlám a vím, že tomu věřím a že jsem tomu věřil i před chvílí a že už tomu zase tak docela nevěřím. Soumrak teprve začíná, ale světlo již na okrajích šedne, pomalu z něho vystupují temné skvrny a pod nimi opět propuká malomocenství myšlenek, skryté, ale nezhojené. Kolem šel zázrak, ale nezměnil mě, i když se mě dotkl, pořád ještě mám totéž jméno a vím, že je budu s sebou vláčet asi až do konce svých dnů, protože nejsem žádný fénix a nedokážu se znovu narodit. Pokoušel jsem se létat, a přece teď vrávorám k zemi mezi ostatní dráty jako oslepená, těžkopádná slepice.

„Nebud' smutný,“ praví Isabela, která mě pozorovala.

„Neumím chodit po duze, Isabelo,“ říkám. „Ale chtěl bych to umět. Kdo to dokáže?“

Nakloní se ke mně. „Nikdo,“ zašeptá mi do ucha.

„Nikdo? Ty taky ne?“

Zavrtí hlavou. „Nikdo,“ opakuje. „Ale stačí, když po tom člověk touží.“

Světlo rychle šedne. Všechno už kdysi takhle bylo, myslím si, ale nemohu si vzpomenout kdy. Cítím, jak je Isabela blízko, a náhle ji držím v náručí. Líbáme se jako ztracenci a zoufalci, jako ti, které od sebe chtějí navždy odtrhnout.

„Všechno jsem zmeškal,“ říkám bez dechu. „Miluji tě, Isabelo.“

„Tiše!“ zašeptá. „Nemluv -“

Bledá skvrna na konci aleje začíná žhnout. Zamíříme k ní a zastavíme se u vrat do parku. Slunce zmizelo a pole ztratila barvu. Zato nad lesem planou mohutné červánky a ve městě jako by hořely celé ulice.

Chvilí tiše stojíme. „Jaká pýcha,“ řekne náhle Isabela. „Věřit, že má život začátek a konec!“

V tu chvíli jí nerozumím. Zahrada za námi se už připravuje na noc, ale před námi na druhé straně železného mříže všechno divoce plane a vše jako v alchymistické dílně. Začátek a konec? myslím si, a pak pochopím, jak to myslí. Je to pýcha chtít vyříznout a vymezit z toho věení a syčení krátký časový úsek a naše omezené vědomí povýšit na soudce nad jeho trváním, když je toto vědomí pouhou vločkou, která se v něm za chvíli rozplyne. Začátek a konec, vymyšlená slova vymyšleného pojmu čas a ješitného vědomí měňavky, které nechce zahynout ve vědomí širším.

„Isabelo,“ říkám. „Ty sladký a milovaný živote, myslím, že jsem konečně poznal, co je to láska! Je to život, pouze život, nejvyšší bod vlny, vzdouvající se k večernímu nebi, k blednoucím hvězdám a k sobě samé. Věčně marný let smrtelníka k nesmrtelnému. Ale někdy jde nebe vlně vstříc a na okamžik se setkají, a pak to již není pirátství jednoho a selhání druhého, už to není nouze a nadbytek a falšování, jakého se dopouštějí básníci, je to -“

Odmílím se. „Nevím, co mluvím,“ říkám. „Neustále to proudí, a je-li v tom lež, pak jen proto, že i slova jsou prohaná jako šálky, do nichž chceme zachytit vodotrysk. Ale ty mi porozumíš i beze slov, je to pro mne tak nové, že to nedokážu vyjádřit. Nevěděl jsem, že dovedu milovat dechem a nehty, a dokonce i smrtí, a je mi úplně jedno, jak dlouho to potrvá a zda to dokážu vydržet a vyjádřit -“

„Já tomu rozumím,“ říká Isabela.

„Ty tomu rozumíš?“

Přikývne a oči jí září. „Už jsem si s tebou dělala starosti, Rudolfe.“

Proč by si se mnou dělala starosti, myslím si. Nejsem přece nemocný. „Starosti?“ říkám. „Proč sis se mnou dělala starosti?“

„Starosti,“ opakuje. „Ale už si je nedělám. Sbohem, Rudolfe.“

Hledím na ni a tisknu jí ruce. „Proč chceš odejít? Řekl jsem něco špatného?“

Zavrtí hlavou a chce se vyprostit. „Ale ano!“ říkám. „Bylo to falešné! Byla to pýcha, byla to slova, bylo to žvanění -“

„Nenič to, Rudolfe! Proč musíš vždycky zničit to, oč stojíš, jakmile to dostaneš?“

„Ano,“ říkám. „Proč?“

„Oheň bez kouře a popela. Nenič to. Sbohem, Rudolfe.“

Co se děje? myslím si. Je to jako v divadle, ale to přece nejde! Je to loučení? Loučili jsme se přece tak často, každý večer! Držím ji pevně. „Zůstaneme spolu,“ říkám.

Přikývne, položí mi hlavu na rameno a náhle cítím, že pláče.

„Proč pláčeš?“ ptám se. „Jsme přece šťastni!“

„Ano,“ říká, políbí mě a vyklouzne mi z náručí. „Sbohem, Rudolfe.“

„Proč říkáš sbohem? Přece se nerozcházíme! Zítra zase přijdu.“

Hledí na mne. „Ach, Rudolfe,“ říká, jako by mi to nebyla s to vysvětlit. „Jak se máme naučit zemřít, když se nedokážeme rozejít?“

„Ano,“ říkám. „Jak? Já to taky nechápu. Ani to, ani ono.“

Stojíme před pavilónem, v němž bydlí. Hala je prázdná. Na jednom proutěném křesle leží křiklavě pestrý šátek. „Pojď,“ praví náhle Isabela.

Na okamžik zaváhám, ale teď ji nemohu za nic na světě odmítnout. Jdeme po schodech. Isabela se neohlíží, kráčí přímo do svého pokoje. Ve dveřích se zastavím. Rychle odkopne lehké, zlaté stěvičky a lehne si na postel. „Pojď, Rudolfe!“ říká.

Sednu si k ní. Nechci ji znovu zklamat, ale nevím, co mám dělat, ani co bych řekl, kdyby vstoupila některá sestra nebo Wernicke. „Pojď,“ říká Isabela.

Lehnu si na postel a ona se mi schoulí v náručí. „Konečně, Rudolfe,“ zamumlá, chvíli zhluboka oddychuje a pak usne. V pokoji se stmívá. Okno bledne s prohlubující se nocí. Slyším, jak Isabela dýchá, a občas zaslechnu mumlání z vedlejších pokojů. Pojednou se s trhnutím probudí. Odstrčí mě. Cítím její strnulé tělo. Zadržuje dech. „To jsem já,“

říkám. „Já, Rudolf.“

„Kdo?“

„Já, Rudolf. Zůstal jsem u tebe.“

„Tys tady spal?“

Hlas se jí změnil. Je vysoký a udýchaný. „Zůstal jsem tady,“ říkám.

„Jdi!“ zašeptá. „Už at' jseš pryč!“

Myslím, že mě nepoznává. „Kde je vypínač?“ ptám se.

„Nesviť! Jen žádné světlo! Jdi, jdi!“

Vstanu a tápu ke dveřím. „Neboj se, Isabelo,“ říkám. Pohne se na posteli, jako by si chtěla přes sebe přehodit

pokrývkou. „Tak jdi!“ zašeptá vysokým, cizím hlasem. „Ještě by tě mohla vidět, Ralfe! Rychle!“

Zavřu za sebou a jdu po schodech do přízemí. Dole sedí noční sestra. Ví, že smím Isabelu navštěvovat. „Je klidná?“ ptá se.

Přikývnu a kráčím zahradou k bráně, kterou přicházejí a odcházejí zdraví lidé. Co to zase bylo? myslím si. Kdo to je, ten Ralf? Ještě nikdy mě tak nepojmenovala. A co myslela tím, že mě nemá nikdo vidět? Nebylo to přece poprvé, co jsem byl navečer u ní v pokoji. Jdu dolů do města. Láska, myslím si a vzpomenu si na své nabubřelé tlachy. Zaplaví mě takřka nesnesitelná touha, jakýsi spěch a vzdálená hrůza. Jdu stále rychleji a rychleji k městu s jeho světly, s jeho teplem, vulgárností, bídou, všedností a zdravým odporem k tajemství a k chaosu, at' už se tomu říká jakkoliv.

..*

V noci mě probudí spousta hlasů. Otevřu okno a vidím, že nesou domů šikovatele Knopfa. To se ještě nikdy nestalo. Dosud se vždycky vracel po svých, i když mu tekla kořalka z očí. Hlasitě sténá. V okolí se rozsvítí několik oken.

„Zatracenej ochlasta!“ zavřeští kdosi. Je to vdova Konersmannová, která špehuje z okna. Nemá co na práci, a tak jí v naší ulici nic neutěče. Podezřívám ji, že už dávno šmíruje Jiřího a Lízu. „Držte hubu!“ odpovídá z temné ulice jakýsi anonymní hrdina.

Nevím, zná-li vdovu Konersmannovou. V každém případě se po chvilce tichého rozhořčení na něj, na Knopfa, na mravy města, země a lidstva vylijí takové splašky nadávek, že zamoří celou ulici. Nakonec vdova prohlašuje, že bude informovat Hindenburga, biskupa, policii a zaměstnavatele neznámého hrdiny. Potom zmlkne. „Držte hubu, vy odporná ježibabo!“ odpovídá pod ochranou tmy muž, s kterým zřejmě hned tak něco nehne. „Pan Knopf je nemocný. Kdyby to radši chytlo vás!“

Vdova se ihned rozeře na celé kolo. Člověk žasne, kde se to v ní bere. Chce si posvítit na toho darebáka z okna baterkou, ale světlo je příliš slabé. „Však já vím, kdo jste!“ skřehotá. „Jste Heinrich Brüggemann! Za takovou urážku bezbranné vdovy vás nemine káznice, vy vrah! Už vaše matka -“

Dál neposlouchám. Vdova má dobré obecnstvo. Skoro všechna okna jsou otevřená. Je slyšet brumlání a potlesk. Jdu na dvůr.

Právě sem vlečou Knopfa. Je bledý, obličej má zalitý potem a přes rty mu visí vlhký nietzschovský knír. Náhle se s výkřikem osvobodí, zavravorá a zčistajasna přiskočí k obelisku. Objímá ho rukama i nohama jako žába, tiskne se k žule a vyje.

Ohlédnou se. Za mnou stojí Jiří v purpurovém pyžamu, v zadu stará paní Krollová bez zubů, v modrém pyžamu a s natáčkami ve vlasech, a za nimi Jindřich, který se k mému údivu vynořil jen v pyžamu, bez přílby a řádů. Pyžamo je ovšem v pruských barvách, černobíle pruhované.

„Co se děje?“ ptá se Jiří. „Delirium tremens? Už zas?“

Knopfa to chytlo už několikrát. Zná bílé slony, procházející zdi, a vzducholodi, které se protahují klíčovou dírkou. „Je to horší,“ říká muž, který vzdoroval vdově Konersmannové.

Skutečně je to instalatér Heinrich Brüggemann. „Jsou to játra a ledviny. Myslí si, že mu praskly.“

„Proč ho vlečete sem? Proč ho nedáte do Mariánské nemocnice?“

„Do nemocnice nechce.“

Objeví se Knopfova rodina. Vpředu paní Knopfová a za ní tři dcery, všechny čtyři rozcuchané, rozespálé a vydešené.

Knopf dostává nový záchvat a vyje.

„Telefonovali jste pro lékaře?“ ptá se Jiří.

„Ještě ne. Měli jsme co dělat, abychom ho sem dostali. Chtěl skočit do řeky.“

Čtyři ženy jeho rodiny obklopují Knopfa jako sbor plaček. Právě k němu přistoupil Jindřich, který se mu snaží domluvit jako muži, kamarádovi, vojáku a Němci, aby pustil obelisk a šel do postele, a to tím spíš, že se obelisk pod Knopfovou vahou kymácí. Jindřich prohlašuje, že nejde jen o to, že obelisk ohrožuje Knopfa, ale že by se naopak musel také Knopf zodpovídat firmě, kdyby se něco stalo obelisku. Je to prý drahocenná, leštěná žula, která by se pádem poškodila.

Knopf mu nerozumí. Řehtá s vykulenými očima jako kůň, který vidí strašidla. Slyším, jak Jiří telefonuje z kanceláře pro lékaře. Na dvůr přichází Líza v poněkud zmačkaných večerních šatech z bílého saténu. Kvetě zdravím a je cítit kmínkou.

„Srdečné pozdravy od Gerdy,“ říká. „Máš se někdy ozvat.“

Vtom se za kříži objeví párek milenců a tryskem vyběhne vraty na ulici. Přichází Wilke v plášti do deště a v noční košili.

Za ním se loudá druhý volnomyšlenkář Kurt Bach v černém pyžamu a v ruské haleně s opaskem. Knopf stále vyje.

Nemocnice je naštěstí nedaleko. Za chvíli přichází lékař.

Rychle mu vysvětlují, co se stalo. Knopf se za nic na světě nechce pustit obelisku. A tak mu kamarádi stáhnou kalhoty z hubené zadnice. Lékař, který je z války zvyklý na obtížnější situace, oťře Knopfa chomáčkem vaty namočeným v lihu, podá Jiřímu malou baterku a zapíchne stříkačku do Knopfova jasně osvětleného zadku. Šikovatel se ohlédně, s

rachotem se uřízne a sklouzne po obelisku. Lékař uskočí, jako by ho Knopf střelil. Kamarádi šikovatele zvedají. Drží se ještě ze všech sil paty obelisku, ale jeho odpor už slábne. Chápu, proč se ve strachu přihnál k obelisku. Prožil tu krásné, bezstarostné chvíle bez ledvinové koliky. Nesou ho do domu. „To se dalo čekat," říká Jiří Brüggemannovi. „Jak se to stalo?" Brüggemann zavrtí hlavou. „Nemám tušení. Zrovna vyhrál sázku s nějakým chlapcem z Münsteru. Správně rozeznal žitnou ze Spatenbräu od žitné z Blumovy restaurace. Ten z Münsteru ji přivezl autem. Já dělал rozhodčího. A když ten chlápek z Münsteru vytáhl peněženku, Knopf zničehonic zbledne jako stěna a začne se potit. A už leží na zemi, svíjí se. blyje a vyje. Ostatní jste viděli. A víte, co je na tom nejhorší? Ten chlap z Münsteru se v tom zmatku vypařil a sázku nezaplatil. Nikdo ho nezná a nikdo z nás si v rozčilení nezapamatoval číslo jeho auta." „To je ovšem hrozné," říká Jiří. „Jak se to vezme. Řekl bych, že je to osud." „Osud," říkám. „Chcete-li se, pane Brüggemane, vyhnout svému osudu, nevracejte se přes Hakenstrasse. Hlídkuje tam vdova Konersmannová. V jedné ruce drží velkou vypůjčenou baterku a v druhé třímá jako zbraň láhev od piva. Že mám pravdu, Lízo?" Líza čile přikývne. „A ta láhev je plná. Když vám ji rozbije o hlavu, budete to mít i s chlazením." „Zatraceně!" říká Brüggemann. „Jak se odtud dostanu? Tohle je slepá ulice!" „Naštěstí ne," utěšuju ho. „Můžete vypadnout zadem přes zahrady do Bleibtreustrasse. Radím vám, abyste vyrazil co nejdřív. Za chvíli bude ráno." Brüggemann zmizí. Vytráť se i Jindřich Kroll, který si pro- hlížel škody na obelisku. „Takový je člověk," říká Wilke trochu všeobecně. Kývne hlavou ke Knopfovým oknům a pak dozadu k zahradě, kde se plíží Brüggemann. Za chvíli se šourá v kalhotách ke své dílně. Dnes v noci tam zřejmě spal a nepracoval. „Neměl jste tam zase nějakou spiritistickou květinovou manifestaci?" vyzvídám. „Ne, ale objednal jsem si o tom knížky." Paní Krollová už dávno utekla, protože si náhle všimla, že zapomněla zuby. Kurt Bach hltá znaleckým pohledem Lízina opálená a nahá ramena, ale vypadne, když si ho Líza nevšímá. „Umře ten dědek?" ptá se Líza. „Asi ano," odpovídá Jiří. „je to zázrak, že už dávno neskápnul." Z Knopfova domu přichází lékař. „Co je mu?" ptá se Jiří. „Játra. Dalo se to čekat už dávno. Tentokrát se z toho už sotva vylíže. Všechno je to v něm zničené. Den nebo dva a bude konec." Objeví se paní Knopfova. „Tak ani kapku alkoholu!" obrací se k ní lékař. „Prohledala jste ložnici?" „Do posledního místečka, pane doktore. Prohledala jsem ji s dcerami. Našly jsme tam ještě dvě láhve toho ďábelského nápoje. Podívejte!" Přinese láhve, vytáhne zátka a chce je vylít. „Počkat," říkám. „To zas není třeba. Jde přece jen o to, aby je nedostal Knopf, vidíte, doktore?" „Ovšem." Kolem nás se šíří silná vůně dobré žitné. „Co si s tím doma počnu?" nařiká paní Knopfová. „Všude to najde. Je to hrozný slídil." „Té starosti vás můžeme zbavit." Paní Knopfova nám dá každému láhev. Lékař na mne mrkne. „Jednomu ke zkáze, druhému k radosti," řekne a jde. Paní za sebou zamyká dveře. Venku stojí pouze Líza, Jiří a já. „Doktor taky myslí, že umře, co?" ptá se Líza. Jiří přikývne. Jeho purpurové pyžamo je v pozdní noci černé. Líza se chvěje zimou, ale nehne se z místa. „Tak nazdar," říkám a nechávám je o samotě. Ze svého pokojíku vidím, jak vdova Konersmannová hlídkuje před svým domem jako stín. Stále ještě číhá na Brüggemanna. Po chvíli zaslechnu, jak se dole tiše zavírají dveře. Hledím do noci, myslím na Knopfa a pak na Isabelu. Právě se mi začínají klížit oči, když si všimnu, jak vdova Konersmannová přechází ulici. Zřejmě se domnívá, že se Brüggemann schoval, a pátrá po něm baterkou na našem dvoře. Předě mnou na okně ještě pořád leží stará okapová roura, jíž jsem kdysi vyděsil Knopfa. Teď toho div nelituju, ale pak si všimnu, jak se na dvoře pohybuje světelný kužel, a nemohu odolat. Opatrně se vykloním a hlubokým hlasem vdechnu do roury: „Kdo mě tu ruší?" A pak zavzdychám. Vdova Konersmannová strne. Pak začne světelný kruh skákat po dvoře a po pomnicích jako divý. „Bůh buď milostiv i tvé duši -" zašeptám. Rád bych napodobil Brüggemannův hlas, ale radši toho nechám. I kdyby Konersmannka vyšťourala, co to vlastně bylo, za to, co jsem řekl, mě žalovat nemůže. Ale nevyšťourá nic. Odplíží se podél zdi na ulici a přeběhne ke svým domovním dveřím. Ještě zaslechnu, jak dostala škytavku, a pak je všude ticho.

XXI.

Mírně odháním bývalého listonoše Rotha, malého mužíčka, který za války v naší čtvrti roznášel poštu. Roth byl citlivý člověk a bral si příliš k srdci, že tehdy musel tak často doručovat nešťastná poselství. Po všechna ta léta před válkou ho lidé vyhlíželi s radostí, když roznášel poštu, ale za války se čím dál víc měnil v postavu, která naháněla skoro už jen strach. Doručoval povolávací rozkazy a obávané úřední obálky, v nichž stálo: „Padl na poli cti", a čím byla válka delší, tím častěji je nosil. Jeho příchod budil nárek, nadávky a slzy. Když musel jednoho dne doručit sám sobě obávanou

obálku a za týden druhou, byl s ním konec. Ztichl a změnil se v neškodného blázna a poštovní správa ho musela dát do penze. Jako mnoho jiných, odsoudili tak i Rotha za inflace k pomalému umírání hladem, protože se všechny peníze zvyšovaly příliš pozdě. Osamělého starce se ujalo několik známých a za pár let po válce začal opět chodit ven, ale z pomatení se neuzdravil. Domnívá se, že je stále ještě listonošem, obchází lidi ve staré služební čepici a roznáší dopisy. Ale po všech neblahých zprávách chce teď každému udělat radost. Kde může, sbírá staré dopisní obálky a dopisnice, které doručuje jako pozdravy z ruských zajateckých táborů. Přitom tvrdí, že pohřešovaní jsou naživu. Nepadli, a konevidět se vrátí domů.

Prohlížím si lístek, který mi dnes vtiskl do ruky. Je to prastarý tiskopis s výzvou k účasti na Pruské třídní loterii. Za dnešní inflace je to pitomý vtíp. Roth ho jistě vylovil z nějakého koše na papír. Lístek je adresovaný řezníku Sackovi, který je už dávno mrtev. „Děkuju mockrát,“ říkám. „Z toho mám skutečně radost.“

Roth přikývne. „Naši vojáci už přijdou z Ruska brzy domů.“

„Ano, ovšem.“

„Všichni se vrátí. Jen to trochu dlouho trvá. Rusko je hrozně velké.“

„Doufám, že se vrátí i vaši chlapci.“

V Rothových vybledlých očích se zajiskří. „Ano, moji také. Už jsem dostal zprávu.“

„Ještě jednou věřel díky,“ pravím.

Roth si mě už nevšímá a s úsměvem pokračuje v cestě. Zpočátku se mu poštovní správa pokoušela tyto obchůzky zarazit, a dokonce navrhla, aby ho zavřeli. Ale lidé se proti tomu postavili, a tak má pokoj. Ovšem v jedné pravičácké hospodě přišlo nedávno několik stálých hostů na nápad posílat Rotha k politickým odpůrcům s dopisy, v nichž byly oplzlé nadávky. Nebo s dvojsmyslnými dopisy k opuštěným ženám. Div nepraskli smíchy. Také Jindřich Kroll to považoval za jadrný, lidový humor. Mezi kumpány v hospodě se z Jindřicha vyklube úplně jiný člověk. Považují ho tam dokonce za vtípálka.

Roth přirozeně už dávno zapomněl, v kterých domech oplakávají padlé. Roznáší lístky, jak ho napadne. Doprovázel ho sice pozorovatel nacionalistických pivařů, který dbal, aby se urážlivé dopisy dostaly na správné adresy, a ukázal pokaždé Rothovi dům a pak se schoval, ale přesto došlo někdy k omylu a Roth několik dopisů zaměnil. Tak se stalo, že dopis adresovaný Líze dostal vikář Bodendiek. Obdržel nabídku k pohlavnímu styku v jednu hodinu po půlnoci v křoví za Mariánským kostelem za odměnu deseti miliónů marek. Bodendiek se připlížil k šmírákům jako Indián, vtrhl mezi ně, bez řeči otloukl dvěma chlapům lebky o sebe a třetímu, který se dal na útěk, dal tak strašný kopanec, že chlap vyletěl do vzduchu a měl co dělat, aby se odtud dostal. Teprve potom kladl tento mistr rychlých zpovědí oběma zajatcům otázky a přitom je pohlavkoval obrovskými selskými tlapami. Za chvíli se přiznali, a protože byli oba katolíci, zjistil jejich jména a poručil jim, aby se druhý den dostavili buď ke zpovědi, nebo na policii. Přišli ovšem raději ke zpovědi. Bodendiek jim dal Ego té absolvo, ale přitom se řídil receptem, který vůči mně uplatnil farář z dómu. Za pokání jim zakázal týden pít a museli zase za týden ke zpovědi. Oba se báli, že budou za nevykonané pokání exkomunikováni, a protože nechtěli tak daleko zajít, museli přijít znovu a Bodendiek na ně nemilosrdně zaútočil, že nesmí pít a že musí chodit každý týden ke zpovědi. Tak z nich udělal prvotřídní křesťany, kteří se skřípěním zubů dodržovali abstinenci. Nikdy se nedověděl, že třetím hříšníkem byl major Wolkenstein, který si po jeho kopanci musel léčit prostatu. Jeho politické smýšlení se tím ještě vyhranilo a Wolkenstein nakonec přešel k nacistům.

..*

Dveře Knopfova domku jsou dokořán. Šicí stroje bzučí. Matka a dcery si ráno přinesly štůčky černé látky a teď si šijí smuteční šaty. Šikovatel ještě nezemřel, ale doktor prohlásil, že je to otázka několika hodin nebo nejvýše dnů. Podle něho nemá Knopf naději. Pro rodinu by to byla těžká ztráta reputace, kdyby se měla setkat se smrtí ve světlých šatech, a tak se narychlo dělají nutná opatření. V okamžiku, kdy Knopf dodýchá, vyzbrojí se rodina černými šaty, černými neprůhlednými punčochami, černými klobouky, a dokonce smutečním závojem pro paní Knopfovou. Maloměstské počestnosti se tak učiní zadost.

Nad spodním okrajem okna se vznáší Jiřího plešatá hlava jako polokoule sýra. Doprovází ho Slzavý Oskar.

„Kolik stojí dolar?“ ptám se, jakmile vejdou do kanceláře.

„Dnes v poledne přesně miliardu,“ odpoví mi Jiří. „Můžeme to třeba oslavit jako jubileum.“

„To můžeme. A kdy budeme na mizině?“

„Až všechno prodáme. Co pijete, pane Fuchs?“

„Co máte. Škoda že se tady ve Werdenbrücku nedostane vodka!“

„Vodka? Byl jste za války v Rusku?“

„Jakpak ne! Byl jsem v Rusku dokonce velitelem hřbitova. To byly nádherné časy!“

Překvapeně na něj hledíme. „Nádherné časy?“ povídám. „To tvrdíte vy, takový jemnocitný člověk, který se dokáže rozplakat na rozkaz?“

„Byly to nádherné časy,“ prohlašuje pevně Slzavý Oskar a přičichne si ke kmínce, jako bychom ho chtěli otrávit.

„Spousta žrádla, dobrý chlast, příjemná služba daleko za frontou - co si může člověk ještě přát? Na smrt si nakonec zvykne jako na nakažlivou nemoc.“

Ochutnává kmínku jako světák. Hloubka jeho filozofie nás poněkud vyděsila. „Někteří lidé si zvyknou na smrt jako na čtvrtého ve skatu,“ říkám. „Kupříkladu hrobník Liebermann. Okopává hřbitov jako zahradu. Ale umělec jako vy -!“

Oskar se rozpačitě usmívá. „To je přece obrovský rozdíl. Liebermannovi chybí opravdový metafyzický jemnocit: to věčné Umírej a Žij.“

Vyměním si s Jiřím užaslý pohled. Má snad Slzavý Oskar utajené básnické střevo? „Trpíte tím stále?“ ptám se. „Tím

Umírej a Žij?"

„Víceméně ano. Aspoň podvědomě. Vy tím netrpíte, pánové?"

„Jen občas," odpovídám. „Hlavně před jídlem."

„Jednou nám ohlásili návštěvu Jeho Veličenstva," říká Oskar zasněně. „Bože, to byl fofr. Naštěstí byly nedaleko dva jiné hřbitovy, takže jsme si mohli vypůjčit."

„Vypůjčit? Co vypůjčit?" vyptává se Jiří. „Výzdobu hrobů? Nebo květiny?"

„Ale ne, to všechno bylo v pořádku. Čistě po prusku, chápete? Šlo o mrtvoly."

„O mrtvoly?"

„Ovšem, o mrtvoly. Přirozeně ne o mrtvoly jako takové, nýbrž o to, čím byly zaživa. Na každém hřbitově byly celé hromady mušketýrů, svobodníků, poddůstojníků, roťáků a poručíků. Ale dál, u vyšších šarží, už byly potíže. Například můj kolega měl na vedlejším hřbitově tři majory. Já neměl žádného. Ale zato jsem měl dva podplukovníky a jednoho plukovníka. Vyměnil jsem s ním jednoho podplukovníka za dva majory. A ještě mi přidal vykrmenou husu, protože se můj kolega styděl, že mu podplukovník chybí. Nedovedl si představit, že by měl předstoupit před Jeho Veličenstvo bez mrtvého podplukovníka."

Jiří si zakrývá rukou obličej. „Ani teď si netroufám představit ten malér."

Oskar přikývne a zapálí si tenký doutník. „Ale nejhůř na tom byl velitel třetího hřbitova," pokračuje klidně. „Ten neměl vůbec žádné vyšší panáky. Dokonce ani majora. Poručíků měl ovšem celé kopy. Byl z toho zoufalý. Měl jsem bohatý výběr, a tak jsem mu nakonec vyměnil jednoho majora, kterého jsem dostal za podplukovníka, za dva kapitány a za jednoho šikovatele z povolání. Udělal jsem to spíše z ochoty. Kapitánů jsem měl dost, ale zupák byl vzácný. Víte, že ty svině sedí vždycky daleko za frontou a skoro nikdy se nedostanou do ohně. Proto jsou takoví rasi. Vzal jsem tedy ty tři z ochoty a taky pro radost, že mám zupáka z povolání, který už nemůže řvát."

„Měl jste nějakého generála?" vyzvídám.

Oskar mávne odmítavě rukou. „Generála! Padlý generál je vzácný jako -" hledá příslušné přirovnání. „Sbíráte brouky?"

„Ne," odpovídáme s Jiřím současně.

„Škoda," říká Oskar. „Vzácný jako roháč obrovský, Lucan us cervus, nebo, sbíráte-li motýly, jako lišaj smrtihlav. Copak by jinak mohly být války? Dokonce i můj plukovník zašel na mrtvici. Ale tenhle plukovník -"

Slzavý Oskar se náhle zašklebí. Působí to zvláštním dojmem. Od častého pláče má obličej samou vrásku a tváří se slavnostně a zasmušile jako stavěcí pes. „Ten třetí velitel musel mít přirozeně aspoň jednoho štábního důstojníka. Nabízel mi za něj modré z nebe, ale já byl kompletní. Měl jsem dokonce zupáka z povolání, kterému jsem dal krásný rohový hrob na nápadném místě. Nakonec jsem svolil - za šestatřicet lahví nejlepší vodky. Dal jsem mu za ně přirozeně plukovníka, nikoliv podplukovníka. Šestatřicet lahví! Od té doby, pánové, mám rád vodku. Jenže ji tu nikde nedostanu."

Oskar dovolí, abychom mu místo vodky nalili další kmínku. „Proč jste si dávali s mrtvolami tolik práce?" ptá se Jiří.

„Museli jste je přece všechny přemístit do nových hrobů. Proč jste nepostavili jen pár křížů s fingovanými jmény a šaržemi? A hotovo! Tak byste se zmohl i na generálporučíka."

Oskar je pohoršený. „Ale pane Krolle," říká s jemnou výčitkou. „To by byl přece podvod. Snad i zneuctění mrtvol -" „Zneuctění by to bylo jen tehdy, kdybyste vydával mrtvého majora za nižší šarži," povídám. „Ale ne u obyčejného ucha, z kterého byste na den udělal generála."

„Mohl jste postavit fingované kříže na prázdné hroby," dodává Jiří. „Pak by to nebylo zneuctění mrtvol."

„Stejně by to byl podvod. A mohlo by to prasknout," odpovídá Oskar. „Mohli to udat hrobníci. Co bych si počal? A potom - co s falešným generálem?" Hluboce se ho to dotklo. „Jeho Veličenstvo jistě znalo svoje generály."

Přestalo nás to bavit. Oskara také. „Víte, co na tom bylo nejlegračnejší?" ptá se. Mlčíme. Třeba je to jen řečnická otázka, která nevyžaduje odpověď. „Den před přehlídkou se všechno odřeklo. Jeho Veličenstvo vůbec nepřijelo. A my zasadili celé moře petrklíčů a narcisů."

„A co potom? Vrátili jste mrtvé?" ptá se Jiří.

„Byla by to hrozná dřina. Už jsme opravili i seznamy. A o celé akci jsme informovali příbuzné. Stávalo se to dost často. Hřbitovy se dostaly do bojového pásma a pak se musely znova zakládat. Ale ten velitel, který mi dal vodku, se mohl vzteknout. Chtěl si dokonce odvézt bedny s vodkou, a tak se ke mně pokusil vloupat se svým šoférem. Ale já už je dávno bezvadně schoval. Do prázdného hrobu." Oskar zívne. „Jo tenkrát, to bývaly časy! Vešel jsem několika tisícům hrobů. Ale dneska -" vytáhne z kapsy lísteček - „dvě střední mohylky s mramorovými deskami, pane Kroll, to je bohužel všechno."

..*

Procházím setmělou ústavní zahradou. Dnes byla Isabela opět po dlouhé době na pobožnosti. Hledám ji, ale nemohu ji najít. Zato potkávám Bodendieka, který je cítit kadidlem a doutníky.

„Co jste právě teď?" ptá se. „Ateista, buddhista, pochybovač, nebo už jste zpět na cestě k Bohu?"

„Každý je pořád na cestě k Bohu," odpovídám unaveně. „Jde jen o to, jak to chápeme."

„Bravo," říká Bodendiek. „Hledá vás ostatně Wernicke. Proč vlastně bojujete tak zarytě o něco tak prostého, jako je víra?"

„Protože v nebi mají větší radost z jednoho bojujícího pochybovače než z devětadevadesáti vikářů, kteří zpívají od dětství hosana," odpovídám.

Bodendiek se usmívá. Nechci se s ním hádat, ještě mám v paměti jeho výkon v křoví u Mariánského kostela. „Kdy vás uvidím ve zpovědnici?" ptá se.

„Jako ty dva hříšníky od Mariánského kostela?“

Zarazí se. „Vy o tom víte? Ne, tak jsem to nemyslel. Vy přijdete dobrovolně. Jen s tím moc dlouho neotálejte!“

Na to nemám odpověď. Srdečně se rozloučíme. Na cestě k Wernickovu pokoji poletuje listí jako netopýři. Všude je cítit země a podzim. Kde zůstalo léto? myslím si. Jako by vůbec nebylo!

Wernicke srovnává stoh listin. „Viděl jste slečnu Terhovenovou?“ ptá se.

„Jen v kostele.“

Přikývne. „Prozatím se o ni nestarejte.“

„Prima,“ říkám. „Další rozkazy?“

„Nebudte pošetilý! Nic vám nerozkazuju. Děláám jen to, co považuju pro své pacienty za správné.“ Vrhne na mne pátravý pohled. „Snad jste se nezamíloval?“

„Do koho?“

„Do slečny Terhovenové. Do koho jiného? Je to přece hezká čipěrka. Zatraceně, to mě přitom vůbec nenapadlo.“

„Mě taky ne. Při čem?“

„Tak je to v pořádku.“ Zasměje se. „Nehleď k tomu, že by vám to vůbec neškodilo.“

„Ták?“ dívím se. „Až dosud jsem si myslel, že je tady zástupcem božím jen Bodendiek. Teď tu máme ještě vás. Vy přesně víte, co škodí a co neškodí, vidíte?“

Wernicke mlčí. „Tak přece,“ řekne po chvíli. „No, co se dá dělat! Škoda že jsem si vás někdy nemohl poslechnout. Právě vás! Byly to asi pěkně hloupoučké rozhovory! Vemte si doutník. Všiml jste si, že je podzim?“

„Ano,“ říkám. „V tom s vámi souhlasím.“

Wernicke mi podává krabici s doutníky. Vezmu si, abych nemusel poslouchat, že odmítnutí je další známkou zamilovanosti. Náhle je mi na blití, ale doutník si přesto zapálím.

„Dlužím vám vysvětlení,“ říká Wernicke. „Byla tu po dva večery její matka! Konečně to z ní vylezlo. Muž brzy zemřel.“

Vdova hezká a mladá. Domácí přítel, do něhož se zřejmě zamilovala až po uši i dcera. Matka a přítel byli neopatrní, dcera žárlivá. Překvapila je ve velmi intimní situaci, snad je pozorovala už delší dobu - chápete?“

„Ne,“ říkám. Je mi to všechno odporné jako Wernickův páchnoucí doutník.

„Tak to bychom měli,“ pokračuje s rozkoší Wernicke. „Dceřina nenávisť, hnus, komplex, záchrana v rozštěpení osobnosti, speciálně v tom typu, který prchá před skutečností a žije pouze ve snech. Matka se pak za domácího přítele provdala, což vyústilo do krize - už to chápete?“

„Ne.“

„Ale vždyť je to přece tak prosté,“ říká Wernicke netrpělivě. „Bylo jen těžké proklubat se k jádru, ale teď -“ mne si ruce.

„A ještě k tomu máme štěstí, že druhý manžel, bývalý domácí přítel, Ralf nebo Rudolf, či jak se jmenoval, už nepřekáží.“

Před třemi měsíci se rozvedl, před čtrnácti dny automobilová nehoda. Je mrtev. Příčina je tedy odstraněna, cesta je volná. Teď už chápete!“

„Ano,“ říkám a nejraději bych tomu veselému vědci strčil do huby hadr namočený v chloroformu.

„Tak vidíte! Teď záleží na tom, jak to zaonačíme. Matka, která už náhle není soupečkou, pečlivě připravené setkání. Již několik týdnů na tom pracuji a všechno jde jako po másle. Jak jste si všiml, šla slečna Terhovenová dnes večer zase na pobožnost -“

„Myslíte, že jste ji obrátil na víru? Nikoli Bodendiek, ale vy, ateista?“

„Nesmysl!“ říká Wernicke a trochu se vzteká nad mou zanedbností. „O to přece vůbec nejde! Chci říct, že je otevřenější, přístupnější, svobodnější. Nevšiml jste si toho při posledním setkání?“

„Ano.“

„Tak vidíte!“ Wernicke si znovu mne ruce. „Byl to velmi potěšující výsledek po prvním silném šoku -“

„Ten šok byl také výsledkem vašeho léčení?“

„Patřil k němu.“

Myslím na Isabelu v jejím pokoji. „Gratuluji,“ říkám. Wernicke je tak zaujat problémem, že mou ironii vůbec nevnímá.

„Po prvním letním setkání a šoku byla přirozeně opět rozjitřená. To jsem taky chtěl. Ale od té doby si dělám velké naděje! Chápete, že teď nemůžu potřebovat nic, co by ji rozptylovalo -“

„Chápu. Nemůžete potřebovat mě.“

Wernicke přikývne. „Věděl jsem, že to pochopíte! Máte v sobě taky trochu vědecké zvědavosti. V jistém období jste byl velmi užitečný, ale teď - co je vám? Není vám moc horko?“

„To je tím doutníkem. Je moc silný.“

„Naopak,“ prohlašuje neúnavný vědec. „Tyhle doutníky tak jenom vypadají, ale nic lehčího neznám.“

Tak to bývá s ledačím, myslím si a odložím ten šmejda. „Lidský mozek!“ říká Wernicke takřka zasněně. „Kdysi jsem chtěl být námořníkem a dobrodruhem a badatelem v pralese - k smíchu. Největší dobrodružství je tady!“ Zaťuká si na čelo.

„Myslím, že jsem vám to už kdysi vysvětloval.“ „Ano,“ říkám. „Už často.“

..*

Pod nohama mi chrastí zelené slupky kaštanů. Zamilovaný jako hlupáček, vrtá mi hlavou, co tím tenhle suchopárný hňup myslí? Kéž by to bylo tak jednoduché! Cestou k bráně se div nesrazím s ženou v kožichu, která jde pomalu proti mně. Ještě jsem ji tu nikdy neviděl. Ve tmě si všimnu bleďého, nejasného obličej. Táhne se za ní vůně parfému. „Kdo to byl?“ ptám se vrátného u východu.

„Nějaká dáma k doktorovi Wernickovi. Byla tady už několikrát. Myslím, že u nás někoho má.“

Matka, bleskne mi hlavou a doufám, že se mylím. Venku se zastavím a zadívám se k ústavu. Naplní mě vztek, zlost, že

jsem byl směšný, a pak ubohý soucit se sebou samým. Nakonec se to utopí v bezmoci. Opřu se o kaštan, cítím jeho chladný kmen a nevím, co chci a co bych si přál. Pokračuji v cestě a chuze mi zlepši náladu. Nech je mluvit, Isabelo, myslím si, nech je, ať se nám smějí, že jsme hlupáči! Ty sladký, milovaný živote, létající a bez zábran, který klidně vkročí tam, kde ostatní tonou, který se vznáší, kde jiní dupají holíčkami, který se však zaplete a do krve poškrábe v pavučinách a na pomezí, jež ostatní nevidí. Co od tebe vlastně chtějí? Proč tolik touží, aby tě strhli do svého světa, do našeho světa, proč tě nenechají poletovat jako motýla za příčinou a následkem a časem a smrtí? Je to žárlivost? Či o tom všem nemají ani zdání? Nebo má pravdu Wernicke, který tvrdí, že tě musí zachránit před ještě horším osudem, před bezejmennými úzkostmi, jež by se později dostavily v mnohem větší míře než ty, které on zažíval, a jež by nakonec skončily odporným a tupým odumíráním? Ale ví jistě, že to dokáže? Je si jist, že tě právě těmito záchrannými pokusy nerozbije? Nebo tě vžene ještě rychleji tam, od čeho tě chce zachránit? Kdo ví? Co ví tento vědec, tento sběratel motýlů o létání, větru, nebezpečí a o rozkoši dnů a nocí bez prostoru a času? Zná budoucnost? Pil Měsíc? Ví, že rostliny křičí? Je mu to k smíchu. Považuje to všechno jen za vyrovnávací reakci jakého si brutálního zážitku. Ale což je prorokem, předvídá budoucnost? Je Bohem, který ví, co se musí stát? Co o mně vlastně věděl? Že by mi docela prospělo, kdybych se trochu zamiloval? Ale co o tom vím já sám? Což jsem mohl tušit, že to vytryskne jako nekonečný proud? Jak se může někdo na někoho tak upnout? Což jsem to od sebe neodháněl v oněch týdnech, které teď ční nad obzorem jako nedosažitelný západ slunce? Ale proč vlastně nařikám? Z čeho mám strach? Všecko' přece může dobře dopadnout. Isabela se uzdraví a -

Náhle se zarazím. A co dál? Nepůjde pryč? A neobjeví se tu pak zničehonic matka v kožichu, s diskrétním parfémem, s příbuznými v pozadí a s nároky na svou dceru? Co když ji potom ztratím? Vždyť ani nejsem schopen sehnat peníze na nové šaty. A nejsem snad jen proto tak zmatený? Není to jen tupý egoismus a všechno ostatní pouhá dekorace?

Vstupuji do sklepní hospody. Sedí tu několik šoférů, zvláště zrcadlo odráží nad bufetem můj zpitvořený obličej a ve skleněné skřínce přede mnou leží půl tuctu okoralých chlebičků se sardinkami, jímž se stářím zkroutily ocásky. Dám si žitnou a mám pocit, že se mi žaludek svírá jako propast. Sním chlebičky se sardinkami a pak ještě další se starým vybouleným ementálem. Nacpu se jimi, i když jsou odporné, a pustím se do párků, které jsou červené, div neřhtají. Jsem čím dál nešťastnější a hladovější, mohl bych ohlodat celý bufet.

„Človče, vy ale máte apetýt," říká hostinský.

„Ano," říkám „Máte ještě něco?"

„Hrachovou polívku. Hustou hrachovku, a když si do ní nalámete chleba -"

„Dobře, dejte mi hrachovku."

Zhltnu polévku a hostinský mi sám od sebe přinese jako přídavek skrojek chleba s vepřovým sádlem. Spolykám ho a jsem ještě hladovější a nešťastnější. „Znal jsem jednoho, a ten dokázal na posezení spořádat třicet vajec natvrdo," povídá jeden ze šoférů, kteří se o mne začínají zajímat.

„To je vyloučeno. Musel by umřít. To je vědecky dokázané."

Vztekle si změřím toho vědce. „Vy jste to viděl?" ptám se.

„Je to nabeton," tvrdí.

„Vůbec to není nabeton. Ale zato je vědecky dokázáno, že šoféři brzy umírají."

„Jakto?"

„Z benzínových výparů. Na pomalou otravu."

Hostinský mi přinese nějaký italský salát. Sportovní zájem zahnal jeho ospalost. Nechápu, kde vzal salát s majonézou. Je dokonce čerstvý. Třeba na to obětoval vlastní večeři. Zhltnu ještě salát a vyrazím. Žaludek mě pálí, jako by byl stále prázdný a neukojený.

Ulice jsou šedé a matně osvětlené. Všude postávají žebráci. Ale nejsou to žebráci, jako kdysi bývali. Jsou to mrzáci, lidé s třesavkou a nezaměstnaní, mírní stařečkové, kteří mají obličej jako kus zmačkaného bezbarvého papíru.

Pojednou se zastydím, že jsem tak nesmyslně žral. Kdybych to všechno rozdělil dvěma nebo třem žebrákům, byli by se aspoň jeden večer dosyta najedli a já bych neměl o nic větší hlad než teď.

Vytáhnu z kapsy poslední peníze a rozdám je. Je jich málo a mne to nezruinuje. Až vyjde zítra kurs dolaru, budou mít beztak jen čtvrtinu své hodnoty. Letos na podzim postihly německou marku rychlé úbytě. Žebráci to vědí a ihned zmizí, neboť každá minuta je drahá. Cena polévky může za hodinu stoupnout o několik milionů marek. Záleží na tom, zda musí hostinský ráno nakupovat a zda je obrátným obchodníkem, nebo obětí inflace. Je-li sám obětí, zvyšuje ceny příliš pozdě a menší oběti z něho tyjí.

Jdu dál. Z městské nemocnice vychází několik lidí. V jejich středu je žena s pravou paží upevněnou v dlahách. Cítím pach obvazů. Nemocnice stojí ve tmě jako osvětlený hrad. Téměř ve všech oknech se svítí, všechny pokoje jsou zřejmě obsazeny. Za inflace umírají lidé rychle. To víme my také.

Na Grosse Strasse zajdu ještě do koloniálu, kde mívají otevřeno po úřední zavírací hodině. Máme s majitelkou dohodu.

Dodali jsme jí pro manžela střední mohylku a můžeme si za to u ní vybrat zboží v hodnotě šesti dolarů podle kursu z druhého září. Je to prodloužený výměnný obchod. Výměna je už stejně dávno v módě. Vyměňují se staré posteje za kanárky a za různé tretky, porcelán za salám, šperky za brambory, nábytek za chleba, klavíry za šunku, opotřebované holicí čepelky za zeleninový odpad, staré kožichy za přešité vojenské blůzy a pozůstalost po zemřelých za potraviny. Jiří měl před měsícem dokonce možnost získat při prodeji ulomeného mramorového sloupu s patkou skoro nový smokink. Zřekl se ho s těžkým srdcem, protože je pověřivý a věří, že ve věcech po mrtvých sídlí ještě dlouho fluidum jejich osobnosti. Vdova mu vysvětlila, že je smokink vlastně nový, protože ho dala chemicky vyčistit, takže se dalo předpokládat, že chlorové páry vypudily nebožtíka ze všech záhybů. Jiří prožíval těžký boj, protože mu smokink padl. Ale pak se ho raději vzdal.

Stisknu kliku u vchodu do krámu. Je zavřeno. To se dalo čekat, myslím si a civím hladově do výlohy. Sotva pletu

nohama a konečně zaměřím domů. Na dvoře stojí šest malých pískovcových desek. Jsou ještě panensky nedotčené, není do nich vytesáno žádné jméno. Vyrobil je Kurt Bach. Je to sice pod jeho důstojnost, protože je to obyčejná kamenická práce, ale nemáme teď žádné objednávky na umírající lvy a válečné pomníky. Proto Kurt vyrábí do zásoby velmi malé, laciné desky, po kterých je vždycky shánka, zvláště teď na podzim, kdy začne jako na jaře velké umírání. Postará se o to chřipka, hlad, špatná strava a nedostatek odolnosti. Za dveřmi Knopfova domku bzučí tlumeně šicí stroje. Skleněnými dveřmi proniká světlo z obývacího pokoje, kde ženy šijí smuteční šaty. V okně starého Knopfa je tma. Už je nejspíš po smrti. Měli bychom roce postavit na hrob černý obelisk, myslím si, tento temný kamenný prst, který ukazuje do nebe. Knopfovi byl druhým domovem, nehleď na to, že toho ponurého žalobce nedokázaly prodat ani dvě generace Krollů.

..*

Jdu do kanceláře a Jiří mě zaslechne. „Pojď sem!“ volá na mne ze svého pokoje.

Otevřu dveře a užasnu. Jiří sedí jako obvykle v lenošce a před sebou má obrázkové časopisy. Je členem týdenního čtenářského kroužku elegantního světa, který mu právě dodal novou potravu. Ale to není všechno. Sedí tu ve smokinku s naškrobenou košilí a dokonce i s bílou vestou jako vystřižený z časopisu „Mladý elegant“. „Tak přece!“ říkám. „Obětovals varování instinktů své prostopášnosti. Smokink od vdovy!“

„Kdepak!“ Jiří se samolibě protáhne. „Na tomhle příkladu vidíš, že se ženským v nápadech nemůžeme rovnat. Je to jiný smokink. Vdova mi zaplatila, aniž by urazila můj jemnocit, neboť vyměnila svůj smokink u krejčího. Podívej - vdovin měl saténovou podšívku, kdežto tenhle ji má z čistého hedvábí. Taký mi v podpaží líp sedí. Cena ve zlatých markách je díky inflaci stejná a kvádru je elegantnější. Tak jsem na jemnocitu taky jednou výjimečně vydělal.“

Prohlížím si ho. Smokink je pěkný, ale zbrusu nový není. Nechci se dotknout Jiřího jemnocitu tvrzením, že i tyhle šaty jsou nejspíš po nějakém nebožtíkovi. Koneckonců, co nemáme po mrtvých? Zdědili jsme po nich řeč, zvyky, vědění, zoufalství - co všechno tedy po nich nemáme? Jiří ovšem nosil, zejména v posledním roce války, tolik uniforem po mrtvých, někdy ještě s vybledlými krvavými skvrnami a zašitými dírami po kulkách, že tohle u něho není jen neurotický jemnocit. Nechce to sice přiznat, ale je to vzpoura a touha po míru. A symbol míru spatřuje v tom, že už v životě nebude nosit šaty po nebožtících.

„Co dělají filmové herečky Henny Portenová, Ema Morena a nezapomenutelná Lia de Putti?“ ptám se.

„Mají tytéž starosti jako my!“ prohlašuje Jiří. „Uchylují se co nejrychleji k věcným hodnotám, k autům, kožichům, tiárám, psům, domům, akcím a filmovým producentům. Jenže to mají snazší než my.“

Se zalíbením hledí na obrázek výstředně elegantního plesu hollywoodské společnosti. Pánové jsou jako Jiří ve smokinku nebo ve fraku.

„Kdy si pořídíš frak?“ ptám se.

„Po prvním plesu v tomhle smokinku. Vyrazím si na něj do Berlína. Na tři dny! Až skončí inflace a peníze zas budou mít cenu a nepotečou jako voda. Jak vidíš, zatím se připravuju.“

„Chyběj ti lakýrky,“ říkám a sám se divím, proč mě tenhle samolibý světák dráždí.

Jiří vytáhne z kapsičky u vesty zlatou dvacetimarku, vyhodí ji do výšky, zachytí ji a beze slova ji opět zastrčí. Pozoruju ho se šířavou závistí. Sedí si tady celkem bezstarostně, v náprsní kapse má zastrčený doutník, jenž asi není tak žlučovitě hořký jako Wernickův brazil, přes ulici bydlí Liza, která je do něho zblázněná jen proto, že pochází z rodiny, která měla obchod už tehdy, když byl její otec ještě námezdním dělníkem. Obdivovala se mu už jako dítě, když nosil bílý přeložený límec a námořnickou čapku na kadeřích, jimiž tehdy ještě oplýval, zatímco ona se vláčela v šatech přešitých ze staré matčiny sukně. A tento obdiv jí zůstal. Jiří nemusel hnout pro svou slávu ani prstem. Myslím, že Liza jeho pleš vůbec nevnímá, pořád ho ještě považuje za měšťanského prince v námořnickém oblečku.

„Máš to dobré,“ povídám.

„Taky si to zasloužím,“ odpovídá Jiří a zaklapne sešity čtenářského kroužku „Modernitas“. Pak přinese od okna krabičku šprot a ukáže na půlku chleba a kus másla. „Co bys řekl prostě večeri s pohledem na večerní život středního města?“

Jsou to tytéž šproty, na které se mi sbíhaly sliny před krámem na Grosse Strasse. Teď je náhle nemohu ani vidět. „Jsem z tebe blázen,“ říkám. „Proč jíš jen takhle? Proč nevečeříš v tomhle ohozu v bývalém hotelu Hohenzollern, v dnešním Říšském dvoře? Kaviár a mořské živočichy?“

„Miluji kontrasty,“ odpovídá Jiří. „Jak bych mohl jinak žít jako obchodník s náhrobky v takovémhle hnízdě, když se div nezblázním touhou po velkém světě?“

Stojí u okna v celé své nádheře. Náhle zazní z druhé strany ulice chraptivé výkřiky obdivu. Jiří se postaví s rukama v kapsách enface, takže bílá vesta krásně vyniká. Liza se rozplývá, pokud je vůbec takového citu schopna. Přitáhne si kimono k tělu, předvede jakýsi arabský tanec, vymotá se z kimona a náhle stojí před lampou nahá jako temná silueta. Znovu si přehodí kimono, postaví lampu vedle sebe a je opět teplá a hnědá, přes kimono jí létají jeřábi a na smyslných ústech má úsměv bílý jako geránii. Jiří přijímá tento hold jako pasa a já si připadám jako eunuch, který se může zadarmo dívat. Právě teď si na dlouhou dobu znova upevnil postavení chlapce v námořnických šatečkách, který tak imponoval otrhanému děvčátku. Ve skutečnosti není pro Lizu, která je mezi šmelináři v Červeném mlýně jako doma, smokink nic nového. Ale u Jiřího je to ovšem něco docela jiného. On je ryzí zlato. „Máš to dobré,“ opakuji. „A jednoduché! Riesenfeld by si mohl prokousnout tepny, skládat básně a zruinovat své žulové závody, a nikdy by neměl takový úspěch, kterého ty jako manekýn dosáhneš hravě.“

Jiří přikývne. „Je to tajemství! Ale tobě je prozradím. Nikdy si nekomplikuj jednoduché záležitosti. Je to jedna z mála velkých životních moudrostí. Ale dá se těžko použít. Zejména u intelektuálů a romantiků.“

„Ještě něco?"

„Ne. Ale nedělej ze sebe nikdy duševního Herkula, když ti nové kalhoty prokážou stejnou službu. Tak aspoň nedráždíš svého partnera, který tě může snadno následovat, zůstaneš klidný a trpělivý a všechno ti spadne, obrazně řečeno, do klína."

„Nezamaž si hedvábné klopý," povídám. „Ze šprot ti ukápne, než se naděješ."

„Máš pravdu." Jiří se svlékne kabát. „Štěstí se nemá nikdy popohánět. Další pozoruhodné motto."

Znovu pojíždá šproty.

„Proč nenapišeš pro vydavatelství kalendářů sbírku průpovědek?" ptám se rozhořčeně toho lehkomyšlného břichomluvice životní moudrosti. „Je škoda plácát takové plytkosti jen tak do vesmíru."

„Věnuji ti je. Pro mě jsou to dráždidla, nikoliv plytkosti. Kdo má takové povolání a navíc je od přírody trdnomyslný, ten musí udělat všechno, aby se rozveselil, a nesmí si moc vybírat. Zase motto."

Je mi jasné, že se mu na kobylku nedostanu, a když je krabice prázdná, zmizím ve svém pokojíku. Ale ani tady se nemohu vyzužit. Kvůli umírajícímu nebo mrtvému šikovateli si nemohu zahrát ani na klavír. Ještě tak smuteční pochody, ale těch mám stejně plnou hlavu.

XXII.

V ložnici starého Knopfa se náhle vynoří strašidlo. Chvilí mi trvá, než poznám v zrcadlení poledního vzduchu šikovatele. Tak on ještě žije a dovedl se z postele k oknu. Nad šedou noční košilí vytřeštěně hledí do světa šedivá hlava. „Podívej se," říkám Jiřímu. „Nechce se mu umřít v postroji. Ta stará bitevní herka se chce naposled podívat na werdenbrücké palírny."

Pozorujeme Knopfa. Knír mu visí od úst jako zplihlé roští. Chvilí vyvaluje oči, šedivé jak olovo, a pak se odvrátí. „To byl jeho poslední pohled," říkám. „Jak je to dojemné, že i taková otrlá rasovská duše chce ještě před smrtí naposledy pohlédnout na svět. Takový námět by se hodil pro sociálního básníka Hungermanna."

„Už je zase u okna," upozorňuje mě Jiří.

Nechám plavat rozmnožovač Presto, na němž tisknu pro naše agenty listy katalogu, a vrátím se k oknu. Šikovatel tam zase stojí. Za zrcadlícím se oknem něco pije ze zdvižené láhve. „Medicina," říkám. „Jak i ta nejzpustlejší zřícenina lpí na životě! Další námět pro Hungermanna."

„To není žádná medicina," odporuje Jiří, který lépe vidí. „Medicina se neprodává v lahvích od kořalky."

„Cože?"

Otevřeme okno a zrcadlení zmizí. Vidím, že má Jiří pravdu. Starý Knopf nesporně chlastá z láhve od kořalky. „Jeho žena měla dobrý nápad," povídám, „že mu nalila vodu do láhve od kořalky. Aspoň mu líp chutná. Doma už nemá ani kapku alkoholu. Všechno přece prohledali."

Jiří zavrtí hlavou. „Kdyby to byla voda, už by láhev dávno vyhodil oknem. Jak toho dědka znám, tak se ve vodě pouze myl - a to ještě nerad. Tuhle kořalku měl někde schovanou, i když mu prošťárali celý byt, a ty, Ludvíku, jsi svědkem vznešeně podívané, jak člověk statečně popírá svůj osud. Starý Šikovatel chce padnout na poli cti, s rukou na hrdle nepřítele."

„Nemáme zavolat jeho ženu?"

„Myslíš, že by si nechal láhev vzít?"

„Ne."

„Lékař mu dal nejvýš několik dní. Je v tom nějaký rozdíl?"

„Rozdíl mezi křesťanem a fatalistou. Pane Knopfe!" volám. „Pane šikovateli!"

Nevím, zda mě slyšel, ale mávne lahví jakoby na pozdrav. Pak si ji opět nasadí k ústům. „Pane Knopfe!" křičím. „Paní Knopfová!"

„Moc pozdě!" říká Jiří.

Knopf přestal pít. Znovu zakrouží lahví. Čekáme, že se zhroutí. Lékař prohlásil, že zemře, jakmile vypije kapku alkoholu. Za chvíli mizí v pokoji jako mrtvola, která se pomalu potápí. „Má krásnou smrt," říká Jiří.

„Měli bychom to říct rodině."

„Nech je být. Ten dědek byl jako mor. Jsou rády, že se ho zbaví."

„Nevím. Oddanost se někdy ubírá divnými cestami. Mohly by mu dát vypumpovat žaludek."

„Bude se proti tomu bránit tak, že ho klepne mrtvice nebo mu prasknou játra. Ale pro klid svědomí můžeš zavolat doktorovi. Jmenuje se Hirschmann."

Spojím se s lékařem. „Starý Knopf právě vypil lahvičku žitné," říkám. „Viděli jsme to oknem."

„Jedním douškem?"

„Myslím, že dvěma. Copak to není jedno?"

„Je. Byl jsem jen zvědavý. Ať odpočívá v pokoji."

„Nedá se s tím nic dělat?"

„Ne," říká Hirschmann. „Skápnul by tak jako tak. Jen se divím, že vydržel až dodneška. Postavte mu náhrobek ve tvaru láhve."

„Vy nemáte srdce," říkám.

„To není pravda. Jsem jenom cynický. Měl byste vědět, že je v tom rozdíl! Jste přece od fochu! Cynismus je srdce se záporným znamínkem. Snad vás to utěší. Dejte si panáka na paměť toho zpit'ara."

Položím sluchátko. „Myslím, Jiří," povídám, „že je skutečně nejvyšší čas, abych nechal našeho povolání. Člověk tu jen zesuroví."

„Nezesuroví. Otupí."

„To je ještě horší. Pro člena werdenbrücké básnické akademie se to nehodí. Kam se poděl hluboký obdiv, hrůza a úcta před smrtí, když ji člověk hodnotí počtem pomníků nebo finančním ziskem?"

„Ještě toho zbývá dost," říká Jiří. „Ale já tě chápu. Pojd', zajdeme k Eduardovi a vypijeme na paměť toho starého dvanáctáka pietní skleničku."

..*

Odpoledne se vracíme. Za hodinu se u Knopfů strhne kravál a křik. „Mír jeho popelu," říká Jiří. „Pojd', zaskočíme tam a projevíme obvyklou soustrast."

„Doufejme, že si už došly smuteční šaty. Bude to jejich jediná útěcha, kterou v tuto chvíli potřebují."

Dveře nejsou zamčené. Otevřeme je bez zvonění a zastavíme se. Máme před sebou neočekávaný obraz. V pokoji stojí starý Knopf. Je oblečen a s holí v ruce se chystá na procházku. Za třemi šicími stroji se krčí jeho žena a tři dcery. Knopf vztekle skuhrá a tluče do nich holí. Aby měl oporu, drží se jednou rukou šicího stroje a druhou rukou do nich řeže. Jsou to poměrně slabé rány, ale Knopf už víc nesvede. Na podlaze se povalují smuteční šaty.

Jediným pohledem přehlédneme situaci. Žitná šikovatele nezabila, ale vzkřísila ho tak, že se oblékl, aby si vyšel na obvyklou pochůzku po hospodách. Nikdo mu neřekl, že je na smrt nemocný. Jeho žena ze strachu nezavolala ani kněze, aby ho připravil na věčnost, a Knopfa taky ani ve snu nenapadlo, že by měl umřít. Přežil už spoustu záchvatů a tento poslední nepovažuje za nic zvláštního. Je pochopitelné, že se vzteká. Komu by bylo do smíchu, když vidí, že ho rodina odepsala a že vydává těžké peníze za smuteční šaty?

„Zatracená bando!" skuhrá. „Už jste se nemohly dočkat, co? Ale já vás naučím!"

Knopf vztekle syčí, protože netrefil svou ženu. Ta se mu pověsila na hůl. „Ale tati, musely jsme přece pamatovat na všechno, doktor -"

„Doktor je idiot! Pusť tu hůl, satane! Pusť tu hůl, povídám, ty bestie!"

Malá kulatoučká paní skutečně hůl pustí. Syčící kačer se opět rozmáchne a zasáhne dceru. Tři ženy by mohly slabého starce snadno odzbrojit. Ale šikovatel doma zavedl tuhou kázeň jako kdysi u rekrutů. Dcery pevně drží hůl a snaží se mu všechno s pláčem vysvětlit. Knopf neposlouchá. „Pusťte tu hůl, vy satanské plemeno! Utráčet peníze, vyhazovat je z okna, já vás naučím!"

Dcery pustí hůl, Knopf ji znovu napřáhne, netrefí se, švihne do prázdna a setrvačností klesne na kolena. Když opět vstane, aby podle Zarathustrova přikázání seřezal svůj harém, visí mu s nietzschovského kníru bubliny. „Tati, umřeš, když se budeš takhle rozčilovat!" křičí dcery s pláčem. „Uklidni se! Jsme šťastné, že žiješ! Máme ti udělat kafe?"

„Kafe? Já vám udělám kafe! Utluču vás k smrti, satanské plemeno! Rozfofrovat tolik peněz -"

„Ale tati, vždyť ty věci můžeme zase prodat!"

„Prodat! Já vás prodám, vy zatracené potvory -"

„Ale tati, vždyť jsme to ještě ani nezaplatily!" křičí paní Knopfová ve smrtelné úzkosti.

To zabere. Knopf skloní hůl. „Cože?"

Ted' se do toho vložíme my. „Pane Knopfe," povídá Jiří. „Blahopřeju!"

„Polibte mi prdel!" odsekne šikovatel. „Copak nevidíte, že nevím, co dřív?"

„Přepínáte své síly."

„Ták? Co je vám do toho? Tahle rodina mě přivede na mizinu."

„Vaše paní udělala výborný obchod. Díky inflaci vydělá zítra na smutečních šatech několik miliard. Zejména když ještě nezaplatily látku."

„Ne, ještě jsme ji nezaplatily!" křičí kvarteto.

„Měl byste mít radost, pane Knopfe! Zatímco jste byl nemocný, dolar udělal pořádný skok. Nevědomky jste ve spánku vydělal na věčných hodnotách spoustu peněz."

Knopf poslouchá. Ví, že je inflace, protože cena kořalky neustále stoupá. „Tak, vydělal," zabručí. Pak se obrátí ke svým čtyřem rozčepýřeným vrabcům. „Koupily jste mi taky náhrobek?"

„Ne, tati!" vykřikne s úlevou kvarteto a vrhá na nás prosebné pohledy.

„A proč ne?" zaskuhrá vztekle Knopf.

Výjeveně se na něj dívají.

„Vy husy!" řve. „Ted' bychom ho mohli zase prodat! S výdělkem, že?" obrací se na Jiřího.

„Jen tehdy, kdybyste ho byli zaplatili. Jinak bychom ho jen vzali zpátky."

„Ale co! Prodali bychom ho Hollmannovi a Klotzovi a vás bychom vyplatili!" Šikovatel se znovu obrací k svému potěru.

„Vy husy! Kde jsou peníze? Když jste nezaplatily látku, máte přece ještě peníze! Už ať jsou tady!"

„Pojd'," říká Jiří. „Citovou stránku si vyřídili. A do hospodářské nám nic není."

Jiří se mýlí. Za čtvrt hodiny stojí Knopf v kanceláři. Kolem něho se vznáší aromatická vůně žitné. „Vyrázil jsem z nich poslední fenik," povídá. „Kampak na mě se lží. Moje žena se přiznala. Koupila u vás náhrobek."

„Ale nezaplatila ho. Zapomeňte na to. Ted' už ho přece nepotřebujete."

„Koupila ho," prohlašuje Šikovatel hrozivě. „Máme na to svědky. Vaše vytáčky jsou marné. Koupila, nebo ne?"

Jiří na mne pohlédne. „Tak dobře. Vaše paní se ovšem spíš informovala, než kupovala."

„Ano, nebo ne?" osopí se Knopf.

„Protože se tak dlouho známe, pane Knopfe, můžete si to vyložit, jak chcete," říká Jiří, aby starce uklidnil.

„Tak teda koupila. Dejte mi to písemně.“

Opět na sebe pohlédneme. Ten starý, vysloužilý mazák se rychle poučil. Chce nás vzít u huby.

„Proč písemně?“ povídám. „Zaplaťte kámen a je váš.“

„Nepleťte se do toho, vy podvodníku,“ vyjede na mne Knopf. „Písemně,“ zaskuhrá. „Za osm miliard! Tolik peněz! Za kus kamene!“

„Chcete-li ho mít, musíte ihned zaplatit,“ říkám.

Knopf hrdinně bojuje. Teprve za deset minut složí zbraně. Vytáhne osm miliard, které vzal svým ženským, a zaplatí. „A teď to chci písemně,“ zabručí.

Dáme mu to písemně. Oknem vidím jeho dámy, které stojí ve dveřích. Hledí postrašeně ke kanceláři a dávají nám znamení. Knopf je vybrakoval do posledního miliónu. Mezitím dostal stvrzenku. „Tak,“ povídá Jiřímu. „A co teď za ten kámen zaplatíte? Já vám ho prodám.“

„Osm miliard.“

„Cože? Vy darebáku! Osm miliard jsem přece zaplatil já! A co inflace?“

„Inflace funguje. Kámen má dneska cenu osm a půl miliardy. Osm vám zaplatím jako nákupní cenu, půl miliardy musíme vydělat na prodejní ceně.“

„Cože? Vy lichváři! A co já? Kde je můj výdělek? Ten si strčíte do kapsy vy, že jo?“

„Pane Knopf,“ domlouvám šikovateli. „Když si koupíte kolo a za půl hodiny je prodáte, nikdy nedostanete plnou nákupní cenu. To je věc maloobchodu, velkoobchodu a kupujících. To je základ našeho hospodářství.“

„Hospodářství mi může políbit prdel!“ prohlašuje řízný šikovatel. „Koupené kolo je použité kolo, i když se na něm nejedí. Ale můj náhrobek je nový.“

„Teoreticky je taky upotřeбенý,“ vysvětluji. „Aspoň z hospodářského hlediska. Přece nemůžete chtít, abychom prodělali jen proto, že jste zůstal naživu.“

„Darebáctví! Nic než darebáctví!“

„Tak si ten náhrobek nechte,“ radí mu Jiří. „Je to krásná věcná hodnota. Však on se vám někdy hodí. Žádná rodina není nesmrtelná.“

„Prodám ho vaší konkurenci. Když mi nedáte ihned deset miliard, prodám jej Hollmannovi a Klotzovi!“

Zvednu telefon. „Pojďte, ušetříme vám práci. Můžete si hned zavolat. Číslo 624.“

Knopf znejistí a odmítavě mávne rukou. Zviklal jsem jeho jistotu. „Je to stejný lump jako vy! Kolik bude stát ten kámen zítra?“

„Možná o miliardu víc. Nebo taky o dvě či tři miliardy.“

„A za týden?“

„Pane Knopf,“ povídá Jiří. „Kdybychom uměli předvídat kurs dolaru, neseděli bychom tady a nehandrkovali se s vámi o náhrobky.“

„Za měsíc si klidně můžete nahrabat biliony,“ říkám.

Knopf uvažuje. „Tak já si ho nechám,“ zavrčí. „Škoda že jsem ho už zaplatil.“

„Odkoupíme ho od vás kdykoliv.“

„To by se vám hodilo! Ani mi to nenapadne, leda že bych na něm vydělal. Nechám si ho na spekulaci. Postavte ho na pěkné místo.“ Podívá se ustaraně z okna. „Možná že bude pršet.“

„Náhrobkům déšť nevadí.“

„Nesmýsl! Jakmile zmoknou, nejsou nové! Trvám na tom, abyste můj náhrobek postavili do kůlny. Na slámu.“

„Proč si ho nepostavíte do bytu?“ ptá se Jiří. „Aspoň vám v zimě nenastydne.“

„Nezbláznil jste se?“

„Vůbec ne. Je spousta velice vážených lidí, kteří mají v bytě dokonce rakev. Zejména světci a obyvatelé jižní Itálie.“

Někdo v ní dokonce celá léta spí. Wilke taky spí ve své obrovské rakvi, když se namaže a nemůže jít domů.“

„To nejde!“ prohlašuje rozhodně Knopf. „Mám tam ženy! Kámen zůstane tady. V bezvadném stavu! Jste za to zodpovědní. Dejte ho pojistit. Na své náklady!“

Mám jeho zupáckého tónu po krk. „Co kdybyste si dal každé ráno svůj pomník nastoupit?“ ptám se. „Prohlédli byste si ho, má-li prvotřídní polituru, stojí-li v přesném zákrytu za předním, má-li správně vtažený podstavec místo břicha, stojí-li okolní keře v pozoru, a kdybyste chtěl, pan Jindřich Kroll vám každé ráno v uniformě ohlásí jeho nástup. Udělalo by mu to jistě velkou radost.“

Knopf se na mne zamračí. „Kdyby bylo na světě víc vojenské disciplíny, vypadalo by všechno jinak,“ prohlásí a strašně krkne. Cítíme pronikavý zápach Rothovy žitné. Šikovatel zřejmě jedl naposledy před několika dny. Knopf krkne podruhé, tentokrát měkčeji a melodičtěji, změní si nás nemilosrdným pohledem šikovatele z povolání mimo službu, otočí se, klopýtne, opře se o hůl, pak vykročí cílevědomě přes dvůr na ulici a odbočí doleva k první hospodě. V kapse má poslední miliardy, které zabavil rodině.

..*

Gerda stojí před vaříčem a dělá kapustové závitky. Je nahá, na nohou má zelené sešlapané pantofle a přes pravé rameno si přehodila červeně kostkovanou utěrku. Je tu cítit kapusta, tuk, pudr a parfém a venku visí před oknem listí divokého vína. Do pokoje civí modré oči podzimu.

„To je prima, že jsi se konečně ukázal,“ povídá. „Zítra se stěhuju.“

„Opravdu?“

Stojí před vaříčem bez ostychu. Ví, že má krásné tělo. „Ano,“ říká. „Zajímá tě to?“

Otočí se a pohlédne na mne. „Zajímá mě to, Gerdo," odpovím. „Kam půjdeš?"

„Do hotelu Walhalla."

„K Eduardovi?"

„Ano, k Eduardovi."

Obrací závitky. „Není ti to vhod?" zeptá se po chvíli.

Hledím na ni. Co proti tomu mohu mít, myslím si. Chtěl bych, aby mi to nebylo vhod! Chce se mi lhát, ale vím, že by mě prokoukla. „Už nebudeš v Červeném mlýně?"

„Tam jsem dávno skončila. Jenže tobě to bylo úplně jedno. Ne, s tím jsem skončila. V našem povolání by člověk umřel hladu. Zůstanu ve městě."

„U Eduarda," říkám.

„Ano, u Eduarda," opakuje. „Budu dělat v baru mixérku."

„A budeš tam taky bydlet?"

„Bydlím ve Walhalle nahoře v podkroví a ve Walhalle taky pracuju. Nejsem už tak mladá, jak si myslíš. Musím hledět, abych měla něco jistého, protože bych brzy nedostala angažmá. S cirkusem to taky nevyšlo. Byl to jen takový poslední pokus."

„Ty bys dostávala ještě hezky dlouho angažmá, Gerdo," říkám.

„Tomu vůbec nerozumíš. Víím, co dělám."

Hledím na rudou révu, která se houpá před oknem. Pojednou mám docela bezdůvodně pocit, že jsem zbabělec. Měl jsem ke Gerdě vztah pouze jako voják na dovolené. Ale pro jednoho z partnerů to asi vždycky znamená něco víc.

„Chtěla jsem ti to říct sama," říká Gerda.

„Chtělas mi říct, že je mezi námi konec?"

Přikývne. „Hraju čestně. Pouze Eduard mi nabídl něco jistého - zaměstnání - a já vím, co to znamená. Nechci podvádět."

„Proč -" odmlčím se.

„Chtěl ses zeptat, proč jsem s tebou ještě teď spala," nahrává mi Gerda. „Ty nevíš, že jsou všichni potulní artisti sentimentální?" Náhle se zasměje. „Loučení s mládím. Pojď, závitky jsou hotové."

Postaví na stůl talíře. Hledím na ni a náhle je mi smutno. „A co dělá tvoje velká, nebeská láska?" ptá se Gerda.

„Nic, Gerdo. Nic."

Rozděljuje jídlo na talíře. „Až budeš mít zase někdy malou známost," povídá, „nikdy nevypravuj děvčeti o svých ostatních láskách. Chápeš?"

„Ano. Je mi to líto, Gerdo."

„Proboha, drž zobák a jez!"

Hledím na ni. Jí klidně a s chutí, obličej má jasný a pevný. Od dětství je zvyklá žít nezávisle, zná svůj život a smířila se s ním. Má všechno to, co mi chybí, a já bych ji chtěl milovat a mít jasný a přehledný život. Vždycky bych věděl, co potřebuju, nebylo by toho moc, ale nedal bych si to vzít.

„Víš, já nemám velké nároky," říká Gerda. „Vychovávali mě bitím a pak jsem utekla z domova. Teď mám svého povolání po krk a chci se usadit. Eduard není nejhorší."

„Je domýšlivý a lakomý," prohlašuju, a jen to dořeknu, mám na sebe vztek.

„Pro manželství je to lepší, než kdyby byl lajdák a zhýralec."

„Vy se chcete vzít?" ptám se překvapeně. „Ty mu to vážně věříš? Využije tě, a pak si vezme prachatou dceru nějakého hoteliéra."

„Nic mi neslibil. Podepsala jsem s ním na tři roky smlouvu do baru. Za tři roky pozná, že se beze mě neobejde."

„Ty jsi se změnila," říkám.

„Ach, ty hlupáčku! Jenom jsem se rozhodla."

„Brzy nám budeš s Eduardem nadávat kvůli laciným známkám na jídlo."

„Ještě je máte?"

„Na jeden a půl měsíce."

Gerda se zasměje. „Já nadávat nebudu. Kromě toho jste je kdysi řádně zaplatili."

„Byl to náš jediný výnosný burzovní obchod." Dívám se, jak Gerda uklízí talíře. „Přenechám je Jiřímu," povídám. „Já už do Walhally v životě nevstoupím."

Gerda se otočí. Hledí na mne vážně, i když se usmívá. „Proč ne?"

„Nevím. Nechce se mi. Ale možná že přece přijdu."

„Ovšemže přijdeš. Proč bys tam nechodil?"

„Máš pravdu, proč ne?" říkám sklesle.

Zdola je slyšet tlumené tóny elektrického klavíru. Vstanu a přistoupím k oknu. „Tenhle rok uběhl jako voda," říkám.

„Ano," ozve se Gerda a opře se o mne. „To je typické," zamumlá. „Když se mi někdo líbí, musí to být zrovna někdo jako ty. Člověk, který se ke mně nehodí." Odstrčí mě. „Teď už jdi - jdi za svou nebeskou láskou - co ty vlastně víš o ženách?"

„Nic."

Usmívá se. „A už se o to taky ani nepokoušej, děťátko. Je to tak lepší. A teď jdi! Na, tohle si vezmi."

Dává mi nějakou minci. „Co to je?" ptám se.

„Muž, který přenáší lidi přes vodu. Přinese ti štěstí."

„Přinesl je tobě?"

„Štěstí? Je spousta druhů štěstí. Možná. A teď jdi."

Vystrčí mě na chodbu a zamkne za mnou dveře. Sestupuji po schodech. Na dvoře potkám dvě cikánky. Vystupují v

pro-gramu Staroměstského dvora. Zápasnice jsou už dávno pryč.
„Budoucnost, mladý pane?" ptá se mladší z nich. Je cítit česnekem a cibulí.
„Ne," říká. „Dneska ne."

..*

U Karla Brilla je velice napjatá atmosféra. Na stole leží hromada peněz. Vypadá to na miliardy. Proti Karlovi sází muž s tulením hlavou a malíčkýma rukama. Právě vyzkoušel hřebík ve zdi a vrací se ke stolu. „Ještě dvě stě miliard," prohlašuje jasným hlasem.

„Beru," odpovídá Karel Brill.

Sázející ukládají prachy. „Ještě někdo?" ptá se Karel. Neozve se ani hlas. Nikdo si netroufá sázet tak vysoko. Karel potí čiré perly, ale je plný důvěry. Je vsazeno čtyřicet k šedesáti pro Karla. Dovolil tuleňovi, aby udeřil ještě naposledy lehce kladivem do hřebíku. Za to se změnil poměr z padesáti ku padesáti na čtyřicet ku šedesáti v Karlův prospěch.

„Zahrál byste Ptačí ukolébavku?" prosí mě Karel.

Sednu si ke klavíru. Vzápětí se objeví paní Beckmannová v lososově červeném kimonu. Dnes vůbec nepřipomíná sochu. Pohoří ňader se jí zdvihá a klesá, jako by pod ní zuřilo zemětřesení, a z očí jí srší blesky. Karla Brilla si vůbec nevšimá.

„Kláro," říká Karel. „Až na pana Schweitzera znáš všechny pány." Udělá elegantní gesto. „Pan Schweitzer -"

Tuleň se ukloní s udiveným a trochu ustaraným obličejem. Zašilhá po penězích a pak po rozložené Brunhildě. Karel obalí hřebík vatou a Klára zaujme postavení. Hraju dvojité trylek a náhle přestanu. Je ticho.

Paní Beckmannová stojí klidně a se soustředěným výrazem. Pak sebou dvakrát trhne a náhle vrhne na Karla Brilla vražedný pohled. „Lituji," procedí mezi zuby. „Nejde to."

Odstoupí od zdi a odchází z dílny.

„Kláro!" křičí Karel.

Paní Beckmannová neodpovídá. Tuleň se divoce zachechtá a sbírá peníze. Do ochmelků jako když udeří blesk. Karel Brill zasténá, vrhne se k hřebíku a opět se vrací. „Okamžik," říká tuleňovi. „Okamžik, ještě jsme neskončili. Vsadili jsme na tři pokusy, ale byly jenom dva!"

„Byly tři."

„To vy nemůžete posoudit. Jste v tom nováček. Byly dva!"

Karlovi se s lebkou řine pot. Ochmelkům se zase vrátila řeč. „Byly jen dva," potvrzují.

Vypukne hádka. Neposlouchám. Mám pocit, jako bych seděl na cizí planetě. Je to krátký, prudký a děsivý pocit a uleví se mi, když mohu opět sledovat hlasy. Tuleň využil situace. Je ochoten povolit třetí pokus, uzavře-li se další sázka, třicet k sedmdesáti pro tuleň. Zpocený Karel souhlasí se vším. Hádám, že vsadil polovinu dílny, včetně automatické podrážky. „Pojďte," zašeptá mi. „Pojďte se mnou nahoru! Musíme jí domluvit! Udělala to schválně."

Vyšplháme se po schodech. Paní Beckmannová Karla očekávala. Leží na posteli v kimonu s fénixem, rozčilená a připravená k boji, neobyčejně krásná pro každého, kdo miluje silné ženy. „Kláro!" zašeptá Karel. „Proč to? Udělalas to schválně!"

„Ták?" praví paní Beckmannová.

„Určitě! Vím to! Přisahám ti -"

„Jen žádné křivé přísahy. Spal jsi s pokladní z hotelu Hohenzollern, ty lumpe! Ty hnusné prase!"

„Já? To je lež! Odkud to víš?"

„Tak vidíš, sám se přiznáváš."

„Já že se přiznávám?"

„Právě teď jsi se přiznal. Ptal ses, odkud to vím. Jak to můžu vědět, když to není pravda?"

Hledím soucitně na plavce Karla Brilla. Sebeledovější voda mu strach nenažene, ale tady je jasně vyřízený. Na schodech jsem mu poradil, aby se nepouštěl do výměny názorů, ale aby prostě padl před paní Beckmannovou na kolena a poprosil ji o odpuštění, aniž by se ovšem čemukoliv přiznal. Ale on ji teď místo toho předhazuje jistého pana Kletzla. Klára mu odpoví strašnou ránou do nosu. Karel odlétne a chytne se za rudý nos, aby zjistil, neteče-li mu krev. Pak se se vztekým výkřikem přikrčí a jako starý bojovník se chystá vytáhnout paní Beckmannovou za vlasy z postele a s nohou na šíji seřezat těžkým opaskem její mohutné šunky. Nakopnu ho lehce do zadnice. Otočí se, aby si to se mnou také vyřídil. Ale můj varovný pohled, mé zdvižené ruce a šeptající ústa ho probudí z krvelačného opojení. V hnědých očích mu zase svítne porozumění. Rychle přikývne, obrátí se a s krvácejícím nosem klesne s výkřikem na postel paní Beckmannové. „Kláro, nic jsem neudělal, ale odpusť mi to."

„Ty prase!" křičí Klára. „Ty prase prasáček! Moje kimono!"

Rychle odhrne drahocenný oděv a Karel krvácí do prostěradel. „Zatracený lhář!" rozčiluje se. „Ještě tohle!"

Karel, počestný muž a prostáček, který očekával za své pokleknutí okamžitou odměnu, chce znovu vztekle vyletět. Pustí-li se s krvácejícím nosem do zápasu, je všechno ztraceno. Paní Beckmannová mu snad promine pokladní z „Hohenzollernu", ale zničené kimono mu neodpustí do smrti. Šlápnu mu zezadu na nohu a stisknu mu rameno, aby nemohl vstát. „Paní Beckmannová," říkám. „Je nevinný! Obětoval se za mě."

„Cože?"

„Za mě," opakuju. „Mezi kamarády z války se to občas přihodí -"

„Cože? Vy a vaše zatracené kamarádství z války, vy prohlanci a lumpové - a tomu mám věřit!"

„Obětoval se!" opakuju. „Seznámil mě s pokladní, a to je všechno."

Paní Beckmannová se vztyčí a z očí jí šlehají plameny. „Cože? Přece mi nechcete nakukat, že mladík jako vy naletí

takové staré rachomejtli, jako je ta mrcha z Hohenzollernu!"

„Nejde o to, že bych naletěl, milostivá paní," říkám. „Ale tonoucí se v nouzi i stébla chytá. Když člověka rdousí samota -"

„Takový mladý muž přece může dostat jiné!"

„Mladý, ale chudý," odpovídám. „Dneska ženy chtějí, aby je muž vodil po barech, a když už o tom mluvíme, musíte přiznat, že nevěříte-li té historce o pokladní a o mně, opuštěném mládenci v moři inflace, pak by bylo úplně nesmyslné myslet si něco takového o Karlu Brillovi, který se těší přízni nejkrásnější a nejzajímavější ženy Werdenbrücku. Dodejme, že nezaslouženě -"

Poslední slova sedí. „Je to lump!" prohlašuje paní Beckmannová. „A opravdu si to nezaslouží."

Karel se zavrtí. „Kláro, můj živote!" zavyje tlumeně ze zakrvácených prostěradel.

„Jsem tvoje bankovní konto, ty chladný balvane!" Paní Beckmannová se obrátí ke mně. „A jak to bylo s tou příchleptou kozou z Hohenzollernu?"

Mávnou rukou. „Nic z toho nebylo! K ničemu nedošlo! Zhnusilo se mi to."

„To jsem vám mohla říct předem!" prohlašuje s hlubokým uspokojením.

Je po boji. Vedeme ještě ústupové šarvátky. Karel slíbí Kláře chaluhořově zelené kimono s lotosovými květy a trepy s labutěnkou. Pak si jde nasrkat do nosu studenou vodu a paní Beckmannová vstane. „Kolik je vsazeno?" ptá se.

„Hodně," odpovídám. „Jde to do bilionů."

„Karle," křikne. „Pan Bodmer se podílí dvěma sty padesáti miliardami."

„Samozřejmě, Kláro!"

Sejdeme po schodech. Dole sedí tuleň, střežený Karlovými přáteli. Informují nás, že se snažil v naší nepřítomnosti podvádět, ale Karlovi kamarádi z mokré čtvrti mu včas vytrhli kladivo. Paní Beckmannová se opovržlivě usmívá a za třicet vteřin leží hřebík na podlaze. Majestátně odchází za doprovodu „Alpských červánků".

„Kamarád je holt kamarád," říká mi později Karel Brill dojatě.

„Byla to čestná záležitost! Ale jak to bylo s tou pokladní?"

„Co se dá dělat?" zpovídá se Karel. „Víte, jaká nálada někdy na člověka večer padne! Ale proč ta potvora žvanila! Já těm lidem odlákám zákazníky. Ale vy, milý příteli, vy si vyberte, co chcete!" Ukáže na hromadu kůží. „Ušiju Vám zadarmo bezvadné boty na míru. Co chcete? Box, černý, hnědý nebo žlutý, lakýrky, semiš. Ušiju vám je osobně -" „Lakýrky," říkám.

..*

Jdu domů a na dvoře si všimnu temné postavy. Je to sku-tečně starý Knopf. Dorazil chvíli přede mnou, a jako by ho už nebyli prohlásili za mrtvého, chystá se právě znesvětit obelisk. „Pane šikovateli," povídám a chytnu ho za paži. „Teď máte pro své dětské projevy vlastní náhrobek. Račte ho použít!"

Odvedu Knopfa k jeho mohylce a čekám v domovních dveřích, aby se ještě nevrátil k obelisku.

Knopf na mne civí. „Myslíte můj vlastní pomník? Vy jste se zbláznil. Jakou má teď cenu?"

„Podle večerního kursu dolaru devět miliard."

„A na to mám chcát?"

Knopf chvíli bloudí očima a pak se s mručením odpotácí domů. Co se nikomu nepodařilo, to dokázal prostý pojem vlastnictví. Šikovatel používá vlastního záchodu. Pak ať mi někdo přijde s komunismem. Vlastnictví vštěpuje smysl pro pořádek!

Ještě chvíli stojím a přemýšlím o tom, že příroda potřebovala milióny let, než vytvořila z améby přes rybu, žábu, obratlovce a opici starého Knopfa, tvora nacpaného fyzikálními a chemickými zázraky, s nejgeniálnějším krevním oběhem, se srdečním strojem, jaký nemá obdoby, s játry a dvěma ledvinami, proti nimž jsou továrny IG Farben směšnými hudlařskými dílnami. A to všechno, toto po milióny let pečlivě zdokonalované zázračné dílo, které se jmenuje Šikovatel Knopf, vytvořila příroda jen proto, aby v krátkém čase, vyměřeném mu na zemi, proháněl ubohé selské chlapece a pak se oddal s nevelkou penzí chlastu! Bůh se někdy opravdu namáhá zcela zbytečně!

Vrtím nad tím hlavou. Rozsvítím v pokojíku a zahledím se do zrcadla. To je také zázrak přírody, s kterým si nevím rady. Zhasnu a svlékám se ve tmě.

XXIII.

Je neděle ráno a alejí mi jde vstříc mladá dáma. Viděl jsem ji už v kostele. Má na sobě světle šedý, dobře padnoucí kostým, malý plstěný klobouček, šedivé semišové střevíce, jmenuje se Geneviève Terhovenová a je mi podivně cizí. Byla v kostele se svou matkou. Viděl jsem ji i Bodendieka a Wernicka, který doslova překypoval hrdostí z úspěchu. Chodil jsem po zahradě a už jsem ani nedoufal, že ji uvidím. A teď pojednou přichází Isabela sama alejí, kde jsou stromy už skoro holé. Zastavím se. Přichází, utlá a lehounká a elegantní, a s ní se náhle opět vrací touha, nebe i moje vlastní krev. Nejsem schopen slova. Vím od Wernicka, že je zdravá, že se stíny rozplynuly, a sám to také cítím. Teď je pojednou tady, jiná než dřív, ale je tu celou svou bytostí, mezi námi už nestojí nemoc, z rukou a očí mi prýští láska a do mozku mi stoupá tepnami závat' jako tichá smršť. Pohlédne na mne. „Isabelo," pravím.

Opět na mne upře oči a mezi obočím se jí prohloubí úzká vráska. „Prosím?"

Zprvu to nechápu. Musím jí zřejmě osvěžit paměť. „Isabelo," opakuji. „Ty mě nepoznáváš? Jsem přece Rudolf."

„Rudolf?“ opakuje. „Rudolf - jak, prosím?“

Upřeně na ni hledím. „Často jsme spolu hovořili,“ říkám po chvíli.

Přikývne. „Ano, byla jsem tu dlouho. Spoustu věcí jsem zapomněla, promiňte. Už jste tady také dlouho?“

„Já? Nikdy jsem tady nahoře přece nebyl! Hrál jsem tu jen na varhany. A pak -“

„Na varhany, ano, jistě,“ odpovídá Geneviěva Terhovenová zdvořile. „V kapli. Ano, už si vzpomínám. Promiňte, najednou mi to vypadlo z paměti. Hrál jste moc krásně. Děkuji vám mnohokrát.“

Stojím tu jako idiot. Nechápu, proč raději neodejdu. Ani Geneviěva to zřejmě nechápe. „Promiňte,“ říká. „Mám ještě moc práce. Brzy odjízdim.“

„Brzy odjízdíte?“

„Ano,“ odpovídá udiveně.

„A na nic si nevzpomínáte? Na jména, která v noci mizí, ani na květiny, které mluví?“

Isabela pokrčí nechápavě rameny. „Básně,“ prohlašuje s úsměvem. „Vždycky jsem je milovala. Ale je jich tolik! Člověk si na všechny ani nevzpomene.“

Vzdávám se. Dopadlo to tak, jak jsem tušil! Uzdravila se a já jsem jí vyklouzl jako noviny z rukou spící selky. Už si na nic nevzpomíná. Jako by se probudila z narkózy. Doba, kterou prožila tady nahoře, se jí vytratila z paměti. Všechno zapomněla. Je Geneviěvou Terhovenovou a už neví, kdo byla Isabela. Vidím, že nelže. Ztratil jsem ji, ale ne tak, jak jsem se bál, ne proto, že pochází z jiných společenských kruhů a že se do nich vrací, nýbrž hůře, důkladněji a definitivně. Zemřela. Ještě je krásná, žije a dýchá, ale jakmile se zbavila podivné nemoci, zemřela, utonula navždy. Isabela, jejíž srdce se vznášelo a kvetlo, utonula v Geneviěvě Terhovenové, v dobře vychované dívce z lepší společenské třídy, která se jednou jistě dobře provdá a dokonce bude i dobrou matkou.

„Musím jít,“ praví. „Ještě jednou mnohokrát děkuji za hru na varhany.“

..*

„No tak?“ ptá se Wernicke. „Co tomu říkáte?“

„Čemu?“

„Nedělejte ze sebe hlupáka. Slečně Terhovenové. Musíte přiznat, že se z ní stal za tři týdny, co jste ji neviděl, úplně jiný člověk. Naprostý úspěch!“

„Tomu říkáte úspěch?“

„Co jiného? Vrací se zpátky do života, všechno je v pořádku, nemoc zapadla jako zlý sen, stal se z ní znova člověk. Co ještě chcete? Přece jste ji viděl. Tak co?“

„Ano,“ říkám. „Tak co.“

Sestra s červeným obličejem venkovanky přinese láhev vína a skleničky. „Budeme mít ještě potěšení vidět Jeho důstojnost pana vikáře Bodendieka?“ ptám se. „Nevím, je-li slečna Terhovenová katoličkou, ale určitě bude, protože pochází z Alsaska. Jeho důstojnost jistě zajásá, že jste vylovil z velkého chaosu pro jeho stádo jednu ovečku!“ Wernicke se ušklíbne. „Jeho důstojnost už vyjádřila své uspokojení. Slečna Terhovenová chodí týden denně na naši svatou.“

Isabela! myslím si. Kdysi věděla, že Bůh pořád ještě visí na kříži a že ho neumučili jen bezvěrci. Zнала i blahobytné věřící a pohrdala jimi, protože si z jeho utrpení udělali tučné sinekury. „Byla už také u zpovědi?“ ptám se.

„Nevím. Možná. Copak se musí člověk zpovídat z toho, co udělal v době, kdy byl duševně chorý? Pro mě jako neosvíceného protestanta by to byla zajímavá otázka.“

„Přijde na to, co se považuje za duševní chorobu,“ říkám trpce a přihlížím, jak do sebe ten opravář lidských duší leje skleničku reinhardtshausenského. „Máme na to bezpochyby různé názory. Jak se ostatně může člověk zpovídat z toho, co zapomněl? Slečna Terhovenová přece leccos zapomněla velmi náhle.“

Wernicke nalévá sobě i mně. „Pijme, než přijde Důstojnost. Vůně kadidla je možná posvátná, ale kazí buket takového vína.“ Dá si doušek, zakouří očima a řekne: „Náhle? Myslíte, že opravdu zapomněla tak náhle? Určité příznaky se přece projevíly už dávno.“

Má pravdu. Také jsem si toho všiml už dříve. Občas se mi zdálo, že mě Isabela nepoznává. Vzpomenu si na naše poslední setkání a vztekle do sebe hodím skleničku. Víno mi dnes nechutná.

„Je to jako podzemní ořes,“ vysvětluje spokojeně Wernicke, který se nadýmá úspěchem. „Jako podmořský ořes.“

Ostrovy a dokonce i kontinenty zmizí a vynoří se nové.“

„A jak to dopadne, když dojde k druhému podmořskému ořesu? Nevynoří se zase ty první?“

„Taky se to stává. Ale obvykle v jiných případech. V takových, kdy pacient pomalu zblbne. Viděl jste tu přece několik příkladů. Přál byste to slečně Terhovenové?“

„Přeju jí to nejlepší,“ říkám.

„Tak vidíte!“

Wernicke nalévá zbytek vína. Myslím na ubohé pacienty, kteří pod sebe kálejí nebo s uslintanými ústy postávají a polehávají v rozích. „Ovšemže jí přeju, aby už nebyla v životě nemocná,“ říkám.

„Myslím, že nebude. Takový případ jako ona se může uzdravit, odstraní-li se příčiny. Všechno to šlo hladce. Matka i dcera mají pocit, který bývá v takové situaci způsoben smrtí. Obě se domnívají, že byly jaksi nepřímo podvedeny, připadají si jako vdovy, a proto spolu drží víc než kdykoliv jindy.“

Hledím upřeně na Wernicka. Ještě nikdy jsem ho neslyšel mluvit tak poeticky. Ale on to beztak nemyslí docela vážně.

„Můžete se o tom v poledne sám přesvědčit,“ prohlašuje. „Matka a dcera přijdou na oběd.“

Mám chuť odejít, ale něco mě nutí, abych zůstal. Člověk málokdy propase příležitost, aby mohl sám sebe mučit. Objeví

se Bodendiek a je neobyčejně lidský. Pak přijde matka s dcerou a rozproudí se všední, civilní rozhovor. Matce je asi pětáctýřicet let, je trochu při těle, bezvýrazně hezká a chrlí ze sebe otřelé, kulaté fráze, které lehce rozhazuje na všechny strany.

Pozoruji Geneviěvu. Občas, v kratičkých záblescích, mám dojem, že se jí v obličeji vynořuje jako utopenec milovaná, divoká a rozrušená druhá tvář. Ale hned se opět rozplyne v jednotvárném rozhovoru o moderní poloze sanatoria - obě dámy používají výhradně tohoto slova - o hezké vyhlídce, o městě, o různých strýcích a tetičkách ve Štrasburku a v Holandsku, o těžkých dobách, o nutnosti víry, o kvalitě lotrinského vína a o krásném Alsasku. Ani slovo o tom, co mě kdysi tak děsilo a vzrušovalo. Zapadlo to, jako by to nikdy neexistovalo.

Brzy se rozloučím. „Sbohem, slečno Terhovenová," říkám. „Slyšel jsem, že tento týden odjíždíte."

Přikývne. „Přijdete ještě večer?" ptá se mě Wernicke.

„Ano, na večerní pobožnost."

„Zastavte se pak u mě na skleničku. Co říkáte, dámy?"

„S radostí," odpovídá Isabelina matka. „Stejně jdeme večer do kostela."

..*

Večer je to ještě horší než v poledne. Měkké světlo klame. Viděl jsem v kapli Isabelu. Ve vlasech se jí odráželo světlo svíček. Seděla takřka bez hnutí. Jakmile zazněly varhany, obličeje pacientů ke mně vzhledly jako světlé, ploché měsíce. Isabela se modlila. Byla zdravá.

Ani později se to nezlepší. Podaří se mi setkat s Geneviěvou u východu z kaple a pak jdeme chvíli sami alejí. Nevím, o čem mám mluvit. Geneviěva si přitáhne plášť.

„Dnes večer už je tak chladno."

„Ano. Odjíždíte tento týden?"

„Chtěla bych. Už dávno jsem nebyla doma."

„Těšíte se?"

„Jistě."

Není o čem mluvit. Ale nemohu si pomoci, její chůze se nezměnila, ani obličej ve tmě, ani jakási měkká předtucha.

„Isabelo," říkám, když vycházíme z aleje.

„Prosím?" ptá se udiveně.

„Ach, to bylo jen jméno," říkám.

Chvilí jde pomaleji. „To je jistě omyl," říká. „Jmenuji se křestním jménem Geneviěva."

„Ano, ovšem. Tak se jmenovala jedna dívka. Někdy jsme o ní spolu mluvili."

„Ano? To je možné. Mluvívá se o tolika věcech," říká omluvným tónem. „A člověk pak leccos pustí z hlavy."

„Jistě."

„Byl to někdo, koho jste znal?"

„Ano, tak nějak to bylo."

Tiše se zasměje. „To je romantické. Odpusťte, že jsem si na to hned nevzpomněla. Teď už si vzpomínám."

Upřeně se na ni podívám. Vidím, že si nevzpomíná vůbec na nic. Lže, aby nebyla nezdvořilá. „V posledních týdnech se toho stalo tolik," říká lehce a trochu rozpačitě. „Člověk si to všechno poplete." A pak se zeptá, aby svou nezdvořilost napravila: „A jak to bylo dál v poslední době?"

„Co?"

„To, co jste mi vyprávěl o Isabele."

„Ach tak! Dál už nebylo nic. Umřela."

Polekaně se zastaví. „Umřela? To je mi líto! Promiňte, nevěděla jsem..."

„To nevadí. Znal jsem ji jen povrchně."

„Umřela náhle?"

„Ano. Ale tak, že to ani nezpůsobovala. To má také svou cenu."

„Ovšem." Podává mi ruku. „Je mi to upřímně líto."

Její ruka je pevná, úzká a chladná. Už nemá horečku. Takovou ruku mívají mladé dámy, které se dopustily malého společenského přestupku a opět ho napravily. „Isabela je krásné jméno," říká. „Kdysi jsem své jméno nenáviděla."

„Teď už ne?"

„Ne," odpovídá Geneviěva přívětivě.

..*

Je stále přívětivá. Je to nepříjemná zdvořilost vůči lidem z malého města, s nimiž se člověk přechodně seznámí a na něž opět brzy zapomene. Pojednou si uvědomuji, že mám na sobě neslušivý, přešitý vojenský oblek, který mi ušil krejčí Sulzblick ze staré uniformy. Geneviěva je velice elegantní. Vždycky jí to slušelo, ale nikdy mě to tak nebilo do očí. Geneviěva a matka se rozhodly, že napřed pojedou na několik týdnů do Berlína. Matka překypuje zdvořilou srdečností. „Divadlo! A koncerty! Člověk se vždycky povznese, když přijde do skutečného velkoměsta. Ty obchody! A nová móda!"

Hladí dceři ruku. „Budeme se tam pořádně rozmazlovat, že?"

Geneviěva přikývne. Wernicke září. Už ji dostali. Ale co vlastně dostali? myslím si. Je to snad v každém z nás zasypané a ukryté? Ale co je to ve skutečnosti? Není to také ve mně? A už to ve mně také uštvali, nebo to nebylo nikdy

svobodné? Či je to zde, je to něco, co tu bylo přede mnou a co tu bude i po mně, něco důležitějšího než já? Nebo má pravdu Wernicke, když tvrdí, že je to všechno jen trocha zdánlivě propastného zmatku, posunutí smyslů, šílení, nesmysl, který jen připomíná myšlenkovou hloubku? Ale proč jsem to tedy miloval, proč to na mne skočilo jako pardál na vola, proč na to nemohu zapomenout? Ať už říkal Wernicke cokoliv, nevypadalo to, jako by se v zamčené místnosti otevřely dveře a člověk viděl déšť a blesky a hvězdy?

Vstanu od stolu. „Co je s vámi?“ ptá se Wernicke. „Jste neklidný jako -“ Zarazí se a pak pokračuje: „Jako kurs dolaru.“

„Ach, ten dolar,“ povzdychne si Geneviěvina matka. „Hotové peklo. Naštěstí strýc Gaston -“

Už neslyším, co strýc Gaston udělal. Pojednou stojím venku a vím jen to, že jsem Isabele řekl: „Děkuji za všechno,“ a ona se udiveně zeptala: „Ale začpak?“

Jdu pomalu s kopce do města. Dobrou noc, ty sladké, divoké srdce, myslím si. Sbohem, Isabelo! Neutopila jsi se, teď to vím. Nezahynula jsi, ani nezemřela! Stáhla ses jen do ústraní, uletělas a vlastně ani tos neudělala. Stala jsi se náhle neviditelnou jako staří bohové, změnila se vlnová délka, ještě jsi tady, ale nelze tě chytit, jsi pořád zde a nikdy nezanikneš, všechno je pořád tady, nikdy nic nezaniká, jen se přes to mihají stíny a světlo, je to neustále tady, tvář před zrozením a po smrti a někdy to probleskne tím, čemu se říká život, a na okamžik nás to oslepí, a pak už nikdy nejsme takoví jako dříve!

Všimnu si, že jdu rychleji. Dýchám zhluboka a pak se dám do běhu. Jsem celý zpocený, záda mám mokrá, dojdou k vratům a opět se vracím, mám ještě stále pocit nesmírné svobody, všechny osy se mi náhle protínají v srdci, zrození a smrt jsou pouhá slova, divoké husy nade mnou poletují od stvoře- ní světa, neexistují už žádné otázky ani odpovědi. Sbohem, Isabelo! Buď pozdravena, Isabelo! Sbohem, živote! Buď pozdraven, živote!

Teprve za hodnou chvíli si všimnu, že prší. Nastavím obličej dešti a chutnám kapky. Pak jdu k bráně. Čeká zde vysoká postava, vonící vínem a kadidlem. Procházíme spolu bránou. Vrátný za námi zamyká. „Tak co?“ ptá se Bodendiek. „Kde jste byl? Hledal jste Boha?“

„Ne. Já jsem ho našel.“

Nedůvěřivě zamžourá zpod měkké střechy klobouku. „Kde? V přírodě?“

„Ani nevím kde. Copak ho můžeme někde najít?“

„U oltáře,“ zabručí Bodendiek a mávne rukou doprava. „Jdu tudy. A vy?“

„Kudykoliv,“ odpovídám. „Kudykoliv, pane vikáři.“

„Tolik jste toho přece nevypil,“ zabručí za mnou s mírným překvapením.

..*

Přicházím domů. Za dveřmi na mne někdo skočí. „Konečně jsem tě našel, ty sviňáku.“

Shodím ho a považuju to za hloupý vtíp. Ale než se naděju, je opět na nohou a řítí se mi hlavou proti žaludku. Vrazím do obelisku, ale ještě stačím útočníka kopnout do břicha. Protože už padám, nestojí kopanec skoro za řeč. Chlap se na mne znovu řítí a já poznávám koňského řezníka Watzka. „Copak jste se zbláznil?“ ptám se. „Nevidíte, kdo jsem?“

„Právě že vidím!“ Watzek mě chytne za krk. „Právě že tě vidím, ty mrcho! Ale teď je s tebou amen.“

Snad je opilý. Ale nemám kdy o tom přemýšlet. Watzek je menší než já, svaly má však jako býk. Podaří se mi dostat ho na lopatky a přitisknout k obelisku. Jeho stisk povolí, strhnu ho stranou a otloukám mu hlavu o patu pomníku. Watzek mě pustí. Pro jistotu mu ještě vrazím ramenem do brady, vstanu, dojdou k vratům a rozsvítím. „Co to má znamenat?“ povídám.

Watzek pomalu vstává. Ještě se zcela nevzpamatoval a vrtí hlavou. Dávám na něj pozor. A už se znovu řítí s hlavou skloněnou proti mému břichu. Uskočím, nastavím mu nohu a on s dutým zaduněním opět vrazí do obelisku, tentokrát do hlazeného podstavce. Každý by už měl dost, ale Watzek se jen zapotácí. Otočí se a v ruce drží nůž. Ve světle žárovky se zaleskne dlouhá, ostrá řeznická kudla. Vytáhl ji z holínky a řítí se na mne. Jaképak hrdinství, proti chlapovi, který umí zacházet s nožem jako koňský řezník, by to byla sebevražda. Skočím za obelisk a Watzek za mnou. Naštěstí jsem rychlejší a hbitější. „Vy jste se zbláznil!“ zasyčím. „Chcete, aby vás pověsili za vraždu?“

„Já tě naučím, spát s mou ženou!“ supí Watzek. „Poteče krev!“

Teď konečně vím, oč jde. „Watzku!“ křičím. „Pácháte justiční vraždu!“

„Hovno! Podříznu ti krk!“

Honíme se kolem obelisku. Vůbec mě nenapadne, abych volal o pomoc. Všechno jde ráz naráz. A kdo mi může doopravdy pomoci? „Někdo vám něco nalhal!“ křičím zoufale. „Co je mi do vaší ženy?“

„Chrápeš s ní, ty d'áble!“

Běháme kolem obelisku, jednou doprava, podruhé doleva. Watzek má holínky a je mnohem těžkopádnější než já.

Zatraceně, myslím si, kde je Jiří? Watzek mě chce tady kvůli němu podříznout, a on si zatím dřepí s Lizou ve svém kamrlíku. „Tak se na to zeptejte své ženy, vy idiote!“ zasupím.

„Já tě zamorduju!“

Rozhlížím se po nějaké zbrani. Ale nic tu není. Než bych stačil zvednout malou mohylku, Watzek by mě dávno podřezal. Vtom si všimnu, že se na okenní římse leskne kus mramoru, velký asi jako pěst. Sáhnu po něm, tancuju kolem obelisku a praštím Watzka do hlavy. Trefím ho nad levé obočí. Ihned ho oslepí krev, takže vidí pouze na jedno oko. „Watzku! To je omyl!“ křičím. „Já s vaší ženou nic nemám! Přisahám!“

Watzek je pomalejší, ale pořád ještě nebezpečný. „Tohle se dělá kamarádovi!“ prská. „Taková sprost'árna!“

Zaútočí na mne jako malý býček. Uskočím, opět seberu kus mramoru a hodím jej po něm podruhé. Bohužel se netrefím a mramor přistane na šefíkovém keři. „Já na vaší ženu seru!“ zasyčím. „Pochopte to, člověče! Seru!“

Watzek uhání mlčky dál. Krvácí silně nad levým okem, a proto běžím doleva. Tak mě dobře nevidí, a jakmile se přiblíží,

nakopnu ho pořádně do kolena. V tu chvíli po mně bodne, ale zavádí mi jen o podrážku. Kopanec pomáhá. Watzek stojí tiše s krvácejícím obličejem a s připraveným nožem.

„Poslyšte!“ říkám. „Zůstaňte stát! Uděláme na chvíli příměří! Pak se do toho můžete zase dát a já vám vyrazím druhé oko! Poslouchejte, človče! Klid, vy hlupáku!“ Upírám na Watzka oči, jako bych ho hypnotizoval. Kdysi jsem o tom četl knihu. „Já - s - vaší - ženou - nic - nemám,“ skanduji ostře a pomalu. „Je mi lhostejná! Stát!“ zasyčím, když sebou Watzek pohne. „Mám svoje děvče -“

„Tím hůř, ty kozle!“

Watzek se vyřítí, ale protože se zatočí v příliš ostrém úhlu, vrazí do podstavce obelisku, zapotácí se, a já ho opět nakopnu, tentokrát do holeně. Má sice holínky, ale přesto tenhle kopanec také sedí. Watzek opět tiše stojí, nohy daleko od sebe, ale v ruce bohužel stále drží nůž. „Poslyšte, vy osle!“ říkám naléhavým hlasem hypnotizéra. „Jsem zamilovaný do úplně jiné ženy! Počkejte! Ukážu vám ji! Mám u sebe její fotku.“

Watzek mlčky zaútočí. Obíháme v půlkruhu obelisk. Podaří se mi vytáhnout náprsní tašku, v níž mám Gerdinu fotku, kterou mi dala na rozloučenou. Rychle po ní sáhnu. Ve vzduchu poletuje několik pestrých miliardových bankovek. Konečně ji mám. „Tumáte,“ říkám a podávám mu ji opatrně do ruky. „Je to vaše žena? Podívejte se na to! Přečtete si podpis!“

Watzek na mne zašilhá zdravým okem. Položím Gerdinu obrázek na podstavec obelisku. „Tak, tady ji máte! Je to vaše žena?“

Watzek po mně zasmušile chňapne. „Vy velbloude!“ povídám. „Podívejte se na tu fotku! Když chodím s takovým kusem, nebudu přece běhat za vaší ženou.“

Trochu jsem to přehnal. Uražený Watzek prudce zaútočí, a pak se zastaví. „Někdo s ní chrápe!“ prohlašuje nerozhodně.

„Nesmysl,“ povídám. „Vaše žena je vám věrná!“

„Tak co tady pořád dělá?“

„Kde?“

„Tady!“

„Nechápu, co tím myslíte,“ povídám. „Možná že si tu byla několikrát zatelefonovat. Ženy rády telefonují, zejména když jsou často samy. Tak jí přece kupte telefon!“

„Bejvá tady i noci!“ říká Watzek.

Stojíme stále proti sobě a mezi námi se tyčí obelisk. „Nedávno sem v noci na chvíli zaskočila, když přinesli domů těžce nemocného šikovatele Knopfa,“ odpovídám. „Jinak přece pracuje v Červeném mlýně.“

„To říká ona, jenže -“

Skloní nůž. Seberu Gerdinu fotku a jdu kolem obelisku k Watzkovi. „Tak,“ řeknu. „Teď mě můžete probodat, jak chcete. Ale můžeme si taky promluvit. Co chcete? Ubodat nevinného?“

„To ne,“ odpovídá Watzek po chvíli. „Ale -“

Vyjde najevo, že ho informovala vdova Konersmannová. Trochu mi lichotí, že si z našeho domu vybrala zrovna mne. „Človče,“ říkám Watzkovi. „Kdybyste věděl, z čeho mě teď brní hlava! Ani by vás nenapadlo mě podezřít!“

Porovnejte si ostatně postavy. Není vám něco nápadné?“

Watzek vyvaluje oči na Gerdinu fotku, na níž stojí: „Ludvíkovi z lásky Gerda“. Ale co mu má být nápadné, když vidí pouze jedním okem.

„Je podobná vaší ženě,“ říkám. „Jsou stejně velké. Nemá ostatně vaše žena rezavě červený široký kabát, který se podobá pláštěnce?“

„Jasně.“ Ve Watzkově hlase opět zazní vyhrůžka. „Má. Proč?“

„Tahle dáma ho má taky. Dostanou se ve všech velikostech u Maxe Kleina na Grosse Strasse. Teď jsou právě v módě. No, a stará Konersmannka je přece skoro slepá, tím se to vysvětluje.“

Stará Konersmannka má oči jako jestřáb. Ale chce-li paroháč něčemu věřit, pak uvěří všemu. „Spletla si je,“ říkám. „Tahle dáma mě sem totiž přišla několikrát navštívit. A na to má snad právo, co říkáte?“

Usnadňuji! to Watzkovi, jak mohu. Stačí, aby odpovídal jen ano nebo ne. Tentokrát dokonce může jen přikývnout.

„Dobře,“ povídám. „A proto člověka v noci div neubodáte.“

Watzek se svalí na schody jako pytel brambor. „Kamaráde, tys mi dal taky na frak. Podívej se, jak vypadám.“

„Oko ještě máte.“

Watzek ohmatává zaschlou černou krev. „Když budete takhle vyvádět, dostanete se brzy do kriminálu,“ povídám.

„Co mám dělat? Mám takovou povahu.“

„Když už musíte někoho bodat, tak zabodněte sám sebe. Ušetříte si spoustu nepříjemností.“

„Někdy bych to nejradši udělal! Kamaráde, co mám dělat? Jsem do své ženy celej blázen. A ona mě nemůže ani vidět.“

Pojednou cítím únavu a dojetí. Sednu si vedle Watzka na schody. „Dělá to moje povolání,“ říká zoufale. „Nenávidí ten smrad, kamaráde. Ale člověk holt smrdí krví, když pořád zabíjí koně.“

„A vy nemáte druhý oblek? Abyste se mohl převlíct, když jdete z jatek?“

„To dost dobře nejde. Ostatní by si mysleli, že jsem nafoukanej. Tím smradem stejně všechno nasákne. Člověk je tím prolezlej skrz naskrz.“

„Co kdybyste se vykoupal?“

„Vykoupal?“ ptá se Watzek. „Kde? V městských lázních? To nejde, vracím se z jatek v šest ráno.“

„Copak tam nemáte sprchy?“

Watzek zavrtí hlavou. „Jen hadice na mytí podlahy. A na to je teď už moc zima.“

Má pravdu. Ledová voda v listopadu není žádná slast. Kdyby byl ovšem Watzek Karlem Brillem, neměl by takové starosti. Karel v zimě vysekává na řece led, aby si mohl se svým klubem zaplavat. „A co to zkusit s kolínskou?“

navrhuju.

„Co vás nemá. Kamarádi by si mysleli, že jsem teplouš. To neznáte lidi z jatek!“

„A co kdybyste změnil zaměstnání?“

„Já nic jinýho neumím,“ povídá Watzek zasmušile.

„Obchodovat s koňmi,“ říkám. „To je něco podobného.“

Watzek mávne rukou. Chvilí sedíme mlčky. Co je mi do toho? myslím si. A dá se mu vůbec pomoci? Líza miluje Červený mlýn. O Jiřího jí ani nejde. Touží se povznést nad svého koňského řezníka.

„Musíte ze sebe udělat kavalíra,“ říkám konečně. „Máte velký plat?“

„Ujde to.“

„Tak máte šance. Obden do městských lázní a nový oblek, do něhož se budete doma převlékat. Pár košil, jednu nebo dvě kravaty, můžete si to pořídit?“

Watzek chvilí přemýšlí. „Myslíte, že by to pomohlo?“

Vzpomenu si na večer a na zpytavý pohled paní Terhovenové. „Člověk se v novém obleku cítí líp,“ odpovídám. „Zažil jsem to na vlastní kůži.“

„Opravdu?“

„Opravdu.“

Watzek na mne se zájmem pohlédne. „Ale vy přece máte bezvadný kvádro.“

„Přijde na to. Pro vás. Ale ne pro jiné lidi. Všiml jsem si toho.“

„Skutečně? A nedávno?“

„Dneska,“ povídám.

Watzek otevře hubu. „To jsou mi věci! Jsme teda skoro jako bratři. To člověk čumí!“

„Kdysi jsem někde četl, že všichni lidi jsou bratři. A když se člověk podívá na svět, čumí ještě víc.“

„A my bysme se málem pobili,“ říká Watzek šťastně.

„To dělávají bratři často.“

Watzek vstává. „Zejtra se jdu vykoupat.“ Ohmatává si levé oko. „Chtěl jsem si vlastně objednat uniformu SA.“

Nedávno je začali šít v Mnichově.“

„Lepší je volný, dvouřadový, tmavošedý oblek. Vaše uniforma nemá budoucnost.“

„Děkuju mockrát,“ říká Watzek. „Ale obstarám si nejspíš oboje. A neměj mi za zlý, kamaráde, že jsem tě chtěl zapáchnout. Zejtra ti za to pošlu krásnou porci bezvadného koňského salámu.“

XXIV.

„Paroháč,“ přednáší Jiří, „se podobá užitkovému domácímu zvířeti, řekněme slepici nebo králíkovi. Pokud ho člověk nezná, pojídá ho s chutí. Ale když s ním vyrůstá, když si s ním hraje, opatruje ho a pěstuje, pak by si z něho udělal pečínku jen ten největší hrubec. Paroháče proto nikdy nemáme znát.“

Mlčky ukážu na stůl. Mezi vzorky kamenů leží tlustý čer vený salám. Je to Watzkův dárek, koňský salám, který mi tu ráno nechal. „Jíš to?“ ptá se Jiří.

„Jasně! Ve Francii jsem jedl horší koninu. Ale neuhýbej! Tady leží Watzkův dar. Je to pro mě strašné dilemma.“

„Protože si libuješ v dramatických situacích.“

„Dobře,“ povídám. „Máš pravdu. Ale v každém případě jsem ti zachránil život. Stará Konersmannka bude slídit dál. Má to pro tebe takovou cenu?“

Jiří přinese ze skříně doutník. „Watzek tě teď považuje za svého bratra,“ povídá. „Z toho pramení tvůj konflikt svědomí?“

„Ne. Vždyť je kromě toho nacista. Tím se jednostranné bratrství ruší. Ale držme se věci.“

„Watzek je taky můj bratr,“ prohlašuje Jiří a vyfoukne bílý dým brazílu do obličejů svatě Kateřiny z malované sádry.

„Líza nás totiž podvádí oba.“

„To sis teď vymyslel?“ ptám se udiveně.

„Kdepak. Co myslíš, odkud má všechny ty šaty? Watzek jako manžel si s tím hlavu neláme, ale já ano.“

„Ty?“

„Sama se mi přiznala, i když jsem se jí na to vůbec neptal. Prohlásila, že nechce, aby mezi námi byla nějaká faleš.“

Myslela to doopravdy, ne jako vtip.“

„A co ty? Ty ji podvádíš s pohádkovými postavami své fantazie a svých časopisů.“

„Samozřejmě. Co to vlastně znamená podvádět? Tohle slovo používají jen ti, jimž se právě hodí do krámu. Odkdy má cit něco společného s morálkou? Copak jsem ti nedal tady, mezi symboly pomíjivosti, kurs poválečné výchovy?“

Podvádět - jaký je to vulgární výraz pro nejjemnější, poslední nespokojenost, pro hledání stále větších a větších -“

„Vše odušněno,“ skočím mu do řeči. „Ten vazoun s krátkýma nohama, kterého právě vidíš venku vcházet do dveří s boulí na hlavě, je řezník Watzek. Vrací se z lázní. Dal se ostříhat a vlasy má ještě mokré po bayrumu. Chce se líbit své ženě. Nedojejí tě to?“

„Ovšem. Ale své ženě se nikdy líbit nebude.“

„Tak proč si ho brala?“

„Mezitím zestárla o šest let. Vzala si ho za války, když byl hlad a on mohl obstarat spoustu masa.“

„A proč od něho neodejde?“

„Protože Watzek hrozí, že povraždí celou rodinu.“

„Tohle ti všechno vyprávěla?“

„Ano.“

„Můj bože," povídám. „A ty tomu věříš!“

Jiří vyfoukne dokonale kroužek. „Až budeš, ty pyšný cyniku, tak starý jako já, snad taky přijdeš na to, že víra je nejen pohodlná, ale často i pravdivá.“

„Dobře," povídám. „Ale jak je to s řezníkem Watzkem? A s očima vdovy Konersmannové?“

„Je to smutné," prohlašuje. „A Watzek je idiot. Právě teď má lepší život než kdykoliv předtím. Líza je na něj hodná, protože ho podvádí. Počkej, jak bude řvát, až mu bude zase věrná a bude si na něm vylévat vztek. A teď pojď jíst! V každém případě o tom můžeme ještě uvažovat.“

..*

Jakmile nás Eduard spatří, div ho neraní mrtvice. Dolar se vyšplhal k miliónu, a my zřejmě máme nevyčerpatelnou zásobu známek. „Vy si je tisknete!" tvrdí. „Jste padělatelé! Tajně si je tisknete!"

„Chtěli bychom po jídle láhev Forster Jesuitengartenu," objednává Jiří důstojně.

„Jak to, po jídle?" vyzvídá Eduard nedůvěřivě. „Co to má zase znamenat?"

„K tomu, co v posledních týdnech servíruješ jako jídlo, je vína škoda," vysvětluju.

Eduard zrudne. „Jíst na známky z minulé zimy, oběd za šest set mrzáckých marek, a ještě jídlo kritizovat - to už je trochu moc! Měl bych zavolat policii!"

„Zavolej! Ještě slovo a budeme sem chodit jen na jídlo, a na víno si vždycky zajdeme do hotelu Hohenzollern!"

Eduard chce vybuchnout, ale kvůli vínu se ovládne. „Žaludeční vředy," zabručí a rychle odchází. „Kvůli vám jsem dostal žaludeční vředy! Můžu pít jen mlíko!"

Usedneme a rozhlížíme se kradmo a s výčitkami svědomí pátrám po Gerdě, ale nikde ji nevidím. Zato spatřím důvěrně známou postavu, která si to k nám hasí s veselým úšklebkem středem jídelny. „Jestlipak víš, koho vidím?" ptám se Jiřího. „Riesenfeld! Už je tady zas! Jen kdo pozná touhu -"

Riesenfeld nás pozdraví. „Přicházíte právě včas, abyste poděkoval," povídá mu Jiří. „Náš mladý idealista se za vás včera bil. Americký souboj, nůž proti mramorovému úlomku.“

„Cože?" Riesenfeld si sedne a volá po sklenici piva. „Jak to?"

„Pan Watzek, manžel paní Lízy, kterou pronásledujete květinami a pralinkami, se domníval, že to všechno pochází od mého kamaráda, a počíhal si na něj s nožem.“

„Jste raněn?" ptá se Riesenfeld věcně a prohlíží si mě.

„Jen do podrážky," říká Jiří. „Watzek utrpěl lehké zranění.“

„Není to zase lež?"

„Tentokrát ne.“

Hledím na Jiřího s obdivem. Jeho drzost nezná mezí. Ale Riesenfeld se tak snadno nedá. „Musí pryč!" rozhoduje jako římský císař.

„Kdo?" ptám se. „Watzek?"

„Vy!"

„Já? A proč ne vy? Nebo vy oba?"

„Watzek bude bojovat znovu. Vy jste přirozená oběť. Po nás ani nevzdechne. My jsme plešatí. Takže musíte pryč vy. Chápete?"

„Ne.“

„Copak jste nechtěl tak jako tak pryč?"

„Ale ne kvůli Líze.“

„Řekl jsem tak jako tak," vysvětluje Riesenfeld. „Netoužil jste po divokém životě velkoměsta?"

„Co bych tam dělal? Ve velkoměstě mana nepadá.“

„Dostal byste místo v berlínských novinách. Zpočátku tam moc nevyděláte, ale na živobytí to postačí. Pak se uvidí.“

„Cože?" říkám bez dechu.

„Několikrát jste se mě přece ptal, jestli bych pro vás o něčem nevěděl! No, a Riesenfeld má styky. Něco pro vás mám. Proto jsem tady. Můžete nastoupit prvního ledna 1924. Skromné místo, ale v Berlíně. Platí?"

„Počkat!" ozve se Jiří. „Má pětiletou výpovědní lhůtu.“

„Tak vám uteče bez výpovědi. A hotovo.“

„A co plat?" vyptává se Jiří.

„Dvě stě marek," odpovídá klidně Riesenfeld.

„Hned jsem si mohl myslet, že je to nějaká bouda," říkám vztekle. „Vy si z lidí rád utahujete, že? Dvě stě marek! Existuje vůbec ještě tak směšná částka?"

„Zas bude existovat," tvrdí Riesenfeld.

„Ano? A kde? Na Novém Zélandě?" ptám se.

„VNěmecku! Žitná marka, ještě jste o tom neslyšeli?" Vyměním si s Jiřím pohled. Kolovaly pověsti, že bude zavedena nová měna. Marka prý bude mít hodnotu určitého množství žita. Ale v těchto letech kolovalo už tolik pověstí, že je nikdo nebral vážně.

„Tentokrát je to pravda," prohlašuje Riesenfeld. „Mám to z nejlepších pramenů. A z žitné marky se pak přejde na zlatou. Rozhodla to vláda.“

„Vláda! Ta přece tuhle inflaci spískala!"
„Možná. Ale teď je jiná situace. Vláda se už zbavila dluhů. Zlatá marka bude mít hodnotu bilionu inflačních marek."
„A nová marka bude zase klesat, že? Pak začne celý tanec znova."
Riesenfeid vypije pivo. „Tak chcete, nebo nechcete?" ptá se.
Zdá se mu, že se v jídelně rozhostilo hluboké ticho. „Ano," říká. „Jako bych to neřikal já, ale někdo vedle mne."
Neodvažují se pohlédnout na Jiřího.
„To je rozumné," prohlašuje Riesenfeld.
Dívám se na ubrus. Zdá se mi, že plave. Pak slyším Jiřího: „Číšníku, přineste láhev Forster Jesuitengartenu. Ale ihned!"
Zvednu oči. „Zachránila nám přece život," říká Jiří. „Proto ta láhev!"
„Nám? Jak to nám?" ptá se Riesenfeld.
„Nikdy se nezachraňuje pouze jeden život," odpovídá Jiří duchapřítomně. „Vždycky jsou s ním spojeny další životy."
Trapná chvíle je za námi. Pohlédnu vděčně na Jiřího. Zradil jsem ho, protože jsem musel, a on to pochopil. Zůstane tady.
„Přijedeš mě navštívit," utěšuju ho. „Seznámím tě v Berlíně s nóbl dámami a herečkami."
„Děti, vy máte ale plány," obrací se ke mně Riesenfeld. „Co je s vínem? Přece jsem vám zachránil život?"
„Kdo tady vlastně koho zachraňuje?" ptám se.
„Každý někdy někoho," praví Jiří. „Právě tak, jako každý někdy někoho zabije. I když o tom neví."

..*

Jakmile je víno na stole, objeví se bledý a rozrušený Eduard. „Dejte mi taky skleničku."
„Zmiz!" povídám. „Příživníku! Se svým vínem si umíme poradit sami."
„O to nejde. Napíšu láhev na sebe. Zaplatím ji. Ale dejte mi skleničku. Musím se něčeho napít."
„Chceš nám darovat láhev? Rozmysli si, co říkáš!"
„Nemám si co rozmyslet." Eduard si sedne. „Valentin je mrtev," vysvětluje.
„Valentin? Co se mu stalo?"
„Srdeční mrtvice. Právě mi to telefonovali."
Sáhne po skleničce. „A na to chceš pít, ty lumpe?" říkám rozhořčeně. „Protože ses ho zbavil?"
„Přisahám, že ne! Proto ne! Zachránil mi přece život."
„Cože?" vybafne Riesenfeld. „Vám taky?"
„Ovšemže mně, komu jinému?"
„Co se to tu děje?" ptá se Riesenfeld. „Je tady snad klub zachránců života?"
„To dělá ta doba," odpovídá Jiří. „V těchto letech se zachránila spousta životů. A spousta se jich nezachránila."
Upřeně hledím na Eduarda. Opravdu má v očích slzy, ale což se v něm člověk vyzná? „Nevěřím ti," povídám. „Přáls mu to nejhorší! Až moc často jsem to od tebe slyšel. Chtěls ušetřit to svoje zatracené víno."
„Přisahám, že ne! Někdy jsem to říkal, ale to jsem jen tak plácal. Nikdy jsem to přece nemyslel vážně!" Oči se mu topí v slzách. „Vždyť mi přece doopravdy zachránil život."
Riesenfeld vstává. „Už mám dost těch keců o zachráncích života! Budete odpoledne v kanceláři? Tak dobře!"
„Ale žádné květiny, Riesenfelde!" varuje ho Jiří.
Riesenfeid mávne rukou a zmizí s nevyzpytatelným výrazem.
„Pojďte, vypijeme skleničku na Valentina," prosí Eduard. Rty se mu chvějí. „Kdo by si to byl pomyslel! Celou válku se protloukl a teď je s ním ve vteřině konec."
„Když už chceš být sentimentální, tak pořádně," dráždím ho. „Přines láhev vína, které jsi mu nikdy nedopřál."
„Ovšem, johannisberské," Eduard vstane a rychle se odbatolí.
„Myslím, že ho to skutečně vzalo," říká Jiří.
„Vzalo ho to, a přitom se mu ulevilo."
„Máš pravdu. Obvykle se nemůže víc chtít."
Chvilí sedíme mlčky. „Za tu chvíli se toho hodně semlelo, že?" přeruším konečně ticho.
Jiří na mne pohlédne. „Na zdraví! Jednou bys odtud stejně zmizel. A Valentin? Žil o několik let déle, než se dalo v roce 1917 předpokládat."
„To jsme žili všichni."
„Ano, a proto bychom měli ze svého života něco udělat."
„Což se o to nesnažíme?"
Jiří se usměje. „Ano, ale jen tehdy, když děláme to, co chceme."
Zasalutuji. „Pak jsem ze svého života nic neudělal. A ty?"
Jiří na mne zamžourá. „Pojď, vypadneme, než se vrátí Eduard. Ať jde k čertu se svým vínem!"

..*

„Ty tichá," říkám ve tmě do zdi. „Ty tichá a divoká, mimózo a biči, jak jsem byl pošetilý, když jsem tě chtěl mít! Což se dá zavřít vítr? Co by z něho bylo? Zatuchlý vzduch. Jdi, jdi svol cestou, choď do divadel a na koncerty, vdej se za nějakého záložního důstojníka nebo bankovního ředitele, za nějakého vítěze inflace, jdi, mládí, jež opouštíš jen toho, kdo chce opustit tebe, vlající vlajko, již nelze zachytit, plachto na modrém pozadí, fato morgáno, hro pestrých slov, jdi, Isabelo, jdi, mé pozdní, poněkud zameškané, válkou stržené a trochu přemoudřelé mládí, jdi, jděte oba. Půjdu také,

nemáme si co vyčítat, každý půjdeme jiným směrem, ale i to je pouhé zdání, neboť smrt nelze oklamat, smrt lze jen přestat. Sbohem! Každým dnem trochu umíráme, ale každým dnem žijeme také trochu déle, tomu jste mě naučily vy a já to chci v sobě schovat. Zkáza neexistuje a všechno získá ten, kdo o nic nestojí, žijte blaze, líbám vás prázdnými rty, objímám vás svými pažemi, které vás nemohou udržet, sbohem, žijte blaze, žijte ve mně, dokud na vás nezapomenu -" V ruce držím láhev Rothovy žitné a sedím na poslední lavičce v aleji, odkud mám dobrý výhled na blázinec. V kapse mi šustí šek na tvrdé devizy, celých třicet švýcarských franků. Zázrakům nebyl konec. Švýcarské noviny, které jsem dva roky bombardoval básněmi, mi v záchvatu šílenství jednu přijaly a obratem mi poslaly šek. Byl jsem se informovat v bance a všechno je v pořádku. Vedoucí banky mi ihned nabídl, že mi smění franky načerno za marky. Mám šek v náprsní kapse, blízko srdce. Zpozdil se o několik dní. Byl bych si za něj koupil šaty a bílou košili, abych se reprezentoval před dámami Terhovenovými. Teď je po všem! Prosincový vítr fouká, šek šustí a já sedím tady dole v pomyslném smokinku. Na nohou mám pomyslné lakýrky, které mi ještě dluží Karel Brill, a chválím Boha a vzývám tebe, Isabelo! Vítr si pohrává v mé kapsičce s kapesníkem z nejemnějšího batistu, jsem kapitalista na cestách, budu-li chtít, pokoří se přede mnou celý Červený mlýn, v mé ruce se leskne šampaňské pijáka bez bázně a hany, pijáka nedopitý, nápoj šikovatele Knopfa, který jím zahnal smrt. A piju proti šedé zdi, za níž jsi ty, Isabelo, za níž je mládí, tvá matka, boží účetní Bodendiek, major rozumu Wernicke, velký chaos a věčná válka. Piju a dívám se vlevo na krajskou školu pro porodní asistentky, kde ještě svítí několik oken a kde rodí matky, a teprve teď si všimnu, že je nedaleko blázince. Přitom tu školu znám a také ji musím znát, protože jsem se tam narodil, a až do dneška jsem po tom skoro ani nevzdechl! Buď pozdraven i ty, milý útulku, úle plodnosti! Přivedli sem moji matku, neboť jsme byli chudí a tady se za porody neplatilo, protože se na nich školily budoucí porodní asistentky. Sloužil jsem tedy vědě už při svém narození. Buď pozdraven neznámý stavitel, který tě postavil tak symbolicky nedaleko druhé budovy! V jeho činu nebyla zřejmě ani špetka ironie, nejlepší vtipy na světě se přece vždycky podaří vážným a váženým mužům. Ale nechme toho a oslavujme svůj rozum! Nebudme však na něj moc pyšní, ani si jím nebudme příliš jistí! Tobě, Isabelo, opět vrátili tento danajský dar, a nahore sedí Wernicke a je bez sebe radostí. Má pravdu. Ale kdo má pravdu, ten je vždycky o krok blíž smrti. A kdo se nikdy nemýlí, ten se promění v černý obelisk! V pomník!

Láhev je prázdná. Odhodím ji co nejdál. Zaduní tlumeně v měkkém, zoraném poli. Vstávám. Vypil jsem toho dost a jsem zralý pro Červený mlýn. Dnes tam Riesenfeld pořádá čtyřnásobný večírek na rozloučenou a na počest zachránců života. Bude tam Jiří, Liza, a až si vyřídím několik soukromých rozloučení, přijdu tam i já. A pak ještě všichni společně uspořádáme mohutnou slavnost na rozloučenou - s inflací.

..*

Pozdě v noci se vlečeme jako opilý smuteční průvod po Grosse Strasse. Tu a tam zasvitne lucerna. S pohřbením starého roku jsme si trochu pospíšili. Přidal se k nám ještě Willy s Renée de la Tour. Willy se s Riesenfeldem strašně pohádal. Riesenfeld přísahá na konec inflace a na žitnou marku, kdežto Willy prohlásil, že by ho to přivedlo na mizinu a že se to už proto nesmí stát. Sotva to dořekl, Renée de la Tour se hluboce zamyslela.

Po Grosse Strasse se k nám závojem noci přibližuje druhý hlouček. „Jiří," povídám. „Ať se dámy drží trochu zpátky! Tohle vypadá na nějaký malér."

„To je hotovka."

Jsmo blízko Nového trhu. „Jakmile uvidíš, že dostáváme na frak, běž honem do kavárny Matz," vysvětluje Jiří Líze. „Ptej se na pěvecký sbor Bodá Ledderhosa a řekni mu, že ho potřebujeme." Obrátí se k Riesenfeldovi. „Radši dělejte, že k nám nepatříte."

„Tady překážíš, Renée," vysvětluje Willy přítelkyni. „Drž se pěkně zpátky!"

Druhý hlouček se přiblížil. Všichni mají vysoké holínky, velkou touhu německých vlastenců, a až na dva jim není víc než osmnáct či dvacet let. Zato jich je dvakrát tolik co nás.

Míjíme se. „Toho zrzavého sprostáka přece známe!" zařve náhle jeden z nich. Willyho hřiva svítí i v noci. „A toho plešatého taky!" křikne někdo jiný a ukazuje na Jiřího. „Na ně!"

„Běž, Lízo!" řekne Jiří.

Líziny podpatky zavíří na dlažbě. „Zbabělci, chtějí zavolat policii," zařve obrýlený blondák a rozběhne se za Lízou. Willy mu nastaví nohu a blondák se natáhne. A už se rveme.

Bez Riesenfelda je nás pět. Vlastně jen čtyři a půl. Tou půlkou je Hermann Lotz, kamarád z války, který má levou paži amputovanou až u ramene. On a malý Kohler, druhý kamarád z vojny, se k nám přidali v kavárně Centrál. „Dej bacha, Hermanne, aby tě neporazili!" křičím. „Zůstaň uprostřed. A ty, Kohlere, kousej, když tě srazí k zemi!"

„Zabezpečit týl!" rozkazuje Jiří.

Má pravdu. Ale právě teď nám kryje týl velká výloha módního domu Maxe Kleina. I když na nás útočí vlastenecké Německo, nikdo nestojí o to, aby s ním vyrazili výkladní skřín. Nejenže bychom si pořežali o střepy záda, ale jde tu taky o náhradu škody. Kdybychom seděli ve střepech, zůstala by nám na krku. Nemohli bychom vzít roha.

Dosud se držíme v sevřeném hloučku. Výloha je matně osvětlená, takže na své protivníky dobře vidíme. Jednoho z těch starších poznávám. Pamatuju si ho z kavárny Centrál, kde jsme se div neservali. Zařvu na něj: „Tak polez, ty zbabělej, ušatej prdelníku!" Neboť první zásada je zneškodnit především vůdce.

Ale jeho to ani nenapadne. „Přitáhněte ho sem!" rozkazuje své gardě.

Vyřítí se na mne tři chlapi. Jeden se skácí po Willyho ráně do hlavy. Druhý mě bije do paže gumovým obuškem.

Nemůžu se mu dostat na kobytku, ale on mě klidně mydlí. Willy to vidí, přiskočí a zkroutí mu ruku. Obušek padne na zem. Když se pro něj Willy shýbá, někdo ho porazí. „Seber ten obušek, Kohlere!" křičím. Kohler se vřítí do chumlu, kde na zemi bojuje Willy ve světle šedém obleku.

Naše bitevní linie je prolomena. Dostanu ránu a vletím do výkladu, až sklo zařinčí. Naštěstí se nerozbije. Nad námi se otvírají okna. Za námi, z hlubiny výlohy, na nás civí dvě elegantní figuríny Maxe Kleina. Stojí strnule, oblečené v nejnovější zimní módě jako zvláštní, nemá obdoba starogermánských žen, které povzbuzovaly bojovníky z vozové hradby.

Jakýsi obr s obličejem osypaným uhry mě popadne za krk. Je cítit slanečky a pivem a hlavu má tak blízko, jako by mě chtěl políbit. Po ráně obuškem mám levou paži ochromenou. Snažím se mu vrazit palec pravé ruky do oka, ale nedaří se mi to, protože se mi tiskne hlavou k tváři jako zamilovaný teplouš. Nemůžu se skoro ani hnout, svírá mě tak, že ho nemohu ani nakopnout. Nestačím popadnout dech, a chci ho proto posledními silami povalit. Vtom spatřím jakýsi přelud, který považuji za výplod svých ochabujících smyslů. Z uhrované lebky zničehonic rozkveté geranie jako ze speciálně připravené a výživné hromady hnoje. V očích mého protivníka se současně objeví mírné překvapení, stisk na mém hrdle povolí, kolem nás padají střepy květináče. Klesnu do dřepu, vyprostím se, a když se napřímuji, něco ostře chřupne. Dal jsem mu lebkou hák do brady a on pomalu klesá na kolena. Kořeny geranie, kterou na nás někdo shodil z okna, mu pevně svírají hlavu a uhrovitý Germán klesá na kolena s kytkou na hlavě. Vypadá jako půvabný potomek svých předků, kteří nosili na hlavách pro okrasu volské rohy. Na ramenou mu leží dva zelené majolikové střepy jako zbytky rozbité přílby.

Byl to velký květináč, ale jeho vlastenecká lebka je zřejmě ze železa. Cítím, jak se mě ještě vleče snaží udeřit do přirození. Uchopím geranii a šlehám ho do očí kořeny s přilepenou hlinou. Pustí mě, protírá si oči, a protože na něj rány pěstí neplatí, vrátím mu ránu do přirození. Zhrouť se a prackami si chrání rozkrok. Znovu ho šlehnu do očí kořeny spletenými v hlině a čekám, až zvedne ruce, abych celý postup opakoval. Ale on skloní hlavu, jako by mi chtěl složit orientální poklonu. Vtom se se mnou zatočí celý svět. Nedával jsem pozor a dostal jsem ze strany pořádnou šupu. Pomalu klesám vedle výlohy, odkud na mne lhostejně hledí obrovská panna v bobřím kožichu a s namalovanými očima.

„Probit se k záchodu!“ zaslechnu Jiřího. Má pravdu. Musíme si lépe krýt týl. Ale jemu se to mluví, když jsme obklíčeni. Protivník dostal odněkud posilu, takže asi nakonec skončíme s pořezanými hlavami mezi figurínami Maxe Kleina. Vtom si všimnu, že před výlohou klečí Hermann Lotz. „Pomoz mi stáhnout rukáv!“ zasupí.

Priskočím a stahuji mu levý rukáv saka. Objeví se lesklá umělá paže. Je to poniklovaná konstrukce, na jejím konci je upevněna ocelová ruka v černé rukavici. Hermannovi se proto říká „Götz voň Berlichingen s železnou pěstí“. Rychle si odepne paži od ramene, uchopí ji zdravou rukou a napřímí se. „Z cesty! Jde do toho Götz!“ křičím se země. Jiří a Willy rychle uskočí, aby Hermann mohl projít. Mává kolem sebe umělou paží jako cepem a hned napoprvé zasáhne jednoho z vůdců. Útočníci chvilku ustupují. Hermann mezi ně skočí a roztočí se s napřaženou paží jako káča. Potom si paži přehodí, chytne ji za vázání a bije kolem sebe ocelovou rukou.

„Běžte! K záchodu!“ křičí. „Já vás kryju!“

Na Hermannův boj umělou rukou je krásná podívaná. Už několikrát jsem ho viděl takhle bojovat, ale ještě nikdy jsem neviděl v takové situaci naše protivníky. Chvilku stojí, jako by mezi ně vjel ďábel. Chápeme se příležitosti. Prorazíme jejich řadou a řítíme se k pisoáru na Novém trhu. V běhu zahlédnu, jak Hermann pěkně napálil druhého vůdce do otevřené huby. „Poběž, Götz!“ volám. „Poběž s námi! Už jsme venku!“

Hermann se naposledy zatočí. Kolem něho vlaje prázdný rukáv a on divoce mává pahýlem paže, aby udržel rovnováhu. Dva mládenci v holínkách, kteří mu stojí v cestě, na něj s úžasem a hrůzou vyvalují oči. Jeden dostane ránu do brady a druhý při pohledu na svištěcí černou ruku zavěští hrůzou, zakryje si oči a dá se na útěk.

Doběhneme k hezkému krychlovému domečku z pískovcových kvádrů a opevníme se na dámských toaletách. Tady se můžeme lépe bránit. Na pánských toaletách by nám protivník snadno vpadl do zad pisoárem. Tady jsou okýnka malá a vysoko.

Protivníci nás pronásledovali. Je jich teď nejméně dvacet, protože se k nim přidali další nacisté. Zhlédnu několik sračkovitě hnědých uniforem. Pokoušejí se prolomit obranu na mé a Kohlerově straně. Ale v tlačenci si všimnu, že nám přichází pomoc. Pak spatřím Riesenfelda, který do někoho buší složenou aktovkou, v níž, jak doufám, jsou vzorky žuly, a Renée de la Tour, která si zula střevíček, uchopila jej za špičku a mlátí nacisty podpatkem.

Vtom mi někdo prudce vrazí hlavou do žaludku. Vzduch ze mne vyrazí s ohlušujícím řihnutím. Bijou kolem sebe divokými, ale slabými údery a mám zvláštní pocit, že jsem podobnou situaci už kdysi zažil. Očekávám další beranův útok a automaticky zvednu koleno. Přitom spatřím nejkrásnější obraz, jaký si mohu v této situaci představit. Přes Nový trh se řítí Liza jako samothrácká Niké a vedle ní Bodo Ledderhose, následován pěveckým spolkem. Vtom mi beran znovu vrazí do žaludku a já vidím klesat Riesenfeldovu aktovku jako žlutou vlajku. Současně se Renée bleskově shýbne a vzápětí beran děsně zavyje. „Pozor, prasata!“ křikne Renée jadrným generálským hlasem. Část útočníků sebou bezděčně a polekaně trhne. Pak zaútočí pěvecký spolek a my jsme konečně na svobodě.

..*

Narovnám se. Pojednou je ticho. Útočníci vzali nohy na ramena a odvěkli s sebou své raněné. Hermann Lotz se vrací. Hnal se za prchajícími protivníky jako kentaur a jednomu z nich ještě uštědřil železný pohlakev. Vyvázli jsme z toho celkem slušně. Na hlavě mám bouli jako hrušku a nemohu se zbavit pocitu, že mám zlomenou ruku. Ale zlomenina to není. Kromě toho mi je nanič. Vypil jsem spoustu alkoholu a rány do žaludku mi neprospěly. Znovu mě trápí vzpomínka, kterou si nemohu vybavit. Co to jen bylo? „Chtěl bych si loknout kořalky,“ povídám.

„Však si lokneš,“ utěšuje mě Bodo Ledderhose. „A teď pojďte, než se objeví policajti.“

Náhle zaslechnu ostré plesnutí. Překvapeně se otočíme. Liza někomu vrazila facku. „Ty zatracenej ochlasto,“ říká klidně. „Takhle se staráš o domov a o ženu -“

„Ty -“ zachroptí postava.

Lízina ruka pleskne podruhé. A vtom se mi rázem rozplete uzel vzpomínek. Watzek! Stojí tu a drží se kupodivu za zadnici.

„Můj muž!“ rozhlašuje Líza po celém Novém trhu. „A něco takového jsem si vzala.“

Watzek mlčí. Je samá krev. Na čele se mu otevřelo staré zranění z naší nedávné potyčky. Navíc mu teče krev z vlasů.

„To jste mu udělal vy?“ ptám se tiše Riesenfelda. „Aktovkou?“

Přikývne a bedlivě pozoruje Watzka. „Jak se tak lidi někdy sejdou,“ povídá.

„A co to má na zadku?“ ptám se. „Proč si ho drží?“

„Žihadlo,“ odpovídá Renée de la Tour a připevňuje si na účes dlouhou jehlicí čapku z ledově modrého sametu.

„Má ůcta!“ Ukloním se jí a pak přistoupím k Watzkovi. „Tak,“ říkám, „teď vím, kdo mi lebkou div nezmrazil žaludek! To je vděk za to, že jsem vás chtěl naučit lepším mravům?“

Watzek na mne civí. „To jste vy? Vůbec jsem vás nepoznal! Můj bože!“

„Nikdy nikoho nepozná,“ prohlašuje Líza sarkasticky. Na Watzka je smutný pohled. Ale je vidět, že mých rad skutečně dbal. Hřivu si dal ostříhat nakrátko, takže mu mohl Riesenfeld zasadit tvrdší ránu, má dokonce novou bílou košili. Ale dosáhl jen toho, že se na ní krev odráží mnohem zřetelněji než na barevné. Je to smolař!

„A teď domů! Ty ochlasto a rváči!“ říká Líza a odchází. Watzek ji poslušně následuje. Jdou sami přes Nový trh. Nikdo se k nim nepřipojí. Jiří pomáhá Lotzovi ohnout umělou paži do původní polohy.

„Pojďte,“ říká Ledderhose. „V našem lokále si ještě dáme pár skleniček. V uzavřené společnosti!“

Posedíme ještě chvíli s Bodem a jeho spolkem. Pak jdeme domů. Nad obzor se plazí šedé jitro. Kolem nás jde kamelot.

Riesenfeld na něj zamává a koupí noviny. Na přední straně stojí obrovský nadpis:

Konec inflace! Jedna nová marka za bilion starých!

„Tak co?“ obrací se ke mně Riesenfeld. Přikývnu.

„Děti, možná že jsem skutečně na mizině,“ prohlašuje Willy. „Ještě jsem pořád spekuloval na baissu.“ Podívá se zarmouceně na svůj šedý oblek a pak na Renée. „No, jak nabyl, tak pozbyl - co vlastně s penězi, vidíte?“

„Peníze jsou velmi důležité,“ odpovídá chladně Renée. „Zvlášť když je nemáme.“

Jiří a já jdeme po Marienstrasse. „To je zvláštní, že Watzek dostal nakládačku ode mě a od Riesenfelda,“ povídám. „Od tebe ne. Bylo by přece přirozenější, kdybyste se porvali spolu.“

„Přirozenější snad. Ale ne spravedlivější.“

„Spravedlivější?“

„V jistém spleťtém smyslu. Teď se v tom sám nevyznám, jsem moc unavený. Plešatí chlapci se už nemají prát. Měli by filozofovat.“

„To teda budeš mít poustevnický život. Doba vypadá spíš na pranicí.“

„Tomu nevěřím. Jeden hanebný karneval skončil. Což to dneska nevypadá spíš na kosmickou Popeleční středu?“

Obrovská mýdlová bublina praskla.“

„No a?“ povídám.

„No a?“ odpovídá Jiří.

„Někdo nafoukne novou, mnohem větší.“

„Možná.“

Stojíme na zahradě. Kolem křížů pádí šedavě mléčné jitro. Objeví se nejmladší Knopfova dcera. Čeká na nás ještě rozespalá.

„Otec říká, že si ten náhrobek můžete vzít zpátky za dvanáct bilionů.“

„Řekněte mu, že nabízíme osm marek. A to jen do dnešního poledne. Peněz bude čím dál méně.“

„Cože?“ ptá se Knopf, který naslouchal ve své ložnici.

„Osm marek, pane Knopf. A dnes odpoledne už jen šest.“

Peníze klesají. Kdo by si to byl pomyslel, že? Místo aby stoupaly.“

„To si radši ten pomník nechám na věčnost, vy zatracení olupovači mrtvol!“ zaskuhrá Knopf a zabouchne okno.

XXV.

Werdenbrücký Klub básníků pořádá na mou počest ve Staroněmecké jizbě Walhally večírek na rozloučenou. Básníci jsou neklidní a předstírají pohnutí. První ke mně přistupuje Hungermann. „Znáš moje básně. Sám jsi řekl, že pro tebe byly jedním z nejsilnějších básnických zážitků. Silnější než Stefan George.“

Pronikavě na mne hledí. V životě jsem nic takového neřekl. Řekl to Bambuss. Hungermann za to prohlásil o Bambusovi, že ho považuje za význačnějšího básníka než Rilka. Ale neodporuji a hledím vyčkávavě na básníka Casanovy a Mohameda.

„Tak dobře,“ pokračuje Hungermann, ale náhle odbočí. „Kdes vzal tenhle nový oblek?“

„Koupil jsem si ho dnes za část švýcarského honoráře,“ odpovídám skromně jako páv. „Je to můj první nový oblek od té doby, co jsem sloužil Jeho Veličenstvu. Pravý, skutečný civil, a ne nějaký přešitý vojenský plášť. Je po inflaci!“

„Švýcarský honorář? Tak ty už máš světové jméno? Inu jo,“ říká Hungermann překvapeně a současně trochu rozzlobeně. „Z novin?“

Přikývnu. Autor Casanovy mávne pohrdavě rukou. „To jsem si mohl myslet! Moje věci se přirozeně nehodí pro denní potřebu. Leda pro nejvýznačnější literární časopisy. Měl jsem předtím na mysli to, že se naneštěstí objevila před třemi

měsíce ve Werdenbrücku u Artura Bauera moje sbírka básní. Taková svévole!"

„Což tě k tomu někdo nutil?"

„Morálně ano. Bauer mě obelhal. Chtěl udělat obrovskou reklamu, rozšířit nakladatelství a současně se mnou vydat Mörika, Goetha, Rilka, Stefana George a především Hölderlina. A nic z toho nedodržel."

„Vydal Ottu Bambusse," utěšuju ho.

Hungermann mávne rukou. „Víš, mezi námi, Bambuss je břídil a epigon. Jenom mi uškodil. Víš, kolik se prodalo mých sbírek? Nejméně pět set!"

Od Bauera vím, že celkový náklad byl dvě stě padesát výtisků. Prodal jich osmdvacet, z toho jich potají koupil sám Hungermann devatenáct. A k vydání nebyl přinucen Hungermann, ale Bauer, jemuž Hungermann, který je profesorem němčiny na reálném gymnáziu, vyhrožoval, že jinak ve škole doporučí jiného knihkupce.

„Když teď budeš v Berlíně u novin," prohlašuje Hungermann, „víš, že nejcennějším statkem mezi umělci je kamarádství!"

„To vím. A taky nejvzácnějším."

„To je pravda." Hungermann vytáhne z kapsy svazek svých básní. „Tumáš - s věnováním. Napiš o tom v Berlíně. A pošli mi jako doklad dva výtisky. Já ti za to zachovám tady ve Werdenbrücku věrnost. A kdybys tam našel nějakého dobrého nakladatele - připravuju totiž druhou sbírku básní."

„Dobře."

„Věděl jsem, že je na tebe spolehnutí." Hungermann mi slavnostně potřásá rukou. „Nevydáš brzy taky něco?"

„Ne. Vykašlal jsem se na to."

„Cože?"

„Chci ještě počkat," říkám. „Chci se napřed trochu porozhlédnout po světě."

„To je velice moudré!" prohlašuje Hungermann důrazně. „Jen kdyby to udělalo víc lidí! Nemá cenu vydávat nezralé rýmovánky a stát v cestě těm, kteří něco skutečně umějí."

Rozhlédne se pronikavým pohledem po místnosti. Čekám, že na mne aspoň vesele zamrká, ale je smrtelně vážný. Jsem teď pro něj obchodní možností, a tak ho rázem přešel humor. „Ostatním ani muk o tom, co jsme si domluvili," připomíná mi důrazně.

„To víš, že ne," odpovídám a vidím, jak se ke mně šourá Otto Bambuss.

O hodinu později mám v kapse Bambusovy „Hlasy ticha" s lichotivým věnováním, a k tomu ještě průklepy erotických sonetů „Tygřice", které mám v Berlíně prodat. Od Sommerfelda jsem dostal opis „Knihy o smrti" ve volných verších a od ostatních členů asi tučet kopií různých literárních výtvořů. Eduard mi dal průklep pajánu na smrt přítele, sto šedesát osm řádek, věnovaných Valentinovi, kamarádovi, spolubojovníku a člověku. Eduard pracuje rychle.

Náhle je to všechno daleko za mnou.

Je to vzdálené jako inflace, která umřela před dvěma týdny, nebo jako dětství, které se přes noc zalklo ve vojenském mundúru. Je to daleko jako Isabela.

Dívám se do známých tváří. Jsou to ještě tváře udivených dětí, které vnímají chaos nebo zázrak, či to už jsou tváře prohnanych spolkařů? Je v nich ještě záblesk Isabelina ztrhaného a zděšeného obličej, nebo jsou jen napodobovateli a užvaněnými chluby s nepatrným talentem, vlastním každému mládí, jehož doutnání chvástavě a závistivě opěvují, místo aby mu mlčky přihlíželi a snažili se z něho zachránit aspoň jiskřičku pro svůj život?

„Kamarádi," pravím. „Tímto vystupuji z vašeho klubu."

Všichni se ke mně obrátí. „Vyloučeno! Budeš naším dopisujícím členem v Berlíně," prohlašuje Hungermann.

„Vystupuji," opakuju.

Básníci na chvilku zmlknou. Tiše se na mne dívají. Vidím skutečně v několika párech očí jakýsi strach před odhalením? Nebo se mýlím?

„Myslíš to vážně?" ptá se Hungermann.

„Ovšem."

„Dobře. Přijímáme tvé vystoupení a jmenujeme tě čestným členem našeho klubu."

Hungermann se rozhlíží. Odpoví mu hlučný potlesk. Z obličejů mizí napětí. „Jednohlasně schváleno!" prohlašuje básník Casanovy.

„Děkuji vám," odpovídám. „Jsem na to hrdý. Ale nemůžu to přijmout. Připadal bych si jako vlastní socha. Nechci jít do světa jako nějaký čestný člen, ani jako čestný člen našeho podniku v Bahnstrasse."

To není moc pěkné přirovnání," rozhořčí se básník smrti Sommerfeld.

„Budiž mu to dovoleno," odpovídá Hungermann. „A jak tedy chceš jít do světa?"

Zasměju se. „Jako malá jiskřička života, která se bude snažit, aby neuhasl."

„Můj bože," říká Bambuss. „Nenapsal to už podobně Euripides?"

„To je možné, Otto. Asi na tom tedy něco bude. Já o tom taky nechci psát, ale chci se pokusit takovou jiskřičkou být."

„V Euripidovi to není," prohlašuje akademik Hungermann a pobaveně pohlédne na vesnického učitele Bambusse. „Tak ty chceš -" říká tázavě.

„Včera večer jsem rozdělal oheň," říkám. „Báječně hořel. Znáte staré pochodové pravidlo: lehká výstroj."

Všichni horlivě přikyvuji. Náhle si uvědomím, že oni už tohle pravidlo neznají. „Tak to bychom měli," říkám. „Eduarde, mám ještě dvanáct známek na jídlo. Deflace je předhonila. Ale myslím, že bych měl ještě legální právo za ně požadovat jídlo, i kdybych si je musel vybojovat před soudem. Chceš je vyměnit za dvě láhve johannisberského? Vypili bychom je teď."

Eduard bleskově počítá. Započítává i Valentina a báseň, kterou mám v kapse. „Za tři," prohlašuje.

..*

Willy sedí ve svém pokojíku. Vyměnil ho za svůj elegantní byt. Udělal mohutný skok do bídy, ale snáší to dobře. Zachránil šaty a trochu šperků, takže bude ještě dlouho elegantem. Červený aut'ák musel prodat. Spekuloval moc odvážně na baissu. Stěny svého pokoje si sám vytapetoval inflačními bankovkami a bezcennými akciemi. „Bylo to levnější než tapety,“ vysvětluje. „A zábavnější.“

„Co budeš dělat?“

„Dostanu asi nějaké místečko ve werdenbrücké bance.“ Willy se zašklebí. „Renée je v Magdeburku. Píše, že má obrovský úspěch U zeleného papouška.“

„To je od ní hezké, že ti aspoň píše.“

Willy velkoryse mávne rukou. „Všechno je to putna, Ludvíku. Co je pryč, to je pryč! A pak - Renée mi už v posledních měsících nechtěla v noci dělat generála. Už to nebyla žádná velká sranda. Poprvé po dlouhé době si zase zakomandovala v té památné bitvě u záchodku na Novém trhu. Žij blaze, chlapče! Jako dárek na rozloučenou -“ Otevře kufr s akciemi a bankovkami. „Vem si, co chceš! Milióny, miliardy - byl to sen, vid'?"

„Ano,“ říká.

Willy mě doprovází až na ulici. „Zachránil jsem několik set marek,“ šeptá. „Vlast ještě není ztracena! Ted' dojde na francouzský frank. Budu zase spekulovat na baissu. Nechceš se zúčastnit nějakým malým vkladem?“

„Ne, Willy. Já už spekuju jen na haussu.“

„Hausa,“ praví, jako by říkal: Popokatepetl.

Sedím sám v kanceláři. Poslední den. V noci odjedu. Listuju v katalogu a rozmýšlím se, nemám-li na rozloučenou ještě umístit na jeden vlastnoručně namalovaný náhrobek jméno Watzek. Vtom zazvoní telefon.

„To jseš ty? Jmenuješ se Ludvík?“ ptá se někdo drsným hlasem. „Ten, co sbíral žáby a slepejše?“

„Možná,“ odpovídám. „Přijde na to, oč jde. Kdo je tam?“

„Fritzi.“

„Fritzi! Ovšemže jsem to já. Co se děje? Že by zase Otto Bambuss -“

„Železný oř je mrtev.“

„Cože?“

„Ano. Včera večer. Srdeční mrtvice. Při práci.“

„Krásná smrt,“ povídám. „Ale předčasná!“

Fritzi zakašle a pak říká: „Vy máte obchod s pomníky, že? Aspoň jste něco takového říkali!“

„Máme nejlepší obchod s pomníky v celém městě,“ odpovídám. „Proč?“

„Proč? Můj bože, Ludvíku, hádej třikrát! Madam chce dát samozřejmě zakázku našemu zákazníkovi. A tys přece na Železném oři taky -“

„Já ne,“ skočím jí do řeči. „Ale možná, že můj přítel Jiří -“

„To je fuk, zakázku má dostat zákazník. Přijď sem! Ale honem! Už tady jeden byl, nějaký cest'ák od vaší konkurence.“

Brečel taky jako dítě a tvrdil, že na Oři taky -“

Slzavý Oskar! Nepochybně! „Už tam letím!“ povídám. „Ten urvanec lže!“

..*

Přijme mě madam. „Chcete ji vidět? ptá se.

„Vystavili jste ji tady?“

„Nahoře, v jejím pokojí.“

Jdeme nahoru po rozvrzaných schodech. Dveře jsou ote-vřené. Vidím, že se děvčata oblékají. „Dneska taky pracují?“ ptám se.

Madam zavrtí hlavou. „Dnes večer ne. Dámy se jen oblékají. Ze zvyku, chápete? Není to ostatně žádná velká ztráta. Od té doby, co je marka zase markou, v obchodě jako když utne. Nikdo z těch neřádů nemá peníze. K smíchu, co?“

Není to k smíchu, je to pravda. Inflace se ihned změnila v deflaci. Kde se dříve házelo bilióny, tam se ted' opět počítá na feniky. Všude je nedostatek peněz. Strašný karneval skončil. Nastala spartánská Popeleční středa.

Železný oř je obklopen zelení a liliemi. Pojednou má přísný, starý obličej a vlastně ji poznávám jen podle zlatého zubu, který jí na jedné straně probleskuje mezi rty. Zrcadlo, před kterým se tak často připravovala, je zahaleno bílým tylem. V pokoji je cítit starý parfém, jedlové chvoji a smrt. Na prádelníku stojí několik fotografií a zploštělá křišťálová koule, na jejíž seříznuté straně je přilepený obrázek. Když jí člověk zatřepe, lidé na obrázku vypadají jako ve vánici. Znáám ji dobře, patří k nejkrásnějším vzpomínkám mého dětství. Měl jsem chuť ji ukrást ještě v dobách, kdy jsem si v Bahnstrasse dělal úkoly.

„Vám byla skoro nevlastní matkou, že?“ obrací se ke mně madam.

„Řekněme přímo matkou. Bez Železného oře bych se asi věnoval biologii. Ale když ona tak zbožňovala básničky, musel jsem jí pořád nosit nové a nové, a tak jsem se na biologii vykašlal.“

„Máte pravdu,“ říká madam. „Vy jste byl přece ten s mloky a rybami!“

Vycházíme z pokoje. Na odchodu si všimnu kozácké čepice, která leží na skříni. „Co se stalo s vysokými botami?“ ptám se.

„Má je Fritzi. Už se jí do ničeho jiného nechce. Bití víc vynáší a není tak namáhavé. A pak, musíme mít náhradu. Máme na tvrdou masérku malý okruh zákazníků.“

„Jak se jí to vlastně stalo?“

„Ve službě. Měla pořád moc velký zájem o práci, to byl ten pravý důvod. Chodí k nám jednooký holandský kupec, nesmírně uhlazený pán, vůbec na to nevypadá. Ale chodí sem každou sobotu a přeje si pouze bití. Když má dost, zakokrhá jako nejlepší kohout, je to hrozně k smíchu. Je ženatý, má tři hezoučké děti a nemůže samozřejmě chtít, aby ho vlastní žena tloukla. Je to stálý zákazník, ještě k tomu má devizy a platil holandskými guldeny. Div jsme se mu neklaněly, chápete, tvrdá valuta. No, a včera se to stalo. Malvína se moc vzrušila - a zničehonic padla s bičem v ruce." „Malvína?"

„To bylo její křestní jméno. Vy jste to nevěděl, že? Dovedete si představit toho pána? Takové leknutí. Ten se už tady neukáže," říká madam lítostivě. „Takový zákazník! Ryzí zlato! Za devizy jsme si mohly vždycky nakoupit na celý měsíc maso a koláče. Ostatně, jak je to teď?" Obrací se ke mně. „Teď už přece devizy nemají takovou cenu, že?"

„Jeden gulden asi dvě marky."

„To jsou věci! A dřív to byly miliardy! Nebude to tedy velká škoda, když už nepříjde. Nechcete si vzít na památku nějakou maličkost od Železného oře?"

Vzpomenu si na skleněnou kouli s vánicí. Ale člověk si nemá s sebou brát žádné upomínky. Zavrtím hlavou.

„Tak si dole vypijeme šálek dobré kávy a podíváme se na nějaký pomník."

Počítal jsem s malou mohylkou. Ale nakonec se ukáže, že si Železný oř mohl díky holandskému kupci ušetřit devizy.

Nesměnila papírové guldeny, ale ukládala si je do kazety. Teď jsou tady a je jich pěkná hromádka. Kupec byl věrným zákazníkem celá léta. „Malvína nemá žádné příbuzné," říká madam.

„Pak ovšem," odpovídám, „si můžete dovolit vysokou třídu. Mramor a žulu."

„Mramor se pro Oře nehodí," protestuje Fritzi. „To je leda pro děti, že?"

„Ale kdepak! I generály jsme už pohřbili pod mramorové sloupy."

„Žula!" říká madam. „Žula je vhodnější. Líp se hodí k její železné povaze."

Sedíme ve velkém pokoji. Z kávy se kouří, na stole jsou domácí koláče se šlehačkou a láhev curacaa. Připadám si skoro jako za starých časů. Dámy se mi dívají přes rameno do katalogu jako kdysi do učebnice.

„Tohle je to nejlepší, co máme," povídám. „Černá švédská žula, pomník s křížem a dvěma podstavci. V celém městě jsou už snad jen dva nebo tři."

Dámy si prohlíží pomník. Je to jedna z mých posledních kreseb. Pro nápis jsem použil majora Wolkensteina, kterého jsem nechal padnout roku 1915 v čele jeho oddílu. Pro zavražděného truhláře ve Wüstringenu by to bylo lepší. „Byla katolička?" ptá se Fritzi.

„Kříž se nedává jen katolíkům," odpovídám.

Madam se škrábe na hlavě. „Nevím, jestli by jí bylo něco tak náboženského vhod. Nemáte něco jiného? Někakou přírodní skálu?" Chvilí lapám po dechu. „Chcete-li něco takového," vymáčknu ze sebe konečně, „mohu vám nabídnout specialitu. Klasiku! Obelisk!"

Vím, že je to výstřel do prázdna. Přesto vyhledám prsty roztřesenými loveckou horečkou kresbu starého veterána a položím ji na stůl.

Dámy ji mlčky studují. Snažím se zachovat klid. Někdy člověk mívá na začátku nebo na konci kariéry kliku a levou rukou se mu podaří věci, nad nimiž si specialisté zoufají. Fritzi se náhle zasměje. „Vlastně by se to k Oři docela hodilo," povídá.

Taky madam se zašklebí. „Co to stojí?"

Po celou dobu, co jsem u firmy, nebyla pro obelisk určená cena, protože každý věděl, že je neprodejný. Rychle počítám. „Oficiálně tisíc marek," říkám. „Pro vás, jako přátele, šest set a pro Oře jako mou vychovatelku tři sta. Mohu vám nabídnout tak směšnou cenu, protože jsem dneska poslední den v zaměstnání. Jinak by mě propustili. Ovšem za hotové! A nápis zvlášť."

„Konečně, proč ne?" říká Fritzi.

„Pro mne za mne!" Madam přikývne. Nevěřím svému sluchu. „Tak dojednáno?" ptám se.

„Dojednáno," souhlasí madam. „Kolik je tři sta marek v guldenech?"

Odpočítává bankovky. Z hodin na stěně vyběhne ptáček a odkukává čas. Je šest hodin. Strčím peníze do kapsy. „Ještě skleničku na Malvínu památku," říká madam. „Zítra ráno má pohřeb. Večer už zase lokál potřebujeme." „Škoda že nemůžu počkat na pohřeb," říkám. Vypijeme koňak s trochou mátového likéru. Madam si otírá oči. „Jsem z toho celá pryč," vysvětluje.

Jsem z toho všichni celí pryč. Vstanu a loučím se. „Jiří Kroll všechno zařídí," pravím.

Dámy přikývují. Nikde jsem se nesetkal s takovou věrností a důvěrou jako tady. Mávají mi z oken. Dogy štěkají. Jdu rychle podél potoka k městu.

..*

„Cože?" diví se Jiří. „To není možné!"

Vytáhnu mlčky holandské guldeny a rozložím je po stole. „Co jsi za to prodal?" ptá se.

„Počkej chvíli."

Zaslechl jsem zvonek bicyklu. Vzápětí se ozve přede dveřmi pánovitě zachrchlání. Shrábnu bankovky a strčím je opět do kapsy. Ve dveřích se objeví Jindřich Kroll. Záložky kalhot má mírně postříkané blátem. „No tak?" ptám se. „Co jste prodal?"

Vrhe na mne jedovatý pohled. „Jen si taky jednou vyjedťte ven a prodávejte! V tomhle úpadku. Nikdo nemá peníze! A kdo má pár marek, ten na nich sedí!"

„Byl jsem venku," odpovídám. „A prodal jsem."

„Ták? A co?"

Postavím se tak, abych měl oba bratry před očima, a řeknu:

„Obelisk."

„Kecy!" odsekne Jindřich. „Tyhle vtipy si nechte do Berlína!"

„Mně už sice do tohoto obchodu nic není," prohlašuji, „protože jsem tady v poledne skončil. Přesto jsem vám chtěl dokázat, že se náhrobky prodávají jako nic. Je to úplná rekreace."

Jindřich zrudne a jen taktak že nevybuchne. „Zaplaťbůh, že už nebudeme muset tyhle nesmysly poslouchat! Šťastnou cestu! Však oni vás v Berlíně naučí, zač je toho loket."

„Ale Jindřichu, on ten obelisk skutečně prodal," ozve se Jiří.

Jindřich na něj nedůvěřivě hledí. „Důkazy!" vyprskne.

„Tady je máte!" řeknu a rozhodím guldeny po stole. „Dokonce devizy!"

Jindřich vytréští oči. Pak uchopí bankovku, celou ji ohmatává a zkoumá, není-li falešná. „Šťěstí," zaskřehotá nakonec.

„Blbé štěstí!"

„Ale my to štěstí potřebujeme, Jindřichu," praví Jiří. „Bez téhle částky bychom nemohli zaplatit směnku, která je zítra splatná. Měl bys radši z celého srdce poděkovat. Jsou to první skutečné peníze, které jsme vydělali. A setsakramentsky je potřebujeme."

„Poděkovat? To mě ani nehne!"

Jindřich zmizí a praskne za sebou dveřmi jako pravý, hrdý Němec, který nemá nikdy zapotřebí děkovat. „Potřebujeme ty prachy skutečně tak naléhavě?" ptám se.

„Myslím, že ano," odpovídá Jiří. „Ale počkej, napřed to spočítáme. Kolik máš peněz?"

„Dost. Poslali mi cestovné na třetí třídu. Pojedu čtvrtou a tak ušetřím dvanáct marek. Prodal jsem klavír, stejně ho s sebou nemůžu vláčet. Dostal jsem za tu starou almaru sto marek. To je dohromady sto dvanáct marek. Do první výplaty s tím vystačím."

Jiří mi podává třicet holandských guldenů. „Pracovals jako odborný agent. Máš právo na provizi jako Slzavý Oskar. Za zvláštní výkon pět procent přirážky."

Rozpoutá se krátký spor. Pak si vezmu peníze jako rezervu pro případ, že vyletím z místa hned první měsíc.

„Už víš, co budeš v Berlíně dělat?" ptá se Jiří.

Přikývnu. „Hlásit požáry, popisovat krádeže. Psát malé recenze o knihách a chodit redaktorům pro pivo. Ořezávat tužky a dělat korektury. A snažit se prorazit."

Někdo kopne do dveří. Objeví se v nich jako strašidlo šikovatel Knopf.

„Chci osm bilionů," zaskuhrá.

„Pane Knopf," povídám. „Vy jste se ještě prostě neprobudil z dlouhého snu. Inflace skončila. Před čtrnácti dny byste ještě mohl dostat osm bilionů za kámen, který jste koupil za osm miliard. Dneska je to osm marek."

„Vy lumpové! Udělali jste to naschvál!"

„Co?"

„Skončili jste inflaci. Abyste mě okradli! Ale já neprodám! Počkám si na příští!"

„Na co?"

„Na příští inflaci!"

„Dobře," povídá Jiří. „Tak si na to dáme skleničku."

Knopf sáhne po láhvi první. „Vsadíme se?" ptá se.

„Oč?"

„Že poznám po chuti, odkud je ta láhev."

Vytáhne zátku a přičichne. „To určitě neuhodnete," říkám. „Víme, že jste nejlepší znalec z celého kraje na stáčenou žitnou, ale kořalku z láhve neuhodnete."

„O kolik se vsadíte? O cenu náhrobku?"

„Najednou jsme zchudli," odpovídá Jiří. „Ale tři marky riskujeme. I ve vašem zájmu."

„Dobře. Dejte mi skleničku."

Knopf čichá a okouší. Pak požádá ještě o druhou a třetí plnou skleničku. „Vzdejte se," povídám. „Je to nemožné. A platit nemusíte."

„Tahle kořalka je z Brockmannova lahůdkářství na Marienstrasse," prohlašuje Knopf.

Udiveně na něj hledíme. Má pravdu. „Navalte prachy!" zaskuhrá. Jiří mu vyplatí tři marky a šikovatel zmizí. „Jak je to možné?" povídám. „Což ten starý ochlasta vládne nadpřirozenými silami?"

Jiří se dá náhle směchu. „Ten nás doběhl!"

„Jak to?"

Zvedne láhev. Vzadu u dna je nalepený malý štítek: J. Brockmann, lahůdkářství. Marienstrasse 18. „Takový rošťák!" říká vesele. „Ale oči má jako ostříž!"

„Copak oči!" povídám. „Nebude jim věřit, až se bude pozítří v noci vracet domů a nenajde obelisk. I jemu se zbortí celý svět."

„Tobě se bortí?"

„Denně," odpovídám. „Jak jinak by mohl člověk žít?"

..*

Dvě hodiny před odjezdem máme dojem, že se venku ozývá cupitání, hlasy a tóny. Vzápětí je slyšet na ulici čtyřhlavý sbor:

„Do srdce, noci posvátná, vlej mír a nebes klid -"

Přistoupíme k oknu. Na ulici stojí Bodův spolek. „Co se děje?" ptám se. „Rozsvít, Jiří!"

V matném světle, které padá z okna do ulice, rozeznáváme Boda. „To je pro tebe," povídá Jiří. „Zastaveníčko na rozloučenou. Od tvého spolku. Nezapomeň, že jsi jeho členem."

„Poutník at bolest nepozná, útěchy nápoj dej mu pít -"

rozléhá se mocně ulicí.

Otvírají se okna. „Ticho!" křičí stará Konersmannka. „Je půlnoc, vy ožralá chátro!"

„Na nebi už jasně hvězdy vzplály, jako perly září v modré dáli -"

V protějším okně se uklání Líza. Domnívá se, že zastaveníčko uspořádali pro ni.

Za chvíli se objeví policie. „Rozejděte se!" rozkazuje někdo strohým hlasem.

Deflací se policie změnila. Je přísná a energická. Znovu se v ní probudil starý pruský duch. Každý civilista je věčným rekrutem.

„Rušení nočního klidu!" osopí se amuzikální muž v uniformě.

„Zatkněte je!" vyje vdova Konersmannová.

V Bodově spolku je dvacet silných zpěváků. Proti nim stojí dva policajti. „Bodo," volám znepokojeně. „Ne abyste se jich dotkli! Nebraňte se! Nebo vám nasolí několik let kriminálu!"

Bodo mě uklidní mávnutím ruky a pěje z plných plic:

„Jak rád bych s tebou stoupal - k nebesům."

„Ticho, my chceme spát!" křičí vdova Konersmannová.

„Hej, vy tam!" křičí Líza na policajty. „Nechte ty zpěváky na pokoji! Proč se tady neukážete, když se krade?"

Policisté jsou zmateni. Ještě několikrát rozkazují: „Všichni okamžitě na policejní stanici!" - ale nikdo se ani nehne. Bodo začíná druhou sloku. Policisté nakonec dělají, co mohou - každý z nich zatkne jednoho zpěváka.

„Nebraňte se!" volám. „Byla by to vzpoura proti státní moci!"

Zpěváci nekladou odpor a nechávají se odvést.

Ostatní zpívají dál, jako by se nic nestalo. Strážnice je nedaleko. Policisté znovu přiběhnou a zatknou další zpěváky.

Ostatní pokračují, i když je první tenor sotva slyšet. Policisté zatýkají zprava. Pak odvedou Willyho a první tenor úplně zmlkne. Podáváme jim z okna láhve s pivem. „Vydrž, Bodo!" říkám.

„Neboj se! Až do posledního muže!"

Policie se vrací a zatýká v druhém tenoru. Pivo nám už došlo, a tak obětuujeme žitnou. Za deset minut zpívají pouze basy. Stojí tu klidně, jako by se vůbec nezatýkalo. Kdysi jsem četl, že stejně netečná jsou stáda mrožů, když lovci utloukají kyji jejich druhy. Za války jsem dokonce viděl, jak totéž dělají celé národy.

Za čtvrt hodiny tu stojí Bodo Ledderhose úplně sám. Naposledy přiběhnou zpocení a vztekli policisti a odvádějí Boda mezi sebou. Jdeme za ním na strážnici. Bodo si pobzukuje, jako by zpíval sólo. „Beethoven," řekne stručně a už zase bzučí jako opuštěná muzikální včela.

Nasloucháme. Zdá se, že ho z nekonečné dálky doprovázejí větrné harfy. Zní to zázračně, jako by ho doprovázeli sami andělé bzučením v prvním a druhém tenoru a v obou basech. Poletují a plíží se kolem Bodá, a čím víc se vzdalujeme od domova, tím jsou zřetelnější, a když odbočíme kolem kostela, můžeme éterickým a vznášejícím se hlasům dokonce rozumět. Zpívají: „Do srdce, noci posvátná, vlej mír a nebes klid -" Na příštím rohu slyšíme, že vycházejí z policejní strážnice. Stojí tam nebojácně dvacet zatčených Bodových kamarádů a bezstarostně pokračují ve zpěvu. Bodo mezi ně vstoupí a diriguje, jako by se to stávalo každý den. A už to pokračuje.

„Poutník at' bolest nepozná -"

„Pane Krolle, co to má znamenat?" ptá se zmateně velitel strážnice.

„Je to síla hudby," odpovídá Jiří. „Zastaveníčko na rozloučenou pro člověka, který jde do světa. Je to nevinné a vlastně chvályhodné."

„A to je všechno?"

„Je to rušení nočního klidu," prohlašuje jeden z policistů, který Boda zatkl.

„Bylo by to taky rušení nočního klidu, kdyby zpívali .Deutschland, Deutschland uber alles?" ptám se.

„To by bylo něco jiného!"

„Kdo zpívá, ten nekrade, nevraždí, ani se nepokouší svrhnout vládu," vysvětluje Jiří veliteli strážnice.

„Chcete zavřít celý sbor jen proto, že tohle všechno nedělá?"

„Vyhodte je!" zahořekuje velitel. „Ale at' jsou zticha."

„Budou zticha. Vy nejste Prus, vidíte?"

„Frank."

„To jsem si mohl myslet," povídá Jiří.

..*

Stojíme na nádraží. Fouká vítr a kromě nás není na nástupišti ani noha. „Přijedeš ke mně na návštěvu, Jiří," pravím.

„Udělám všechno, abych se seznámil s ženami tvých snů. Až přijedeš, budeš mít dvě nebo tři k dispozici."

„Přijedu."

Vím, že nepřijede. „Jsi tím povinen už svému smokinku," povídám. „Kde jinde by sis ho mohl vzít?"

„To je pravda."

Vlak se zavrtá do tmy žhoucima očima. „Prapor vzhůru, Jiří! Víš, že jsme nesmrtelní.“

„To jsme. A ty se nedej porazit. Máš přímo povinnost prorazit, když ses tolikrát zachránil.“

„Jasně,“ povídám. „Už kvůli ostatním, kteří se nezachránili. Už kvůli Valentinovi.“

„Nesmysl. Prostě proto, že žiješ.“

Vlak se vrtí do haly, jako by na něj čekalo pět set lidí. Ale jsem tu jen já. Vyhledám si kupé a nastoupím. Malý prostor je cítit spánkem a lidmi. Na chodbičce spustím okno a vykloním se ven. „Když se člověk něčeho vzdá, nemusí to současně ztratit,“ praví Jiří. „To dělají jen idioti.“

„Kdo mluví o ztrátě?“ odpovídám, zatímco se vlak rozjíždí. „Můžeme si dovolit vítězství jako strakaté lesní opice, protože nakonec stejně všechno ztratíme.“

„Opice zvítězí vždycky?“

„Ano, protože vůbec nevědí, co to znamená.“

Vlak už rachotí. Cítím Jiřího ruku. Je příliš malá a měkká a v bitvě u záchodku utrpěla šrámy, které se ještě nezahojily. Vlak jede rychleji, Jiří mu nestačí, a pojednou je starší a bledší, než jsem si myslel. Už vidím pouze jeho bledou ruku a bledý obličej, a pak už je tu jen nebe a letící tma. Jdu do kupé. V jednom rohu chroptí obrýlený cesták, v druhém lesník. Ve třetím rohu chrápe tlouštík s knírkem a ve čtvrtém vzdychavě pochrupává žena se syslími tvářemi a s kloboukem nakřivo.

Cítím bodavý hlad, jaký mívám, když je mi smutno, a otevřu kufr, který leží v síti na zavazadla. Paní Krolllová mi dala na cestu do Berlína obložené chleby s máslem. Hmatám po nich, ale nemohu je najít. Raději sundám kufr ze sítě. Paní s kloboukem nakřivo se probudí, vztekle se na mne podívá, vzápětí už zase vyzývavě pochrupuje. Teď vidím, proč jsem nenašel chleby s máslem. Leží na nich Jiřího smokink. Zřejmě mi ho přibalil, když jsem prodával obelisk. Chvilí hledím na černé sukno. Pak vezmu chleby a dám se do jídla. Jsou dobré, bohaté obložené. Celé kupé se na okamžik probudí vůní chleba a bezvadné jitrnice. Je mi to jedno a jím dál. Pak se opřu a hledím do tmy, kterou občas proletí světýlka, a myslím na Jiřího a na smokink, a pak na Isabelu a Hermanna Lotze a na obelisk, který očurával Knopf a který nakonec zachránil firmu, a pak už nemyslím vůbec na nic.

XXVI.

Nikoho z nich jsem už neviděl. Občas jsem se tam chtěl vrátit, ale vždycky mi do toho něco přišlo a já jsem si myslel, že mám ještě dost času. Ale pojednou jsem už neměl nazbyt ani vteřinu. Na Německo se snesla noc, já je opustil, a když jsem se vrátil, leželo v troskách. Jiří Kroll byl mrtev. Vdova Konersmannová slídila tak dlouho, až objevila, že má Jiří poměr s Lízou. O deset let později, roku 1933, to prozradila Watzkovi, který byl sturmführerem SA. Ačkoliv byl Watzek už pětlet s Lízou rozvedený, dal Jiřího zavřít do koncentračního tábora. Za několik měsíců byl Jiří mrtev.

Hans Hungermann se stal strážcem kultury a obersturmbannführerem nové strany. Oslavoval ji vřelými verši, a měl proto po roce 1945 trochu starosti, protože ho vyhodili z místa ředitele školy. Ale mezitím stát již dávno uznal jeho nárok na penzi. Hungermann nemusí pracovat a žije bezstarostně z penze jako spousta jiných příslušníků strany. Sochař Kurt Bach byl sedm let v koncentráku a vrátil se jako mrzák neschopný práce. Dnes, deset let po zhroutilí nacistů, stále ještě bojuje o malou rentu jako četné oběti režimu. Doufá, že v nejlepším případě dostane měsíční penzi sedmdesát marek. Je to desetina Hungermannova důchodu a také asi desetina částky, kterou stát už po léta vyplácí jako penzi prvnímu šéfovi gestapa, muži, který založil koncentrační tábor, v němž zmrazili Kurta Bacha. A to přirozeně nemluvím o mnohem vyšších penzích a odškodněních, která se vyplácejí generálům, válečným zločincům a bývalým vyšším úředníkům strany. Jindřich Kroll, který vyšel ze všeho dobře, v tom vidí důkaz neotřesitelného smyslu pro právo v naší milované vlasti.

Major Wolkenstein udělal výbornou kariéru. Stal se příslušníkem strany, podílel se na protizidovských zákonech, po válce se několik let choval nenápadně a dnes je zaměstnán s mnoha jinými příslušníky strany na ministerstvu zahraničí. Bodendiek a Wernicke dlouho schovávali v blázinci několik židů. Umístili je v celách pro nevyléčitelné pacienty, ostříhali je a naučili, jak se mají chovat. Bodendieka později přeložili do menší vesnice, protože ho nemístně popudilo, že jeho biskup přijal titul státního rady od vlády, která velebila vraždu jako posvátnou povinnost. Wernicka sesadili, protože se zdráhal usmrcovat nemocné smrtelnými injekcemi. Předtím se mu ještě podařilo vyvést a odklidit schované židy. Poslali ho na frontu, kde padl roku 1944. Willy padl roku 1942, Otto Bambuss 1945, Karel Brill 1944. Liza byla zabita při leteckém bombardování, stejně jako paní Krolllová.

Eduard Knobloch přestál všechno. Servíroval prvotřídně spravedlivým i nespravedlivým. Hotel mu zbořili, ale už si ho zase vystavěl. S Gerdou se neoženil a nikdo neví, co se s ní stalo. Ani o Genevievě Terhovenové jsem už nikdy neslyšel.

Zajímavou kariéru udělal Slzavý Oskar. Přišel jako voják do Ruska, kde se stal opět velitelem hřbitova. Roku 1945 pracoval jako tlumočnick u okupačních vojsk a pak byl několik měsíců werdenbrückým starostou. Nakonec se vrátil s Jindřichem Krollem do obchodu. Založili spolu novou firmu a měli velké úspěchy. Náhrobky byly tehdy bezmála tak vzácné jako chleba.

Starý Knopf zemřel tři měsíce po mém odjezdu z Werdenbrücku. Přejelo ho v noci auto. Jeho ženu si vzal rakvář Wilke. Nikdo to nečekal. Bylo to šťastné manželství.

Město Werdenbrück bylo za války tak zničeno nálety, že skoro ani jeden dům nezůstal nepoškozený. Ve městě byl železniční uzel, a proto na ně tak často útočili. O rok později jsem se tam několik hodin zdržel, když jsem tudy projížděl. Hledal jsem staré ulice, ale zabloudil jsem v tom městě, kde jsem tak dlouho žil. Byly tu pouze trosky a ze starých

známých jsem nenašel nikoho. V malé prkenné boudě nedaleko nádraží jsem koupil několik pohlednic, na nichž byl předválečný Werdenbrück. To bylo všechno, co z města zbylo. Když si chtěl dříve někdo osvěžit vzpomínky na mládí, vrátil se na místo, kde je prožil. V Německu to dnes většinou není možné. Všechno je zničené, znovu postavené a cizí. Člověk se musí spokojit pohlednicemi.

Pouze blázinec a porodnice zůstaly nedotčené, hlavně proto, že leží za městem. Do obou ústavů ihned proudily spousty pacientů a dodnes jsou přečpané. Dokonce je museli značně rozšířit.